

TS. TRẦN THỊ PHÚC AN
(Chủ biên)

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH HỎI - ĐÁP

(BIÊN SOẠN THEO CHƯƠNG TRÌNH CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

Chịu trách nhiệm xuất bản
Q. GIÁM ĐỐC - TỔNG BIÊN TẬP
PHẠM CHÍ THÀNH

Chịu trách nhiệm nội dung
PHÓ GIÁM ĐỐC - PHÓ TỔNG BIÊN TẬP
TS. ĐỖ QUANG DŨNG

Biên tập nội dung:	ThS. PHẠM THỊ THỊNH TS. HOÀNG MẠNH THẮNG ThS. NGUYỄN VIỆT HÀ
Trình bày bìa:	PHẠM THUÝ LIỄU
Chế bản vi tính:	NGUYỄN QUỲNH LAN
Đọc sách mẫu:	ThS. TRẦN MINH NGỌC BỘ I THU

Số đăng ký kế hoạch xuất bản: 4139-2020/CXBIPH/17-337/CTQG.
Số quyết định xuất bản: 5368-QĐ/NXBCTQG, ngày 15/10/2020.
Nộp lưu chiểu: tháng 10 năm 2020.
Mã ISBN: 978-604-57-6112-0.

TƯ TƯỞNG
HỒ CHÍ MINH
HỎI - ĐÁP

(BIÊN SOẠN THEO CHƯƠNG TRÌNH CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO)

**Biên mục trên xuất bản phẩm
của Thư viện Quốc gia Việt Nam**

Trần Thị Phúc An

Tư tưởng Hồ Chí Minh hỏi - đáp: Biên soạn theo chương trình của Bộ Giáo dục và Đào tạo / Trần Thị Phúc An ch.b.. - H.: Chính trị quốc gia, 2019. - 292tr.; 21cm

1. Tư tưởng Hồ Chí Minh 2. Sách hỏi đáp
335.43460711 - dc23

CTL0216p-CIP

TS. TRẦN THỊ PHÚC AN
(Chủ biên)

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH HỎI - ĐÁP

(BIÊN SOẠN THEO CHƯƠNG TRÌNH CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT
Hà Nội - 2019

TẬP THỂ TÁC GIẢ

TS. TRẦN THỊ PHÚC AN (Chủ biên)

ThS. NGUYỄN THỊ KIM DUNG

ThS. NGUYỄN THỊ THÚY HÀ

ThS. LÊ QUỐC HIỆP

ThS. NGUYỄN THỊ THU HƯƠNG

ThS. NGUYỄN TUẤN VƯƠNG

ThS. LÊ THỊ YẾN

ThS. NGUYỄN VĂN TRIỆU

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Tư tưởng Hồ Chí Minh là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam. Hệ thống quan điểm này bao gồm quan điểm về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội, giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người; về xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh, cán bộ đảng viên vừa là người lãnh đạo, vừa là người đầy tớ trung thành của Nhân dân; về quyền làm chủ của Nhân dân, xây dựng Nhà nước thực sự của dân, do dân và vì dân; về đại đoàn kết dân tộc và đoàn kết quốc tế, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại; về phát triển kinh tế và văn hoá, không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân; về đạo đức cách mạng, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư; về xây dựng con người...

Tư tưởng Hồ Chí Minh là sự kết hợp văn hóa Đông, Tây, kim, cổ với hạt nhân là chủ nghĩa Mác - Lênin, là kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của Việt Nam, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp biến tinh hoa văn hoá nhân loại.

Để góp phần làm rõ hơn các giá trị của tư tưởng Hồ Chí Minh cũng như giúp người học, người đọc giải đáp một cách hệ thống từng nội dung cụ thể tư tưởng Hồ Chí Minh, Nhà xuất bản

Chính trị quốc gia Sự thật xuất bản cuốn sách ***Tư tưởng Hồ Chí Minh hỏi - đáp*** (*Biên soạn theo chương trình của Bộ Giáo dục và Đào tạo*) của TS. Trần Thị Phúc An. Cuốn sách được biên soạn dưới dạng hỏi - đáp, bám sát chương trình giảng dạy môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh trong các trường đại học, cao đẳng hiện nay dựa theo các cụm vấn đề.

Dù đã cố gắng hết sức trong quá trình biên soạn nhưng cuốn sách khó tránh khỏi những hạn chế, kính mong các chuyên gia, các nhà khoa học, nhà nghiên cứu, giảng dạy về tư tưởng Hồ Chí Minh cũng như đông đảo bạn đọc, sinh viên,... đóng góp ý kiến để cuốn sách được hoàn thiện hơn trong lần xuất bản sau.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 7 năm 2019

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

LỜI NÓI ĐẦU

Thực hiện Nghị quyết số 29-NQ/TW của Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa XI về “Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập kinh tế quốc tế”, Ban Bí thư đã ra Kết luận số 94-KL/TW ngày 28/3/2014 về “Tiếp tục đổi mới học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân”. Kết luận ghi rõ: “Đổi mới việc học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân nhằm tạo bước tiến mới, có kết quả, chất lượng cao hơn, góp phần làm cho chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và đường lối, quan điểm của Đảng giữ vai trò chủ đạo trong đời sống xã hội; bảo đảm thế hệ trẻ Việt Nam luôn trung thành với mục tiêu, lý tưởng của Đảng và với chế độ ta”. Để đáp ứng yêu cầu đổi mới việc giảng dạy và học tập các môn lý luận chính trị, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành Kế hoạch số 3863/BGDĐT-GDĐH ngày 28/8/2018 về “Triển khai việc biên soạn chương trình, giáo trình các môn lý luận chính trị trình độ đại học”. Thực hiện

Kế hoạch đó, các giáo trình *Triết học Mác - Lênin*, *Kinh tế chính trị Mác - Lênin*, *Chủ nghĩa xã hội khoa học*, *Tư tưởng Hồ Chí Minh* và *Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam* được tổ chức biên soạn nhằm thực hiện mục tiêu “Đào tạo nhân lực trình độ cao, bồi dưỡng nhân tài, phát triển phẩm chất và năng lực tự học, tự làm giàu tri thức, sáng tạo của người học”¹.

Với mục đích giúp sinh viên, đặc biệt là sinh viên không chuyên ngành lý luận chính trị tiếp cận, học tập và nghiên cứu tốt hơn môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh thông qua hệ thống ngân hàng các câu hỏi, chúng tôi tổ chức biên soạn cuốn ***Tư tưởng Hồ Chí Minh hỏi - đáp*** (Biên soạn theo chương trình của Bộ Giáo dục và Đào tạo).

Cuốn sách được biên soạn thành 6 chương với tổng số 37 câu hỏi dựa theo kết cấu của chương trình môn học được Bộ Giáo dục và Đào tạo phê duyệt dùng cho sinh viên bậc đại học, cao đẳng khối không chuyên ngành lý luận chính trị. Các câu hỏi đều bám sát và có sự kế thừa các nội dung của *Giáo trình Tư tưởng Hồ Chí Minh* do Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức biên soạn. Sau mỗi một câu hỏi là các câu hỏi phụ giúp sinh viên có thể hiểu thêm giá trị, sức sống của tư tưởng Hồ Chí Minh; sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong thực tiễn lãnh đạo cách mạng và sự vận dụng của bản thân sinh viên về tư tưởng, đạo đức,

1. Nghị quyết số 29-NQ/TW, Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa XI, ngày 04/11/2013.

phong cách Hồ Chí Minh vào việc giải quyết các vấn đề xảy ra trong cuộc sống...

Trong quá trình biên soạn, cuốn sách khó có thể tránh khỏi những hạn chế nhất định. Vì vậy, chúng tôi rất mong nhận được những ý kiến đóng góp chân thành của các nhà khoa học, các cán bộ, giảng viên và sinh viên để cuốn sách được hoàn thiện hơn.

Xin chân thành cảm ơn.

Hà Nội, tháng 7 năm 2019

T/M CÁC TÁC GIẢ

TS. Trần Thị Phúc An

Chương I

ĐỐI TƯỢNG, PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU VÀ Ý NGHĨA HỌC TẬP MÔN TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH

Câu hỏi 1: Đánh giá quá trình nhận thức của Đảng Cộng sản Việt Nam về tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

Khi nói khái niệm tư tưởng là nói đến một hệ thống quan điểm, lý luận mang giá trị như một học thuyết được xây dựng trên một thế giới quan và phương pháp luận nhất quán, đại biểu cho ý chí, nguyện vọng của một giai cấp, một dân tộc, phù hợp với nhu cầu tiến hóa của thực tiễn, trở lại chỉ đạo và cải tạo thực tiễn.

Tư tưởng Hồ Chí Minh được hình thành và phát triển từ trước năm 1911 đến khi Hồ Chí Minh qua đời. Đảng Cộng sản Việt Nam sớm có sự nhìn nhận và đánh giá công lao của Hồ Chí Minh và vai trò tư tưởng của Người. Sự nhận thức đó của Đảng là cả một quá trình.

Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản ở Việt Nam (từ ngày 06/01/1930 đến ngày 07/02/1930) đã thông qua *Chánh cương vắn tắt của Đảng, Sách lược vắn tắt của Đảng, Chương trình tóm tắt của Đảng*. Những văn kiện này

được coi là Cương lĩnh chính trị đầu tiên của Đảng. Cương lĩnh thể hiện những nội dung rất cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam.

Từ khi Hồ Chí Minh về nước, chủ trì Hội nghị Trung ương Đảng tháng 5/1941 đến Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ II của Đảng năm 1951, tư tưởng của Người tiếp tục được khẳng định và được đưa vào chủ trương, đường lối của Đảng. Tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ II (tháng 02/1951), Đảng Lao động Việt Nam nêu rõ: “Đường lối chính trị, nền nếp làm việc và đạo đức cách mạng của Đảng ta hiện nay là đường lối, tác phong và đạo đức Hồ Chủ tịch... Toàn Đảng hãy ra sức học tập đường lối chính trị, tác phong và đạo đức cách mạng của Hồ Chủ tịch; sự học tập ấy, là điều kiện tiên quyết làm cho Đảng mạnh và làm cho cách mạng đi mau đến thắng lợi hoàn toàn”¹.

Trong Điều văn của Ban Chấp hành Trung ương Đảng đọc tại Lễ truy điệu Chủ tịch Hồ Chí Minh có viết: “Dân tộc ta, nhân dân ta, non sông đất nước ta đã sinh ra HỒ CHỦ TỊCH, người anh hùng dân tộc vĩ đại, và chính Người đã làm rạng rỡ dân tộc ta, nhân dân ta và non sông đất nước ta”². Như vậy, lần đầu tiên Trung ương Đảng đã đánh giá Hồ Chí Minh là “Anh hùng dân tộc vĩ đại”.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005, t.12, tr.9.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, t.15, tr.627.

Tiếp nối sự đánh giá ấy, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IV của Đảng (tháng 12/1976) nêu: “Thắng lợi to lớn của sự nghiệp chống Mỹ, cứu nước cũng như những trang sử chói lọi của cách mạng Việt Nam ngót nửa thế kỷ nay mãi mãi gắn liền với tên tuổi của Chủ tịch Hồ Chí Minh, người sáng lập và rèn luyện Đảng ta, người khai sinh nền Cộng hòa Dân chủ Việt Nam, người vun trồng khối đại đoàn kết dân tộc và xây dựng lực lượng vũ trang cách mạng, vị lãnh tụ thiên tài của giai cấp công nhân và nhân dân ta, người anh hùng dân tộc vĩ đại, người chiến sĩ lỗi lạc của phong trào cộng sản quốc tế”¹. Đến Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ V (tháng 3/1982), Đảng khẳng định: “Đảng phải đặc biệt coi trọng việc tổ chức học tập một cách có hệ thống tư tưởng, đạo đức tác phong của Chủ tịch Hồ Chí Minh trong toàn Đảng”².

Tiếp theo đó, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI (tháng 12/1986), Đảng Cộng sản Việt Nam nhấn mạnh: “Muốn đổi mới tư duy, Đảng ta phải nắm vững bản chất cách mạng và khoa học của chủ nghĩa Mác - Lênin, kế thừa di sản quý báu về tư tưởng và lý luận cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh”³.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sdd, t.37, tr.474.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sdd, t.43, tr.292.

3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005, tr.133.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII (tháng 6/1991) đã đánh dấu mốc quan trọng trong nhận thức của Đảng về tư tưởng Hồ Chí Minh. Đảng khẳng định: “Đảng lấy chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng tư tưởng, kim chỉ nam cho hành động”¹. Tư tưởng Hồ Chí Minh là kết quả của sự vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin trong điều kiện cụ thể của Việt Nam và trong thực tế tư tưởng Hồ Chí Minh đã trở thành một tài sản tinh thần quý báu của Đảng và của cả dân tộc. Chủ tịch Hồ Chí Minh “tiêu biểu sáng ngời cho sự kết hợp giai cấp và dân tộc, dân tộc và quốc tế, độc lập dân tộc với chủ nghĩa xã hội. Tư tưởng Hồ Chí Minh đối với mỗi người Việt Nam là vô cùng gần gũi, gắn liền với tình cảm yêu thương vô hạn của nhân dân đối với Bác, bởi công lao to lớn và đạo đức cách mạng trong sáng của Người. Vì vậy, nói tư tưởng Hồ Chí Minh là phù hợp với thực tế cách mạng nước ta, phù hợp với tình cảm và nguyện vọng của toàn Đảng, toàn dân ta”². Đại hội cũng xác định: “Điều kiện cốt yếu để công cuộc đổi mới giữ được định hướng xã hội chủ nghĩa và đi đến thành công là trong quá trình đổi mới Đảng *phải kiên trì và vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, giữ vững vai trò lãnh đạo xã hội*”³.

1, 3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Sđd, tr.329, 261.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, Sđd, t.51, tr.30.

Sau Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII, công tác nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh được tiến hành nghiêm túc, thường xuyên và đạt được những kết quả quan trọng. Những kết quả nghiên cứu đó đã cung cấp những luận cứ khoa học, có sức thuyết phục để Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX xác định khá toàn diện và hệ thống những vấn đề cốt yếu thuộc nội hàm khái niệm tư tưởng Hồ Chí Minh: “*Tư tưởng Hồ Chí Minh* là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, là kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại... Tư tưởng Hồ Chí Minh soi đường cho cuộc đấu tranh của nhân dân ta giành thắng lợi, là tài sản tinh thần to lớn của Đảng và dân tộc ta”¹.

Định nghĩa trên là một bước tiến mới trong nhận thức của Đảng về tư tưởng Hồ Chí Minh, làm định hướng cho các nhà nghiên cứu tiếp tục đi sâu tìm hiểu về tư tưởng của Người, đặc biệt là xác định nội dung giáo dục tư tưởng Hồ Chí Minh với tư cách là nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam hành động của toàn Đảng, toàn dân ta.

Từ Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX của Đảng cho đến nay, các nhà khoa học trong và ngoài nước đã tiếp tục

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Sđd, tr.633.

khẳng định tư tưởng Hồ Chí Minh và giá trị to lớn của tư tưởng đó đối với dân tộc và nhân loại. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X (tháng 4/2006) khi đề cập đến tư tưởng Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Sự nghiệp cách mạng của Đảng và của nhân dân ta 76 năm qua đã khẳng định rằng, tư tưởng vĩ đại của Người cùng với chủ nghĩa Mác - Lênin mãi mãi là nền tảng tư tưởng, kim chỉ nam cho hành động của Đảng và cách mạng Việt Nam, là tài sản tinh thần vô giá của Đảng và dân tộc ta. Tư tưởng đó đã dẫn dắt chúng ta trên mỗi chặng đường xây dựng và phát triển đất nước, là ngọn cờ thắng lợi của cách mạng Việt Nam, là sức mạnh tập hợp và đoàn kết toàn dân tộc trong sự nghiệp cách mạng của chúng ta hôm nay và mai sau”¹. Trong các kỳ Đại hội sau đó, Đảng luôn khẳng định công lao vĩ đại của Hồ Chí Minh đối với cách mạng Việt Nam và khẳng định tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh là những nhân tố không thể thiếu trong tư tưởng và hành động của toàn Đảng, toàn quân và toàn dân Việt Nam đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (tháng 01/2016) của Đảng nhấn mạnh: “Kiên định chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, vận dụng sáng tạo và phát triển phù hợp với thực tiễn Việt Nam”².

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.6-7.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2016, tr.199.

Trong những năm đầu của thế kỷ XXI, Đảng chủ trương học tập, làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh trong toàn hệ thống chính trị. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII nhận định: “Việc thực hiện Chỉ thị số 03-CT/TW của Bộ Chính trị về học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh đạt kết quả bước đầu quan trọng”¹. Tuy nhiên, việc này “chưa đều, chưa đi vào chiều sâu ở nhiều ngành, địa phương, cơ quan, đơn vị; một số nơi thực hiện còn mang tính hình thức”². Vì vậy, Đại hội quyết định: “Tiếp tục đẩy mạnh việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh; coi đó là công việc thường xuyên của các tổ chức đảng, các cấp chính quyền, các tổ chức chính trị - xã hội, địa phương, đơn vị gắn với chống suy thoái về tư tưởng, chính trị, đạo đức, lối sống và những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ”³. Đó cũng chính là tinh thần của Chỉ thị số 05-CT/TW ngày 15/5/2016 của Bộ Chính trị nhằm triển khai thực hiện Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng.

Câu hỏi 2: Phân tích vai trò của các phương pháp được sử dụng trong nghiên cứu môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

Phương pháp được hình thành từ lý luận. Lý luận đề ra phương pháp. Phương pháp tác động trở lại lý luận, làm

1, 2, 3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.187, 193, 202.

cho lý luận phát triển, hình thành lý luận mới, đến lượt nó lại đề ra phương pháp mới. Phương pháp có nội dung khách quan sâu sắc và bị quy định bởi đặc điểm, bản chất của khách thể. Con người là chủ thể sáng tạo ra phương pháp. Cũng chính con người sử dụng phương pháp, mang nó vào hoạt động thực tiễn, dùng nó như một công cụ, một phương tiện để tác động vào đối tượng nhằm đạt tới mục tiêu hoạt động của mình. Nhờ có lý luận khoa học dẫn dắt mà hoạt động của con người trở nên tự giác chứ không mù quáng. Cũng nhờ có phương pháp gắn liền với lý luận mà con người tránh được mò mẫm, tự phát và đạt được hiệu quả trong hoạt động.

Hệ thống các phương pháp là đa dạng, tùy theo sự phân loại khoa học, có những phương pháp riêng áp dụng trong một bộ môn khoa học, có phương pháp chung cho một số bộ môn và có phương pháp phổ biến cho tất cả các bộ môn.

Tiểu sử, sự nghiệp, tư tưởng Hồ Chí Minh là đối tượng nghiên cứu. Một đối tượng có thể nói là đa dạng và phong phú bao gồm trong đó những vấn đề không phải chỉ thuộc về một khoa học mà của nhiều khoa học, không phải chỉ gồm một hệ thống mà nhiều hệ thống. Bởi lẽ, Người vừa là anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất; Người vừa là nhà tư tưởng, nhà lý luận cách mạng, vừa là người tổ chức, vị chỉ huy của cách mạng; vừa là chiến sĩ tiên phong của phong trào giải phóng dân tộc, vừa là nhà hoạt động lỗi lạc của phong trào cộng sản và công nhân quốc tế; vừa là nhà chiến lược quân sự, nhà chính trị, nhà

ngoại giao, nhà thơ, nhà báo... xuất sắc. Chính vì vậy, nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh cần phải sử dụng tổng hợp các phương pháp. Đó là:

Phương pháp duy vật biện chứng: Phương pháp này đòi hỏi phải xuất phát từ hiện thực khách quan của đời sống vật chất và các quan hệ kinh tế để giải thích trạng thái hiện thực của ý thức tư tưởng và các quan hệ tinh thần. Đây là một phương pháp triết học mácxít đóng vai trò dẫn đường về thế giới quan và phương pháp luận trong nghiên cứu.

Phương pháp duy vật lịch sử: Chủ nghĩa duy vật lịch sử với một hệ thống chặt chẽ các nguyên lý, các tư tưởng khoa học là nền tảng lý luận, phương pháp luận chung của tất cả khoa học xã hội. Nó đóng vai trò vũ trang phương pháp luận nghiên cứu cho khoa học xã hội nói chung, tư tưởng Hồ Chí Minh nói riêng; là sợi dây dẫn đường, kim chỉ nam hành động trong khi tiếp cận và giải quyết các vấn đề về con người, xã hội trong quá trình nghiên cứu.

Phương pháp lôgic: Là phương pháp nghiên cứu một cách tổng quát nhằm tìm ra được cái bản chất vốn có của sự vật, hiện tượng và khái quát thành lý luận.

Phương pháp lịch sử: Nghiên cứu sự vật, hiện tượng theo trình tự thời gian, quá trình diễn biến đi từ phát sinh, phát triển đến hệ quả của nó.

Muốn hiểu được bản chất, quy luật của sự vật, hiện tượng thì phải hiểu được quá trình hình thành, phát sinh, phát triển của nó. Ngược lại, chỉ có nắm được bản chất và quy luật của sự vật thì mới nhận thức được lịch sử của nó

một cách đúng đắn. Vì vậy, nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh còn cần phải kết hợp cả phương pháp logic và lịch sử.

Phương pháp so sánh: Là sự hỗ trợ cần thiết làm nổi bật tính thống nhất giữa lịch sử và logic. Đó là sự so sánh giữa đối tượng này với đối tượng khác trong những điều kiện, hoàn cảnh xác định chi phối chúng. Nó cho phép nhìn rõ nét tương đồng và sự khác biệt, nhận rõ những cái riêng có cùng một cái chung, bản chất hoặc những dấu hiệu để phân biệt cái riêng này với cái riêng khác. Phương pháp so sánh là phương pháp nghiên cứu nhờ so sánh mà vạch ra cái chung và cái đặc thù trong các hiện tượng lịch sử, trình độ phát triển và xu hướng phát triển của các hiện tượng ấy.

Phương pháp liên ngành: Hồ Chí Minh thể hiện tư tưởng của mình thông qua nhiều lĩnh vực như tư tưởng chính trị, tư tưởng triết học, tư tưởng kinh tế, tư tưởng quân sự, tư tưởng văn hóa... Vì vậy, các phương pháp liên ngành cần được sử dụng trong nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh để nghiên cứu toàn bộ hệ thống tư tưởng cũng như mỗi tác phẩm lý luận riêng biệt của Người.

Bên cạnh đó, còn có thể sử dụng tổng hợp các phương pháp như: phân tích, tổng hợp, hệ thống, phỏng vấn - điều tra xã hội học, phân tích văn bản học - là phương pháp thường dùng khi nghiên cứu di sản và lịch sử tư tưởng, phương pháp kết hợp phân tích lịch đại với phân tích đồng đại để làm sáng tỏ sự hình thành và phát triển tư tưởng, quan hệ và ảnh hưởng qua lại giữa vĩ nhân với thời đại lịch sử.

Ngoài ra, cần kết hợp nghiên cứu các tác phẩm với thực tiễn chỉ đạo cách mạng của Hồ Chí Minh. Nghiên cứu môn học tư tưởng Hồ Chí Minh trước hết phải dựa vào các tác phẩm mà Người để lại. Tuy nhiên, thực tiễn chỉ đạo của Hồ Chí Minh đối với cách mạng Việt Nam là một bộ phận rất quan trọng làm nên hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc của tư tưởng Hồ Chí Minh. Có nhiều nội dung phản ánh tư tưởng Hồ Chí Minh không ở trong văn bản mà là ở trong chỉ đạo thực tiễn; phản ánh qua hoạt động của các đồng chí, học trò của Người.

Như vậy, việc sử dụng các phương pháp cụ thể để nghiên cứu, tìm hiểu tư tưởng Hồ Chí Minh giữ vai trò quan trọng trong việc giúp người nghiên cứu có được một cái nhìn toàn diện và hệ thống về tư tưởng của Hồ Chí Minh.

Câu hỏi 3: Cần phải bảo đảm những nguyên tắc nào trong quá trình nghiên cứu và học tập tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

Sự nghiên cứu khoa học về Hồ Chí Minh chỉ có thể hoàn thành được nhiệm vụ của mình nếu biết xuất phát từ chính bản thân đối tượng và xây dựng được những nguyên tắc phương pháp luận cụ thể trên cơ sở lý thuyết về đối tượng đó. Vì vậy, trong quá trình nghiên cứu và học tập tư tưởng Hồ Chí Minh cần phải nắm vững những quan điểm cơ bản có ý nghĩa phương pháp luận; biết vận dụng thấu

đạo và nhuần nhuyễn những nguyên tắc phương pháp luận chung của khoa học xã hội.

a) Thống nhất tính đảng và tính khoa học

Nội dung chủ yếu của phương pháp luận này là ở chỗ phải đứng trên lập trường, quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, quán triệt những quan điểm, đường lối của Đảng Cộng sản Việt Nam để nhận thức và phân tích những quan điểm của Hồ Chí Minh. Đồng thời, phải bảo đảm được tính khách quan, khoa học của những luận đề được nêu ra; cần kết hợp chặt chẽ giữa tính đảng và tính khoa học. Đây là một nguyên tắc rất cơ bản trong phương pháp luận nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh, tránh việc phủ định và cường điệu hóa tư tưởng của Người.

b) Quan điểm thực tiễn và nguyên tắc thống nhất giữa lý luận và thực tiễn

Đây là nguyên tắc phương pháp luận cơ bản, xuyên suốt, có ý nghĩa là cơ sở xuất phát và quyết định mọi nhận thức, tư duy của Hồ Chí Minh.

Hồ Chí Minh là một con người rất thực tiễn, luôn xuất phát từ thực tiễn và hết sức coi trọng thực tiễn. Xuất phát từ yêu cầu thực tiễn Việt Nam cuối thế kỷ XIX mà Nguyễn Tất Thành quyết định đi sang phương Tây để tìm đường cứu nước. Từ thực tiễn 10 năm đi khắp các châu lục mà Người đến với chủ nghĩa Mác - Lênin, tìm ra con đường cứu nước, giải phóng dân tộc. Từ thực tiễn tồn tại và phát

triển của xã hội Việt Nam, Người đã vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam.

Với Người, quan điểm thực tiễn không đồng nghĩa với thực dụng, thiển cận, kinh nghiệm chủ nghĩa. Vì vậy, Người rất coi trọng lý luận. Lý luận chính là sự khái quát từ thực tiễn và trở về chỉ đạo thực tiễn. Đây là vòng xoáy của hai yếu tố luôn tương tác nhau để làm cho chúng ngày càng hoàn thiện. Người coi tổng kết kinh nghiệm là một biện pháp để thực hiện “thống nhất lý luận và thực tiễn”, vừa nâng cao trình độ lý luận, vừa nâng cao trình độ hoạt động thực tiễn.

c) Quan điểm lịch sử cụ thể

Khi nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh cần phải đặt những quan điểm của Người trong hoàn cảnh lịch sử cụ thể nhất định. Xem xét các quan điểm của Người trong mối quan hệ biện chứng với thực tiễn cuộc sống, nghĩa là đặt những quan điểm đó trong quá trình vận động và phát triển không ngừng, trong quá trình tương tác với hoàn cảnh nhất định. Tư tưởng Hồ Chí Minh là sản phẩm của một thời kỳ lịch sử, nó phản ánh hiện thực lịch sử và do đó, chịu sự chi phối, tác động của chính bản thân điều kiện lịch sử.

d) Quan điểm toàn diện và hệ thống

Tư tưởng Hồ Chí Minh là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về cách mạng Việt Nam. Vì vậy, phải nhìn nhận sự vật và hiện tượng một cách toàn diện, bao

quát, phải luôn quán triệt mối liên hệ qua lại của các yếu tố, nội dung khác nhau trong hệ thống tư tưởng của Hồ Chí Minh mà hạt nhân cốt lõi là tư tưởng độc lập, tự do, dân chủ và chủ nghĩa xã hội.

Tránh tình trạng bỏ sót việc lớn, bỏ qua những việc cơ bản, có ảnh hưởng đến đại cục; tránh tình trạng chỉ biết những việc vụn vặt, phải nắm lấy những việc chủ yếu, trọng tâm, những việc có tác động chung đến toàn hệ thống. Mỗi vấn đề đều có quá trình phát sinh, hình thành, tồn tại, vận động. Do đó, khi nghiên cứu, xem xét, giải quyết phải đặt vấn đề đó vào trong một tổng thể, tìm ra bản chất vấn đề trong toàn bộ trạng thái vận động của nó.

Những quan điểm của Hồ Chí Minh đều có tính nhất quán trong một hệ thống chặt chẽ. Vì vậy, học tập, nghiên cứu để vận dụng vào sự nghiệp cách mạng hiện nay không nên biệt lập từng quan điểm của Người, cắt khúc các quan điểm đó một cách siêu hình mà cần đặt tư tưởng Hồ Chí Minh trong hệ thống lý luận Mác - Lênin.

đ) Quan điểm kế thừa và phát triển

Học tập, vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh vào điều kiện mới phải hiểu đúng những quan điểm cơ bản của Người, nắm bắt đúng tình hình thực tế trong nước và thế giới. Điều kiện hiện nay có nhiều thay đổi khác với trước kia, vì thế những quan điểm của Hồ Chí Minh phải được vận dụng, phát triển sáng tạo cho sát với hoàn cảnh, điều kiện lịch sử mới.

Theo tinh thần Hồ Chí Minh “dĩ bất biến, ứng vạn biến”, trong kế thừa và phát triển, phải giữ đúng nguyên tắc, mục đích, mục tiêu chiến lược thể hiện qua toàn bộ tư tưởng của Người. Trong quá trình vận dụng cần lưu ý đến việc vận dụng tinh thần và phương pháp của Người để tiếp tục nhận thức và vận dụng đúng quy luật, giải quyết những vấn đề mới do cuộc sống đặt ra.

Câu hỏi 4: Phân tích sự cần thiết phải học tập, nghiên cứu môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

a) Nghiên cứu, học tập môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh giúp cho người học có thể nâng cao năng lực tư duy lý luận

Với ý nghĩa cùng với chủ nghĩa Mác - Lênin làm thành nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam cho hành động của Đảng và cách mạng Việt Nam, tư tưởng Hồ Chí Minh có vai trò định hướng về lý luận và thực tiễn hành động cho những người Việt Nam yêu nước. Môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh có tác dụng góp phần củng cố cho người học về lập trường, quan điểm cách mạng trên nền tảng chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh; kiên định mục tiêu độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội; tích cực, chủ động đấu tranh phê phán những quan điểm sai trái để bảo vệ chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước; biết

vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh vào giải quyết các vấn đề đặt ra trong cuộc sống.

Năng lực tư duy lý luận của mỗi người là điều rất cần thiết để giúp giải quyết được yêu cầu do cuộc sống đặt ra. Hơn nữa, tri thức và kỹ năng của sinh viên hình thành và phát triển qua nghiên cứu môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh là những yếu tố bồi đắp năng lực lý luận để chỉ dẫn hành động rất quan trọng, trở thành một công dân có ích cho xã hội.

b) Bồi dưỡng phẩm chất đạo đức cách mạng và rèn luyện bản lĩnh chính trị cho người học

Sinh viên nghiên cứu môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh sẽ có điều kiện trau dồi phẩm chất đạo đức cách mạng để lập thân, lập nghiệp, sống có ích cho xã hội, nâng cao lòng tự hào về đất nước và con người Việt Nam. Bởi lẽ, học tập môn Tư tưởng Hồ Chí Minh giúp cho người học có điều kiện hiểu sâu và toàn diện về cuộc đời và sự nghiệp của Hồ Chí Minh, về tấm gương đạo đức cách mạng của Người.

Thông qua việc học tập môn học, sinh viên sẽ nâng cao bản lĩnh chính trị, kiên định ý thức và trách nhiệm công dân, thường xuyên tu dưỡng, rèn luyện bản thân mình theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình, đóng góp thiết thực và hiệu quả cho sự nghiệp cách mạng của đất nước, vững bước trên con đường mà Hồ Chí Minh, Đảng và Nhân dân Việt Nam đã lựa chọn.

c) Xây dựng, rèn luyện phương pháp và phong cách công tác cho người học

Qua nghiên cứu môn học Tư tưởng Hồ Chí Minh, người học có điều kiện vận dụng tốt hơn những kiến thức và kỹ năng đã nghiên cứu, học tập vào việc xây dựng phương pháp học tập, tu dưỡng, rèn luyện phù hợp với điều kiện cụ thể của từng người, từng hoàn cảnh. Người học có thể vận dụng xây dựng phong cách tư duy, phong cách diễn đạt, phong cách làm việc, ứng xử, sinh hoạt... phù hợp từng nơi, từng lúc với phương châm “dĩ bất biến, ứng vạn biến”.

Tư tưởng Hồ Chí Minh có tác dụng góp phần tích cực vào việc giáo dục thế hệ trẻ tiếp tục hình thành và hoàn thiện nhân cách để trở thành những chiến sĩ tiên phong trong việc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Chương II

CƠ SỞ, QUÁ TRÌNH HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH

Câu hỏi 5: Chứng minh sự ra đời của tư tưởng Hồ Chí Minh là một tất yếu khách quan?

Trả lời:

Tư tưởng Hồ Chí Minh không phải là sản phẩm chủ quan, phản ánh tâm lý, nguyện vọng của Nhân dân Việt Nam đối với lãnh tụ kính yêu của mình. Tư tưởng Hồ Chí Minh là sản phẩm tất yếu của cách mạng Việt Nam, ra đời do yêu cầu khách quan và là sự giải đáp những nhu cầu bức thiết do cách mạng Việt Nam đặt ra từ đầu thế kỷ XX đến nay.

Tư tưởng Hồ Chí Minh được hình thành dưới tác động, ảnh hưởng của những điều kiện lịch sử - xã hội cụ thể ở trong nước và thế giới lúc Người đang sống và hoạt động. Hồ Chí Minh đã nắm bắt chính xác xu hướng phát triển của thời đại để tìm ra con đường cách mạng đúng đắn cho dân tộc mình.

a) Xã hội Việt Nam cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX

Đến giữa thế kỷ XIX, Việt Nam là một xã hội phong kiến độc lập với nền kinh tế nông nghiệp lạc hậu, trì trệ. Sau khi lật đổ được triều đại Tây Sơn, chính quyền nhà Nguyễn đã thi hành một chính sách đối nội, đối ngoại bảo thủ, phản động: tăng cường đàn áp, bóc lột ở bên trong và thực hiện bế quan tỏa cảng đối với bên ngoài; cự tuyệt mọi đề án cải cách nên đã không mở ra được khả năng cho Việt Nam cơ hội tiếp xúc và bắt nhịp với sự phát triển của thế giới, khiến cho Việt Nam ngày càng lạc hậu với thế giới bên ngoài.

Năm 1858, thực dân Pháp nổ súng vào bán đảo Sơn Trà, Đà Nẵng chính thức xâm lược Việt Nam. Ngày 06/6/1884, triều đình nhà Nguyễn ký Hiệp ước Patơnốt chịu sự bảo hộ của Pháp. Việt Nam từ một xã hội phong kiến độc lập trở thành xã hội thuộc địa nửa phong kiến.

Sau khi đánh chiếm được Việt Nam, thực dân Pháp thiết lập bộ máy thống trị thực dân và tiến hành những cuộc khai thác nhằm cướp đoạt tài nguyên, bóc lột nhân công rẻ mạt và mở rộng thị trường tiêu thụ hàng hóa. Từ năm 1897, thực dân Pháp tiến hành chương trình khai thác thuộc địa lần thứ nhất đến năm 1914 và sau Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914 - 1918), chúng tiến hành chương trình khai thác thuộc địa lần thứ hai (1919 - 1929) ở Đông Dương với số vốn đầu tư trên quy mô lớn, tốc độ nhanh. Do sự du nhập của phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa, tình hình kinh tế Việt Nam có sự biến đổi: quan hệ kinh tế nông thôn bị phá vỡ, hình thành nên

những đô thị mới, những trung tâm kinh tế và tụ điểm cư dân mới. Nhưng thực dân Pháp không du nhập một cách hoàn chỉnh phương thức tư bản chủ nghĩa vào Việt Nam mà vẫn duy trì quan hệ kinh tế phong kiến. Chúng kết hợp hai phương thức bóc lột tư bản và phong kiến để thu lợi nhuận siêu ngạch. Chính vì thế, Việt Nam không thể phát triển lên chủ nghĩa tư bản một cách bình thường được, nền kinh tế bị kìm hãm trong vòng lạc hậu và phụ thuộc nặng nề vào kinh tế Pháp.

Ngay khi thực dân Pháp xâm lược Việt Nam, các phong trào vũ trang kháng chiến chống Pháp bùng lên rầm rộ và lan rộng trong cả nước. Mặc dù các cuộc khởi nghĩa của nhân dân diễn ra sôi nổi nhưng vẫn thất bại vì chưa có đường lối kháng chiến rõ ràng, chưa lôi kéo được đông đảo tầng lớp nhân dân tham gia và chưa gắn cách mạng Việt Nam với cách mạng thế giới. Điển hình là các phong trào của Trương Định (1859 - 1864), Nguyễn Trung Trực (1861 - 1868)... ở Nam Bộ; Trần Tấn, Đặng Như Mai (1874), Nguyễn Xuân Ôn, Phan Đình Phùng (1885 - 1896)... ở miền Trung; phong trào của Nguyễn Thiện Thuật (1883-1892), Nguyễn Quang Bích (1885 - 1892), cuộc khởi nghĩa của nông dân Yên Thế của Hoàng Hoa Thám (1885 - 1913)... ở miền Bắc.

Đầu thế kỷ XX, trước sự ảnh hưởng của các cuộc vận động cải cách ở Trung Quốc của Khang Hữu Vi và Lương Khải Siêu, gương Duy Tân của Nhật Bản, cuộc vận động hiến pháp (năm 1898), cách mạng Tân Hợi (năm 1911) ở Trung Quốc... tràn vào Việt Nam, phong trào chống Pháp

của Nhân dân Việt Nam chuyển dần sang xu hướng dân chủ tư sản với sự xuất hiện của các phong trào như: Đông Du, Đông Kinh nghĩa thực, Duy Tân, Việt Nam Quang phục hội... nhưng các phong trào này cũng chỉ rộ lên một thời gian ngắn rồi bị dập tắt.

Việt Nam rơi vào cuộc khủng hoảng về đường lối cứu nước. Điều đó đặt ra yêu cầu bức xúc là phải tìm con đường cứu nước mới đúng đắn cho dân tộc.

Trước hoàn cảnh ấy, Nguyễn Tất Thành đã ra đi tìm đường cứu nước. Người nói: “Tôi muốn đi ra ngoài, xem nước Pháp và các nước khác. Sau khi xem xét họ làm như thế nào, tôi sẽ trở về giúp đồng bào chúng ta”¹.

b) Tình hình thế giới cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX

Cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX, chủ nghĩa tư bản phương Tây phát triển từ giai đoạn tự do cạnh tranh sang giai đoạn độc quyền hay còn gọi là chủ nghĩa đế quốc và trở thành hệ thống thế giới. Nền kinh tế hàng hóa phát triển mạnh đặt ra yêu cầu bức thiết về thị trường. Đó chính là nguyên nhân sâu xa dẫn tới những cuộc chiến tranh xâm lược các quốc gia phong kiến phương Đông, biến các quốc gia này thành thị trường tiêu thụ sản phẩm hàng hóa, mua bán nguyên vật liệu, khai thác sức lao động và xuất khẩu tư bản của các nước đế quốc. Sự áp bức

1. Trần Dân Tiên: *Những mẩu chuyện về đời hoạt động của Hồ Chủ tịch*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2017, tr.16.

và thôn tính dân tộc của chủ nghĩa đế quốc càng tăng thì mâu thuẫn giữa dân tộc thuộc địa với các nước đế quốc, thực dân càng gay gắt, sự phản ứng của nhân dân các nước thuộc địa càng quyết liệt. Do vậy, cùng với mâu thuẫn cơ bản trong xã hội tư bản (mâu thuẫn giữa giai cấp tư sản và vô sản), chủ nghĩa đế quốc ra đời làm nảy sinh một mâu thuẫn mới đó là mâu thuẫn giữa chủ nghĩa đế quốc với các dân tộc thuộc địa. Phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc ở các thuộc địa ngày càng phát triển nhưng chưa nơi nào giành được thắng lợi. Vấn đề dân tộc thuộc địa được đặt ra, đấu tranh giải phóng dân tộc trở thành phong trào rộng lớn và gắn liền với phong trào cách mạng của giai cấp công nhân quốc tế.

Năm 1917, Cách mạng Tháng Mười Nga thành công. Đối với nước Nga, đó là cuộc cách mạng vô sản, nhưng đối với các dân tộc thuộc địa trong đế quốc Nga thì đó còn là một cuộc cách mạng giải phóng dân tộc. Bởi vì, trước cách mạng “nước Nga là nhà tù của các dân tộc”. Cuộc cách mạng vô sản Nga thành công, các dân tộc thuộc địa của đế quốc Nga được giải phóng và được hưởng quyền dân tộc tự quyết, hình thành nên các quốc gia độc lập, dẫn đến sự ra đời của Liên bang Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Xôviết (năm 1922). Cách mạng Tháng Mười đã nêu tấm gương sáng về sự giải phóng dân tộc bị áp bức, đã mở ra “thời đại cách mạng chống đế quốc, thời đại giải phóng dân tộc”. Nó làm cho phong trào cách mạng vô sản ở các nước tư bản chủ nghĩa phương Tây và phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa phương Đông có quan hệ mật thiết với

nhau trong cuộc đấu tranh chống kẻ thù chung là chủ nghĩa đế quốc.

Quốc tế Cộng sản, tức Quốc tế III - Bộ tham mưu của cách mạng vô sản và các dân tộc bị áp bức trên toàn thế giới ra đời ở Mátxcơva ngày 02/3/1919. Dưới sự lãnh đạo của V.I. Lênin, Quốc tế III đã kế thừa và phát huy mạnh mẽ truyền thống cách mạng của Quốc tế I do C. Mác và Ph. Ăngghen sáng lập năm 1864, cũng như Quốc tế II trong thời kỳ đầu dưới sự lãnh đạo của Ph. Ăngghen từ năm 1889 đến năm 1895. Quốc tế III đã đẩy mạnh việc truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin và kinh nghiệm Cách mạng Tháng Mười Nga ra khắp thế giới, đã tạo ra sự phân hoá đối với các đảng xã hội dân chủ, xuất hiện xu hướng gia nhập Quốc tế Cộng sản và thành lập các đảng cộng sản trên thế giới.

Đêm kết thúc Đại hội Tua ngày 30/12/1920 đã đánh dấu bước ngoặt trong cuộc đời hoạt động cách mạng của Nguyễn Ái Quốc: từ chủ nghĩa yêu nước đến chủ nghĩa Mác - Lênin, Người tìm thấy con đường giải phóng dân tộc là con đường cách mạng vô sản.

c) Nhân tố chủ quan Hồ Chí Minh

Tư tưởng bao giờ cũng là sản phẩm của con người, do con người sáng tạo và khái quát hóa trên cơ sở nhận thức nhân tố khách quan. Vào đầu thế kỷ XX đã có hàng trăm người Việt Nam sang Pháp. Cũng đã có nhiều người Việt Nam tham gia Đảng Xã hội Pháp. Thế nhưng trong số những người Việt Nam yêu nước sống ở Pháp

vào năm 1920 duy nhất có Nguyễn Ái Quốc trở thành người cộng sản và cũng là 1 người dân thuộc địa tham gia thành lập Đảng Cộng sản Pháp.

Có thể nói, trước Đại hội Tua, Nguyễn Ái Quốc đã tiếp cận gần kề với chân lý của V.I. Lênin, Người suy nghĩ về những vấn đề mà V.I. Lênin đã viết, tuy chưa rõ ràng và sáng tỏ. Đến khi đọc được *Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa*, Người đã tìm thấy con đường chân chính cho sự nghiệp cứu nước, giải phóng dân tộc.

Như vậy, tư tưởng Hồ Chí Minh là sự gặp gỡ giữa trí tuệ lớn của Hồ Chí Minh với trí tuệ của dân tộc và trí tuệ thời đại. Chính sự vận động, phát triển của tư tưởng yêu nước Việt Nam cuối thế kỷ XIX đến những năm 20 của thế kỷ XX, khi bắt gặp chủ nghĩa Mác - Lênin đã hình thành nên tư tưởng Hồ Chí Minh. Từ tiếp thu, vận dụng sáng tạo, Hồ Chí Minh từng bước góp phần bổ sung, phát triển, làm phong phú chủ nghĩa Mác - Lênin bằng những luận điểm mới, được rút ra từ thực tiễn Việt Nam.

Câu hỏi 6: Phân tích những cơ sở lý luận góp phần hình thành tư tưởng Hồ Chí Minh. Chỉ ra cơ sở giữ vai trò quyết định trong việc hình thành, phát triển tư tưởng của Người?

Trả lời:

Trước khi ra đi tìm đường cứu nước, Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh đã thấm nhuần chủ nghĩa yêu nước Việt Nam cũng như những yếu tố dân chủ, công bằng, bác ái ở

những mức độ khác nhau trong văn hóa dân tộc và văn hóa phương Đông, phương Tây.

a) Giá trị truyền thống dân tộc

Văn hóa Việt Nam là thành quả của hàng nghìn năm lao động sáng tạo, đấu tranh kiên cường dựng nước và giữ nước của cộng đồng các tộc người sống trên đất nước Việt Nam, đồng thời là kết quả của sự tiếp thu tinh hoa của nhiều nền văn hóa trên thế giới. Văn hóa Việt Nam đã hun đúc nên tâm hồn, khí phách, bản lĩnh Việt Nam, góp phần làm rạng rỡ lịch sử vẻ vang của dân tộc.

Tinh thần yêu nước và ý chí bất khuất đấu tranh để dựng nước và giữ nước là dòng chủ lưu chảy xuyên suốt lịch sử dân tộc, là chuẩn mực cao nhất, đứng đầu bảng giá trị tinh thần Việt Nam và cũng là cội nguồn sâu xa nhất trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Người viết: “Dân ta có một lòng nồng nàn yêu nước. Đó là một truyền thống quý báu của ta. Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả lũ bán nước và lũ cướp nước”¹.

Quá trình hình thành, thống nhất quốc gia dân tộc chính là quá trình cố kết cộng đồng, tạo thành quan hệ ba tầng chặt chẽ: nhà - làng - nước. Đây chính là sợi dây liên kết các tộc người, các giai tầng trong xã hội Việt Nam và tạo nên một sức mạnh vô địch, làm cho đất nước được

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.38.

trường tồn, bản sắc được giữ vững. Nhận thức rõ vai trò quan trọng đặc biệt của *đoàn kết*, Hồ Chí Minh viết: “Lòng yêu nước và sự đoàn kết của nhân dân là một lực lượng vô cùng to lớn, không ai thắng nổi... Nhờ lực lượng ấy mà chúng ta sẽ đuổi sạch thực dân Pháp ra khỏi đất nước ta, và lấy lại thống nhất và độc lập thật sự”¹.

Nói đến đặc trưng của văn hóa Việt Nam là nói đến một nền văn hóa *lấy nhân nghĩa* làm gốc. Đó là một nền văn hóa trọng đạo lý làm người, đề cao trách nhiệm, bổn phận của cá nhân đối với gia đình, làng, Tổ quốc, coi đó là những chuẩn mực của nhân cách con người. Hồ Chí Minh luôn chú ý kế thừa, phát huy sức mạnh của truyền thống nhân nghĩa. Người nhắc nhở: “Hiểu chủ nghĩa Mác - Lênin là phải sống với nhau có tình có nghĩa. Nếu thuộc bao nhiêu sách mà sống không có tình có nghĩa thì sao gọi là hiểu chủ nghĩa Mác - Lênin được”².

Dân tộc Việt Nam là một dân tộc có truyền thống *lạc quan, yêu đời, luôn cần cù, dũng cảm, thông minh, sáng tạo* trong sản xuất và chiến đấu, là một dân tộc ham học hỏi và không ngừng mở rộng cửa đón nhận tinh hoa văn hóa nhân loại. Trong muôn nguy ngàn khó, người lao động vẫn động viên nhau “chớ thấy sóng cả mà ngã tay chèo”. Tinh thần đó có cơ sở từ niềm tin vào sức mạnh của bản thân, tin vào sự tất thắng của chân lý, chính nghĩa. Hồ Chí Minh chính là hiện thân của truyền thống đó.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.164-165.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.668.

b) Tinh hoa văn hóa nhân loại

Hồ Chí Minh đã kế thừa và nâng lên tầm cao mới của thời đại nguồn giá trị văn hóa, tư tưởng truyền thống của dân tộc bằng cách kết hợp, tiếp biến, tổng hòa và phát triển biện chứng tinh hoa văn hóa, tư tưởng phương Đông, phương Tây, đặc biệt là học thuyết cách mạng của chủ nghĩa Mác - Lênin. Người viết:

“Học thuyết Khổng Tử có ưu điểm là sự tu dưỡng đạo đức cá nhân.

Tôn giáo Giêsu có ưu điểm là lòng nhân ái cao cả.

Chủ nghĩa Mác có ưu điểm là phương pháp làm việc biện chứng.

Chủ nghĩa Tôn Dật Tiên có ưu điểm là Chính sách của nó phù hợp với điều kiện nước ta.

Khổng Tử, Giêsu, Mác, Tôn Dật Tiên chẳng phải đã có những điểm chung đó sao? Họ đều muốn: “mưu hạnh phúc cho loài người, mưu phúc lợi cho xã hội”. Nếu hôm nay, họ còn sống trên đời này, nếu họ họp lại một chỗ, tôi tin rằng họ nhất định chung sống với nhau rất hoàn mỹ như những người bạn thân thiết.

Tôi cố gắng làm người học trò nhỏ của các vị ấy”¹.

Điều đó cho thấy, Hồ Chí Minh đã biết kế thừa có phê phán, chọn lọc tinh hoa văn hóa của nhân loại để làm giàu cho tư tưởng của mình.

1. Dẫn theo Đại tướng Võ Nguyên Giáp (Chủ biên): *Tư tưởng Hồ Chí Minh và con đường cách mạng Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2017, tr.53-54.

Một là, tinh hoa văn hóa phương Đông.

Hồ Chí Minh xuất thân trong một gia đình nhà Nho yêu nước. Vốn tri thức đầu tiên mà Người có được là vốn tri thức *Nho giáo* thông qua sự dạy dỗ của người cha, các thầy giáo làng và qua con đường tự học, tự nghiên cứu đã cho phép Người phát huy những ưu điểm và tránh được những nhược điểm của học thuyết này để phục vụ sự nghiệp cách mạng.

Người đã khai thác, chắt lọc các yếu tố tích cực của Nho giáo như: triết lý hành động (tư tưởng nhập thế, hành đạo, giúp đời); triết lý nhân sinh (tu thân, dưỡng tính); triết lý bình trị, đại đồng (an ninh, hòa mục); đề cao văn hóa, lễ giáo, tạo ra truyền thống hiếu học. Người coi Khổng giáo “là một thứ khoa học về kinh nghiệm đạo đức và phép ứng xử”¹.

Yếu tố duy tâm, lạc hậu, phản động như: tư tưởng đẳng cấp, coi thường lao động chân tay, coi khinh phụ nữ... đã được Hồ Chí Minh phê phán như “người đầu ngược xuống đất chân chống lên trời”².

Phật giáo là một tôn giáo thế giới, sớm được du nhập vào Việt Nam và để lại nhiều dấu ấn trong văn hóa dân tộc, cũng như trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Nhiều mặt tích cực của Phật giáo như tư tưởng vị tha, từ bi, bác ái, thương người, không phân biệt đẳng cấp, tinh thần bình đẳng, dân chủ, chăm lo làm điều thiện, đề cao lao động...

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.461.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.220.

đã để lại nhiều dấu ấn sâu sắc trong tư duy Hồ Chí Minh. Theo Người: “Lòng tôn kính cha mẹ, tình anh em, tình bạn trung thành, sự hòa thuận giữa mọi người, đều hoặc rút ra từ quan điểm của Phật”¹. Tuy nhiên, Phật giáo cũng có những nhược điểm như tư tưởng cam chịu, nhẫn nhục... Phật giáo luôn đặt vấn đề tìm kiếm mục tiêu nhân sinh ở sự giải thoát khỏi vòng luân hồi để đến cõi Niết bàn.

Trong tư tưởng, văn hóa phương Đông, Hồ Chí Minh còn đi sâu tìm hiểu những tư tưởng cách mạng trong *chủ nghĩa Tam dân* của Tôn Trung Sơn - một nhà dân tộc dân chủ vĩ đại của nhân dân Trung Quốc. Nghiên cứu chủ nghĩa Tam dân và chính sách thân Nga, liên Cộng, phù trợ công nông của Tôn Trung Sơn, Hồ Chí Minh thấy có những tư tưởng tiến bộ, tích cực và có thể vận dụng vào cách mạng Việt Nam.

Hai là, tình hoa văn hóa phương Tây.

Ngay từ khi còn nhỏ, Nguyễn Tất Thành đã được làm quen với văn hóa phương Tây, nhất là văn hóa Pháp, điều đó đã thúc đẩy Người muốn ra nước ngoài để xem những gì ẩn giấu đằng sau những khẩu hiệu “Tự do, bình đẳng, bác ái” và tìm con đường cứu nước cho dân tộc.

Khoảng tháng 9/1905, Hồ Chí Minh đã được cha xin cho theo học lớp dự bị (*Préparatoire*) của trường tiểu học Pháp - bản xứ ở thành phố Vinh. Tại trường này, lần đầu tiên Người được tiếp xúc với khẩu hiệu “Tự do - Bình đẳng - Bác ái”. Người tìm hiểu và biết đó là khẩu hiệu nổi tiếng

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.2, tr.454.

của đại cách mạng Pháp năm 1789. Tuy chưa hiểu hết được ý nghĩa của những từ đó nhưng nó đã khơi dậy ở Người một sự tò mò bởi những điều này chưa hề được đề cập đến trong sách vở thánh hiền mà Người đã từng đọc. Năm 1906 - 1907, Người được vào học lớp dự bị (*Cours préparatoire*) và lớp sơ đẳng (*Cours élémentaire*) tại trường tiểu học Pháp - Việt tỉnh Thừa Thiên. Năm học 1908 - 1909, Người vào học lớp trung đẳng (*Cours moyen*) ở trường Quốc học Huế, cũng là lúc *Tân thư* của Trung Quốc được lưu hành ở nhiều nơi. Chính việc dạy dỗ của các thầy là “một yếu tố quan trọng trong việc hình thành tư tưởng sang phương Tây chứ không sang phương Đông”¹ của Hồ Chí Minh.

Trong 30 năm hoạt động cách mạng ở nước ngoài, Hồ Chí Minh sống chủ yếu ở châu Âu nên Người chịu ảnh hưởng rất sâu rộng của nền văn hóa dân chủ và các cuộc cách mạng của phương Tây, Người còn tiếp nhận được tư tưởng dân chủ và hình thành phong cách dân chủ từ hoạt động thực tiễn.

Nhờ được rèn luyện trong phong trào công nhân Pháp và sự cổ vũ dìu dắt của nhiều nhà cách mạng và trí thức tiến bộ Pháp, Nguyễn Ái Quốc từng bước trưởng thành, làm giàu trí tuệ của mình bằng vốn kiến thức của thời đại, Đông và Tây, vừa thấu hái, vừa gạn lọc để có thể từ tầm cao của tri thức thời đại mà suy nghĩ, lựa chọn, kế thừa và

1. GS. Trần Văn Giàu: *Hồ Chí Minh - Vĩ đại một con người*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2010, tr.404.

đổi mới, vận dụng và phát triển. Đó cũng là những tiền đề, cơ sở lý luận quan trọng để Người tiếp nhận chủ nghĩa Mác - Lênin.

Ba là, chủ nghĩa Mác - Lênin.

Đây chính là cơ sở giữ vai trò quyết định trong việc hình thành, phát triển của tư tưởng Hồ Chí Minh. Chủ nghĩa Mác - Lênin là cơ sở thế giới quan và phương pháp luận của tư tưởng Hồ Chí Minh. Nhờ có thế giới quan và phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh đã hấp thụ và chuyển hóa được những nhân tố tích cực và tiến bộ của truyền thống dân tộc, tư tưởng, văn hóa nhân loại để tạo nên hệ thống tư tưởng của mình. Bản lĩnh trí tuệ đó đã nâng cao khả năng độc lập, tự chủ và sáng tạo ở Người khi vận dụng những nguyên lý cách mạng vào hoàn cảnh, điều kiện cụ thể của Việt Nam.

Thực tiễn gần 10 năm đi tìm đường cứu nước, nhất là sau khi đọc *Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa* của V.I. Lênin (tháng 7/1920), Nguyễn Ái Quốc đã “cảm động, phấn khởi, sáng tỏ, tin tưởng... vui mừng đến phát khóc...” vì đã tìm thấy con đường giải phóng dân tộc. Từ những nhận thức ban đầu về chủ nghĩa Lênin, Hồ Chí Minh đã tiến dần tới những nhận thức “lý tính”, trở lại nghiên cứu chủ nghĩa Mác sâu sắc hơn để rồi tiếp thu học thuyết của các ông một cách chọn lọc, không rập khuôn máy móc, không sao chép giáo điều. Người tiếp thu lý luận Mác - Lênin theo phương pháp mácxít. Người vận dụng lập trường, quan điểm, phương pháp của chủ nghĩa Mác - Lênin để giải

quyết những vấn đề thực tiễn của cách mạng Việt Nam, chứ không đi tìm những kết luận có sẵn trong sách vở.

Như vậy, thế giới quan và phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin đã giúp Hồ Chí Minh nhìn nhận, đánh giá, phân tích, tổng kết các học thuyết, tư tưởng đương thời cũng như kinh nghiệm hoạt động thực tiễn của mình để tìm ra con đường cứu nước đúng đắn cho sự nghiệp giải phóng dân tộc.

Câu hỏi 7: Hãy chỉ ra các giai đoạn thể hiện bước tiến trong nhận thức, những dấu mốc cơ bản trong quá trình hình thành, phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

Quá trình hình thành và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh được trải qua 5 giai đoạn:

- Giai đoạn trước năm 1911: Hình thành tư tưởng yêu nước và chí hướng cứu nước.

- Giai đoạn từ năm 1911 đến năm 1920: Tìm thấy con đường cứu nước, giải phóng dân tộc.

- Giai đoạn từ năm 1921 đến năm 1930: Hình thành cơ bản tư tưởng về cách mạng Việt Nam.

- Giai đoạn từ năm 1930 đến năm 1945: Vượt qua thử thách, kiên trì giữ vững lập trường cách mạng.

- Giai đoạn từ năm 1945 đến năm 1969: Tư tưởng Hồ Chí Minh tiếp tục phát triển, hoàn thiện.

Những bước tiến trong nhận thức, những dấu mốc cơ bản trong quá trình hình thành và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh được thể hiện trong các giai đoạn sau:

a) Giai đoạn trước năm 1911: Hình thành tư tưởng yêu nước và chí hướng cứu nước

Xuất thân trong một gia đình nhà nho yêu nước, Nguyễn Tất Thành đã được tiếp nhận truyền thống yêu nước, nhân nghĩa của dân tộc; hấp thụ vốn văn hóa Quốc học, Hán học và bước đầu tiếp xúc với văn hóa phương Tây; chứng kiến cuộc sống khổ cực, điều đứng của nhân dân và tinh thần đấu tranh bất khuất của cha anh đã để lại trong Người những ấn tượng sâu sắc, nung nấu lòng căm thù và thôi thúc Người đi tìm đường cứu nước.

Hành trang ra đi của Nguyễn Tất Thành là tri thức ban đầu rất quan trọng về văn hóa Đông, Tây và lòng yêu nước nhiệt thành với chí hướng rõ rệt trên cơ sở phê phán các con đường cứu nước của các nhà yêu nước trước đó. Nhờ thế, Người đã tìm được hướng đi đúng, đích đi đúng, cách đi đúng để sớm đi tới thành công.

b) Giai đoạn từ năm 1911 đến năm 1920: Tìm thấy con đường cứu nước, giải phóng dân tộc

Ngày 05/6/1911, Nguyễn Tất Thành với tên gọi Văn Ba đã lên tàu Latouche Tréville để ra đi tìm đường cứu nước. Thời kỳ này, Nguyễn Tất Thành đã bôn ba khắp các châu lục để tìm hiểu các cuộc cách mạng lớn trên thế giới và khảo sát cuộc sống của nhân dân các dân tộc bị áp bức. Năm 1911, Người đến Pháp, tiếp đó sống ở Mỹ từ năm 1912 đến năm 1913, sống ở Anh từ năm 1913 đến năm 1917, cuối năm 1917 Người trở về Pháp. Cuộc hành trình đã giúp Người nhận ra cội nguồn mọi sự đau khổ của nhân loại ở ngay những nước chính quốc.

Năm 1919, thay mặt những người yêu nước Việt Nam ở Pháp, Người gửi đến Hội nghị Vécxây bản *Yêu sách của nhân dân An Nam* để đòi quyền tự do, dân chủ, bình đẳng cho các dân tộc. Bản yêu sách tuy không được chấp nhận nhưng nó giúp Người hiểu được rằng, muốn được giải phóng không thể bằng con đường thương lượng, đàm phán mà phải bằng con đường khác.

Tháng 7/1920 được tiếp xúc với *Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa* của V.I. Lênin, Nguyễn Ái Quốc đã tìm thấy con đường chân chính cho sự nghiệp cứu nước, giải phóng dân tộc. Việc tiếp xúc với Luận cương của V.I. Lênin đã tạo ra bước ngoặt căn bản trong tư duy Hồ Chí Minh về mọi vấn đề chính trị, văn hóa, xã hội, đã giải đáp trúng điều trăn trở, tìm kiếm của Hồ Chí Minh. Người đã tìm thấy ở đó câu trả lời bức thiết nhất cho cả dân tộc Việt Nam đầu thế kỷ XX là: Làm thế nào có thể giành được độc lập cho dân tộc, tự do cho nhân dân, hạnh phúc cho mỗi người?

Tháng 12/1920, tại Đại hội lần thứ XVIII Đảng Xã hội Pháp họp ở thành phố Tua, Nguyễn Ái Quốc bỏ phiếu tán thành Đảng Xã hội Pháp gia nhập Quốc tế Cộng sản và đây cũng là sự kiện thành lập Đảng Cộng sản Pháp và trở thành người cộng sản Việt Nam đầu tiên. Đây là sự kiện đánh dấu bước chuyển về chất trong tư tưởng của Người: từ chủ nghĩa yêu nước đến chủ nghĩa Mác - Lênin, lựa chọn con đường giải phóng dân tộc là con đường cách mạng vô sản.

Như vậy, thời kỳ này Hồ Chí Minh đã có sự chuyển biến vượt bậc về tư tưởng, từ giác ngộ chủ nghĩa dân tộc tiến lên thấm nhuần chủ nghĩa Mác - Lênin, từ một chiến sĩ chống thực dân trở thành một chiến sĩ cộng sản.

c) Giai đoạn từ năm 1921 đến năm 1930: Hình thành cơ bản tư tưởng về cách mạng Việt Nam

Đây là thời kỳ hoạt động thực tiễn và lý luận cực kỳ sôi nổi và phong phú của Nguyễn Ái Quốc trên đất Pháp (1921 - 1923), Liên Xô (1923 - 1924), Trung Quốc (1924 - 1927), Thái Lan (1928 - 1929). Trong khoảng thời gian này, tư tưởng Hồ Chí Minh về cách mạng Việt Nam đã được hình thành về cơ bản.

- Hoạt động thực tiễn:

Trong thời gian sống ở Pháp (1921 - 1923), Nguyễn Ái Quốc hoạt động với cương vị là Trưởng tiểu ban Đông Dương trong Ban Nghiên cứu thuộc địa của Đảng Cộng sản Pháp, tham gia sáng lập Hội Liên hiệp thuộc địa, xuất bản tờ báo *Le Paria* (Người cùng khổ) nhằm tuyên truyền chủ nghĩa Mác - Lênin vào các nước thuộc địa.

Giữa năm 1923, Nguyễn Ái Quốc sang Mátxcơva dự Hội nghị Quốc tế Nông dân và được bầu vào đoàn chủ tịch của Hội. Sau đó Người tiếp tục tham dự các đại hội quốc tế cộng sản lần thứ V và các đại hội quần chúng khác: Quốc tế Thanh niên, Quốc tế Công hội đỏ và được học lớp bồi dưỡng tại trường Đại học Phương Đông.

Cuối năm 1924, Nguyễn Ái Quốc về Quảng Châu (Trung Quốc) tổ chức Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên,

ra báo *Thanh niên*, mở lớp đào tạo, huấn luyện cán bộ chính trị đưa về nước hoạt động.

Đầu năm 1930, Nguyễn Ái Quốc chủ trì Hội nghị hợp nhất 3 tổ chức cộng sản trong nước thành Đảng Cộng sản Việt Nam, trực tiếp soạn thảo *Chánh cương vắn tắt của Đảng, Sách lược vắn tắt của Đảng, Chương trình tóm tắt của Đảng và Điều lệ vắn tắt của Đảng Cộng sản Việt Nam*.

- *Hoạt động lý luận:*

Những bài viết của Hồ Chí Minh trong thời kỳ này như: *Bản án chế độ thực dân Pháp* (năm 1925), những bài viết trên báo chí của Đảng Cộng sản Pháp, cuốn *Đường cách mệnh* (năm 1927) đã thể hiện những quan điểm lớn, độc đáo, sáng tạo về con đường cách mạng Việt Nam, có thể tóm tắt như sau:

Cách mạng giải phóng dân tộc trong thời đại mới phải đi theo con đường cách mạng vô sản, giải phóng dân tộc phải gắn liền với giải phóng nhân dân lao động, giải phóng giai cấp công nhân, phải kết hợp độc lập dân tộc với chủ nghĩa xã hội.

Cách mạng thuộc địa và cách mạng vô sản ở chính quốc có quan hệ mật thiết với nhau. Cách mạng thuộc địa không lệ thuộc vào cách mạng chính quốc mà có tính chủ động, độc lập. Cách mạng thuộc địa có khả năng giành thắng lợi trước cách mạng ở chính quốc và giúp cho cách mạng ở chính quốc trong nhiệm vụ giải phóng hoàn toàn.

Cách mạng thuộc địa trước hết là “dân tộc cách mệnh” đánh đuổi thực dân, đế quốc xâm lược, giành độc lập, tự do.

Giải phóng dân tộc là việc chung của cả dân chúng; phải tập hợp lực lượng dân tộc thành một sức mạnh to lớn để chống đế quốc và tay sai.

Phải đoàn kết và liên minh với các lực lượng đế quốc, song phải nêu cao tinh thần tự lực, tự cường, không được ỷ lại chờ đợi ở sự giúp đỡ của quốc tế.

Cách mạng là sự nghiệp của quần chúng, của cả dân tộc. Phải tổ chức quần chúng, lãnh đạo và tổ chức đấu tranh bằng các hình thức và khẩu hiệu thích hợp. Phương pháp đấu tranh để giành chính quyền là sử dụng bạo lực cách mạng của quần chúng và có thể bằng phương pháp khởi nghĩa dân tộc.

Cách mạng muốn thành công trước hết phải có đảng cách mạng lãnh đạo, vận động và tổ chức quần chúng đấu tranh.

Như vậy, toàn bộ con đường của cách mạng Việt Nam đã được thể hiện khá rõ trong giai đoạn này. Bên cạnh đó, Hồ Chí Minh cũng đã kết hợp nghiên cứu xây dựng lý luận với tuyên truyền tư tưởng giải phóng dân tộc, vận động tổ chức quần chúng đấu tranh, xây dựng tổ chức cách mạng, chuẩn bị những tiền đề cần thiết cho việc thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam.

Cùng với chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng của Hồ Chí Minh trong những năm 20 của thế kỷ XX được truyền bá vào Việt Nam, làm cho phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc và giải phóng giai cấp ở Việt Nam trở thành một

phong trào tự giác, dẫn đến sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam đầu năm 1930, thông qua Cương lĩnh chính trị đầu tiên của Đảng.

d) Giai đoạn từ năm 1930 đến năm 1945: Vượt qua thử thách, kiên trì giữ vững lập trường cách mạng

Tư tưởng của Hồ Chí Minh về cách mạng Việt Nam thể hiện trong Hội nghị thành lập Đảng bị quan điểm tả khuynh trong Quốc tế Cộng sản (Đại hội VI) phê phán. Theo chỉ đạo của Quốc tế Cộng sản, Trần Phú về triệu tập Hội nghị Trung ương lần thứ nhất (tháng 10/1930) phê phán quan điểm của Nguyễn Ái Quốc ở Hội nghị thành lập Đảng và ra quyết định thủ tiêu *Chánh cương vắn tắt của Đảng, Sách lược vắn tắt của Đảng...*, đặc biệt là ở việc xác định lực lượng, bước đi, phương thức tiến hành cách mạng, đổi tên Đảng Cộng sản Việt Nam thành Đảng Cộng sản Đông Dương.

Trên cơ sở xác định chính xác con đường cần phải đi của cách mạng Việt Nam, Nguyễn Ái Quốc đã kiên trì bảo vệ quan điểm của mình về vấn đề dân tộc và vấn đề giai cấp, về cách mạng giải phóng dân tộc thuộc địa và cách mạng vô sản, chống lại những biểu hiện tả khuynh và biệt phái trong Đảng.

Trước tình hình thế giới mới (chủ nghĩa phát xít, nguy cơ chiến tranh thế giới), Đại hội VII Quốc tế Cộng sản (năm 1935) đã nhìn nhận một loạt vấn đề cơ bản của phong trào cách mạng thế giới, bắt đầu từ việc tự phê bình

về khuynh hướng “tả”, cô độc biệt phái, bỏ rơi ngọn cờ dân tộc và dân chủ đến chuyển hướng chỉ đạo chiến lược, chủ trương thành lập mặt trận dân tộc thống nhất rộng rãi chống chủ nghĩa phát xít, chống chiến tranh, đòi quyền dân sinh, dân chủ. Chính vì vậy, tháng 9/1938, Nguyễn Ái Quốc nhận được quyết định điều động về mặt trận Đông Dương để trực tiếp lãnh đạo phong trào cách mạng Việt Nam.

Đầu năm 1941, Nguyễn Ái Quốc về nước, trực tiếp chỉ đạo Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương khóa I (tháng 5/1941), đặt nhiệm vụ giải phóng dân tộc lên trên hết, tạm gác lại khẩu hiệu cách mạng điền địa, xoá bỏ vấn đề Liên bang Đông Dương, lập ra Mặt trận Việt Minh, thực hiện đại đoàn kết dân tộc, đưa tới thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám năm 1945. Đó cũng là thắng lợi đầu tiên của tư tưởng Hồ Chí Minh.

Như vậy, trong thời gian này, Hồ Chí Minh đã triệu tập Hội nghị thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, xây dựng cương lĩnh, định ra đường lối cách mạng tư sản dân quyền và thổ địa cách mạng để đi tới xã hội cộng sản, tổ chức quần chúng đấu tranh. Trong mấy năm đầu của những năm 30, Người kiên trì giữ vững quan điểm cách mạng của mình, vượt qua khuynh hướng “tả” đang chi phối Quốc tế Cộng sản, chi phối Ban Chấp hành Trung ương Đảng, phát triển thành chiến lược cách mạng giải phóng dân tộc, xác lập tư tưởng độc lập, tự do dẫn đến sự ra đời của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa.

đ) Giai đoạn từ năm 1945 đến năm 1969: Tư tưởng Hồ Chí Minh tiếp tục phát triển và hoàn thiện

Sau thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám, dân tộc Việt Nam bị buộc phải đối đầu với hai đế quốc to là Pháp và Mỹ.

Dưới sự lãnh đạo sáng suốt của Hồ Chí Minh và Trung ương Đảng, với đường lối cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân tiến lên chủ nghĩa xã hội và đại đoàn kết toàn dân, với phương châm kháng chiến gắn liền với kiến quốc (trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp 1946 - 1954) và tiến hành đồng thời hai nhiệm vụ chiến lược vừa xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc vừa kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, giải phóng miền Nam, thống nhất Tổ quốc những năm 1954 - 1969; với sự giúp đỡ của bạn bè thế giới, Nhân dân Việt Nam chẳng những đã đánh thắng bọn đế quốc xâm lược, mà còn xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc làm cơ sở cho sự nghiệp thống nhất nước nhà, đưa cả nước tiến lên chủ nghĩa xã hội.

Trong hoàn cảnh đó, tư tưởng Hồ Chí Minh tiếp tục được bổ sung, phát triển và hoàn thiện trên một loạt vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam như: đường lối vừa kháng chiến, vừa kiến quốc; đường lối chiến tranh nhân dân “toàn dân, toàn diện, trường kỳ, dựa vào sức mình là chính”; xây dựng chủ nghĩa xã hội ở một nước vốn là thuộc địa nửa phong kiến quá độ lên chủ nghĩa xã hội không trải qua chế độ tư bản chủ nghĩa trong điều kiện đất nước bị chia cắt và có chiến tranh; về vấn đề xây dựng Đảng trong điều kiện Đảng cầm quyền...

Câu hỏi 8: Phân tích những phẩm chất cá nhân, mối quan hệ giữa hoạt động lý luận và thực tiễn của Hồ Chí Minh trong quá trình hình thành và phát triển tư tưởng của Người?

Trả lời:

a) Những phẩm chất cá nhân Hồ Chí Minh

Tư tưởng Hồ Chí Minh là sản phẩm hoạt động tinh thần của cá nhân Hồ Chí Minh, phụ thuộc rất lớn vào *các yếu tố nhân cách, phẩm chất và năng lực tư duy* của chính người sáng tạo ra nó.

Hồ Chí Minh là một con người sống có hoài bão, có lý tưởng, yêu nước, thương dân sâu sắc, có bản lĩnh kiên định, có khí tiết kiên cường trong đấu tranh thực hiện mục tiêu, lý tưởng đã lựa chọn, sẵn sàng hy sinh vì độc lập của Tổ quốc, tự do, hạnh phúc của Nhân dân.

Hồ Chí Minh có tư chất thông minh, tư duy độc lập, tự chủ, sáng tạo cộng với đầu óc phê phán tinh tường, sáng suốt trong việc nghiên cứu, tìm hiểu các cuộc cách mạng tư sản hiện đại. Trong tư tưởng, lý luận, Người không giáo điều, phụ thuộc, bắt chước tư tưởng, hành động của người khác mà luôn có sự vận dụng sáng tạo, có sự bổ sung và phát triển thành tư tưởng của mình. Trong lãnh đạo cách mạng, Người luôn chủ động lựa chọn hướng đi đúng đắn cho nhân dân, chịu trách nhiệm trước nhân dân, dân tộc, không dựa dẫm, ỷ lại vào người khác; luôn vận dụng sáng tạo những quy luật chung của xã hội loài người, của thế giới vào hoàn cảnh cụ thể của Việt Nam.

Hồ Chí Minh là người có ý chí vượt khó, sự khổ công học tập nhằm chiếm lĩnh vốn tri thức phong phú của thời đại, vốn kinh nghiệm đấu tranh của phong trào giải phóng dân tộc, phong trào công nhân quốc tế để có thể tiếp cận với chủ nghĩa Mác - Lênin, khoa học về cách mạng của giai cấp công nhân quốc tế. Người còn là một con người mẫu mực về đạo đức cách mạng, tác phong bình dị, chân tình, khiêm tốn, gần gũi với quần chúng, có sức cảm hóa lớn đối với mọi người.

Những phẩm chất cá nhân ấy đã được phát huy trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của Hồ Chí Minh. Nhờ vậy, giữa vô vàn lý thuyết, học thuyết khác nhau, đối lập nhau, giữa đúng và sai, thật và giả đan xen lẫn lộn, Hồ Chí Minh đã tìm ra được mục tiêu, lý tưởng cách mạng đúng đắn và con đường để đi tới mục tiêu, thực hiện lý tưởng ấy. Giữa thực tiễn vô cùng sinh động, phức tạp với bao tình huống khó khăn, bao sóng gió, thử thách, có khi đe dọa cả cuộc sống và sinh mệnh chính trị của mình, Người vẫn đứng vững, vượt lên, vẫn kiên trì chân lý, có những quyết định đúng đắn và sáng suốt, những hoạt động sáng tạo để biến tư tưởng thành hiện thực.

b) Mối quan hệ giữa hoạt động lý luận và thực tiễn trong quá trình hình thành và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh

Trong quá trình hoạt động cách mạng, Hồ Chí Minh có sự kết hợp khá nhuần nhuyễn giữa hoạt động lý luận và hoạt động thực tiễn để thực hiện mục tiêu cách mạng

của mình. Người chính là hiện thân của chu trình hoạt động: thực tiễn sinh ra hiểu biết; hiểu biết tiến lên lý luận, lý luận lãnh đạo thực tiễn để đưa cách mạng đến thắng lợi.

Trong 30 năm hoạt động cách mạng ở nước ngoài, Hồ Chí Minh đã sống, học tập, hoạt động, công tác ở khoảng 30 nước trên thế giới. Người hiểu sâu sắc chủ nghĩa đế quốc, thực dân không chỉ qua tìm hiểu trên các loại tài liệu, sách, báo, radio mà còn hiểu biết sâu sắc về chúng qua thực tế cuộc sống và hoạt động tại các cường quốc đế quốc như: Anh, Pháp, Mỹ, Đức, Italia, Nhật Bản, Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha... Người đặc biệt xác định rõ bản chất, thủ đoạn của chủ nghĩa đế quốc, thực dân và thấu hiểu tình cảnh người dân ở nhiều nước thuộc hệ thống thuộc địa của chủ nghĩa đế quốc ở châu Á, Âu, Phi, Mỹ Latinh...

Người có sự hiểu biết ngày càng sâu sắc hơn về phong trào giải phóng dân tộc, về xây dựng chủ nghĩa xã hội, về xây dựng đảng cộng sản... không chỉ qua nghiên cứu lý luận mà còn qua việc bỏ phiếu tán thành Đảng Xã hội Pháp gia nhập Quốc tế Cộng sản và đây cũng là sự kiện thành lập Đảng Cộng sản Pháp, rồi trở thành một cán bộ của Ban Phương Đông trực thuộc Quốc tế Cộng sản, qua hoạt động trong Đảng Cộng sản Trung Quốc, qua tham gia vào phong trào cộng sản và công nhân quốc tế ở nhiều nước, qua nghiên cứu đời sống xã hội ở Liên Xô - nước xã hội chủ nghĩa đầu tiên trên thế giới...

Hồ Chí Minh là nhà tổ chức vĩ đại của cách mạng Việt Nam. Cùng với việc tìm thấy mục tiêu, phương hướng cách mạng Việt Nam ở chủ nghĩa Mác - Lênin, Người đã sáng lập Đảng Cộng sản Việt Nam, tổ chức lãnh đạo cách mạng Việt Nam theo chủ nghĩa Mác - Lênin đi đến thắng lợi hoàn toàn. Người đã sáng lập Mặt trận dân tộc thống nhất, Quân đội nhân dân Việt Nam, khai sinh ra nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa - Nhà nước dân chủ nhân dân đầu tiên ở Đông Nam Á. Cùng với đó là một hệ thống các quan điểm lý luận của Người về xây dựng Đảng Cộng sản Việt Nam cầm quyền; về xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của dân, do dân, vì dân; về mặt trận dân tộc thống nhất; về xây dựng các lực lượng vũ trang nhân dân...

Điểm xuất phát của lý luận là thực tiễn. Thực tiễn thúc đẩy lý luận và lý luận cung cấp cơ sở khoa học cho mọi hành động cải tạo thực tiễn của con người. Không có thực tiễn thì không có nội dung của lý luận. Nhưng không có tư duy lý luận và hoạt động nghiên cứu lý luận bởi sự nỗ lực của chủ thể thì lý luận cũng không thể hình thành. Thấu hiểu được điều đó, trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của mình, Hồ Chí Minh luôn có sự thống nhất trong quan niệm về mối quan hệ biện chứng giữa hoạt động lý luận và nghiên cứu, tổng kết thực tiễn. Từ thực tiễn Việt Nam, Người đã đưa ra nhiều luận điểm sáng tạo, khoa học như các quan điểm về mối quan hệ giữa vấn đề dân tộc và vấn đề giai cấp; về sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam, về xây dựng chủ nghĩa xã hội từ một nước có

nền kinh tế nông nghiệp lạc hậu, kèm phát triển... Những luận điểm đó đã được thực tiễn cách mạng Việt Nam chứng minh là hoàn toàn đúng đắn.

Như vậy, tổng kết thực tiễn, khái quát lý luận, gắn hoạt động lý luận với hoạt động thực tiễn đã được Hồ Chí Minh thực hiện một cách triệt để. Điều đó được kết tinh trong con người, trong cuộc sống, trong suy nghĩ, hành động và trở thành nét đặc sắc trong tư tưởng của Hồ Chí Minh.

Chương III

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐỘC LẬP DÂN TỘC VÀ CHỦ NGHĨA XÃ HỘI

Câu hỏi 9: Phân tích tính đúng đắn và sáng tạo của tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc?

Trả lời:

a) Độc lập, tự do là quyền thiêng liêng, bất khả xâm phạm của các dân tộc

Đối với người dân mất nước, khát vọng lớn nhất của các dân tộc thuộc địa là độc lập cho Tổ quốc, tự do cho nhân dân. Đó là lẽ sống, nguồn cổ vũ to lớn đối với các dân tộc bị áp bức trên thế giới trong cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc.

Trong quá trình đi tìm đường cứu nước, Người đã tìm hiểu, tiếp nhận những nhân tố về quyền con người được nêu trong *Tuyên ngôn độc lập* năm 1776 của Mỹ, *Tuyên ngôn nhân quyền và dân quyền* năm 1791 của Pháp, như quyền bình đẳng, quyền được sống, quyền tự do và quyền mưu cầu hạnh phúc. “Đó là những lẽ phải không ai chối cãi được”. Từ quyền con người, Người đã khái quát lên

chân lý bất di bất dịch về quyền cơ bản của các dân tộc: “Tất cả các dân tộc trên thế giới đều sinh ra bình đẳng, dân tộc nào cũng có quyền sống, quyền sung sướng và quyền tự do”¹. Thay mặt những người yêu nước Việt Nam ở Pháp, Nguyễn Ái Quốc đã gửi tới Hội nghị Vécxây (năm 1919) bản *Yêu sách của nhân dân An Nam* đòi quyền tự do dân chủ tối thiểu, quyền bình đẳng về pháp lý, đòi thay chế độ ra sắc lệnh bằng các đạo luật. Bản yêu sách không được chấp nhận, dù chỉ là những đòi hỏi “rất ôn hòa cả về nội dung và hình thức”. Chính từ thực tế đó, Hồ Chí Minh rút ra kết luận, “chủ nghĩa Uynxơn” thực ra “chỉ là một trò bịp bợm lớn”². Điều đó giúp Hồ Chí Minh hiểu được rằng muốn đánh đuổi chủ nghĩa tư bản, chủ nghĩa đế quốc và được giải phóng không thể trông cậy vào lực lượng bên ngoài, không thể bằng con đường thương lượng, đàm phán mà phải tự mình đứng lên đấu tranh giành độc lập.

Quyền bình đẳng dân tộc, độc lập tự do là quyền tự nhiên, quyền thiêng liêng, vô giá của các dân tộc. Vì vậy, bất cứ giá nào nhân dân các dân tộc cũng phải giành lại và bảo vệ cho bằng được.

Trong *Tuyên ngôn độc lập*, Hồ Chí Minh khẳng định trước toàn thế giới: “Nước Việt Nam có quyền hưởng tự do và độc lập, và sự thực đã thành một nước tự do và độc lập. Toàn thể dân Việt Nam quyết đem tất cả tinh thần và lực lượng, tính mệnh và của cải để giữ vững quyền tự do và

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.1.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.441.

độc lập ấy”¹. Trong các bức thư và điện văn gửi tới Liên hợp quốc và Chính phủ các nước vào thời gian đó, Người đã trình trọng tuyên bố “nhân dân chúng tôi thành thật mong muốn hòa bình. Nhưng nhân dân chúng tôi cũng kiên quyết chiến đấu đến cùng để bảo vệ những quyền thiêng liêng nhất: toàn vẹn lãnh thổ cho Tổ quốc và độc lập cho đất nước”². Kháng chiến toàn quốc bùng nổ thể hiện quyết tâm bảo vệ độc lập và chủ quyền dân tộc. Người kêu gọi: “Không! Chúng ta thà hy sinh tất cả chứ nhất định không chịu mất nước, nhất định không chịu làm nô lệ”³. Khi Mỹ mở rộng chiến tranh leo thang bắn phá miền Bắc, Hồ Chí Minh kêu gọi: “Không có gì quý hơn độc lập tự do”⁴. Không có gì quý hơn độc lập, tự do không chỉ là lẽ sống, là học thuyết cách mạng của Hồ Chí Minh mà nó còn là lý do chiến đấu, là nguồn sức mạnh làm nên chiến thắng của sự nghiệp đấu tranh vì độc lập, tự do của Việt Nam. Đồng thời, cũng là nguồn động viên đối với các dân tộc bị áp bức trên toàn thế giới. Vì vậy, Người không chỉ được tôn vinh là “Anh hùng giải phóng dân tộc” của Việt Nam mà còn được thừa nhận là người khởi xướng cuộc đấu tranh giải phóng của các dân tộc thuộc địa trong thế kỷ XX.

b) Độc lập dân tộc phải gắn liền với tự do, cơm no, áo ấm và hạnh phúc của Nhân dân

Khát vọng mà suốt cuộc đời Người luôn hướng tới là

1, 2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.3, 522, 534.

4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.131.

giải phóng dân tộc khỏi ách thống trị của đế quốc xâm lược, giành lại độc lập, tự do cho dân tộc và hạnh phúc cho Nhân dân. Người nói: “Tôi chỉ có một sự ham muốn, ham muốn tột bậc, là làm sao cho nước ta được hoàn toàn độc lập, dân ta được hoàn toàn tự do, đồng bào ai cũng có cơm ăn áo mặc, ai cũng được học hành”¹. Khát vọng của Người cũng chính là khát vọng của tất cả mọi người dân yêu nước, là mục tiêu của cách mạng, của dân tộc Việt Nam. Với Người, “nếu nước độc lập mà dân không hưởng hạnh phúc tự do, thì độc lập cũng chẳng có nghĩa lý gì”². Dân chúng chỉ cảm nhận được giá trị thực sự của độc lập, tự do khi họ được ăn no, mặc ấm, được học hành để phát triển, có hiểu biết để thực hành quyền dân chủ, quyền và nghĩa vụ của người công dân.

c) Độc lập dân tộc phải là nền độc lập thực sự, độc lập hoàn toàn

Dân tộc độc lập phải được thể hiện trên tất cả các mặt: chính trị, kinh tế, ngoại giao, quân sự, toàn vẹn lãnh thổ; mọi vấn đề thuộc chủ quyền của một dân tộc phải do chính nhân dân dân tộc đó tự quyết định, không có sự can thiệp của nước ngoài. Sau Cách mạng Tháng Tám, để bảo vệ nền độc lập mới giành được, Hồ Chí Minh thay mặt Chính phủ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ký với Sainteny, đại diện Chính phủ Cộng hòa Pháp bản

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.187, 64.

Hiệp định Sơ bộ ngày 06/3/1946, trong đó ghi: “Chính phủ Pháp công nhận nước Việt Nam Cộng hòa là một quốc gia tự do có Chính phủ của mình, Nghị viện của mình, quân đội của mình, tài chính của mình”¹. Nền độc lập của dân tộc phải được gắn liền với việc lãnh thổ được toàn vẹn. Trong *Thư gửi đồng bào Nam Bộ* năm 1946, Hồ Chí Minh viết: “Đồng bào Nam Bộ là dân nước Việt Nam. Sông có thể cạn, núi có thể mòn, song chân lý đó không bao giờ thay đổi”². Sau Hiệp định Giơnevơ (năm 1954), Việt Nam tạm thời bị chia cắt làm hai miền, Hồ Chí Minh tiếp tục kiên trì đấu tranh chống lại âm mưu chia cắt đất nước của kẻ thù. Người viết: “Nước Việt Nam là một, dân tộc Việt Nam là một, không ai có thể chia cắt được”³. Trong *Di chúc*, Người vẫn thể hiện niềm tin tuyệt đối vào sự thắng lợi của cách mạng để thống nhất nước nhà.

Độc lập, tự do không chỉ là tư tưởng mà còn là lẽ sống, là học thuyết cách mạng của Hồ Chí Minh, là mục tiêu chiến đấu, là nguồn sức mạnh làm nên chiến thắng của dân tộc Việt Nam.

d) Giữ vững độc lập của dân tộc mình đồng thời tôn trọng độc lập của các dân tộc khác

Là một người yêu nước và là một chiến sĩ quốc tế chân chính, Hồ Chí Minh không chỉ đấu tranh đòi quyền độc

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.583, 280.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.264.

lập tự do và hòa bình cho dân tộc Việt Nam, mà còn đấu tranh cho độc lập của tất cả các dân tộc bị áp bức.

Ngay từ năm 1914, trên đất Anh, vào lúc cuộc Chiến tranh thế giới thứ nhất nổ ra, Người đã đem toàn bộ số tiền dành dụm được từ đồng lương ít ỏi của mình ủng hộ quỹ kháng chiến của người Anh. Trong những năm 1921 - 1923, khi còn hoạt động ở Pháp, Hồ Chí Minh đóng vai trò chủ chốt trong việc thành lập Hội Liên hiệp thuộc địa nhằm tuyên truyền, tổ chức, giúp đỡ các dân tộc thuộc địa nhận thức về sứ mệnh tự giải phóng.

Nêu cao tinh thần độc lập tự chủ, thực hiện nguyên tắc về quyền dân tộc tự quyết, nhưng Hồ Chí Minh không quên nghĩa vụ quốc tế trong việc ủng hộ các cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc trên thế giới. Người nhiệt liệt ủng hộ cuộc kháng chiến chống Nhật của nhân dân Trung Quốc, các cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và chống đế quốc Mỹ xâm lược của nhân dân Lào và Campuchia, đề ra khẩu hiệu “giúp bạn là tự giúp mình” và chủ trương phải bằng thắng lợi của cách mạng mỗi nước mà đóng góp vào thắng lợi chung của cách mạng thế giới.

Tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc mang tính khoa học và cách mạng sâu sắc, thể hiện sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa dân tộc và giai cấp, chủ nghĩa yêu nước chân chính với chủ nghĩa quốc tế trong sáng, độc lập cho dân tộc mình đồng thời độc lập cho tất cả các dân tộc.

Câu hỏi 10: Làm rõ luận điểm sau của Hồ Chí Minh: “Cách mạng giải phóng dân tộc muốn thắng lợi phải đi theo con đường cách mạng vô sản”. Ý nghĩa của luận điểm đó đối với tiến trình phát triển của lịch sử dân tộc Việt Nam?

Trả lời:

a) Hồ Chí Minh nghiên cứu phong trào yêu nước Việt Nam cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX

Để giải phóng dân tộc khỏi ách thống trị của thực dân Pháp, ông cha ta đã sử dụng nhiều con đường gắn với những khuynh hướng chính trị khác nhau, sử dụng những vũ khí tư tưởng khác nhau.

Phong trào Cần Vương (1885 - 1896) do Hàm Nghi và Tôn Thất Thuyết phát động, mở đầu bằng cuộc tiến công trại lính Pháp ở cạnh kinh thành Huế (năm 1885). Việc không thành, Tôn Thất Thuyết đưa vua Hàm Nghi chạy ra Tân Sở (Quảng Trị), hạ chiếu Cần Vương. Mặc dù sau đó Hàm Nghi bị bắt, nhưng phong trào Cần Vương vẫn phát triển, nhất là ở Bắc Kỳ và Bắc Trung Kỳ, tiêu biểu là các cuộc khởi nghĩa: Ba Đình của Phạm Bành và Đinh Công Tráng (1886 - 1887), Bãi Sậy của Nguyễn Thiện Thuật (1883 - 1892) và Hương Khê của Phan Đình Phùng (1885 - 1896). Cùng thời gian này còn nổ ra cuộc khởi nghĩa nông dân Yên Thế do Hoàng Hoa Thám lãnh đạo, kéo dài đến năm 1913. Thất bại của phong trào Cần Vương chứng tỏ sự bất lực của hệ tư tưởng phong kiến và khuynh hướng thiết lập nhà nước phong kiến trong việc

giải quyết nhiệm vụ giành độc lập dân tộc do lịch sử đặt ra. Phong trào Cần Vương tan rã, các sĩ phu, các nhà yêu nước lúc bấy giờ đều tập trung suy nghĩ về nguyên nhân mất nước, con đường cứu nước để giải phóng dân tộc.

Đầu thế kỷ XX, mặc dù giai cấp tư sản Việt Nam chưa ra đời nhưng hệ tư tưởng tư sản đã ảnh hưởng đến Việt Nam. Các trí thức phong kiến tiếp thu hệ tư tưởng này làm vũ khí chống Pháp, đẩy lên phong trào yêu nước sôi nổi với hai xu hướng bạo động và cải cách.

Đại diện tiêu biểu cho xu hướng bạo động là Phan Bội Châu. Với lòng yêu nước sâu sắc, Phan Bội Châu chủ trương đánh đuổi thực dân Pháp và thành lập một chính phủ quân chủ lập hiến. Ông chủ trương dùng phương pháp bạo động đánh đuổi thực dân Pháp để khôi phục độc lập dân tộc và dựa vào Nhật để đánh đuổi Pháp. Năm 1908, trước yêu cầu của thực dân Pháp, Chính phủ Nhật đã trục xuất những người Việt Nam yêu nước ra khỏi Nhật Bản. Phong trào Đông Du tan rã. Năm 1911, cách mạng Tân Hợi của Trung Quốc thành công, lật đổ nền quân chủ Mãn Thanh lập ra Nhà nước Trung Hoa Dân quốc, Phan Bội Châu đã chuyển lập trường từ chủ nghĩa quân chủ sang chủ nghĩa dân chủ. Ông tuyên bố giải tán Duy Tân hội và thành lập Việt Nam Quang Phục hội, nhằm mục đích đánh đuổi giặc Pháp, khôi phục nước Việt Nam, thành lập nước Cộng hòa Dân quốc Việt Nam. Để đạt được những mục tiêu trên, Phan Bội Châu đã chủ trương đấu tranh bằng phương pháp bạo động vũ trang giành chính quyền. Chủ trương trên của Phan Bội Châu

bước đầu đạt được một số kết quả như: cuộc bạo động của đội Quyến, đội Phấn, ám Võ ở vùng Nghệ - Tĩnh, ném bom vào khách sạn của Pháp ở Hà Nội, ám sát Tuần phủ ở Thái Bình, cuộc khởi nghĩa ở Thái Nguyên... Tuy nhiên, chủ trương bạo động giành chính quyền của Phan Bội Châu không diễn ra theo ý muốn, cuối cùng dẫn đến kết cục thất bại trước sự đàn áp của thực dân Pháp. Trong tác phẩm *Đường cách mệnh*, Hồ Chí Minh viết: “Ám sát là làm liều, và kết quả ít, vì giết thằng này còn thằng khác, giết sao cho hết? Cách mệnh thì phải đoàn kết dân chúng bị áp bức để đánh đổ cả cái giai cấp áp bức mình, chứ không phải chỉ nhờ 5, 7 người giết 2, 3 anh vua, 9, 10 anh quan mà được”¹.

Đại diện cho xu hướng cải lương, cải cách là Phan Châu Trinh. Phan Châu Trinh đã phê phán gay gắt sự lạc hậu, tính trì trệ, yếu hèn của Nhà nước quân chủ phong kiến Việt Nam. Ông cho rằng trình độ của Nhân dân Việt Nam lúc đó còn rất thấp nên muốn làm cách mạng thì trước hết phải khai dân trí (khai trí cho dân) và nâng cao quyền tự do dân chủ. Nhưng quyền hành lại nằm trong tay các vua quan, vì vậy phải đánh đổ vua quan thì mới khai được dân trí. Do đó, phải tiến hành đấu tranh bằng con đường cải lương, đòi quyền tự do dân sinh, dân chủ, tạm thời dựa vào Pháp để đánh đổ giai cấp địa chủ phong kiến. Đây là một cách nhận thức không đúng cả về phương hướng và phương pháp đấu tranh, vì đặc trưng

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.2, tr.299.

cơ bản của xã hội Việt Nam lúc này là xã hội thuộc địa. Thực dân Pháp và một bộ phận địa chủ, phong kiến tay sai câu kết với nhau để bóc lột nhân dân. Sự ngộ nhận về bản chất kẻ thù là nguyên nhân trực tiếp dẫn đến phương pháp đấu tranh không đúng của ông. Đau xót trước cảnh dân tộc mất độc lập, nhân dân nô lệ, nhiệt thành với công cuộc chấn hưng dân tộc, nhưng Phan Châu Trinh không thấy được nguồn gốc của việc mất nước, của sự lạc hậu là do chủ nghĩa thực dân Pháp gây ra.

Trong những năm 20 của thế kỷ XX, một số nhân sĩ trí thức yêu nước đã có những hoạt động vì công cuộc giải phóng dân tộc, trong đó đáng chú ý là những hoạt động của Huỳnh Thúc Kháng. Đặc điểm nổi bật trong những hoạt động của Huỳnh Thúc Kháng là vận động công khai nhằm chấn hưng dân tộc. Ông cho rằng con đường cách mạng công khai, hợp pháp là con đường có nhiều khả năng dẫn đến thành công. Tuy nhiên, sau đó ông đã nhận ra rằng nghị trường tư sản và con đường cách mạng hợp pháp công khai mà ông theo đuổi chỉ là ảo tưởng.

Như vậy, con đường giải phóng dân tộc theo khuynh hướng dân chủ tư sản cũng bị thất bại và không đáp ứng được yêu cầu của lịch sử dân tộc Việt Nam đặt ra lúc bấy giờ. Nguyên nhân thất bại của phong trào yêu nước Việt Nam giữa thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX đã thể hiện sự khủng hoảng về đường lối cách mạng, về lực lượng lãnh đạo có đủ khả năng đáp ứng yêu cầu của lịch sử, đặc biệt trong đó phải nói đến sự bế tắc về phương pháp đấu tranh của các sĩ phu, văn thân yêu nước đương thời.

Từ những bài học thực tiễn của các phong trào yêu nước Việt Nam là cơ sở quan trọng để hình thành một tư duy cách mạng mới ở Hồ Chí Minh. Đó là phải tìm một con đường cứu nước mới khác với con đường cứu nước của các vị cách mạng tiền bối. Chính vì vậy, Người đã quyết định đi ra nước ngoài để tìm con đường cứu nước, giành độc lập cho dân tộc, mang lại hạnh phúc, ấm no cho Nhân dân.

b) Hồ Chí Minh nghiên cứu các cuộc cách mạng trên thế giới

Nghiên cứu cuộc cách mạng giải phóng dân tộc Mỹ, Hồ Chí Minh đối chiếu thể chế chính trị của nước Mỹ với cuộc sống của các giai cấp, dân tộc thuộc nhiều màu da khác nhau, Người đi đến kết luận: “Mỹ tuy rằng cách mệnh thành công đã hơn 150 năm nay, nhưng công nông vẫn cứ cực khổ, vẫn cứ lo tính cách mệnh lần thứ hai. Ấy là vì cách mệnh Mỹ là cách mệnh tư bản, mà cách mệnh tư bản là chưa phải cách mệnh đến nơi”¹.

Nghiên cứu cuộc cách mạng Pháp năm 1789, Hồ Chí Minh đã học được nhiều kinh nghiệm quý, nâng cao tầm hiểu biết về vai trò của các giai cấp trong cách mạng tư sản, về tổ chức, tinh thần, ý chí cách mạng của quần chúng. Nhưng Người thấy rằng, “Cách mệnh Pháp cũng như cách mệnh Mỹ, nghĩa là cách mệnh tư bản, cách mệnh không đến nơi, tiếng là cộng hòa và dân chủ,

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.2, tr.291-292.

kỳ thực trong thì nó tước lục công nông, ngoài thì nó áp bức thuộc địa. Cách mệnh đã 4 lần rồi, mà nay công nông Pháp hăng còn phải mưu cách mệnh lần nữa mới hòng thoát khỏi vòng áp bức. Cách mệnh An Nam nên nhớ những điều ấy”¹.

Nghiên cứu cách mạng Nga đặc biệt là Cách mạng Tháng Mười (năm 1917), Hồ Chí Minh nhận thấy đó là một cuộc cách mạng giai cấp, đồng thời là một cuộc cách mạng giải phóng dân tộc, nằm trong dòng chảy liên tục của quá trình giải phóng con người. Nó làm cho phong trào cách mạng vô sản ở các nước tư bản chủ nghĩa phương Tây và phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa phương Đông có quan hệ mật thiết với nhau trong cuộc đấu tranh chống kẻ thù chung là chủ nghĩa đế quốc. Người viết: “Cách mạng Tháng Mười như tiếng sét đã đánh thức nhân dân châu Á tỉnh giấc mê hàng thế kỷ nay. Cách mạng Tháng Mười đã mở ra trước mắt họ thời đại cách mạng chống đế quốc, thời đại giải phóng dân tộc”². Xét về bản chất Cách mạng Tháng Mười như là một sự nổi trội, vượt xa và khác hẳn các cuộc cách mạng xã hội từng diễn ra trong lịch sử trước đó, vì: “Trong thế giới bây giờ chỉ có cách mệnh Nga là đã thành công, và thành công đến nơi, nghĩa là dân chúng được hưởng cái hạnh phúc tự do, bình đẳng thật, không phải tự do và bình đẳng giả dối như đế quốc chủ nghĩa Pháp khoe khoang bên An Nam.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sdd*, t.2, tr.296.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sdd*, t.11, tr.164.

Cách mệnh Nga đã đuổi được vua, tư bản, địa chủ rồi, lại ra sức cho công, nông các nước và dân bị áp bức các thuộc địa làm cách mệnh để đập đổ tất cả đế quốc chủ nghĩa và tư bản trong thế giới”¹.

c) Hồ Chí Minh nghiên cứu lý luận và lựa chọn con đường cứu nước, giải phóng dân tộc

Sau khi đọc được *Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa* của V.I. Lênin đăng trên báo *Nhân đạo* (L’Humanité) trong hai số ngày 16 và 17/7/1920, một tờ báo của cánh tả Đảng Xã hội Pháp, Hồ Chí Minh khẳng định: “Muốn cứu nước và giải phóng dân tộc không có con đường nào khác con đường cách mạng vô sản”². Người kể lại rằng bản Luận cương có những chữ khó hiểu, nhưng “tôi đọc đi đọc lại và dần dần tôi hiểu ý nghĩa của nó một cách sâu sắc. Bản Luận cương làm cho tôi cảm động, phấn khởi, sáng tỏ, tin tưởng” và Người nhận thấy “đây là cái cần thiết cho chúng ta, đây là con đường giải phóng chúng ta”. Từ đó, Người đã có một sự lựa chọn: “tán thành Quốc tế thứ ba và hoàn toàn tin theo Lênin”³. Cả một quá trình phấn đấu, suy nghĩ về vận mệnh đất nước, rút kinh nghiệm, khảo sát trong nhiều năm tháng về con đường giải phóng dân tộc, học tập lý luận, tham gia đấu tranh chính trị, vào Đảng Xã hội, sát cánh với giai cấp

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.2, tr.304.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.30.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.584.

công nhân và trí thức cách mạng Pháp, với những đồng bào yêu nước của mình trên đất Pháp, là những tiền đề quan trọng chuẩn bị cho Hồ Chí Minh gặp gỡ và tiếp nhận những quan điểm của V.I. Lênin về vấn đề dân tộc và thuộc địa. Người đã có thêm những nhận thức mới, sáng rõ hơn về cách mạng thuộc địa, về con đường giải phóng các dân tộc khỏi gông cùm nô lệ, con đường giành độc lập cho dân tộc và tự do cho Nhân dân.

Có thể khẳng định, chính Luận cương của V.I. Lênin đã tạo ra bước ngoặt căn bản trong sự phát triển nhận thức, tư tưởng của Hồ Chí Minh. Nó phù hợp và đáp ứng những tình cảm, suy nghĩ, hoài bão được ấp ủ từ lâu, nay trở thành hiện thực.

Nghiên cứu chủ nghĩa Mác - Lênin, vận dụng *lý luận cách mạng không ngừng* của chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh đã có sự sáng tạo trong việc vạch ra phương hướng chiến lược của cách mạng Việt Nam. Trong *Chánh cương vắn tắt của Đảng*, Người chỉ rõ “chủ trương làm tư sản dân quyền cách mạng và thổ địa cách mạng để đi tới xã hội cộng sản”¹.

d) Ý nghĩa của luận điểm đối với tiến trình phát triển của lịch sử dân tộc Việt Nam

Những thắng lợi có ý nghĩa lịch sử vĩ đại của cách mạng Việt Nam như: Thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám năm 1945, những thắng lợi trong 30 năm chiến tranh

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.3, tr.1.

cách mạng Việt Nam 1945 - 1975 là thắng lợi của chiến lược giải phóng dân tộc Hồ Chí Minh theo con đường cách mạng vô sản, con đường cách mạng xã hội chủ nghĩa.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI (tháng 12/1986) đã đề ra đường lối đổi mới toàn diện, tạo một bước ngoặt trong sự nghiệp xây dựng đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII của Đảng chỉ rõ **“Con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở nước ta ngày càng được xác định rõ hơn”**¹. Đại hội X (tháng 4/2006) của Đảng Cộng sản Việt Nam đã tổng kết, tiếp thu và làm rõ hơn những đặc trưng của xã hội xã hội chủ nghĩa mà Nhân dân Việt Nam xây dựng. Hội nghị 12 Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa X (tháng 3/2010) cũng đã thảo luận và làm sáng tỏ thêm về các đặc trưng của chủ nghĩa xã hội, về vị trí, vai trò của các thành phần kinh tế trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam... Từ thực tiễn hơn 30 năm thực hiện đường lối đổi mới cho thấy nhận thức về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam đã hình thành trên những nét cơ bản. Cũng từ chính thực tiễn đó, cho phép chúng ta khẳng định con đường mà Hồ Chí Minh lựa chọn là hoàn toàn phù hợp với thực tiễn Việt Nam.

Nắm vững tư tưởng Hồ Chí Minh, một hệ tư tưởng có giá trị, một học thuyết giải phóng và phát triển dân tộc, dưới sự lãnh đạo của Đảng, Nhân dân Việt Nam sẽ vượt

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Sđd, tr.455.

qua mọi khó khăn, trở ngại, kiên trì mục tiêu xây dựng Việt Nam thành một xã hội dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh, sánh vai với các nước tiên tiến trên thế giới.

Câu hỏi 11: Làm rõ sự sáng tạo của Hồ Chí Minh trong quan điểm: “Cách mạng giải phóng dân tộc cần được tiến hành chủ động, sáng tạo và có khả năng giành thắng lợi trước cách mạng vô sản ở chính quốc”. Ý nghĩa của quan điểm đó đối với cách mạng Việt Nam?

Trả lời:

a) *Quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về mối quan hệ giữa cách mạng giải phóng dân tộc ở thuộc địa với cách mạng vô sản ở chính quốc*

Xuất phát từ tình hình thực tế ở các nước tư bản phương Tây, C. Mác và Ph. Ăngghen tuy có đề cập đến vấn đề độc lập dân tộc của các nước bị các dân tộc lớn thống trị nhưng chưa có điều kiện bàn về cách mạng giải phóng ở thuộc địa. Các ông cho rằng, một dân tộc đi áp bức dân tộc khác, dân tộc đó không có tự do. Khi giai cấp vô sản ở chính quốc giành được chính quyền thì đương nhiên các dân tộc thuộc địa sẽ được giải phóng. Xuất phát từ lợi ích trực tiếp của giai cấp vô sản các nước Tây Âu, Ph. Ăngghen nêu rõ, phong trào giải phóng dân tộc phải phục tùng mục đích cách mạng vô sản của Tây Âu “Chúng ta phải cùng nhau đấu tranh để giải phóng

giai cấp vô sản Tây Âu và bắt tất cả những cái còn lại phải phục tùng mục đích ấy”¹ và “nếu nguyện vọng giải phóng của họ xung đột với lợi ích của giai cấp vô sản, thì tôi hoàn toàn không quan tâm đến họ”². Phải đến khi giai cấp vô sản châu Âu được giải phóng thì nhân dân các nước thuộc địa sẽ trở thành người tự do, thực sự được giải phóng. Như vậy, các ông không đi sâu giải quyết vấn đề dân tộc vì về cơ bản vấn đề dân tộc ở Tây Âu đã được giải quyết trong cách mạng tư sản. Đặc biệt là các ông chưa có điều kiện bàn nhiều về vấn đề dân tộc thuộc địa, vẫn “đặt lên hàng đầu và bảo vệ những lợi ích không phụ thuộc vào dân tộc và chung cho toàn thể giai cấp vô sản”³. Điều đó hoàn toàn đúng với đòi hỏi của thực tiễn cách mạng vô sản Tây Âu đang đặt ra lúc bấy giờ. Vì vậy, Hồ Chí Minh đã nhận xét rằng: “Mác đã xây dựng học thuyết của mình trên một triết lý nhất định của lịch sử, nhưng lịch sử nào? Lịch sử châu Âu. Mà châu Âu là gì? Đó chưa phải là toàn thể nhân loại”⁴. Vì vậy, khi vận dụng học thuyết Mác để nghiên cứu phương Đông, nhất là Việt Nam, cần phải xem xét lại cơ sở lịch sử và phải bổ sung vào học thuyết đó những tư liệu lịch sử phương Đông mà ở thời C. Mác không thể có được.

1, 2. C. Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1998, t.35, tr.364.

3. C. Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập*, *Sđd*, t.4, tr.614.

4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.1, tr.509-510.

Bước sang giai đoạn chủ nghĩa đế quốc trở thành hệ thống thế giới, cách mạng giải phóng dân tộc trở thành một bộ phận của cách mạng vô sản, V.I. Lênin mới có cơ sở thực tiễn để phát triển vấn đề dân tộc thuộc địa thành một hệ thống lý luận, được coi là học thuyết về cách mạng thuộc địa. Ông là người đã sớm nhận thấy sức mạnh to lớn của phong trào giải phóng dân tộc và là người đã viết đề cương về vấn đề dân tộc và thuộc địa. Trong *Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa*, V.I. Lênin đã nhấn mạnh quan điểm phải kết hợp phong trào giải phóng dân tộc với phong trào cách mạng vô sản ở chính quốc, các nước làm cách mạng vô sản thành công phải giúp đỡ cách mạng ở các nước thuộc địa, nhất là các nước lạc hậu, còn nhiều tàn tích phong kiến. Theo V.I. Lênin, cuộc đấu tranh của giai cấp vô sản ở chính quốc sẽ không thể giành được thắng lợi nếu nó không biết liên minh với cuộc đấu tranh của các dân tộc bị áp bức ở thuộc địa. Song, cũng như những người lãnh đạo Quốc tế Cộng sản lúc bấy giờ, *V.I. Lênin đặt cách mạng thuộc địa phụ thuộc vào cách mạng vô sản chính quốc, là “hậu bị quân” của cách mạng vô sản chính quốc và cách mạng giải phóng dân tộc chỉ có thể thắng lợi khi cách mạng vô sản chính quốc thắng lợi*. Tuyên ngôn thành lập Quốc tế Cộng sản (tháng 3/1919) viết: “Việc giải phóng các thuộc địa chỉ có thể tiến hành với việc giải phóng giai cấp công nhân ở chính quốc...” và “công nhân và nông dân không chỉ ở Angiêri, Bắnggan, mà cả ở Ba Tư hay Ácmêni

chỉ có thể được độc lập khi nào công nhân ở Anh và ở Pháp lật đổ Chính phủ “Lôigioóc” và “Clê măngxô” giành chính quyền về tay mình”¹. Quan điểm này, vô hình trung đã làm giảm tính chủ động, sáng tạo của phong trào cách mạng ở thuộc địa.

Quan điểm trên của V.I. Lênin và Quốc tế Cộng sản đã được thực tiễn của cuộc Cách mạng Tháng Mười Nga (năm 1917) chứng minh là hoàn toàn đúng đắn. Bởi lẽ, sau khi cách mạng vô sản Nga giành được thắng lợi đã tạo điều kiện để giải phóng các dân tộc vốn là thuộc địa của Nga giành độc lập.

b) Quan điểm của Hồ Chí Minh về quan hệ giữa cách mạng giải phóng dân tộc ở thuộc địa với cách mạng vô sản ở chính quốc

Qua hoạt động thực tiễn phong phú, Hồ Chí Minh sớm nhận ra mối quan hệ chặt chẽ, tác động qua lại lẫn nhau giữa cách mạng giải phóng dân tộc ở thuộc địa và cách mạng vô sản ở chính quốc. Đó là *mối quan hệ bình đẳng chứ không phải là quan hệ phụ thuộc hay chính phụ*.

Người đã vạch rõ bản chất của chủ nghĩa tư bản là vừa áp bức, bóc lột giai cấp công nhân chính quốc, vừa đàn áp nhân dân các dân tộc thuộc địa. Do đó, muốn đánh đổ chủ nghĩa đế quốc thì cách mạng giải phóng dân tộc ở

1. Dẫn theo Đại tướng Võ Nguyên Giáp (Chủ biên): *Tư tưởng Hồ Chí Minh và con đường cách mạng Việt Nam*, Sđd, tr.84.

thuộc địa và cách mạng vô sản ở chính quốc phải phối hợp với nhau trong cuộc đấu tranh chống kẻ thù chung. Ngày 16/5/1924, trong bài báo nhan đề *Cách mạng Nga và các dân tộc thuộc địa*, đăng trên báo *La Vie Ouvrière*, Người nêu rõ: “Chủ nghĩa tư bản là một con đỉa có một cái vòi bám vào giai cấp vô sản ở chính quốc và một cái vòi khác bám vào giai cấp vô sản ở các thuộc địa. Nếu người ta muốn giết con vật ấy, người ta phải đồng thời cắt cả hai vòi. Nếu người ta chỉ cắt một vòi thôi, thì cái vòi kia vẫn tiếp tục hút máu của giai cấp vô sản; con vật vẫn tiếp tục sống và cái vòi bị cắt đứt lại sẽ mọc ra”¹. Đối với cách mạng thuộc địa, phải “Làm cho các dân tộc thuộc địa, từ trước đến nay vẫn cách biệt nhau, hiểu biết nhau hơn và đoàn kết lại để đặt cơ sở cho một Liên minh phương Đông tương lai, khối liên minh này sẽ là một trong những cái cánh của cách mạng vô sản”². Với tinh thần độc lập, tự chủ, Người đi đến luận điểm: “Công cuộc giải phóng anh em (tức nhân dân thuộc địa - TG), chỉ có thể thực hiện được bằng sự nỗ lực của bản thân anh em”³.

Xuất phát từ sự phân tích quan hệ giai cấp trong xã hội thuộc địa, nhận thức được vai trò, vị trí chiến lược của cách mạng thuộc địa, đánh giá đúng sức mạnh dân tộc, năm 1921, Hồ Chí Minh dự đoán *cách mạng giải phóng dân tộc ở thuộc địa có thể giành thắng lợi trước cách mạng vô sản ở chính quốc*. Đây là điểm khác biệt với quan điểm

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.320.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.2, tr.134, 138.

của phong trào cộng sản quốc tế khi cho rằng: “Cách mạng thuộc địa phụ thuộc trực tiếp vào thắng lợi của cách mạng vô sản ở chính quốc”¹. Người khẳng định: “Ngày mà hàng trăm triệu nhân dân châu Á bị tàn sát và áp bức thúc tỉnh để gạt bỏ sự bóc lột đê tiện của một bọn thực dân lòng tham không đáy, họ sẽ hình thành một lực lượng khổng lồ, và trong khi thủ tiêu một trong những điều kiện tồn tại của chủ nghĩa tư bản là chủ nghĩa đế quốc, họ có thể giúp đỡ những người anh em mình ở phương Tây trong nhiệm vụ giải phóng hoàn toàn”². Trong tác phẩm *Đường cách mệnh*, Hồ Chí Minh viết: “An Nam dân tộc cách mệnh thành công thì tư bản Pháp yếu, tư bản Pháp yếu thì công nông Pháp làm giai cấp cách mệnh cũng dễ. Và nếu công nông Pháp cách mệnh thành công, thì dân tộc An Nam sẽ được tự do”³. Để đưa ra được nhận định này, Hồ Chí Minh đã có một sự hiểu biết sâu sắc đất nước, con người, lịch sử và cuộc sống, sự đấu tranh của nhân dân các nước thuộc địa, đặc biệt là của Việt Nam với toàn bộ đặc điểm vốn có của nó.

Quá trình đi tìm đường cứu nước, tìm phương pháp đấu tranh với kẻ thù, Hồ Chí Minh đã đi sâu nghiên cứu

1. Hội đồng Trung ương chỉ đạo biên soạn giáo trình quốc gia các bộ môn khoa học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh: *Giáo trình tư tưởng Hồ Chí Minh* (Tái bản có sửa chữa, bổ sung), Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2010, tr.77.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.48.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.2, tr.287.

các thủ đoạn, tội ác của thực dân Pháp ở Việt Nam. Người dành thời gian đọc rất nhiều nguồn tài liệu từ kho lưu trữ và các thư viện của nước Pháp, kết hợp với việc khảo sát, kiểm nghiệm thực tiễn đời sống của Nhân dân Việt Nam dưới chế độ thực dân. Trên cơ sở ấy, Người viết tác phẩm *Bản án chế độ thực dân Pháp*. Với những bằng chứng cụ thể và sát thực, Hồ Chí Minh đã vạch trần sự bùng bít có tính chất hệ thống của thực dân Pháp về tội ác của chúng ở Việt Nam và các nước thuộc địa. Người chỉ ra một cách thuyết phục rằng, thực dân Pháp đã thi hành một chính sách phi kinh tế, thu lợi nhuận tối đa, thực hiện chuyên chế về chính trị, thẳng tay đàn áp, không cho nhân dân Việt Nam được hưởng quyền tự do ngôn luận, tự do dân chủ. Trong bài *Đông Dương khổ nhục*, Hồ Chí Minh tố cáo: “Ở Đông Dương giết người là việc xảy ra hàng ngày... Từ người đại diện tối cao của nhà nước chính quốc đến những tên thực dân bình thường, ai nấy cũng tự ý và đua nhau giết hại, bóc lột đến tận xương tủy dân tộc đã bị chinh phục này... đế quốc Pháp với quân lính của chúng đã coi tính mạng người Đông Dương như cỏ rác, muốn thì chúng tước đoạt của cải, thích thì chúng bắn giết. Nhưng áp bức càng đè nặng lên vai dân chúng bao nhiêu thì dân chúng chống lại càng nhiều bấy nhiêu”¹. Do đó, “Trong những năm gần đây, dân bản xứ bị bóc lột ngày một thêm tệ nên họ đã chống chủ nghĩa đế quốc quyết liệt”². Điều đó

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.2, tr.395-396.

chúng tỏ “bây giờ cảm hờn đã sôi sục trong lòng những người nô lệ và từ đây chủ nghĩa đế quốc Pháp không còn có thể bóc lột dân chúng Đông Dương mà không gặp những cuộc đấu tranh một sống một chết”¹.

Theo Người, chế độ thực dân là tha hóa tàn bạo nhất, là kết quả tất yếu của sự phát triển phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa. Nhân dân thuộc địa vừa phải chịu sự nô dịch, đè nén bằng lưỡi lê của nền văn minh, vừa bằng cây thánh giá của giáo hội. Trên thế giới không có dân tộc nào bị đàn áp, hành hạ như người dân thuộc địa. Rõ ràng, vì bị áp bức nặng nề như thế nên người dân thuộc địa, trong đó đông đảo nhất là người lao động, là nông dân, công nhân... đang tiềm ẩn một sự phản kháng mãnh liệt và sẽ bùng nổ khi có thời cơ.

Ngay từ đầu những năm 20 của thế kỷ XX, Hồ Chí Minh đã nhận thức rõ tiềm năng cách mạng to lớn của các dân tộc bị áp bức và nó sẽ hình thành một lực lượng khổng lồ khi được giác ngộ và tổ chức. Người viết: “Người châu Á - tuy bị người phương Tây coi là lạc hậu - vẫn hiểu rõ hơn hết sự cần thiết phải cải cách toàn bộ xã hội hiện tại”². Người dự báo: “Ngày mà hàng trăm triệu nhân dân châu Á bị tàn sát và áp bức thức tỉnh để gạt bỏ sự bóc lột đê tiện của một bọn thực dân lòng tham không đáy, họ sẽ hình thành một lực lượng khổng lồ...”³.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.2, tr.396.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.47, 48.

Nghiên cứu tình hình thực tiễn của cách mạng Đông Dương, Người phân tích: “Nói rằng Đông Dương gồm hai mươi triệu người bị bóc lột, hiện nay đã chín muồi cho một cuộc cách mạng là sai, nhưng nói rằng Đông Dương không muốn cách mạng và bằng lòng với chế độ bây giờ như các ông chủ của chúng ta thường vẫn nghĩ như thế, thì lại càng sai hơn nữa”¹. Người khẳng định: “Bị đầu độc cả về tinh thần và thể xác, bị bịt mồm và bị giam hãm... Không: *người Đông Dương không chết, người Đông Dương vẫn sống, sống mãi mãi*. Sự đầu độc có hệ thống của bọn tư bản thực dân không thể làm tê liệt sức sống, càng không thể làm tê liệt tư tưởng cách mạng của người Đông Dương... Người Đông Dương không được học, đúng thế, bằng sách vở và bằng diễn văn, nhưng người Đông Dương nhận sự giáo dục bằng cách khác. Đau khổ, nghèo đói và sự đàn áp tàn bạo là những người thầy duy nhất của họ... Đằng sau sự phục tùng tiêu cực, người Đông Dương giấu một cái gì đang sôi sục, đang gào thét và sẽ bùng nổ một cách ghê gớm, khi thời cơ đến”². Trên cơ sở nhận thức sức mạnh và tiềm năng to lớn của các dân tộc thuộc địa trong cuộc đấu tranh giành độc lập, tự do, Hồ Chí Minh đã coi vấn đề thuộc địa và giải phóng các dân tộc khỏi ách nô dịch của chủ nghĩa thực dân là một trong những nội dung cơ bản về chiến lược cách mạng của thời đại. Vì vậy, phải “tuyên truyền chủ nghĩa xã hội trong tất cả các nước

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.39, 40.

thuộc địa” và phải giúp nhân dân các thuộc địa về tổ chức và đấu tranh.

Việc lên án thực dân Pháp không chỉ là một đòn đánh mạnh vào hệ thống chính quyền thuộc địa, mà còn là quá trình tìm tòi con đường đấu tranh, là cơ sở để Hồ Chí Minh khẳng định phải đứng lên đấu tranh giành chính quyền và giải phóng dân tộc. Chính vì vậy, ở các nước thuộc địa nói chung và ở Đông Dương nói riêng đã có sẵn tiền đề cho sự gieo mầm của chủ nghĩa xã hội. Người nói: “Sự tàn bạo của chủ nghĩa tư bản đã chuẩn bị đất rồi: Chủ nghĩa xã hội chỉ còn phải làm cái việc là gieo hạt giống của công cuộc giải phóng nữa thôi”¹. Có thể nói, đặt trong bối cảnh các dân tộc thuộc địa lúc bấy giờ mới thấy rõ sự sâu sắc trong nhận định này. Nếu như ở các nước chính quốc, giai cấp công nhân và nhân dân lao động trải qua quá trình đấu tranh hàng trăm năm đã phần nào giành được những quyền dân chủ nhất định, dù còn nằm trong khuôn khổ nền dân chủ tư sản, thì ở thuộc địa dưới ách áp bức thực dân hết sức tàn bạo, người dân không có một chút quyền tự do, dân chủ tối thiểu. Vì vậy, tinh thần và ý chí cách mạng của giai cấp công nhân và nhân dân lao động rất cao. Khi xây dựng hệ thống thuộc địa, chủ nghĩa đế quốc đã nghiêm cấm chủ nghĩa cộng sản nhưng lại càng làm cho chủ nghĩa cộng sản được tuyên truyền. Do đó, Hồ Chí Minh nói chủ nghĩa tư bản đã tuyên truyền

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.40.

không công cho chủ nghĩa cộng sản. Đồng thời, các nước đế quốc lại tiến hành công nghiệp hóa dù là cưỡng bức nhưng đã làm thay đổi kết cấu xã hội của các nước thuộc địa, làm xuất hiện giai cấp hiện đại là giai cấp công nhân. Đây chính là tiền đề, điều kiện vật chất để tiếp nhận chủ nghĩa cộng sản. Thế nên, cùng với việc truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam, Hồ Chí Minh đã phê phán có hệ thống nền thống trị hà khắc của chủ nghĩa đế quốc Pháp ở Đông Dương.

c) Ý nghĩa của quan điểm đối với cách mạng Việt Nam

Quan niệm của Hồ Chí Minh về tính chủ động, sáng tạo, vượt trước của cách mạng giải phóng dân tộc ở thuộc địa so với cách mạng vô sản ở chính quốc của Hồ Chí Minh là một luận điểm sáng tạo, có giá trị khoa học và có ý nghĩa chỉ đạo thực tiễn rất quan trọng, là cơ sở để Hồ Chí Minh tin tưởng và quyết tâm, tích cực, chủ động tổ chức Nhân dân vùng lên để tự cởi bỏ xiềng xích nô lệ đế quốc, thực dân. Quan niệm đó đã được thắng lợi của cách mạng giải phóng dân tộc Việt Nam, phong trào giải phóng dân tộc trên thế giới trong thế kỷ XX chứng minh là hoàn toàn đúng đắn. Nhân dịp kỷ niệm 100 năm ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh, Nghị quyết của UNESCO viết: “Chủ tịch Hồ Chí Minh là một biểu tượng kiệt xuất về quyết tâm của cả một dân tộc, đã cống hiến trọn đời mình cho sự nghiệp giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam, góp phần vào cuộc đấu tranh chung

của các dân tộc vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội”¹.

Câu hỏi 12: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh: “Cách mạng giải phóng dân tộc phải được tiến hành bằng con đường cách mạng bạo lực”. Ý nghĩa của quan điểm đó đối với cách mạng Việt Nam hiện nay?

Trả lời:

a) Tính tất yếu của bạo lực cách mạng

Các nhà kinh điển chủ nghĩa Mác - Lênin khẳng định, chính quyền là vấn đề cơ bản của mọi cuộc cách mạng, bạo lực cách mạng là phương pháp, là “bà đỡ” để giai cấp vô sản lật đổ nhà nước tư sản, giành và giữ vững chính quyền cách mạng. Đi từ sự phân tích, so sánh các cuộc cách mạng trong lịch sử châu Âu cũng như trên thế giới, C. Mác và Ph. Ăngghen cho rằng, bạo lực có vai trò quan trọng trong sự phát triển xã hội loài người nói chung và trong cách mạng vô sản nói riêng. Bạo lực nhằm đập tan và cất bỏ những hình thức chính trị đã lạc hậu, thối nát, mở đường cho quá trình vận động và phát triển tự nhiên của xã hội có giai cấp. Trong tác phẩm *Chống Duyrinh*, Ph. Ăngghen viết: “Bạo lực là công cụ mà sự vận động xã hội dùng để tự mở đường cho mình và đập tan những hình thức chính trị

1. Nghị quyết của UNESCO: Hội thảo quốc tế *Chủ tịch Hồ Chí Minh - Anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa lớn*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 1990, tr.5.

đã hóa đá và chết cứng”¹. Với kinh nghiệm cách mạng thế giới và Cách mạng Tháng Mười Nga, V.I. Lênin tiếp tục khẳng định tính tất yếu của bạo lực cách mạng và làm sáng tỏ hơn trong học thuyết về cách mạng vô sản rằng, không có bạo lực thì không thể thay thế nhà nước tư sản bằng nhà nước vô sản được.

Tiếp thu chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh khẳng định hành động xâm lược của chủ nghĩa đế quốc đối với các dân tộc nhỏ yếu là một hành động bạo lực phản cách mạng. Vì vậy, các dân tộc thuộc địa phải dùng bạo lực cách mạng để chống lại bạo lực phản cách mạng, để giành và giữ vững nền độc lập dân tộc. Người khẳng định: “Trong cuộc đấu tranh gian khổ chống kẻ thù của giai cấp và của dân tộc, cần dùng bạo lực cách mạng chống lại bạo lực phản cách mạng, giành lấy chính quyền và bảo vệ chính quyền”².

Trong điều kiện cách mạng cụ thể của Việt Nam, bạo lực cách mạng theo Hồ Chí Minh là bạo lực của quần chúng nhân dân, bao gồm hai lực lượng là lực lượng chính trị và lực lượng vũ trang với hai hình thức là đấu tranh chính trị và đấu tranh vũ trang. *Lực lượng chính trị* là toàn dân tộc được tập hợp trong Mặt trận dân tộc thống nhất. *Lực lượng vũ trang* gồm dân quân du kích, bộ đội địa phương và bộ đội chủ lực. Tuy nhiên, phải “Tùy tình hình cụ thể mà quyết định những hình thức đấu tranh

1. C. Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập, Sđd*, t.20, tr.259.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.391.

cách mạng thích hợp, sử dụng đúng và khéo kết hợp các hình thức đấu tranh vũ trang và đấu tranh chính trị để giành thắng lợi cho cách mạng”¹.

Sử dụng bạo lực cách mạng là tất yếu khách quan, nhưng đặc biệt phải biết phát huy sức mạnh của quần chúng nhân dân thì sự nghiệp đấu tranh mới giành được thắng lợi. Xuất phát từ tương quan lực lượng lấy nhỏ đánh lớn, lấy ít địch nhiều, Hồ Chí Minh chủ trương phát động chiến tranh nhân dân, dựa vào toàn dân tộc, có lực lượng vũ trang làm nòng cốt, đấu tranh toàn diện với phương châm đánh lâu dài, dựa vào sức mình là chính. Bạo lực cách mạng theo quan niệm của Hồ Chí Minh là bạo lực của quần chúng bị áp bức, bóc lột, được giác ngộ và tổ chức để chống lại giai cấp thống trị. Người khẳng định: “Cách mệnh là việc chung của dân chúng chứ không phải việc một hai người”, do đó “Không dùng toàn lực của nhân dân về đủ mọi mặt để ứng phó, không thể nào thắng lợi được”².

Trong chiến tranh, “quân sự là việc chủ chốt”, nhưng đồng thời phải kết hợp chặt chẽ với đấu tranh chính trị, ngoại giao, đấu tranh trên tất cả các mặt trận: kinh tế, văn hóa, xã hội. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Thắng lợi quân sự đem lại thắng lợi chính trị. Những thắng lợi chính trị đó sẽ làm cho ta thắng lợi về quân sự to lớn hơn”³. Đấu tranh ngoại giao cũng là một mặt trận có ý nghĩa chiến lược, có ý

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.391.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.344.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.221.

nghĩa thêm bạn, bớt thù, phân hóa và cô lập kẻ thù, phát huy yếu tố chính nghĩa của cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc và bảo vệ Tổ quốc, tranh thủ sự đồng tình, ủng hộ của quốc tế... Đấu tranh kinh tế là ra sức tăng gia sản xuất, thực hành tiết kiệm, phát triển kinh tế của ta, phá hoại kinh tế của địch. Người coi “ruộng rẫy là chiến trường, cuốc cày là vũ khí, nhà nông là chiến sĩ”¹, vì vậy mỗi người phải chắc tay cày tay súng, tay búa tay súng, ra sức phát triển sản xuất để phục vụ kháng chiến.

Sau Cách mạng Tháng Tám năm 1945, Việt Nam đứng trước muôn vàn khó khăn về chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội... đặc biệt, thực dân Pháp có dã tâm dùng sức mạnh quân sự, đánh nhanh, thắng nhanh để cướp nước ta một lần nữa. Trước tình hình ấy, Hồ Chí Minh chủ trương “trường kỳ kháng chiến”. Người nói: “Địch muốn tốc chiến, tốc thắng. Ta lấy *trường kỳ kháng chiến* trị nó, thì địch nhất định thua, ta nhất định thắng”². Kháng chiến lâu dài nhưng không có nghĩa là vô thời hạn mà là tranh thủ thời gian để xây dựng, phát triển lực lượng kháng chiến ngày càng lớn mạnh.

Tự lực cánh sinh cũng là một phương châm chiến lược rất quan trọng, nhằm phát huy cao độ nguồn sức mạnh chủ quan, tránh tư tưởng bị động, trông chờ vào sự giúp đỡ bên ngoài. Mặc dù rất coi trọng sự giúp đỡ quốc tế nhưng Hồ Chí Minh luôn đề cao sức mạnh bên trong, phát huy

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.44.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.539.

đến mức cao nhất mọi nỗ lực của dân tộc, đề cao tinh thần độc lập, tự chủ; muốn người ta giúp cho thì tự mình phải giúp lấy mình đã; tự lực cánh sinh nhưng phải tranh thủ sự ủng hộ, đồng tình và giúp đỡ của quốc tế. Đây cũng là nét đặc sắc trong tư tưởng Hồ Chí Minh.

b) Tư tưởng bạo lực cách mạng của Hồ Chí Minh có sự gắn bó hữu cơ với tư tưởng nhân đạo và hòa bình

Xuất phát từ tình yêu thương, quý trọng con người, Hồ Chí Minh luôn tranh thủ khả năng giành và giữ chính quyền bằng cách ít đổ máu nhất. Người tìm mọi cách ngăn chặn xung đột vũ trang, tận dụng mọi khả năng giải quyết xung đột bằng biện pháp hòa bình, chủ động đàm phán, thương lượng, chấp nhận những nhượng bộ có nguyên tắc.

Trong kháng chiến chống thực dân Pháp, Người nhiều lần gửi thư cho Chính phủ và nhân dân Pháp, cho tướng lĩnh, binh sĩ trong quân đội Pháp và những kiều dân Pháp ở Việt Nam nhằm kêu gọi thiết lập một nền hòa bình cho cả hai dân tộc: “Chúng tôi muốn hòa bình ngay để máu người Pháp và Việt ngừng chảy. Những dòng máu đó chúng tôi đều quý như nhau. Chúng tôi mong đợi ở Chính phủ và nhân dân Pháp một cử chỉ mang lại hòa bình. Nếu không, chúng tôi bắt buộc phải chiến đấu đến cùng để giải phóng hoàn toàn đất nước”¹. Năm 1964, trả lời Tạp chí *Mainority Óp Oăñ* (Mỹ), Hồ Chí Minh nói: “Nhân dân Việt Nam hiểu rõ rằng nhân dân Mỹ muốn sống hòa bình và

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.5, tr.24.

hữu nghị với các dân tộc khác. Tôi đã đến nước Mỹ, tôi hiểu nhân dân Mỹ rất trọng chính nghĩa và có nhiều tài năng. Nhân dân Việt Nam không bao giờ nhầm lẫn nhân dân Mỹ yêu chuộng công lý với những Chính phủ Mỹ đã phạm nhiều tội ác đối với nhân dân Việt Nam chúng tôi từ mười năm nay. Chính những kẻ đang phá hoại nền độc lập, tự do của dân tộc chúng tôi, cũng là những kẻ đã phản bội bản *Tuyên ngôn độc lập* của nước Mỹ”¹. Trong bức thư gửi Tổng thống Mỹ năm 1969, Người viết: “Nhân dân Việt Nam chúng tôi rất yêu chuộng hòa bình, một nền hòa bình chân chính trong độc lập và tự do thật sự. Nhân dân Việt Nam quyết chiến đấu đến cùng, không sợ hy sinh gian khổ, để bảo vệ Tổ quốc và các quyền dân tộc thiêng liêng của mình”².

Tư tưởng bạo lực cách mạng và tư tưởng nhân đạo hòa bình thống nhất biện chứng với nhau trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Người chủ trương tranh thủ mọi khả năng hòa bình để giải quyết xung đột, nhưng một khi không thể tránh khỏi chiến tranh thì phải kiên quyết tiến hành chiến tranh, kiên quyết dùng bạo lực cách mạng, dùng khởi nghĩa và chiến tranh cách mạng để giành, giữ và bảo vệ hòa bình, vì độc lập, tự do. Trong thời kỳ kháng chiến kiến quốc (1945 - 1946) khi Hồ Chí Minh và Đảng ta đã chủ trương hòa với Tưởng để đánh Pháp, nhân nhượng với Pháp bằng việc ký bản Hiệp định Sơ bộ 06/3

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.14, tr.328.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.602.

và Tạm ước 14/9/1946, nhưng thực dân Pháp vẫn bội ước, Hồ Chí Minh ra *Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến* vào đêm 19/12/1946, trong đó khẳng định: “Chúng ta muốn hòa bình, chúng ta phải nhân nhượng. Nhưng chúng ta càng nhân nhượng, thực dân Pháp càng lấn tới, vì chúng quyết tâm cướp nước ta lần nữa!... *Hỡi đồng bào!* Chúng ta phải đứng lên!”¹.

c) Ý nghĩa của quan điểm đối với cách mạng Việt Nam hiện nay

Thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám năm 1945 với sự ra đời nhà nước cách mạng đầu tiên ở Đông Nam Á là bằng chứng chứng minh tính đúng đắn, sáng tạo của tư tưởng Hồ Chí Minh về bạo lực cách mạng trong đấu tranh giành chính quyền. Đảng Cộng sản Việt Nam đã vận dụng sáng tạo tư tưởng bạo lực cách mạng của Hồ Chí Minh, đề ra các hình thức đấu tranh phù hợp với từng thời kỳ cách mạng, trên mỗi địa bàn chiến lược, thực hiện khởi nghĩa từng phần ở từng địa phương, tạo thời cơ và chớp thời cơ cách mạng, lãnh đạo nhân dân thực hiện đấu tranh trên phạm vi cả nước giành thắng lợi.

Công cuộc đổi mới và xây dựng chủ nghĩa xã hội hiện nay đòi hỏi Đảng phải nắm vững và giải quyết đúng đắn mối quan hệ giữa hai nhiệm vụ chiến lược là xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội và bảo vệ vững chắc Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Gọi xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.534.

chủ nghĩa là hai nhiệm vụ chiến lược, vì mỗi nhiệm vụ nhằm vào một mục tiêu khác nhau, tuân thủ theo những quy luật khác nhau trong hoạt động xã hội. Nhưng hai nhiệm vụ chiến lược này luôn gắn bó hữu cơ với nhau, cùng nhau thực hiện một mục đích là xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Nhiệm vụ chiến lược này thực hiện có hiệu quả sẽ tạo điều kiện cho nhiệm vụ chiến lược kia tiến hành một cách thuận lợi. Xây dựng đất nước càng vững mạnh, càng thúc đẩy nhu cầu và bổ sung tiềm lực cho bảo vệ Tổ quốc. Giữ vững được toàn vẹn lãnh thổ, giữ được hòa bình và ổn định sẽ tạo ra môi trường thuận lợi cho sản xuất kinh doanh và phát triển kinh tế của đất nước. Nếu tách rời hai nhiệm vụ chiến lược xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa là biểu hiện của việc tách rời giữa độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội. Như vậy, chính từ mối quan hệ hữu cơ giữa hai nhiệm vụ chiến lược đòi hỏi phải vận dụng sáng tạo tư tưởng bạo lực cách mạng của Hồ Chí Minh vào nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX của Đảng xác định: “Bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa là bảo vệ vững chắc độc lập, chủ quyền, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ, bảo vệ an ninh quốc gia, trật tự an toàn xã hội... bảo vệ sự nghiệp đổi mới và lợi ích quốc gia dân tộc”¹. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII khẳng định: “Trong bối cảnh quốc tế và khu vực có

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2001, tr.117.

nhiều phức tạp, chúng ta kiên quyết, kiên trì đấu tranh giữ vững độc lập, chủ quyền, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc; bảo đảm quốc phòng, an ninh và trật tự, an toàn xã hội... Chủ động kiên quyết, kiên trì đấu tranh bằng các biện pháp phù hợp, bảo vệ được chủ quyền biển, đảo, vùng trời và giữ được hòa bình, ổn định để phát triển đất nước”¹.

Câu hỏi 13: Phân tích tính tất yếu và những quan điểm của Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?

Trả lời:

a) Tính tất yếu của chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Nghiên cứu sự phát triển của xã hội loài người, đặc biệt trên cơ sở phân tích mâu thuẫn cơ bản của chủ nghĩa tư bản - mâu thuẫn giữa sản xuất ngày càng mang tính chất xã hội, trong khi chiếm hữu lại mang tính chất tư nhân tư bản chủ nghĩa, C. Mác (1818 - 1883) và Ph. Ăngghen (1820 - 1895) đã phát hiện ra xu thế phát triển của xã hội loài người thông qua những kiến giải kinh tế, chính trị, xã hội. Đó là xã hội tư bản chủ nghĩa tất yếu sẽ bị thay thế bởi một xã hội mới mà các ông gọi là xã hội cộng sản chủ

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.145-146.

nghĩa, trong đó “sự phát triển tự do của mỗi người là điều kiện cho sự phát triển tự do của tất cả mọi người”¹.

Trong những điều kiện lịch sử mới, V.I. Lênin đã phát triển tư tưởng cách mạng không ngừng của C. Mác và Ph. Ăngghen, luận chứng một cách toàn diện khả năng đi tới chủ nghĩa xã hội, bỏ qua giai đoạn phát triển tư bản chủ nghĩa của các dân tộc thuộc địa, có nền kinh tế lạc hậu, kém phát triển. Trên nền lý luận chung đó, Hồ Chí Minh đã lĩnh hội những vấn đề mấu chốt, cần thiết nhất cho nhân dân mình, dân tộc mình. Người khẳng định, con đường đi lên chủ nghĩa xã hội là sự vận động khách quan của lịch sử, là một quá trình của sự thay thế lần lượt các phương thức sản xuất. Tinh thần của học thuyết Mác về hình thái kinh tế - xã hội được Hồ Chí Minh diễn giải một cách giản lược, hết sức dễ hiểu. Người viết: “Từ cộng sản nguyên thủy đến chế độ nô lệ, đến chế độ phong kiến, đến chế độ tư bản, đến chủ nghĩa xã hội (cộng sản) - nói chung thì loài người phát triển theo *quy luật nhất định* như vậy”². Người chỉ rõ: “Cách sản xuất và sức sản xuất phát triển và biến đổi mãi, do đó mà tư tưởng của người, chế độ xã hội v.v.. cũng phát triển và biến đổi. Chúng ta đều biết từ đời xưa đến đời nay, cách sản xuất từ chỗ dùng cày, bừa đá phát triển dần đến máy móc, sức điện, sức nguyên tử. Chế độ xã hội cũng phát triển từ cộng sản nguyên thủy đến chế độ nô lệ, đến chế độ phong kiến, đến

1. C. Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.628.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.8, tr.293.

chế độ tư bản chủ nghĩa và ngày nay gần một nửa loài người đang tiến lên chế độ xã hội chủ nghĩa và chế độ cộng sản chủ nghĩa. Sự phát triển và tiến bộ đó không ai ngăn cản được”¹.

Xã hội loài người phát triển theo xu hướng đi lên, các xã hội trước tạo tiền đề để xã hội sau bước lên một hình thái cao hơn về chất lượng. Nếu chế độ tư bản chủ nghĩa tất yếu ra đời từ chế độ phong kiến thì chính chủ nghĩa tư bản cũng sẽ xác lập các tiền đề khách quan để tự phủ định chính nó. Theo Hồ Chí Minh, lôgic phát triển xã hội cho thấy đã đến lúc chủ nghĩa tư bản mở đường cho sự ra đời một chế độ xã hội mới - xã hội chủ nghĩa. Người khẳng định: “Không có lực lượng gì ngăn trở được mặt trời mọc. Không có lực lượng gì ngăn trở được lịch sử loài người tiến lên. Cũng không có lực lượng gì ngăn trở được chủ nghĩa xã hội phát triển”².

Theo Hồ Chí Minh, chỉ có đi theo con đường cách mạng vô sản, con đường cách mạng xã hội chủ nghĩa thì mới có độc lập thật sự và triệt để: “Trong thời đại ngày nay, cách mạng giải phóng dân tộc là một bộ phận khăng khít của cách mạng vô sản trong phạm vi toàn thế giới; cách mạng giải phóng dân tộc phải phát triển thành cách mạng xã hội chủ nghĩa thì mới giành được thắng lợi hoàn toàn”³. Do đó, Người xác định: “Con đường tiến tới xã hội chủ nghĩa của các dân tộc là con đường chung của thời đại,

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.600-601, 158.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.392.

của lịch sử, không ai ngăn cản nổi”¹. Lựa chọn con đường phát triển đi lên chủ nghĩa xã hội sau khi đã giành được độc lập là sự lựa chọn đúng đắn và sáng suốt của Hồ Chí Minh. Con đường đó phù hợp với hoàn cảnh đất nước, với quy luật khách quan và với xu thế phát triển của lịch sử xã hội.

Hồ Chí Minh cho rằng chủ nghĩa xã hội là tất yếu cho những nước lạc hậu, chậm phát triển như các nước phương Đông, đặc biệt là Việt Nam để xây dựng nước nhà độc lập, Nhân dân được hưởng cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc. Tuy nhiên, tùy theo bối cảnh cụ thể mà thời gian, phương thức tiến lên chủ nghĩa xã hội ở mỗi quốc gia sẽ diễn ra một cách khác nhau. Căn cứ vào thực tiễn cụ thể của Việt Nam, Người đã lý giải những vấn đề của *phương thức quá độ gián tiếp theo loại hình phát triển rút ngắn*. Tức là từ một nước thuộc địa nửa phong kiến, kinh tế nông nghiệp lạc hậu, chậm phát triển, không qua giai đoạn phát triển tư bản chủ nghĩa đi lên chủ nghĩa xã hội. Đây là một sáng tạo độc đáo của Hồ Chí Minh về con đường đi lên chủ nghĩa xã hội so với học thuyết Mác - Lênin.

b) Quan niệm của Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam

Hồ Chí Minh đã giải thích về chủ nghĩa xã hội một cách rất cụ thể và dễ hiểu, với ngôn từ giản dị, mộc mạc, ngắn gọn. Có thể thấy rõ điều đó qua nhiều bài phát biểu

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.19.

của Người từ những năm 50 đến gần cuối những năm 60 của thế kỷ XX. Trong bất cứ cuộc tiếp xúc nào với công chúng, dù đó là cuộc gặp với công nhân, nông dân, trí thức hay với các tầng lớp thanh niên, phụ nữ... ở đâu mọi người cũng hỏi: “Chủ nghĩa xã hội là gì?”, “Làm thế nào để xây dựng được chủ nghĩa xã hội?”, “Xây dựng chủ nghĩa xã hội trong bao lâu thì xong?”, v.v.. Trong những lúc như thế, Hồ Chí Minh bao giờ cũng ứng khẩu trả lời tại chỗ theo cách hiểu của riêng mình chứ không dựa vào văn bản đã được chuẩn bị sẵn. Người nói: “Chủ nghĩa xã hội là làm sao cho dân giàu nước mạnh”¹. Chủ nghĩa xã hội là “*Không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân*, trước hết là nhân dân lao động”². “Chủ nghĩa xã hội là mọi người dân được áo ấm cơm no, nhà ở tử tế, được học hành”³. Hay, “Chủ nghĩa xã hội là làm sao cho nhân dân đủ ăn, đủ mặc, ngày càng sung sướng, ai nấy được đi học, ốm đau có thuốc, già không lao động được thì nghỉ, những phong tục tập quán không tốt dần dần được xóa bỏ... Tóm lại, xã hội ngày càng tiến, vật chất ngày càng tăng, tinh thần ngày càng tốt, đó là chủ nghĩa xã hội”⁴. Như thế, chủ nghĩa xã hội không phải là cái gì xa xôi, trừu tượng, tưởng tượng một cách không tưởng. Trái lại, chủ nghĩa xã hội sinh động, hấp dẫn và thu hút hàng triệu triệu người. Vì chủ nghĩa xã hội là do

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.390.

2, 4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.30, 438.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.490.

lao động của đông đảo quần chúng sáng tạo ra, là kết quả sinh động thực tế hàng ngày để nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân.

Khi đưa ra những quan niệm về chủ nghĩa xã hội, Hồ Chí Minh cũng thể hiện nó trong các mặt cụ thể của đời sống xã hội.

Trong *linh vực chính trị*, Hồ Chí Minh nhấn mạnh mặt bản chất nhất của chủ nghĩa xã hội, đó là xây dựng nền dân chủ mới: nền dân chủ của Nhân dân, do Nhân dân và vì Nhân dân. Chế độ dân chủ mới được thiết lập là kết quả của cuộc đấu tranh lâu dài của cách mạng Việt Nam chống lại chế độ thực dân để giành được độc lập dân tộc. Người viết: “Đánh tan thực dân, giải phóng dân tộc, tranh lại thống nhất và độc lập, xây dựng một nước Việt Nam dân chủ mới”¹. Người cho rằng, thực hiện dân chủ mới là “điều kiện để tiến đến chủ nghĩa xã hội”² và “thực hiện hoàn toàn *dân chủ mới* (là bước đầu để tiến dần đến chủ nghĩa cộng sản)”³. Điều đó cho thấy, chủ nghĩa xã hội không thể nảy sinh và phát triển bên ngoài dân chủ và dân chủ càng phát triển càng tạo điều kiện để tiến vững chắc lên chủ nghĩa xã hội. Bản chất của nền dân chủ mới để đi lên chủ nghĩa xã hội, chủ nghĩa cộng sản thể hiện trong tính nhân dân của nền dân chủ thông qua phương thức tổ chức hệ thống chính trị mà quan trọng nhất là

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.6, tr.319.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.41.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.8, tr.294.

xây dựng nhà nước của dân, do dân, vì dân cũng như thiết lập các điều kiện tốt nhất để Nhân dân có thể tham gia vào quản lý và xây dựng đất nước với vai trò là người chủ. Người viết: "... chế độ xã hội chủ nghĩa và cộng sản chủ nghĩa là chế độ do nhân dân lao động làm chủ"¹. "Nước ta là nước dân chủ, địa vị cao nhất là dân, vì dân là chủ"². Đề cập tới vai trò của Đảng và Nhà nước, Người nói: "Đảng Lao động kiên quyết lãnh đạo giai cấp công nhân và nhân dân lao động... thực hiện dân chủ mới và tiến dần đến chủ nghĩa xã hội (cộng sản)"³. Hay "Đảng và Nhà nước ta dùng lực lượng của nhân dân để xây dựng cho nhân dân một đời sống ngày càng sung sướng. Đó là chủ nghĩa xã hội"⁴. Như vậy, chủ nghĩa xã hội là một chế độ xã hội do Nhân dân lao động làm chủ. Đảng và Nhà nước phải ra sức phát huy quyền làm chủ của Nhân dân, phát huy tính tích cực, chủ động của Nhân dân nhằm huy động tối đa nhân tài, vật lực của toàn dân vào sự nghiệp đó.

Ở *lĩnh vực kinh tế*, Hồ Chí Minh thường nhấn mạnh hai yếu tố: chế độ sở hữu (công cộng hoặc xã hội) và quan hệ phân phối. Người viết: "Chủ nghĩa xã hội là lấy nhà máy, xe lửa, ngân hàng, v.v., làm của chung. Ai làm nhiều thì ăn nhiều, ai làm ít thì ăn ít, ai không làm thì không ăn, tất nhiên là trừ những người già cả, đau yếu

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.610.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.434.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.8, tr.294.

4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.432.

và trẻ con”¹. Trong lần trả lời những câu hỏi của cử tri Hà Nội, Người nói: “Chủ nghĩa xã hội là công bằng hợp lý: Làm nhiều hưởng nhiều, làm ít hưởng ít, không làm thì không được hưởng. Những người già yếu hoặc tàn tật sẽ được Nhà nước giúp đỡ chăm nom”². Có thể thấy chủ nghĩa xã hội trong tư tưởng Hồ Chí Minh không chỉ có phương diện kinh tế mà còn thể hiện cả ở phương diện chính trị, xã hội, thể hiện quan hệ giữa con người với con người là phải công bằng và bình đẳng. Khái niệm bình đẳng được hiểu theo hai nghĩa: Nghĩa thứ nhất là thể hiện sự ngang bằng giữa người với người (“ai cũng phải lao động và có quyền lao động”) và nghĩa thứ hai là thể hiện sự ngang bằng giữa người và người trong mối quan hệ giữa cống hiến và hưởng thụ theo nguyên tắc, cống hiến ngang nhau thì hưởng thụ ngang nhau. Điều đó thể hiện rõ tư tưởng nhân văn, nhân đạo cộng sản chủ nghĩa của Hồ Chí Minh.

Trong *lĩnh vực văn hóa và con người*, Hồ Chí Minh viết: Chủ nghĩa xã hội “gắn liền với sự phát triển khoa học và kỹ thuật, với sự phát triển văn hóa của nhân dân”³. “Chỉ ở trong chế độ xã hội chủ nghĩa thì mỗi người mới có điều kiện để cải thiện đời sống riêng của mình, phát huy tính cách riêng và sở trường riêng của mình”⁴... Như vậy, trong chế độ xã hội chủ nghĩa, con người được tạo mọi điều

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.390.

2, 4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.404, 610.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.371.

kiện để phát huy những khả năng vốn có của mình để cống hiến xứng đáng vào sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội. Trong bài *Xây dựng những con người của chủ nghĩa xã hội*, Người viết: “Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những *con người xã hội chủ nghĩa... có tư tưởng và tác phong xã hội chủ nghĩa*”¹. Trong khi nhấn mạnh nguồn lực con người như là nhân tố quyết định của quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội, Hồ Chí Minh hết sức chú ý đến mặt đạo đức, tinh thần, ý thức của con người. Muốn xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội, mọi người cần có ý thức giác ngộ xã hội chủ nghĩa, một lòng một dạ phấn đấu cho chủ nghĩa xã hội. Theo Người, giác ngộ xã hội chủ nghĩa “không phải là cái gì cao xa mà cụ thể là ý thức lao động tập thể, ý thức kỷ luật, tinh thần thi đua yêu nước,... tinh thần đoàn kết tương trợ, tinh thần dám nghĩ, dám nói, dám làm, không sợ khó, ý thức cần kiệm”². Nhưng muốn bồi dưỡng lý tưởng chính trị, nâng cao giác ngộ xã hội chủ nghĩa cho quần chúng lao động thì “Trước hết cán bộ phải có tư tưởng xã hội chủ nghĩa, lập trường phải rõ ràng, vững chắc đã. Rồi cán bộ làm cho nhân dân hiểu để nhân dân hăng hái tăng gia sản xuất, thực hành tiết kiệm. Khi đó cả xã hội mới tiến lên chủ nghĩa xã hội được”³. Điều đó cho thấy tính nhất quán của tư tưởng Hồ Chí Minh: luôn luôn nhấn mạnh vai trò quan trọng của

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.66.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.359.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.248-249.

cán bộ, đảng viên, của lớp người tiên tiến, biết nêu gương và dẫn dắt quần chúng, củng cố niềm tin cho họ vào thắng lợi cuối cùng của chủ nghĩa xã hội. Không ra sức tu dưỡng, trau dồi đạo đức cách mạng, không đánh thắng chủ nghĩa cá nhân thì không thể xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội. Vì “Muốn đánh thắng kẻ thù là chủ nghĩa đế quốc, muốn xây dựng thắng lợi chủ nghĩa xã hội thì trước hết phải chiến thắng kẻ thù bên trong của mỗi chúng ta là *chủ nghĩa cá nhân*”¹.

Như vậy, Hồ Chí Minh đã đưa ra một hệ thống những quan niệm toàn diện về chủ nghĩa xã hội. Đó là một xã hội phát triển cao về mọi mặt nhằm giải phóng sức lao động của con người, cải thiện và nâng cao đời sống vật chất, tinh thần của Nhân dân, hướng tới xây dựng một xã hội thông thái, văn minh, đạo đức. Những quan niệm đó hoàn toàn phù hợp với mục tiêu, lý tưởng về chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản của học thuyết Mác - Lênin, phù hợp với nguyện vọng, yêu cầu bức xúc và cơ bản từ ngàn đời của dân tộc Việt Nam, phù hợp với quy luật về con đường của cách mạng Việt Nam.

c) Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong công cuộc đổi mới đất nước

Trong sự nghiệp đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam tiếp tục sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội trên phạm vi cả nước, coi đó là sự nghiệp có tính tất yếu của cách mạng

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.14, tr.468.

Việt Nam. Tuy nhiên, đến Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII (tháng 6/1991), trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội*, Đảng Cộng sản Việt Nam mới đưa ra được các đặc trưng của xã hội xã hội chủ nghĩa mà Nhân dân ta xây dựng, phản ánh bản chất của chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Các đặc trưng này cơ bản trở lại với quan điểm của Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội, cho thấy bản chất tốt đẹp của một chế độ về các mặt chính trị, kinh tế, văn hóa, con người và các mối quan hệ hợp tác trong và ngoài nước. Cái đích cuối cùng là giải phóng con người khỏi áp bức, bóc lột, bất công, làm theo năng lực, hưởng theo lao động, phát triển toàn diện cá nhân.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X của Đảng đã tổng kết, bổ sung và hoàn chỉnh thêm một bước nhận thức về *những đặc trưng chủ yếu của chủ nghĩa xã hội* mà Đảng đang lãnh đạo Nhân dân Việt Nam xây dựng. Đại hội đã bổ sung hai điểm thể hiện rõ hơn bản chất của chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Đó là chế độ xã hội dân giàu, nước mạnh, công bằng, dân chủ, văn minh; có Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của Nhân dân, do Nhân dân, vì Nhân dân dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản. Có thể nói, những đặc trưng của chủ nghĩa xã hội mà Đảng Cộng sản Việt Nam nêu ra là một quan niệm đúng đắn và cũng thể hiện sự quán triệt sâu sắc tư tưởng Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội. Đảng đã xác định chủ thể của xã hội xã hội chủ nghĩa là nhân dân lao động, hơn nữa, chủ thể đó không chỉ có vị thế của người chủ xã hội mà còn có năng

lực để làm chủ xã hội. Chủ thể ấy không phải là cá thể của số ít, của một nhóm thiểu số mà là đông đảo quần chúng nhân dân.

Tiếp nối những tư tưởng được đưa ra ở các kỳ Đại hội trước, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng khẳng định: “Đi lên chủ nghĩa xã hội là khát vọng của nhân dân ta, là sự lựa chọn đúng đắn của Đảng Cộng sản Việt Nam và Chủ tịch Hồ Chí Minh, phù hợp với xu thế phát triển của lịch sử”¹. Đồng thời, Đảng cũng đã có sự bổ sung, phát triển *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* được thông qua tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII (năm 1991). Trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)*, Đảng Cộng sản Việt Nam tiếp tục khẳng định: “Xã hội xã hội chủ nghĩa mà nhân dân ta xây dựng là một xã hội: Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh; do nhân dân làm chủ; có nền kinh tế phát triển cao dựa trên lực lượng sản xuất hiện đại và quan hệ sản xuất tiến bộ phù hợp; có nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc; con người có cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc, có điều kiện phát triển toàn diện; các dân tộc trong cộng đồng Việt Nam bình đẳng, đoàn kết, tôn trọng và giúp nhau cùng phát triển; có Nhà nước pháp quyền xã hội chủ

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.24.

nghĩa của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân do Đảng Cộng sản lãnh đạo; có quan hệ hữu nghị và hợp tác với các nước trên thế giới”¹.

Như vậy, mô hình của chủ nghĩa xã hội trong thời kỳ đổi mới ở Việt Nam chứa đựng khả năng mở rộng nội hàm, tiếp tục bổ sung những nét mới là kết quả của sự kết hợp hài hòa cái phổ biến với cái đặc thù, cái chung và cái riêng để tạo ra mô hình với tên gọi mô hình chủ nghĩa xã hội Việt Nam. Mô hình ấy biểu hiện như một kết cấu tổng thể, ổn định tương đối, nó không phải là một mô hình khép kín và cứng nhắc. Nó thể hiện xu hướng gắn kết hợp tiến trình phát triển của chủ nghĩa xã hội với sự vận động không ngừng của nhân loại đi lên phía trước, kế thừa những thành tựu tiến bộ của loài người để xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội.

Có thể nói, tất cả các đặc trưng mà Đảng Cộng sản Việt Nam đưa ra qua các kỳ Đại hội Đảng đều ít nhiều đã được Hồ Chí Minh đề cập đến trong quá trình hoạt động cách mạng và lãnh đạo sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc. Đó chính là sự vận dụng và kế thừa tư tưởng Hồ Chí Minh về đặc trưng của chủ nghĩa xã hội trong điều kiện mới ở Việt Nam. Do đó, tư tưởng Hồ Chí Minh trở thành nền tảng tư tưởng và kim chỉ nam cho mọi hoạt động của Đảng.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Sđd, tr.70.

Câu hỏi 14: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về mục tiêu, động lực của chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?

Trả lời:

a) Quan điểm của Hồ Chí Minh về mục tiêu của chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam

Nói về mục đích của sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội, Hồ Chí Minh chỉ rõ: “*Chủ nghĩa xã hội là nhằm nâng cao đời sống vật chất và văn hóa của nhân dân, và do nhân dân tự xây dựng lấy*”¹. Hay, “... chủ nghĩa xã hội trước hết nhằm làm cho nhân dân lao động thoát nạn bần cùng, làm cho mọi người có công ăn việc làm, được ấm no và sống một đời hạnh phúc”². Trong lần nói chuyện với Đại hội Đảng bộ Thành phố Hà Nội, Người nói: “Mục đích của chủ nghĩa xã hội là không ngừng nâng cao mức sống của nhân dân”³. Với những quan niệm như trên, Hồ Chí Minh đã nhấn mạnh mục tiêu của chủ nghĩa xã hội là giải phóng nhân dân lao động thoát khỏi nghèo nàn, lạc hậu. Điều đó thể hiện tính ưu việt hơn hẳn của chủ nghĩa xã hội so với các chế độ xã hội đã tồn tại trong lịch sử, chỉ ra chức năng xã hội của nó là giải phóng con người một cách toàn diện, theo mọi cấp độ: giải phóng dân tộc, giải phóng xã hội, giải phóng giai cấp và giải phóng con người.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.387.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.415, 604.

Mục tiêu mà suốt cuộc đời Hồ Chí Minh luôn hướng tới là giành lại độc lập, tự do cho dân tộc và hạnh phúc cho Nhân dân. Người nói: “Tôi chỉ có một sự ham muốn, ham muốn tột bậc, là làm sao cho nước ta được hoàn toàn độc lập, dân ta được hoàn toàn tự do, đồng bào ai cũng có cơm ăn áo mặc, ai cũng được học hành”¹. Khát vọng của Người cũng chính là khát vọng của tất cả mọi người dân yêu nước, là mục tiêu của cách mạng, của dân tộc Việt Nam.

Bên cạnh mục tiêu chung, tổng quát của chủ nghĩa xã hội, Hồ Chí Minh cũng chỉ ra những mục tiêu cụ thể:

- *Về chính trị*: Xây dựng chế độ chính trị dân chủ, bảo đảm quyền làm chủ của nhân dân.

- *Về kinh tế*: Xây dựng nền kinh tế xã hội chủ nghĩa với công nghiệp và nông nghiệp hiện đại, khoa học và kỹ thuật tiên tiến, dựa trên chế độ sở hữu công cộng về tư liệu sản xuất, đời sống vật chất của Nhân dân ngày được cải thiện.

- *Về văn hóa*: Xây dựng nền văn hóa mới, phát triển giáo dục, nâng cao dân trí và xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa.

- *Về xã hội*: Xây dựng một xã hội công bằng, dân chủ, có quan hệ tốt đẹp giữa người với người, các chính sách xã hội được quan tâm thực hiện; đạo đức, lối sống phát triển lành mạnh.

Những mục tiêu trên thể hiện xã hội xã hội chủ nghĩa mà Nhân dân Việt Nam xây dựng là một xã hội dân chủ,

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.4, tr.187.

công bằng, văn minh, tôn trọng con người, chú ý xem xét những lợi ích cá nhân đúng đắn và bảo đảm cho nó được thỏa mãn để mỗi người có điều kiện cải thiện đời sống riêng của mình trong sự phát triển hài hòa với lợi ích chung của tập thể và xã hội.

b) Quan điểm của Hồ Chí Minh về động lực của chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam

Động lực hiểu một cách tóm tắt là tất cả những nhân tố thúc đẩy sự phát triển kinh tế, xã hội thông qua hoạt động của con người. Bàn về động lực, nhất là động lực bên trong thúc đẩy công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội, Hồ Chí Minh đưa ra những chỉ dẫn thiết thực và quý báu. Theo Người, động lực quan trọng và quyết định của công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội là nhân tố con người. Phát biểu tại Hội nghị Trung ương 7 (mở rộng) khóa III bàn về kế hoạch 5 năm phát triển công nghiệp, Người đặc biệt nhấn mạnh vấn đề con người. Nhà máy cũng cần có thêm, có sớm, nhưng cần hơn là con người, là sự phấn khởi của quần chúng. Làm tất cả là do con người. Do đó, “Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những *con người xã hội chủ nghĩa*”¹.

Con người xã hội chủ nghĩa vừa là sản phẩm của quá trình phát triển xã hội mới, vừa là kết quả của quá trình hoạt động tích cực, chủ động của hàng triệu người trong xã hội. Vì vậy, hệ thống biện pháp tác động vào tính tích

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.66.

cực của con người, tạo động lực cho sự phát triển của chủ nghĩa xã hội được Hồ Chí Minh đề cập đến trên cả hai bình diện cộng đồng và cá nhân.

Ở phương diện cộng đồng, cần phát huy sức mạnh đoàn kết của cả dân tộc. Đây là động lực chủ yếu để phát triển đất nước.

Con người trên bình diện cộng đồng bao gồm tất cả các giai cấp, tầng lớp nhân dân, các tổ chức và đoàn thể, các dân tộc và tôn giáo, đồng bào trong nước và kiều bào nước ngoài... Theo Hồ Chí Minh, để xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội phải ra sức phát huy sức mạnh của khối đại đoàn kết dân tộc. Bởi xây dựng chủ nghĩa xã hội không chỉ là vấn đề giai cấp mà còn là vấn đề dân tộc, không phải là sự nghiệp riêng của công nông mà là sự nghiệp chung của toàn dân tộc, có xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội mới tăng cường được sức mạnh dân tộc, mới giữ vững được độc lập dân tộc. Hồ Chí Minh nhiều lần chỉ rõ chủ nghĩa xã hội là công trình tập thể của quần chúng lao động dưới sự lãnh đạo của Đảng; chủ nghĩa xã hội là sự nghiệp của Nhân dân, do Nhân dân tự xây dựng lấy. Người nói: “Ai xây dựng chủ nghĩa xã hội? Nói chung là những người lao động trong xã hội gồm công nhân, nông dân, trí thức cách mạng, v.v., nhưng lực lượng chủ chốt xây dựng chủ nghĩa xã hội là công nhân”¹. Từ đó, Người khẳng định: “Chúng ta phải đoàn kết chặt chẽ *các tầng lớp nhân dân*, động viên lực lượng của nhân dân, để phấn đấu hoàn thành sự

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.15, tr.679.

nghiệp công nghiệp hóa xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc và đấu tranh thực hiện hòa bình thống nhất nước nhà”¹.

Ở phương diện cá nhân, cần phát huy sức mạnh của con người với tư cách cá nhân người lao động.

Sức mạnh của cộng đồng được hình thành từ sức mạnh của cá nhân và chủ yếu thông qua sức mạnh của cá nhân. Do đó, muốn phát huy được sức mạnh của toàn dân tộc, xét đến cùng, phải tìm ra các biện pháp để khơi dậy và phát huy tính tích cực của mỗi cá nhân. Nói phát huy sức mạnh của con người, của mỗi cá nhân, tức là nói đến hệ thống các biện pháp nhằm tác động vào tính tích cực xã hội của con người với tư cách là chủ thể sáng tạo của lịch sử. Nếu con người là một cấu trúc phức tạp, nhiều mặt, nhiều thành phần thì hệ thống biện pháp tác động vào tính tích cực xã hội của con người để tạo ra sự phát triển cũng rất đa dạng, phong phú.

Một là, các động lực chính trị - tinh thần. Hồ Chí Minh chú trọng trước hết đến giáo dục chủ nghĩa yêu nước, tinh thần tự hào dân tộc, lý tưởng xã hội chủ nghĩa... Người cho rằng, phải chăm lo “phát triển tinh thần yêu nước của dân ta”, làm cho lòng yêu nước của mỗi người không cất giấu kín đáo trong rường, trong hòm mà phải được đem ra thực hành vào công việc yêu nước, công việc kháng chiến, xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Khi miền Bắc bước vào thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội, Người chỉ rõ: “Nhân dân ta sẵn có

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.453.

truyền thống tốt đẹp là lao động cần cù,... lại có tinh thần yêu nước nồng nàn. Chúng ta cần phát huy truyền thống và tinh thần ấy”¹.

Muốn xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội “Cần có ý thức giác ngộ xã hội chủ nghĩa cao, một lòng một dạ phấn đấu cho chủ nghĩa xã hội”². Theo Hồ Chí Minh, giác ngộ xã hội chủ nghĩa “không phải là cái gì cao xa mà cụ thể là ý thức lao động tập thể, ý thức kỷ luật, tinh thần thi đua yêu nước,... tinh thần đoàn kết tương trợ, tinh thần dám nghĩ, dám nói, dám làm, không sợ khó, ý thức cần kiệm”³. Nhưng muốn bồi dưỡng lý tưởng chính trị, nâng cao giác ngộ xã hội chủ nghĩa cho quần chúng lao động thì “Trước hết cán bộ phải có tư tưởng xã hội chủ nghĩa, lập trường phải rõ ràng, vững chắc đã. Rồi cán bộ làm cho nhân dân hiểu để nhân dân hăng hái tăng gia sản xuất, thực hành tiết kiệm. Khi đó cả xã hội mới tiến lên chủ nghĩa xã hội được”⁴. Điều đó cho thấy tính nhất quán của tư tưởng Hồ Chí Minh: luôn luôn nhấn mạnh vai trò quan trọng của cán bộ, đảng viên, của lớp người tiên tiến, biết nêu gương và dẫn dắt quần chúng, củng cố niềm tin cho họ vào thắng lợi cuối cùng của chủ nghĩa xã hội.

Sức mạnh của con người được huy động vào sự nghiệp cách mạng bao gồm cả văn hóa, đạo đức, khoa học - kỹ thuật, pháp luật và nhiều nhân tố tinh thần khác. Để tác

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.545.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.231, 359.

4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.248-249.

động vào tính tích cực xã hội của con người, cũng phải biết huy động một cách đồng bộ những biện pháp đó.

Hai là, các động lực lợi ích, trước hết là lợi ích kinh tế.

Trong đấu tranh giải phóng dân tộc, Hồ Chí Minh đã rất thành công trong việc huy động cả sức mạnh lý tưởng lẫn động lực lợi ích của toàn thể cộng đồng, cũng như của mỗi cá nhân. Khi nói về vai trò của động lực vật chất, Hồ Chí Minh khẳng định: “Tục ngữ có câu: “Dân dĩ thực vi thiên”, nghĩa là dân lấy ăn làm trời, nếu không có ăn là không có trời. Lại có câu: “Có thực mới vực được đạo”, nghĩa là không có ăn thì chẳng làm được việc gì cả. Vì vậy, chính sách của Đảng và Chính phủ là *phải hết sức chăm nom đến đời sống của nhân dân... cán bộ Đảng và chính quyền từ trên xuống dưới, đều phải hết sức quan tâm đến đời sống của nhân dân*”¹.

Lợi ích là nguyên nhân thực tại của các hoạt động xã hội, là cơ sở tạo nên các kích thích trực tiếp, các động cơ hành động và trở thành động lực kích thích sự phát triển của xã hội và của mỗi cá nhân. Vì vậy, để kích thích tính tích cực hoạt động của con người trong sản xuất, kinh tế, đi đôi với động viên tinh thần, phải tác động vào lợi ích chính đáng của họ, tìm cách thỏa mãn nhu cầu kinh tế thiết thân của họ. Nhu cầu và lợi ích con người gồm hai mặt: vật chất và tinh thần, trong đó lợi ích kinh tế, lợi ích vật chất của cá nhân người lao động là một nhân tố kích

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.9, tr.518.

thích rất quan trọng mà Hồ Chí Minh nhắc nhở không bao giờ được xem nhẹ.

Coi trọng lợi ích cá nhân chính đáng của người lao động nhưng Hồ Chí Minh luôn đặt nó trong mối quan hệ thống nhất với lợi ích tập thể và lợi ích xã hội. Người nói: “Lợi ích cá nhân là nằm trong lợi ích của tập thể, là một bộ phận của lợi ích tập thể. Lợi ích chung của tập thể được đảm bảo thì lợi ích riêng của cá nhân mới có điều kiện để được thỏa mãn... Nếu lợi ích cá nhân mâu thuẫn với lợi ích tập thể, thì đạo đức cách mạng đòi hỏi lợi ích riêng của cá nhân phải phục tùng lợi ích chung của tập thể”¹. Đó là một quan điểm đúng đắn và cách mạng. Nó không chỉ đúng trên phương diện đạo đức mà đúng cả trên phương diện lịch sử. Trong điều kiện bình thường, lịch sử chẳng qua chỉ là hoạt động của con người theo đuổi những mục đích của mình, nhưng ở những bước ngoặt của lịch sử, đối với đại đa số nhân dân, thì cái riêng trùng hợp với cái chung, cái chung không giải quyết thì cái riêng cũng không thể tồn tại và phát triển được. Nhận thức sâu sắc, đúng đắn điều đó sẽ là cơ sở để giải quyết mối quan hệ giữa lợi ích chung và lợi ích riêng.

Hồ Chí Minh rất quan tâm đến việc thực hiện công bằng xã hội trong phân phối lợi ích với tư cách là một động lực của chủ nghĩa xã hội. Người yêu cầu phải chống chủ nghĩa bình quân, cào bằng trong phân phối. Con người có

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.11, tr.610.

trí tuệ, năng lực thể chất khác nhau, “Không nên có tình trạng người giỏi, người kém, việc khó, việc dễ, cũng công điểm như nhau. Đó là chủ nghĩa bình quân. Phải *tránh chủ nghĩa bình quân*”¹. Người cho rằng phải biết sử dụng thích đáng các biện pháp kích thích lợi ích vật chất. “Phải thực hiện ba khoán, một thưởng. Nếu ai thực hiện vượt mức quy định thì được thưởng. Có như thế mới khuyến khích mọi người cố gắng hơn nữa. Thưởng, phạt phải công bằng”². Hơn nữa, nếu làm xấu, làm hỏng, “có khi phải bồi thường lại cho Nhà nước. Chính phủ không phát lương cho người ngồi ăn không”³.

Ngoài các động lực bên trong, do các nhân tố nội sinh tạo nên, theo Hồ Chí Minh, sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội đòi hỏi phải kết hợp được các nhân tố nội sinh với các nhân tố ngoại sinh (nhân tố bên ngoài). Một trong những sự kết hợp đó là kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại, chủ nghĩa yêu nước với chủ nghĩa quốc tế trên lập trường của giai cấp công nhân...

Tuy nhiên, muốn khai thông những động lực của chủ nghĩa xã hội đồng thời phải nhận diện để khắc phục những *lực cản* kìm hãm sự phát triển ấy như: Chủ nghĩa tư bản và bọn đế quốc; thói quen và truyền thống lạc hậu; chủ nghĩa cá nhân. Đây chính là ba trở lực phải quét sạch để đưa cách mạng tiến lên.

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.216, 217.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.534.

c) Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong công cuộc đổi mới đất nước

Những quan niệm, nhận thức của Đảng ở Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI chẳng những đặt cơ sở cho sự hình thành lý luận đổi mới mà còn xây dựng những nhận thức mới về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam như một cuộc cải biến cách mạng lâu dài, toàn diện và triệt để, có kế thừa, có phát triển. Đại hội xác định: “nhiệm vụ bao trùm, mục tiêu tổng quát của những năm còn lại của chặng đường đầu tiên là ổn định mọi mặt tình hình kinh tế - xã hội, tiếp tục xây dựng những tiền đề cần thiết cho việc đẩy mạnh công nghiệp hóa xã hội chủ nghĩa trong chặng đường tiếp theo”¹.

Tiếp nối những tư tưởng được đưa ra ở Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI, *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* thông qua tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII nhấn mạnh: “**Mục tiêu tổng quát** phải đạt tới khi kết thúc thời kỳ quá độ là xây dựng xong về cơ bản những cơ sở kinh tế của chủ nghĩa xã hội, với kiến trúc thượng tầng về chính trị và tư tưởng, văn hóa phù hợp, làm cho nước ta trở thành một nước xã hội chủ nghĩa phồn vinh”². Kế thừa và quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh về huy động sức mạnh tổng lực của toàn dân tộc trong tình hình mới, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, Đảng chỉ rõ, xây dựng chủ nghĩa xã hội ở

1, 2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Sđd, tr.42, 318.

Việt Nam phải dựa vào nhiều động lực, nhưng “động lực chủ yếu để phát triển đất nước là đại đoàn kết toàn dân trên cơ sở liên minh giữa công nhân với nông dân và trí thức do Đảng lãnh đạo, kết hợp hài hòa các lợi ích cá nhân, tập thể và xã hội, phát huy mọi tiềm năng và nguồn lực của các thành phần kinh tế, của toàn xã hội”¹.

Kế thừa và phát triển các Đại hội trước đó, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng đã thông qua *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)* và chỉ rõ quá trình xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa là “một quá trình cách mạng sâu sắc, triệt để, đấu tranh phức tạp giữa cái cũ và cái mới nhằm tạo ra sự biến đổi về chất trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, nhất thiết phải trải qua một thời kỳ quá độ lâu dài với nhiều bước phát triển, nhiều hình thức tổ chức kinh tế, xã hội đan xen”². Đồng thời Cương lĩnh cũng đã chỉ ra con đường để xây dựng chủ nghĩa xã hội với lộ trình, bước đi phù hợp: Phấn đấu đến năm 2020, đưa Việt Nam cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại, để “*đến giữa thế kỷ XXI... xây dựng nước ta trở thành một nước công nghiệp hiện đại, theo định hướng xã hội chủ nghĩa*”³ và đến khi *kết thúc thời kỳ quá độ*, “xây dựng được về cơ bản nền tảng kinh tế

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, Sdd*, tr.86.

2, 3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Sdd*, tr.70, 71.

của chủ nghĩa xã hội với kiến trúc thượng tầng về chính trị, tư tưởng, văn hóa phù hợp, tạo cơ sở để nước ta trở thành một nước xã hội chủ nghĩa ngày càng phồn vinh, hạnh phúc”¹. Đây là một trong những điểm mới, bổ sung quan trọng của Đảng về bước đi của thời kỳ quá độ ở Việt Nam. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII, Đảng tiếp tục xác định mục tiêu trong thời gian tới là “Đẩy mạnh toàn diện, đồng bộ công cuộc đổi mới; phát triển kinh tế nhanh, bền vững, *phấn đấu sớm đưa nước ta cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại*. Nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân”².

Câu hỏi 15: Phân tích tư tưởng Hồ Chí Minh về thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?

Trả lời:

a) Đặc điểm của Việt Nam khi bước vào thời kỳ quá độ xây dựng chủ nghĩa xã hội

Xuất phát từ hoàn cảnh thực tiễn của đất nước, Hồ Chí Minh đã chỉ ra những đặc điểm riêng của Việt Nam. Từ đó, đưa ra những quan niệm về bước đi trong thời kỳ

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Sđd*, tr.71.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII, Sđd*, tr.76.

quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở một nước vốn là thuộc địa có nền kinh tế nông nghiệp lạc hậu, lại bị chiến tranh tàn phá nặng nề với bao tàn tích lạc hậu do chế độ thực dân phong kiến để lại. Những đặc điểm đó là:

Thứ nhất, có chính quyền dân chủ nhân dân.

Sau khi giành độc lập, nền chuyên chính dân chủ nhân dân dưới sự lãnh đạo của giai cấp vô sản trên nền tảng liên minh công - nông và lao động trí óc được củng cố. Nhà nước của dân, do dân, vì dân được kiện toàn và có kinh nghiệm bước đầu điều hành đất nước thực hiện nhiệm vụ “kháng chiến, kiến quốc” thắng lợi. Những tiền đề chủ yếu cho việc quá độ lên chủ nghĩa xã hội được tạo ra. Do đó, cách mạng Việt Nam chuyển sang giai đoạn mới - quá độ lên chủ nghĩa xã hội - không bắt đầu bằng một cuộc đảo lộn chính trị, một cuộc cách mạng chính trị với đầy đủ ý nghĩa của nó như ở nước Nga hay các nước tư bản phát triển mà lại trải qua một thời kỳ vừa kháng chiến, vừa kiến quốc (1945 - 1954), xây dựng chế độ dân chủ nhân dân, tạo tiền đề cần và đủ để xây dựng chủ nghĩa xã hội. Điều này thể hiện khá rõ tính sáng tạo của Hồ Chí Minh trong quá trình tiếp thu và vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của Việt Nam.

Thứ hai, đất nước tạm thời bị chia cắt thành hai miền với hai chế độ chính trị khác nhau.

Sau Hiệp định Giơnevơ (năm 1954), miền Bắc được hoàn toàn giải phóng, miền Nam còn nằm trong vùng kiểm soát của đối phương. Theo Hiệp định, sau hai năm, Việt Nam sẽ tiến hành hiệp thương tổng tuyển cử thống

nhất đất nước. Song, do âm mưu chia cắt lâu dài Việt Nam, đế quốc Mỹ và chính quyền Sài Gòn đã ngang nhiên phá bỏ Hiệp định, từ chối hiệp thương tổng tuyển cử và thiết lập một chế độ cai trị hà khắc tại miền Nam. Trước tình hình đó, dưới sự lãnh đạo của Đảng Lao động Việt Nam, đứng đầu là Chủ tịch Hồ Chí Minh, Nhân dân Việt Nam đã tiến hành đồng thời hai nhiệm vụ chiến lược: cách mạng xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc và cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân ở miền Nam. Theo đánh giá của nhiều lý luận gia nước ngoài, cách làm “vừa kháng chiến, vừa kiến quốc”, vừa chống Mỹ, cứu nước, vừa xây dựng chủ nghĩa xã hội nhằm phát huy triệt để những ưu thế của chế độ xã hội mới phục vụ mục tiêu: giải phóng miền Nam, thống nhất Tổ quốc là một nét độc đáo của Hồ Chí Minh, phản ánh đúng thực chất và quy luật phát triển của cách mạng Việt Nam: gắn độc lập dân tộc với chủ nghĩa xã hội. Hiện tượng lịch sử này chưa từng có ở bất kỳ một nước nào khác trên thế giới. Nhưng Hồ Chí Minh và Đảng Lao động Việt Nam đã giải quyết thành công cả về phương diện lý luận và thực tiễn. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IV của Đảng tổng kết: “Một Đảng thống nhất lãnh đạo một nước tạm thời bị chia cắt làm đôi tiến hành đồng thời hai nhiệm vụ chiến lược khác nhau, đó là đặc điểm lớn nhất và cũng là nét độc đáo của cách mạng nước ta từ tháng 7 năm 1954 đến tháng 5 năm 1975”¹.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập, Sđd*, t.37, tr.485.

Thứ ba, theo Hồ Chí Minh, đặc điểm “*to nhất*”, bao trùm nhất của Việt Nam khi bước vào thời kỳ quá độ, chi phối các đặc điểm khác và quyết định phương thức quá độ gián tiếp là “từ một nước nông nghiệp lạc hậu *tiến thẳng* lên chủ nghĩa xã hội không phải kinh qua giai đoạn phát triển tư bản chủ nghĩa”¹.

Đặc điểm này đã quy định loại hình phát triển của Việt Nam lên chủ nghĩa xã hội là loại hình “phát triển rút ngắn” theo phương thức “quá độ gián tiếp” mà V.I. Lênin đã bàn tới. Với trình độ phát triển của Việt Nam, tiến thẳng lên chủ nghĩa xã hội đòi hỏi phải tiến dần dần, từng bước một, cố gắng đi nhanh cho kịp với thế giới nhưng phải đúng quy luật, không thể chủ quan duy ý chí, không thể đốt cháy giai đoạn, làm bữa, làm ầu.

Đặc điểm này thu tóm đầy đủ những mâu thuẫn, khó khăn, phức tạp trong tiến trình quá độ lên chủ nghĩa xã hội. Nó đặt ra hàng loạt vấn đề lý luận và thực tiễn cần được nhận thức và giải đáp một cách đúng đắn để tìm ra con đường đi lên chủ nghĩa xã hội với những hình thức, bước đi và cách làm phù hợp. Đặc điểm này cũng chỉ rõ, mâu thuẫn cơ bản của thời kỳ quá độ là mâu thuẫn giữa yêu cầu phải tiến lên xây dựng một chế độ xã hội mới có kinh tế công nghiệp, nông nghiệp hiện đại, có văn hóa, khoa học tiên tiến với tình trạng lạc hậu, kém phát triển, lại phải đối phó với bao thế lực cản trở, phá hoại mục tiêu đi lên chủ nghĩa xã hội của Việt Nam.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.411.

Thứ tư, mô hình xây dựng chủ nghĩa xã hội hiện thực trên thế giới những năm 60 của thế kỷ XX cũng có những ảnh hưởng nhất định đối với con đường xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Sự lớn mạnh của hệ thống xã hội chủ nghĩa, của phong trào cách mạng thế giới và sự ủng hộ tinh thần, vật chất có ý nghĩa động viên rất lớn. Trong thời gian này, phe xã hội chủ nghĩa thế giới lớn mạnh vượt bậc về mọi mặt, phong trào giải phóng dân tộc phát triển mạnh mẽ và giành được nhiều thắng lợi. Sự khẳng định xu thế thời đại quá độ đi lên chủ nghĩa xã hội trên phạm vi thế giới là một tiềm lực chính trị mang sức mạnh động viên, cổ vũ rất lớn đối với sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Tuy nhiên, chính tình hình thuận lợi đó lại làm cho con đường xây dựng chủ nghĩa xã hội của Việt Nam bị ảnh hưởng và phụ thuộc vào mô hình xây dựng chủ nghĩa xã hội của Liên Xô và Trung Quốc.

Xuất phát từ những đặc điểm trên, Hồ Chí Minh thấu hiểu được những khó khăn, trở ngại trên con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Vì thế, Người yêu cầu phải nêu cao tác phong độc lập suy nghĩ và tự do tư tưởng, phải am hiểu, thông thuộc lịch sử, địa lý và con người Việt Nam, tránh tình trạng có khi “hiểu biết về thế giới, về lịch sử các nước, về những cái hay của loài người”¹... “Nhưng khi hỏi đến các vị anh hùng là tổ tiên, ông cha mình, hỏi đến địa lý nước mình thì mù tịt”². Điều đó đòi hỏi phải đi sâu vào thực tiễn để điều tra, khảo sát, từ tổng kết thực tiễn mà

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.671.

đề xuất những vấn đề lý luận cho cách mạng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.

b) Những chỉ dẫn có tính phương pháp luận của Hồ Chí Minh về cách thức xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam

Trong quá trình lãnh đạo sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, điều mà Hồ Chí Minh trăn trở là tìm ra hình thức, bước đi, biện pháp tiến hành xây dựng chủ nghĩa xã hội, biến nhận thức lý luận thành chương trình hành động, thành hoạt động thực tiễn hằng ngày. Để xác định biện pháp, cách làm phù hợp với đặc điểm của Việt Nam, Hồ Chí Minh đề ra hai nguyên tắc có tính chất phương pháp luận:

Một là, xây dựng chủ nghĩa xã hội là một hiện tượng phổ biến mang tính quốc tế, cần quán triệt các nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin về xây dựng chế độ mới, có thể tham khảo, học tập kinh nghiệm của các nước tiên tiến, nhưng không được sao chép máy móc, giáo điều.

Công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam muốn thực hiện thành công thì một trong những vấn đề đặt ra là phải xây dựng cho được hệ thống lý luận về chủ nghĩa xã hội. Để làm được điều đó, một trong những yêu cầu quan trọng là phải học tập, vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin và kinh nghiệm xây dựng chủ nghĩa xã hội của các nước anh em. Sau Chiến tranh thế giới thứ hai, chủ nghĩa xã hội trở thành hệ thống thế giới. Vì vậy, xây dựng chủ nghĩa xã hội là một hiện tượng phổ biến. Tuy nhiên, khi vận dụng vào hoàn cảnh một dân tộc cụ

thể, với những đặc điểm riêng của dân tộc ấy thì phải vận dụng sao cho linh hoạt, sáng tạo và phù hợp với yêu cầu thực tiễn. Hồ Chí Minh chỉ rõ: "... học tập tinh thần của chủ nghĩa Mác - Lênin; học tập lập trường, quan điểm và phương pháp của chủ nghĩa Mác - Lênin để áp dụng lập trường, quan điểm và phương pháp ấy mà giải quyết cho tốt những vấn đề thực tế trong công tác cách mạng của chúng ta... Khi vận dụng thì bổ sung, làm phong phú thêm lý luận bằng những kết luận mới rút ra từ trong thực tiễn cách mạng của ta"¹.

Việc học tập, vận dụng kinh nghiệm của các nước anh em cần phải được thực hiện theo tinh thần độc lập, tự chủ, lấy thực tế Việt Nam làm điểm xuất phát và làm tiêu chuẩn đánh giá, kiểm nghiệm tính khoa học của kinh nghiệm nước ngoài. Hồ Chí Minh từng nhấn mạnh, đối với Việt Nam, hiểu chủ nghĩa xã hội không chỉ là vấn đề bản chất và mục tiêu mà muốn xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội còn phải có phương thức, biện pháp, cách làm đúng với những bước đi thích hợp. Người rất chú trọng gắn lý luận với thực tiễn, học hỏi, tham khảo kinh nghiệm nước ngoài nhưng phải biết cách vận dụng sáng tạo với tinh thần độc lập tự chủ để tự mình tìm ra cách giải quyết những vấn đề của chính mình trên con đường phát triển mới mẻ, phức tạp, chưa hề có tiền lệ trong lịch sử.

Hai là, xác định bước đi và biện pháp xây dựng chủ nghĩa xã hội chủ yếu xuất phát từ điều kiện, đặc điểm

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.95-96.

dân tộc, nhu cầu khách quan và khả năng thực tế của Nhân dân.

Xuất phát từ quan điểm thực tiễn, quan điểm lịch sử cụ thể, Hồ Chí Minh luôn nhấn mạnh *tinh thần độc lập, tự chủ, sáng tạo*, phải chống giáo điều, rập khuôn kinh nghiệm của nước ngoài. Người nói: “Muốn đỡ phạm sai lầm thì chúng ta phải học tập kinh nghiệm các nước anh em và áp dụng những kinh nghiệm ấy một cách sáng tạo”¹. Người chỉ rõ: “Ta không thể giống Liên Xô, vì Liên Xô có phong tục tập quán khác, có lịch sử địa lý khác”². Do đó, “ta có thể đi con đường khác để tiến lên chủ nghĩa xã hội”³. Người khẳng định: “Hiện nay đứng về mặt xây dựng chủ nghĩa xã hội, tuy chúng ta đã có những kinh nghiệm dồi dào của các nước anh em, nhưng chúng ta cũng không thể áp dụng những kinh nghiệm ấy một cách máy móc, bởi vì nước ta có những đặc điểm riêng của ta”⁴. Như vậy, đối với Hồ Chí Minh, việc phân tích đúng đắn đặc điểm cơ bản của Việt Nam trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội là điều kiện tiên quyết để hiểu rõ và nắm vững quy luật phát triển về con đường đi lên của cách mạng Việt Nam trong giai đoạn mới.

Theo Hồ Chí Minh, cách làm tốt nhất để có chủ nghĩa xã hội là *dựa vào dân, đem tài dân, sức dân mà mưu cầu hạnh phúc cho dân*. Người viết: “Đem tài dân, sức dân, của

1, 4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.92, 97.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.391.

dân làm lợi cho dân”¹. Chủ nghĩa xã hội của dân, do dân, vì dân là một chủ nghĩa xã hội mà sức sống của nó được khơi nguồn từ sức sáng tạo vô tận của Nhân dân, là “chủ nghĩa xã hội nhân dân”, chứ không phải là “chủ nghĩa xã hội nhà nước”. Nếu không giác ngộ toàn dân, không phát huy được tinh thần làm chủ và sức sáng tạo của Nhân dân, thì không thể có chủ nghĩa xã hội. Người nói: “Chủ nghĩa xã hội chỉ có thể xây dựng được với sự giác ngộ đầy đủ và lao động sáng tạo của hàng chục triệu người”².

Kế hoạch hóa nền kinh tế quốc dân là một trong những đặc điểm có tính quy luật của chủ nghĩa xã hội, hay nói cách khác, phát triển nền kinh tế xã hội chủ nghĩa tất yếu phải có kế hoạch. Tuy nhiên, nhiều chủ trương, kế hoạch được đề ra rất hay, rất toàn diện, nhưng lại không đi vào cuộc sống, không biến thành hiện thực là vì thiếu một hệ thống biện pháp khả thi. Vì thế, Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh vai trò quyết định của biện pháp thực hiện. Người nói: “Đặt ra *kế hoạch* thật tốt, thật sát là rất cần, nhưng đó chỉ là bước đầu. Kế hoạch 10 phần thì *biện pháp* cụ thể phải 20 phần, *chỉ đạo thực hiện* sát sao phải 30 phần. Có như thế mới chắc chắn hoàn thành tốt kế hoạch”³.

Trong cách mạng giải phóng dân tộc, nhờ phát huy độc lập, tự chủ, sáng tạo, Đảng ta và Hồ Chí Minh đã lãnh đạo

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.81.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.93.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.14, tr.461.

Nhân dân tiến hành thắng lợi hai cuộc kháng chiến vĩ đại, góp phần phát triển, làm phong phú lý luận Mác - Lênin trong thời đại các dân tộc bị áp bức vùng lên đấu tranh tự giải phóng. Cũng với tinh thần ấy, Hồ Chí Minh đã có những tìm tòi sáng tạo trong việc đưa ra những biện pháp và cách làm phù hợp để xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Đó là, muốn xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội thì phải làm đúng quy luật, thuận lòng dân và phù hợp với thời đại.

c) Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay

Đảng Cộng sản Việt Nam đã đề ra các nhiệm vụ, mục tiêu của thời kỳ quá độ, đó là một quá trình lịch sử rất lâu dài, trải qua hàng thế kỷ, nối tiếp nhiều thế hệ. Khái niệm “bước đi ban đầu”, “chặng đường đầu”, “chặng đường tiếp theo” thể hiện mặt định tính và định lượng trong phát triển thời kỳ quá độ ở Việt Nam đã hình thành từ thực tiễn đổi mới trên những đường nét cơ bản.

Nhận thức của Đảng về con đường quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam có những đổi mới sâu sắc. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX chỉ rõ: “Con đường đi lên của nước ta là sự phát triển quá độ lên chủ nghĩa xã hội bỏ qua chế độ tư bản chủ nghĩa, tức là bỏ qua việc xác lập vị trí thống trị của quan hệ sản xuất và kiến trúc thượng tầng tư bản chủ nghĩa, nhưng tiếp thu, kế thừa những thành tựu mà nhân loại đã đạt được dưới chế độ tư bản chủ nghĩa, đặc biệt là về khoa học và công nghệ để

phát triển nhanh lực lượng sản xuất, xây dựng nền kinh tế hiện đại”¹.

Con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam, gọi là thời kỳ quá độ với ý nghĩa là Việt Nam phải trải qua một trạng thái xã hội mang tính trung gian, chuyển tiếp giữa phương thức sản xuất cũ và phương thức sản xuất mới, trong đó nền kinh tế là nền kinh tế quá độ gồm nhiều thành phần kinh tế. Dù Việt Nam không qua giai đoạn phát triển tư bản chủ nghĩa với tư cách là một hình thái kinh tế - xã hội thống trị, nhưng về phương diện kinh tế phải tôn trọng quá trình phát triển tự nhiên của nền kinh tế, không thể bỏ qua việc phát triển sức sản xuất xã hội, xã hội hóa sản xuất trong thực tế. Song, nhờ cách mạng khoa học và công nghệ, nhờ hợp tác kinh tế quốc tế đa phương, đa dạng cho phép có thể tận dụng đại công nghiệp của cả thế giới để có thể “rút ngắn” quá trình phát triển kinh tế đất nước. Sự phát triển “rút ngắn” chỉ có nghĩa là đẩy nhanh tương đối quá trình phát triển lịch sử tự nhiên, bằng những khâu trung gian, bằng những hình thức, bước đi quá độ - được coi là rất cần thiết và có ý nghĩa đặc biệt đối với những nước mà sản xuất nhỏ là phổ biến đi lên chủ nghĩa xã hội. Đồng thời, phải tôn trọng và vận dụng sáng tạo những tính quy luật của quá trình từ sản xuất nhỏ lên sản xuất lớn xã hội chủ nghĩa. Đại hội IX nhấn mạnh: “Xây dựng chủ nghĩa xã hội bỏ qua chế độ tư bản chủ nghĩa,

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Sđd, tr.634.

tạo ra sự biến đổi về chất của xã hội trên tất cả các lĩnh vực là sự nghiệp rất khó khăn, phức tạp, *cho nên phải trải qua một thời kỳ quá độ lâu dài với nhiều chặng đường, nhiều hình thức tổ chức kinh tế, xã hội có tính chất quá độ*¹ và “Trong thời kỳ quá độ, có nhiều hình thức sở hữu về tư liệu sản xuất, nhiều thành phần kinh tế, giai cấp, tầng lớp xã hội khác nhau”². Tổng kết những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử mà Nhân dân Việt Nam đạt được qua 30 năm đổi mới, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII khẳng định: “con đường đi lên chủ nghĩa xã hội của nước ta là phù hợp với thực tiễn của Việt Nam và xu thế phát triển của lịch sử”³.

Câu hỏi 16: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về mối quan hệ giữa độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội?

Trả lời:

Độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội là một chân lý lớn của thời đại, có ý nghĩa lý luận và thực tiễn quan trọng, không phải chỉ với Việt Nam mà còn có ý nghĩa chung đối với tất cả các dân tộc đang đấu tranh giải phóng và tìm tòi con đường phát triển cho đất nước sau khi giành được độc lập dân tộc. Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, độc lập dân tộc

1, 2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Sđd, tr.634.

3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.16.

và chủ nghĩa xã hội có mối quan hệ thống nhất biện chứng với nhau.

a) Độc lập dân tộc là cơ sở, tiền đề để tiến lên chủ nghĩa xã hội

Ngay từ rất sớm, Hồ Chí Minh nhận thấy rằng chỉ có con đường duy nhất là làm cách mạng thì mới giành được độc lập cho dân tộc, và làm theo Cách mạng Tháng Mười Nga thì mới đem lại tự do, hạnh phúc cho Nhân dân. Điều đó có nghĩa, đối với các dân tộc thuộc địa, trong đó có Việt Nam, tiến hành cách mạng xã hội chủ nghĩa trước hết phải tiến hành cách mạng giải phóng dân tộc. Để đưa sự nghiệp giải phóng dân tộc đi theo con đường xã hội chủ nghĩa đòi hỏi phải xây dựng một hệ thống lý luận, quan điểm cách mạng làm cơ sở để xác định chiến lược cách mạng khoa học, phù hợp với nhu cầu tiến hóa của dân tộc, theo xu thế của thời đại. Hồ Chí Minh đã xây dựng một hệ thống quan điểm cách mạng, khoa học, toàn diện và sáng tạo mang tầm vóc một học thuyết giải phóng và phát triển vì độc lập, tự do cho dân tộc Việt Nam. Học thuyết cách mạng của Hồ Chí Minh thuộc về hệ quan điểm lý luận cách mạng của chủ nghĩa cộng sản khoa học - lý luận về giải phóng dân tộc, giải phóng xã hội và giải phóng con người, được truyền bá trực tiếp, khoa học và có tổ chức vào Việt Nam dẫn đến sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam vào mùa xuân 1930 và thông qua *Chánh cương vắn tắt của Đảng, Sách lược vắn tắt của Đảng, Chương trình tóm tắt của Đảng...* do chính Người soạn thảo, đề ra chủ trương thực hiện chiến lược của

cách mạng Việt Nam là “làm tư sản dân quyền cách mạng và thổ địa cách mạng để đi tới xã hội cộng sản”¹.

Căn cứ vào tình hình xã hội Việt Nam khi thành lập Đảng, theo Hồ Chí Minh cuộc cách mạng này không thực hiện một lúc đánh đế quốc và đánh phong kiến mà kết hợp nhiệm vụ chống đế quốc giải phóng dân tộc với nhiệm vụ chống phong kiến thực hiện khẩu hiệu người cày có ruộng theo phương châm: hai nhiệm vụ chống đế quốc và chống phong kiến tiến hành khăng khít nhưng không song song nhất loạt ngang nhau. Nhiệm vụ chống phong kiến rải ra mà làm, nhằm phục vụ nhiệm vụ giải phóng dân tộc. Tư sản dân quyền cách mạng và thổ địa cách mạng để đi tới xã hội cộng sản không phải qua hai cuộc cách mạng chính trị với mục tiêu, đối tượng và lực lượng khác nhau như phải trải qua hai lần giành chính quyền giống cách mạng Nga (Cách mạng Tháng Hai và Cách mạng Tháng Mười); cũng không phải hai lần giải phóng như cách mạng Trung Quốc: giải phóng dân tộc khỏi ách phát xít Nhật (tháng 8/1945) rồi đến giải phóng công nông, giành chính quyền về tay công nông (tháng 10/1949). Tư sản dân quyền cách mạng và thổ địa cách mạng để đi tới xã hội cộng sản mà Hồ Chí Minh đề ra mang tính chất một cuộc cách mạng không ngừng, kết hợp chặt chẽ nhiệm vụ giải phóng dân tộc với nhiệm vụ dân chủ cũng như kết hợp nhiệm vụ dân tộc, dân chủ với sự nghiệp xây dựng đất nước theo con đường đi dần lên chủ nghĩa xã hội.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.3, tr.1.

Sau khi chính quyền đã về tay Nhân dân, thiết lập chế độ dân chủ nhân dân ở một nước thuộc địa nửa phong kiến. Trên nền tảng liên minh công nông và trí thức dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản, Nhà nước dân chủ nhân dân thực hiện từng bước cải cách kinh tế, văn hóa và xã hội phục vụ quốc kế dân sinh, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân trước hết là nhân dân lao động, thực hiện từng bước nhiệm vụ giải phóng dân tộc về mặt kinh tế, bảo đảm đất nước độc lập, tự do, toàn vẹn lãnh thổ cả về chính trị lẫn kinh tế để đi lên chủ nghĩa xã hội. Như vậy, trong giải phóng dân tộc đã bao hàm giải phóng giai cấp, xã hội và giải phóng con người. Việc đề cao nhiệm vụ giải phóng dân tộc, kết hợp từng bước với nhiệm vụ dân chủ và xã hội chủ nghĩa là biểu hiện sâu sắc, triệt để và đúng đắn nhất lập trường cách mạng của Hồ Chí Minh. Giải quyết đúng đắn mối quan hệ giữa hai nhiệm vụ cơ bản chống đế quốc và chống phong kiến bảo đảm cho cách mạng Việt Nam kết hợp được sức mạnh dân tộc với sức mạnh giai cấp, sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại nhằm hoàn thành thắng lợi sự nghiệp giải phóng dân tộc.

Điểm mới trong tư tưởng Hồ Chí Minh là ở chỗ, toàn bộ quá trình cách mạng Việt Nam là một cuộc cách mạng trải qua nhiều giai đoạn mà mỗi giai đoạn ứng với một nhiệm vụ nhất định của tiến trình phát triển. Nhiệm vụ giai đoạn trước hoàn thành tạo tiền đề cho việc thực hiện thắng lợi nhiệm vụ của giai đoạn sau. Cho nên, giữa các giai đoạn của cuộc cách mạng không có bức tường ngăn cách, không làm thay đổi trật tự bố trí, sắp xếp các lực

lượng cách mạng mà chỉ tạo điều kiện cho các lực lượng được cách mạng hóa cho phù hợp với từng bước phát triển.

b) Chủ nghĩa xã hội là điều kiện vững chắc để bảo đảm nền độc lập dân tộc

Hồ Chí Minh đã làm nổi bật tư tưởng về mối quan hệ giữa giải phóng dân tộc với giải phóng giai cấp vô sản, về sự gắn liền cuộc cách mạng giải phóng dân tộc với cách mạng vô sản trong thời đại ngày nay, về con đường đảm bảo chắc chắn cho độc lập dân tộc chỉ có thể là con đường cách mạng vô sản, là sự nghiệp của chủ nghĩa xã hội. Trong bài *Đông Dương - cuộc kháng chiến* (1923 - 1924), Người viết: “*Chỉ có giải phóng giai cấp vô sản thì mới giải phóng được dân tộc; cả hai cuộc giải phóng này chỉ có thể là sự nghiệp của chủ nghĩa cộng sản và của cách mạng thế giới*”¹. Con đường ấy, ngay từ buổi đầu được Người lựa chọn đã đặt cách mạng Việt Nam vào sự vận động của phong trào cách mạng thế giới, là một bộ phận khăng khít của cách mạng thế giới. Khẳng định sự lựa chọn con đường xã hội chủ nghĩa đối với Hồ Chí Minh chính là sự lựa chọn con đường giải phóng dân tộc một cách triệt để nhất, đưa cách mạng Việt Nam sau khi hoàn thành nhiệm vụ giải phóng dân tộc đi lên chủ nghĩa xã hội không qua chế độ tư bản chủ nghĩa.

Sau khi xác định con đường giải phóng dân tộc là con đường cách mạng vô sản, Hồ Chí Minh luôn chủ trương gắn

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.441.

chặt cách mạng dân tộc dân chủ với cách mạng xã hội chủ nghĩa, gắn độc lập dân tộc với chủ nghĩa xã hội. Người coi chủ nghĩa xã hội vừa là phương tiện, là con đường, lại vừa là mục tiêu của sự nghiệp giải phóng dân tộc, giải phóng xã hội và giải phóng con người. Trong *Truyện đơn cổ động mua báo Le Paria* đầu năm 1923, Hồ Chí Minh viết: “Chỉ có chủ nghĩa cộng sản mới cứu nhân loại, đem lại cho mọi người không phân biệt chủng tộc và nguồn gốc sự tự do, bình đẳng, bác ái, đoàn kết, ấm no trên quả đất, việc làm cho mọi người và vì mọi người, niềm vui, hòa bình, hạnh phúc...”¹. Hồ Chí Minh chưa bao giờ coi chủ nghĩa xã hội là điểm xuất phát mà chỉ là một sự gặp gỡ trong hành trình cứu nước, giải phóng dân tộc. Sự gặp gỡ ấy đã mở ra cho Người con đường đúng đắn để đạt tới mục tiêu của mình. Người viết: “Từng bước một, trong cuộc đấu tranh, vừa nghiên cứu lý luận Mác - Lênin, vừa làm công tác thực tế, dần dần tôi hiểu được rằng chỉ có chủ nghĩa xã hội, chủ nghĩa cộng sản mới giải phóng được các dân tộc bị áp bức và những người lao động trên thế giới khỏi ách nô lệ”².

Kết hợp chủ nghĩa Mác - Lênin và thực tiễn Việt Nam, Hồ Chí Minh cho rằng, chủ nghĩa xã hội trước hết là một chế độ dân chủ, do nhân dân làm chủ dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản. Chế độ dân chủ thể hiện trong tất cả các mặt của đời sống xã hội từ chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội... và được thể chế hóa bằng Hiến pháp và pháp luật. Đây là

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.496.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.563.

điều kiện quan trọng nhất để bảo đảm nền độc lập dân tộc, tạo ra nền tảng ý thức xã hội bảo vệ chủ quyền dân tộc, kiên quyết đấu tranh chống lại mọi âm mưu thôn tính, đe dọa nền độc lập, tự do của dân tộc. Chủ nghĩa xã hội được lựa chọn như một con đường để thực hiện mục tiêu của cách mạng Việt Nam: độc lập tự do và chủ nghĩa xã hội. Tuy nhiên, chủ nghĩa xã hội không phải là mục tiêu tự nó. Nó chỉ tồn tại với tính cách là mục tiêu khi nó là cái cần thiết để đạt một mục tiêu cao hơn, bao trùm hơn là đem lại cuộc sống, tự do và hạnh phúc cho mọi người.

Đặt cách mạng giải phóng dân tộc nằm trong phạm trù cách mạng vô sản, gắn độc lập dân tộc với chủ nghĩa xã hội đã khiến quan điểm giải phóng dân tộc của Hồ Chí Minh mang tính toàn diện và triệt để. Nó vừa phản ánh quy luật khách quan của sự nghiệp giải phóng dân tộc trong thời đại cách mạng vô sản, vừa phản ánh mối quan hệ khăng khít giữa mục tiêu giải phóng dân tộc với giải phóng giai cấp và giải phóng con người.

Câu hỏi 17: Phân tích những thành quả và hạn chế của Nhân dân Việt Nam trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội theo tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

a) Những thành quả mà Nhân dân Việt Nam đạt được trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Quá trình đổi mới trải qua những bước đi khó khăn, phức tạp. Song, dưới ánh sáng tư tưởng Hồ Chí Minh

về con đường đi lên chủ nghĩa xã hội, Đảng Cộng sản Việt Nam đã lãnh đạo Nhân dân phát huy truyền thống đoàn kết, đấu tranh kiên cường, lao động sáng tạo, đẩy lùi nguy cơ, vượt qua thách thức, đạt được những thành tựu to lớn trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, đưa đất nước vào giai đoạn phát triển mới.

- *Về kinh tế*: Bước đầu Việt Nam đã ra khỏi khủng hoảng kinh tế - xã hội, kinh tế tăng trưởng mạnh, cơ sở vật chất - kỹ thuật được tăng cường, đời sống của các tầng lớp nhân dân không ngừng được cải thiện.

Cơ cấu kinh tế đã bước đầu chuyển dịch theo hướng hiện đại. Tỷ trọng các ngành công nghiệp và dịch vụ tăng, tỷ trọng ngành nông nghiệp giảm. Tỷ trọng công nghiệp chế biến, chế tạo trong giá trị sản xuất công nghiệp tăng, tỷ trọng công nghiệp khai thác giảm dần. Công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp nông thôn có tiến bộ. Khu vực dịch vụ có tốc độ tăng trưởng khá cao, thị trường được mở rộng. Việc phát triển và ứng dụng khoa học - công nghệ, đặc biệt là công nghệ cao có tiến bộ, tạo những tiền đề để bước đầu chuyển sang xây dựng kinh tế tri thức. Nhiều sản phẩm đã có uy tín và tạo được thương hiệu trên thị trường trong nước và thế giới.

Các hình thức sở hữu, thành phần kinh tế và chế độ phân phối đã phát triển đa dạng, từng bước tuân thủ các quy luật của kinh tế thị trường và phù hợp với điều kiện của đất nước.

Cơ cấu vùng kinh tế có sự chuyển dịch theo hướng phát huy lợi thế so sánh và quan tâm hỗ trợ các vùng còn nhiều khó khăn. Các vùng kinh tế còn khó khăn đang

từng bước vươn lên, có chuyển biến tốt về đời sống kinh tế - xã hội. Tốc độ đô thị hóa tương đối nhanh. Các vùng ngoại thành, ven đô được chú trọng phát triển.

Hội nhập kinh tế quốc tế ngày càng sâu rộng theo nguyên tắc và chuẩn mực của thị trường thế giới. Thực lực của nền kinh tế tăng lên; kinh tế vĩ mô cơ bản ổn định; lạm phát được kiểm soát; tăng trưởng kinh tế được duy trì hợp lý và được đánh giá là thuộc nhóm nước có mức tăng trưởng khá cao trên thế giới.

Kết cấu hạ tầng có bước phát triển, nhiều công trình quan trọng được xây dựng và phát huy tác dụng. Kinh tế vĩ mô cơ bản ổn định, các cân đối lớn của nền kinh tế quốc dân cơ bản được bảo đảm. Chính sách tiền tệ đã được điều chỉnh linh hoạt góp phần kiểm soát lạm phát, ổn định tiền tệ, ổn định kinh tế vĩ mô và hỗ trợ tăng trưởng kinh tế.

- *Về chính trị*: Nhận thức về xây dựng và phát huy dân chủ, đổi mới hệ thống chính trị, xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa có nhiều tiến bộ.

Thể chế thực thi các quyền dân chủ của Nhân dân từng bước được xác lập và cụ thể hóa. Dân chủ trong lĩnh vực kinh tế có bước tiến rõ rệt, quyền tự do, tự chủ sản xuất kinh doanh được mở rộng; từng bước dân chủ hóa về chính trị và các lĩnh vực khác. Ý thức dân chủ của công dân và của xã hội, trình độ và năng lực làm chủ của Nhân dân từng bước được nâng lên. Dân chủ trong Đảng, trong các tổ chức nhà nước, đoàn thể và xã hội, trong tổ chức và hoạt động của các cơ quan dân cử được mở rộng. Việc bảo

vệ quyền và lợi ích hợp pháp của công dân, xử lý các hành vi vi phạm quyền dân chủ được chú trọng hơn.

Hệ thống chính trị từng bước được đổi mới để phù hợp hơn với tình hình và bối cảnh phát triển đất nước, nhất là trong điều kiện phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế, thúc đẩy công cuộc đổi mới, đồng thời vẫn giữ được ổn định chính trị. Tổ chức bộ máy và cơ chế hoạt động, cơ chế phối hợp của các hệ tổ chức trong hệ thống chính trị đã được đổi mới một bước, phát huy ngày càng tốt hơn vai trò của từng tổ chức.

Tổ chức và cơ chế hoạt động của các thiết chế trong bộ máy nhà nước có những đổi mới trong việc thực hiện chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn của mình.

Quốc hội có những đổi mới quan trọng; làm tốt hơn chức năng lập pháp, công tác giám sát và quyết định các vấn đề quan trọng của đất nước.

Chính phủ tiếp tục đổi mới và nâng cao năng lực hành pháp, tập trung nâng cao năng lực hoạch định chính sách, quản lý vĩ mô; tổ chức, bộ máy của Chính phủ và chính quyền địa phương có những đổi mới và sắp xếp lại hợp lý hơn.

Các cơ quan tư pháp đã có những đổi mới và phân định rõ hơn về chức năng, nhiệm vụ, phương thức hoạt động. Hệ thống pháp luật được đổi mới, sửa đổi, bổ sung và xây dựng ngày càng đầy đủ, phù hợp hơn.

- *Về văn hóa, xây dựng con người*: Trong hơn 30 năm đổi mới, lĩnh vực xây dựng, phát triển văn hóa, con người đã đạt được những kết quả quan trọng.

Những tiến bộ trong giáo dục, đào tạo, khoa học, công nghệ; sự khởi sắc trong hoạt động văn hóa, văn nghệ, truyền thông đại chúng, bảo tồn, phát huy các di sản văn hóa; sự tăng cường các thiết chế văn hóa cơ sở... làm cho đời sống tinh thần của con người, xã hội phong phú, đa dạng hơn, mức hưởng thụ văn hóa của Nhân dân từng bước được nâng lên. Giao lưu, hợp tác và hội nhập quốc tế về văn hóa được mở rộng, bước đầu góp phần làm phong phú hơn đời sống văn hóa trong nước và quảng bá hình ảnh đất nước, con người Việt Nam ra nước ngoài.

- Các vấn đề xã hội:

Về lao động, việc làm: Các chính sách về lao động và việc làm của Nhà nước đã chuyển biến theo hướng ngày càng phù hợp hơn với nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Bộ luật Lao động năm 1994 được sửa đổi và ban hành mới qua các năm (2002, 2006, 2007, 2012) đã tạo hành lang pháp lý cho việc hoàn thiện các tiêu chuẩn lao động, thiết lập quan hệ lao động giữa các chủ thể, điều chỉnh các quan hệ xã hội có liên quan đến quan hệ lao động.

Về giảm nghèo bền vững: Đã đẩy mạnh việc triển khai thực hiện các nghị quyết của Chính phủ và Chương trình mục tiêu quốc gia về giảm nghèo; tiến hành điều chỉnh chuẩn nghèo theo từng thời kỳ phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội của đất nước. Thành tựu về giảm nghèo được Liên hợp quốc và cộng đồng quốc tế công nhận, đánh giá cao.

Chăm sóc sức khỏe nhân dân có nhiều tiến bộ: Hệ thống cơ sở y tế đã được hình thành trong cả nước, số bác

sĩ, giường bệnh trên một vạn dân tăng nhanh. Hệ thống dịch vụ y tế ngày càng được nâng cao chất lượng.

Chính sách ưu đãi người có công được đặc biệt quan tâm. Chính sách an sinh xã hội được xây dựng toàn diện và đa dạng, ngày càng mở rộng và hiệu quả; phát triển mạnh hệ thống bảo hiểm; mở rộng các hình thức cứu trợ xã hội, nhất là với các đối tượng khó khăn; hệ thống an sinh xã hội phát triển không ngừng; bảo đảm cung ứng một số dịch vụ xã hội cơ bản cho người dân, đặc biệt là người nghèo, người có hoàn cảnh khó khăn và đồng bào dân tộc thiểu số về giáo dục, y tế, nhà ở tối thiểu...

Đạt được những thành tựu trên trước hết là nhờ đường lối đúng đắn của Đảng Cộng sản Việt Nam. Đây là một trong những yếu tố hết sức quan trọng dẫn tới sự thành công của cách mạng. Đường lối đổi mới là kết quả của sự vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh vào hoàn cảnh lịch sử cụ thể và điều kiện mới của Việt Nam. Đường lối đó phù hợp với mục tiêu và định hướng xã hội chủ nghĩa, xác định rõ những nguyên tắc chỉ đạo, cũng như những hình thức và bước đi phù hợp. Có được những thành tựu như trên còn do năng lực sáng tạo, ý chí phấn đấu vươn lên để hoàn thành thắng lợi nhiệm vụ kinh tế, xã hội của Nhân dân Việt Nam. Đó còn là kết quả của sự tác động tích cực của những cơ chế, chính sách đã ban hành, do kết quả đầu tư trong nhiều năm qua đã làm cho năng lực sản xuất của nhiều ngành và toàn bộ nền kinh tế tăng khá. Đồng thời, Việt Nam cũng nhận được sự giúp đỡ, ủng hộ về nhiều mặt

của các nước và nhân dân tiến bộ trên thế giới trong sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước.

b) Những hạn chế, yếu kém trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam

- *Lĩnh vực kinh tế*: Kinh tế chủ yếu phát triển theo chiều rộng, chậm chuyển sang phát triển theo chiều sâu; thiếu bền vững. Hệ thống luật pháp, cơ chế, chính sách chưa hoàn chỉnh và đồng bộ, chưa hình thành được một khung lý luận vững chắc về thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, tiến độ ban hành còn chậm; việc tuyên truyền, phổ biến, thực thi pháp luật và bảo đảm kỷ cương, pháp luật còn hạn chế. Cơ cấu kinh tế chuyển dịch chậm. Quyền tự do kinh doanh chưa được tôn trọng đầy đủ, môi trường kinh doanh chưa thật sự bảo đảm cạnh tranh công bằng, lành mạnh giữa các doanh nghiệp thuộc mọi thành phần kinh tế. Quản trị doanh nghiệp còn yếu kém, chưa theo kịp các tiêu chuẩn quốc tế và chưa đáp ứng yêu cầu của kinh tế thị trường. Kinh tế vĩ mô ổn định chưa vững chắc, tốc độ tăng trưởng kinh tế suy giảm, chậm phục hồi; nợ xấu giảm dần nhưng còn cao, nợ công tăng nhanh, thị trường tài chính, thị trường bất động sản phát triển thiếu lành mạnh, tiềm ẩn nhiều rủi ro. Thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, chất lượng nguồn nhân lực, kết cấu hạ tầng chưa đồng bộ, chậm được hoàn thiện; tham nhũng, lãng phí còn nghiêm trọng và diễn biến phức tạp; nguy cơ tụt hậu xa hơn về kinh tế ngày càng bộc lộ rõ...

Tốc độ tăng trưởng kinh tế và sản xuất công nghiệp thấp so với tiềm năng. Thu nhập bình quân đầu người so với các nước phát triển trong khu vực còn khoảng cách lớn. Trình độ công nghệ nhìn chung còn thấp. Quá trình đổi mới công nghệ chậm, không đồng đều. Vẫn chưa hình thành được các ngành công nghiệp có tính nền tảng cho nền kinh tế; công nghiệp hóa nông nghiệp, nông thôn chưa đạt yêu cầu; nền nông nghiệp về nhiều mặt còn lạc hậu, manh mún. Hệ thống kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội chưa đồng bộ, còn lạc hậu, thiếu tính kết nối. Việc quản lý, khai thác và sử dụng tài nguyên còn lỏng lẻo và gây lãng phí nghiêm trọng.

- *Lĩnh vực chính trị*: Thực hành dân chủ đi đôi với giữ vững kỷ cương, kỷ luật còn nhiều bất cập, trên thực tế đang tồn tại tình trạng vừa thiếu dân chủ, vừa thiếu kỷ cương. Quyền hạn và chế độ trách nhiệm của người đứng đầu và của tổ chức đảng, chính quyền quy định chưa rõ ràng, thực hiện chưa nghiêm.

Đổi mới hệ thống chính trị có phần lúng túng, có mặt còn chậm, chưa theo kịp và đáp ứng tốt yêu cầu của những bước phát triển kinh tế, xã hội. Cơ cấu tổ chức, bộ máy của hệ thống chính trị còn chồng chéo, nhiều tầng, nấc, chồng chéo nhau, còn cứng nhắc về mô hình, cơ cấu tổ chức và phương thức hoạt động.

Việc xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa chưa đáp ứng đầy đủ các nguyên tắc cơ bản: thượng tôn pháp luật, hoạt động thực sự dân chủ; chăm lo, bảo vệ quyền lợi chính đáng của Nhân dân; tất cả quyền lực nhà

nước thuộc về Nhân dân. Việc kiểm soát quyền lực trong hoạt động của các thiết chế trong hệ thống chính trị, nhất là trong bộ máy nhà nước chưa được chế định rõ, còn thiếu nhất quán. Công tác lập pháp còn nhiều bất cập. Chế độ công vụ; chế độ thủ trưởng, quyền hạn và trách nhiệm của người đứng đầu; trách nhiệm giải trình của các cơ quan nhà nước... chậm được hoàn thiện.

- *Lĩnh vực văn hóa, xây dựng con người*: So với những thành tựu đạt được về chính trị, kinh tế, xã hội, quốc phòng, an ninh, đối ngoại, thành tựu phát triển văn hóa, xây dựng con người chưa tương xứng. Lĩnh vực xây dựng con người còn nhiều hạn chế, khuyết điểm. Sự xuống cấp về văn hóa, đạo đức trong xã hội, đặc biệt là tình trạng suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống của một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên diễn biến phức tạp. Môi trường văn hóa bị ô nhiễm. Đời sống văn hóa tinh thần ở nhiều nơi còn nghèo nàn, lạc hậu. Chất lượng, hiệu quả bảo tồn, phát huy các di sản còn nhiều hạn chế, chưa gắn với phát triển kinh tế - xã hội, chưa đáp ứng tốt yêu cầu giáo dục truyền thống, bồi đắp lòng tự hào về văn hóa dân tộc. Chất lượng sáng tạo các giá trị văn hóa mới còn nhiều hạn chế, ít công trình, tác phẩm có giá trị tư tưởng, nghệ thuật, khoa học cao. Lãnh đạo, quản lý văn hóa còn nhiều mặt bất cập.

- *Các vấn đề xã hội*: Một số chính sách xã hội chậm đổi mới, chưa sát thực tiễn, thiếu cơ sở khoa học; còn thiếu những chính sách đặc thù cho những vùng đặc thù; thiếu cơ chế chính sách điều tiết hợp lý quan hệ lợi ích, điều hòa

các quan hệ xã hội, kiểm soát các rủi ro, mâu thuẫn, xung đột xã hội. Phân hóa giàu nghèo có xu hướng gia tăng về khoảng cách; phân tầng xã hội diễn biến phức tạp, đặt ra nhiều vấn đề mà xã hội phải quan tâm; giảm nghèo thiếu bền vững. Một số bức xúc xã hội chậm được giải quyết; một số vấn đề mới nảy sinh liên quan đến giai cấp, dân tộc, tôn giáo, dân số, đất đai, lao động, việc làm, thu nhập... chưa có giải pháp khắc phục hiệu quả.

Những hạn chế nêu trên là do sự chống phá của các thế lực thù địch; mô hình xã hội chủ nghĩa và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo rất mới mẻ, vô cùng khó khăn, phức tạp và chưa có tiền lệ trong lịch sử thế giới; sự lãnh đạo của Đảng chưa ngang tầm với nhiệm vụ cách mạng. Nhận thức của cán bộ, đảng viên trên một số vấn đề quan trọng chưa có sự thống nhất cao nên trong hoạch định và thực hiện một số chủ trương, giải pháp còn có sự ngập ngừng, lúng túng, thiếu dứt khoát, không triệt để. Việc theo dõi, kiểm tra, đôn đốc triển khai nghị quyết làm chưa tốt, việc xử lý sai phạm trong thực hiện nghị quyết không nghiêm. Việc đổi mới hệ thống chính trị chưa được quan tâm đúng mức, còn chậm trễ so với đổi mới kinh tế. Phương thức lãnh đạo của Đảng chậm đổi mới. Chưa có những biện pháp mạnh mẽ, đồng bộ và kiên quyết để tăng cường có hiệu quả công tác giáo dục chính trị, tư tưởng, đạo đức, lối sống trong cán bộ và đảng viên cũng như trong lãnh đạo cuộc đấu tranh chống quan liêu, tham nhũng, lãng phí. Chưa xây dựng và thực hiện được cơ chế dân chủ trong hoạt động nghiên cứu lý

luận, trong đời sống khoa học; thiếu đội ngũ chuyên gia giỏi; sự kết hợp nghiên cứu chuyên ngành với liên ngành, đa ngành còn yếu. Năng lực thể chế hóa đường lối của Đảng, triển khai thực hiện, năng lực điều hành của Nhà nước còn bất cập trước đòi hỏi của thực tiễn, nhất là giải quyết một số vấn đề kinh tế - xã hội bức xúc. Nhà nước chưa thu hút được đông đảo nhân dân tham gia giải quyết các vấn đề kinh tế - xã hội...

Câu hỏi 18: Nêu bối cảnh xã hội Việt Nam hiện nay và những yêu cầu cơ bản trong việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội?

Trả lời:

a) Bối cảnh xã hội Việt Nam hiện nay

Trong thời gian qua, bên cạnh những thời cơ, thuận lợi, tình hình thế giới, khu vực có nhiều diễn biến rất phức tạp; kinh tế thế giới phục hồi chậm; khủng hoảng chính trị ở nhiều nơi, nhiều nước; cạnh tranh về nhiều mặt ngày càng quyết liệt giữa các nước lớn tại khu vực; diễn biến phức tạp trên Biển Đông,... đã tác động bất lợi đến Việt Nam. Sự điều chỉnh chiến lược của các nước lớn đã tạo ra nhiều hệ lụy, bao gồm cả cơ hội lẫn thách thức đối với các nước ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương, trong đó có Việt Nam.

Cùng với những ảnh hưởng của khủng hoảng tài chính và suy thoái kinh tế toàn cầu, những hạn chế, khiếm

khuyết vốn có của nền kinh tế, những hạn chế, yếu kém trong lãnh đạo, quản lý và những vấn đề mới phát sinh đã làm cho lạm phát tăng cao, ảnh hưởng nghiêm trọng đến ổn định kinh tế vĩ mô, tốc độ tăng trưởng và đời sống nhân dân. Thiên tai, dịch bệnh, biến đổi khí hậu gây thiệt hại nặng nề. Nhu cầu bảo đảm an sinh xã hội, phúc lợi xã hội ngày càng cao. Đồng thời, Nhà nước phải dành nhiều nguồn lực để bảo đảm quốc phòng, an ninh và bảo vệ chủ quyền đất nước trước những diễn biến mới, phức tạp của tình hình khu vực và quốc tế. Trong bối cảnh đó, toàn Đảng, toàn quân, toàn dân Việt Nam đã nỗ lực phấn đấu thực hiện Nghị quyết Đại hội lần thứ XII của Đảng và đạt được *những thành quả quan trọng*.

Nền kinh tế vượt qua nhiều khó khăn, thách thức, quy mô và tiềm lực được nâng lên; kinh tế vĩ mô cơ bản ổn định, lạm phát được kiểm soát; tăng trưởng kinh tế được duy trì ở mức hợp lý, năm sau cao hơn năm trước. Đổi mới mô hình tăng trưởng, cơ cấu lại nền kinh tế và thực hiện ba đột phá chiến lược được tập trung thực hiện, bước đầu đạt kết quả tích cực. Giáo dục và đào tạo, khoa học và công nghệ, văn hóa, xã hội, y tế có bước phát triển. An sinh xã hội được quan tâm nhiều hơn và cơ bản được bảo đảm, đời sống của Nhân dân tiếp tục được cải thiện. Chính trị - xã hội ổn định; quốc phòng, an ninh được tăng cường; kiên quyết, kiên trì đấu tranh bảo vệ vững chắc độc lập, chủ quyền, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc, giữ vững hòa bình, ổn định. Quan hệ đối ngoại, hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng, hiệu quả. Vị thế, uy tín quốc tế của

Việt Nam tiếp tục được nâng cao. Dân chủ xã hội chủ nghĩa và sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc tiếp tục được phát huy. Công tác xây dựng Đảng, xây dựng hệ thống chính trị được chú trọng và đạt kết quả quan trọng.

Tuy nhiên, đổi mới chưa đồng bộ và toàn diện. Một số chỉ tiêu kinh tế - xã hội chưa đạt kế hoạch; nhiều chỉ tiêu, tiêu chí trong mục tiêu phấn đấu để đến năm 2020 Việt Nam cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại chưa đạt được. Nhiều hạn chế, yếu kém trong các lĩnh vực giáo dục và đào tạo, khoa học và công nghệ, văn hóa, xã hội, y tế chậm được khắc phục. Đời sống của một bộ phận nhân dân, nhất là ở vùng sâu, vùng xa còn nhiều khó khăn. Bốn nguy cơ mà Đảng chỉ ra vẫn còn tồn tại, có mặt diễn biến phức tạp. Tình trạng suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” của một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên và tệ quan liêu, tham nhũng, lãng phí chưa bị đẩy lùi và có phần diễn biến phức tạp. Một số mặt công tác xây dựng Đảng, xây dựng hệ thống chính trị chuyển biến chậm.

Nhận định rõ các xu thế không thể đảo ngược của thế giới, cùng với việc kiên trì hội nhập quốc tế, đặc biệt là hội nhập kinh tế quốc tế, Việt Nam không chỉ đứng vững trước những thách thức của thời cuộc, mà còn vươn lên khẳng định vị thế ngày càng cao ở khu vực và trên trường quốc tế. Đây chính là minh chứng rõ nét của việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh trong tình hình mới, đặc biệt là nguyên tắc “đĩ bất biến, ứng vạn biến” trong một cục diện đầy biến động của khu vực và thế giới.

b) Những yêu cầu cơ bản trong việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội

Một là, kiên định mục tiêu và con đường cách mạng mà Chủ tịch Hồ Chí Minh đã xác định.

Độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội là mục tiêu bất biến mà Nhân dân Việt Nam đã kiên trì theo đuổi gần 90 năm qua dưới sự lãnh đạo của Đảng. Bằng kinh nghiệm lịch sử của mình, Nhân dân Việt Nam đã thấm thía sâu sắc lời dạy của Hồ Chí Minh, rằng “nếu nước độc lập mà dân không hưởng hạnh phúc tự do, thì độc lập cũng chẳng có nghĩa lý gì”¹. Trải qua gần một trăm năm dưới chế độ thực dân nửa phong kiến, Nhân dân bị kìm hãm trong vòng nghèo đói, lạc hậu, đời sống vật chất và văn hóa rất thấp kém. Muốn biến đổi tình hình nghèo nàn, lạc hậu ấy, sau khi giành được độc lập dân tộc không có con đường nào khác là con đường cách mạng vô sản, con đường cách mạng xã hội chủ nghĩa.

Ngày nay, Đảng lãnh đạo Nhân dân tiến hành công cuộc đổi mới nhằm mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” cũng chính là để hoàn thành mục tiêu, lý tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh và Nhân dân trong hoàn cảnh mới.

Xuất phát từ hoàn cảnh trong nước và quốc tế, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX khẳng định: “*Đảng và nhân*

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.4, tr.64.

*dân ta quyết tâm xây dựng đất nước Việt Nam theo con đường xã hội chủ nghĩa trên nền tảng chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh*¹. Đại hội bổ sung thêm từ “dân chủ” vào mục tiêu phấn đấu của Nhân dân và diễn đạt mục tiêu chung là: “*độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội, dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh*”². So với các Đại hội trước, việc xác định như vậy phản ánh đầy đủ hơn, rõ ràng hơn nhận thức về vấn đề dân chủ, một vấn đề lớn thuộc về bản chất của chủ nghĩa xã hội.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI đã ban hành *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)*. Trong Cương lĩnh, từ thực tiễn phong phú của cách mạng Việt Nam, Đảng đã rút ra những bài học kinh nghiệm lớn, trong đó bài học đầu tiên là: “*Nắm vững ngọn cờ độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội - ngọn cờ vinh quang mà Chủ tịch Hồ Chí Minh đã trao lại cho thế hệ hôm nay và các thế hệ mai sau*”³. Đảng khẳng định: “Độc lập dân tộc là điều kiện tiên quyết để thực hiện chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa xã hội là cơ sở bảo đảm vững chắc cho độc lập dân tộc. Xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa là hai nhiệm vụ chiến lược có quan hệ chặt chẽ

1, 2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Sđd, tr.633, 635.

3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Sđd, tr.65.

với nhau”¹. Trong bối cảnh đất nước phải đối mặt với tình trạng xâm phạm chủ quyền quốc gia, tranh chấp địa phận, không phận, hải phận và tài nguyên... tiếp tục diễn ra gay gắt và phức tạp cần quán triệt sâu sắc quan điểm của Đảng là “bảo vệ vững chắc độc lập, chủ quyền, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc, bảo vệ Đảng, Nhà nước, nhân dân, chế độ xã hội chủ nghĩa luôn gắn bó chặt chẽ, mật thiết với nhau; giữ vững môi trường hòa bình, ổn định để phát triển đất nước là nhiệm vụ trọng yếu, thường xuyên của Đảng, Nhà nước, của cả hệ thống chính trị và toàn dân, trong đó Quân đội nhân dân, Công an nhân dân là nòng cốt”².

Hai là, phát huy sức mạnh dân chủ xã hội chủ nghĩa.

Phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa là phát huy sức mạnh bản chất ưu việt của chế độ xã hội; là bảo đảm tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân; là dân chủ phải được thực hiện nghiêm túc, đầy đủ trên tất cả các lĩnh vực của đời sống để nhân dân tham gia vào tất cả các khâu của quá trình đưa ra những quyết định liên quan đến lợi ích, cuộc sống của Nhân dân theo phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra”.

Trong quá trình đổi mới, Đảng đã tiếp thu, phát triển những giá trị tư tưởng về dân chủ của nhân loại, đặc biệt

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Sđd*, tr.65.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII, Sđd*, tr.32-33.

là quán triệt sâu sắc quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ và dân chủ xã hội chủ nghĩa. Đảng Cộng sản Việt Nam xác định: “*Dân chủ xã hội chủ nghĩa* là bản chất của chế độ ta, vừa là mục tiêu, vừa là động lực của sự phát triển đất nước”¹. Dân chủ xã hội chủ nghĩa là một chế độ chính trị thừa nhận quyền làm chủ của nhân dân lao động trên tất cả các lĩnh vực đời sống xã hội, xác định Nhân dân là chủ thể của quyền lực Nhà nước.

Qua hơn 30 năm đổi mới, Đảng đã có những phát triển mới, quan trọng trong nhận thức về dân chủ. Quan niệm về dân chủ được mở rộng. Dân chủ được xem xét trên nhiều khía cạnh: Dân chủ là chế độ chính trị; dân chủ là giá trị; dân chủ là phương thức và nguyên tắc tổ chức xã hội; dân chủ chung đối với xã hội và dân chủ với mỗi cá nhân; dân chủ trên tất cả các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội. Dân chủ phản ánh một bước chuyển từ thể chế chính trị dựa trên áp lực, tuân thủ mệnh lệnh sang thể chế hợp tác, đồng thuận. Với việc đưa “dân chủ” - một mục tiêu của xã hội chủ nghĩa, Đảng đã quán triệt sâu sắc và hoàn thiện hơn hệ mục tiêu xã hội chủ nghĩa: “Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”² theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Đặc biệt, dân chủ không chỉ là mục tiêu, mà còn là động lực phát triển nhanh và bền vững của đất nước, vì nó phát huy tính tích cực, chủ động,

1, 2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Sđd, tr.84-85, 70.

tự giác, giải phóng năng lực sáng tạo của con người. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI tiếp tục khẳng định: “Xây dựng và từng bước hoàn thiện nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm dân chủ được thực hiện trong thực tế cuộc sống ở mỗi cấp, trên tất cả các lĩnh vực”¹. Phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa không tách rời quá trình “hoàn thiện hệ thống pháp luật, tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ quyền con người, quyền và nghĩa vụ công dân theo tinh thần của Hiến pháp”² hiện hành; “Phát huy dân chủ phải đi liền với tăng cường pháp chế, đề cao trách nhiệm công dân, giữ vững kỷ luật, kỷ cương và đề cao đạo đức xã hội. Phê phán những biểu hiện dân chủ cực đoan, dân chủ hình thức. Xử lý nghiêm minh những hành vi lợi dụng dân chủ để làm mất an ninh chính trị, trật tự, an toàn xã hội và những hành vi vi phạm quyền dân chủ và quyền làm chủ của nhân dân”³.

Ba là, củng cố, kiện toàn, phát huy sức mạnh và hiệu quả hoạt động của toàn hệ thống chính trị.

Đặc điểm của hệ thống chính trị ở Việt Nam là tính nhất nguyên và tính thống nhất. Nhất nguyên về chính trị, về tổ chức, về tư tưởng thống nhất dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam, thống nhất về mục tiêu chính trị. Các tổ chức trong hệ thống chính trị ở Việt Nam có tính

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Sđd, tr.85.

2, 3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.38-39, 170.

chất, vị trí, vai trò, chức năng, nhiệm vụ, phương thức hoạt động khác nhau nhưng gắn bó mật thiết với nhau tạo nên một thể thống nhất, phát huy sức mạnh để xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, bảo đảm dân chủ được thực hiện trên tất cả các lĩnh vực. Nhân dân thực hiện quyền làm chủ thông qua hoạt động của Nhà nước, của hệ thống chính trị và các hình thức dân chủ trực tiếp, dân chủ đại diện.

Như vậy, củng cố, kiện toàn, phát huy sức mạnh và hiệu quả hoạt động của toàn bộ hệ thống chính trị thực chất là để nền dân chủ xã hội chủ nghĩa được thực hiện, quyền làm chủ của Nhân dân được phát huy. Đây chính là bản chất của chế độ xã hội mà Nhân dân Việt Nam đang xây dựng theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Bốn là, đấu tranh chống những biểu hiện suy thoái về tư tưởng chính trị, về đạo đức, lối sống và “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ.

Cùng với bước phát triển của tiến trình cách mạng thì vai trò, trách nhiệm của Đảng không ngừng tăng lên, nhiệm vụ của Đảng hết sức nặng nề, mới mẻ, phức tạp. Đặc biệt khi trở thành đảng cầm quyền, phần lớn đảng viên được nắm giữ các cương vị quan trọng trong bộ máy nhà nước, dễ biến mình thành những “ông quan cách mạng”, mưu lợi cá nhân. Nguy cơ này chẳng những làm tổn hại sự nghiệp cách mạng mà còn làm suy yếu, phai mờ bản chất cách mạng của chính bản thân Đảng. Vì vậy, việc tự đổi mới, tự chỉnh đốn là một công việc tất yếu của một đảng cách mạng chân chính. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Để đảm bảo thắng lợi của cách mạng, vấn đề có ý nghĩa quyết định

là phải nâng cao hơn nữa sức chiến đấu của toàn Đảng ta, phát huy hơn nữa tác dụng lãnh đạo của Đảng ta trên mọi mặt công tác”¹.

Hiện nay, tình hình trong nước và thế giới có nhiều thay đổi, biến động. Điều đó đòi hỏi mỗi người cán bộ, đảng viên phải có bản lĩnh vững vàng trước mọi tình huống phức tạp; kiên định mục tiêu xuyên suốt là độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng, ngăn chặn đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng, chính trị, đạo đức, lối sống, “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ nói riêng và thực hiện có hiệu quả toàn bộ công tác xây dựng Đảng nói chung là những hành động cụ thể, đặt trong bối cảnh cụ thể mà Đảng tiếp tục thực hiện theo tư tưởng Hồ Chí Minh để Đảng xứng đáng là Đảng cầm quyền lãnh đạo cách mạng và Nhân dân Việt Nam thực hiện mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.12, tr.676.

Chương IV

TƯ TƯỢNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẢNG CỘNG SẢN VÀ NHÀ NƯỚC VIỆT NAM

Câu hỏi 19: Làm rõ quan điểm của Hồ Chí Minh về sự ra đời và vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam?

Trả lời:

a) Về sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam

Xuất phát từ tình hình ở các nước tư bản, từ hoàn cảnh cụ thể của nước Nga, V.I. Lênin cho rằng Đảng Cộng sản là sự kết hợp chủ nghĩa Mác với phong trào công nhân. Và ở mỗi nước khác nhau, sự kết hợp đó là sản phẩm của lịch sử được thực hiện bằng con đường đặc biệt tùy theo điều kiện cụ thể của từng nước. Bởi vì, nếu phong trào công nhân không tiếp thu chủ nghĩa Mác - Lênin thì nó mãi dừng lại ở trình độ tự phát, không thể trở thành một phong trào tự giác. Ngược lại, nếu chủ nghĩa Mác - Lênin không thâm nhập vào phong trào công nhân thì nó sẽ mãi dừng ở lĩnh vực lý luận mà không thể trở thành lĩnh vực hành động thực tiễn. Do đó, giai cấp công nhân là

vũ khí vật chất của chủ nghĩa Mác - Lênin, còn chủ nghĩa Mác - Lênin là vũ khí tư tưởng của phong trào công nhân.

Hồ Chí Minh đã tiếp thu luận điểm này của Lênin và khẳng định tính đúng đắn của nó, đồng thời Người cũng thấy điểm hạn chế là chưa đề cập đến các quốc gia lạc hậu, kém phát triển, nơi có phong trào yêu nước diễn ra mạnh mẽ và chiếm ưu thế. Người cho rằng việc ra đời Đảng Cộng sản ở đây nếu chỉ kết hợp chủ nghĩa Mác - Lênin với phong trào công nhân thì chưa đủ vì giai cấp công nhân còn nhỏ bé, phong trào công nhân còn non yếu. Do đó, phải kết hợp cả với phong trào yêu nước rộng lớn của các tầng lớp nhân dân đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân. Khái quát về quy luật đặc thù của việc ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam, Hồ Chí Minh viết: “Chủ nghĩa Mác - Lênin kết hợp với phong trào công nhân và phong trào yêu nước đã dẫn tới việc thành lập *Đảng Cộng sản Đông Dương* vào đầu năm 1930”¹.

Hồ Chí Minh thấy rõ vai trò to lớn của chủ nghĩa Mác - Lênin đối với quá trình hình thành Đảng Cộng sản Việt Nam. Đồng thời, Người cũng đã xác định sứ mệnh lịch sử và vai trò lãnh đạo cách mạng của giai cấp công nhân Việt Nam. Đảng Cộng sản Việt Nam là chính đảng của giai cấp công nhân Việt Nam có khả năng đoàn kết, tập hợp, lôi kéo các tầng lớp nhân dân khác đứng lên làm cách mạng.

Hồ Chí Minh bổ sung phong trào yêu nước vào quy luật hình thành Đảng Cộng sản Việt Nam vì:

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.406.

Phong trào yêu nước có vị trí, vai trò to lớn trong quá trình phát triển của dân tộc Việt Nam. Từ sự phân tích truyền thống dân tộc, thực tiễn xã hội Việt Nam, Hồ Chí Minh cho rằng: chủ nghĩa yêu nước là giá trị tinh thần trường tồn trong lịch sử dân tộc Việt Nam, có vai trò quan trọng và là nhân tố chủ đạo quyết định sự nghiệp chống ngoại xâm của dân tộc. Chủ nghĩa yêu nước đã trở thành giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc Việt Nam.

Phong trào công nhân kết hợp được với phong trào yêu nước vì hai phong trào này đều có mục tiêu chung là giải phóng dân tộc và đem lại tự do cho Nhân dân. Hai giai cấp chủ yếu trong hai phong trào là công nhân và nông dân có mối quan hệ chặt chẽ với nhau. Ở Việt Nam do điều kiện lịch sử chi phối nên phần lớn công nhân xuất thân trực tiếp từ người nông dân nghèo. Vậy nên, giai cấp nông dân là bạn đồng minh tự nhiên của giai cấp công nhân. Do đó, giữa phong trào công nhân và phong trào yêu nước có mối quan hệ chặt chẽ với nhau. Giai cấp công nhân và giai cấp nông dân hợp thành quân chủ lực của cách mạng.

Phong trào yêu nước của trí thức Việt Nam là nhân tố quan trọng thúc đẩy sự kết hợp các yếu tố cho sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam. Phong trào yêu nước Việt Nam những thập niên đầu của thế kỷ XX ghi dấu ấn đậm nét bởi vai trò của trí thức. Tuy số lượng không nhiều nhưng phong trào yêu nước của đội ngũ trí thức lại là “ngòi nổ” cho các phong trào yêu nước bùng lên chống thực dân Pháp xâm lược và bọn tay sai, cũng như thúc đẩy sự canh tân, chấn hưng đất nước như: Phan Bội Châu,

Phan Chu Trinh... Trí thức chính là người tiếp nhận những luồng tư tưởng mới, trong đó có chủ nghĩa Mác - Lênin, truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin vào phong trào công nhân và phong trào yêu nước, giúp cho giai cấp công nhân Việt Nam nâng cao ý thức giai cấp, nhận thức đầy đủ về vai trò lịch sử của giai cấp mình, về trách nhiệm đối với dân tộc, làm cho các phong trào yêu nước Việt Nam có lý luận cách mạng và khoa học dẫn đường, phát triển đúng hướng.

Luận điểm của Hồ Chí Minh về các yếu tố dẫn đến sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam không những có ý nghĩa quan trọng đối với quá trình cách mạng Việt Nam mà còn có ý nghĩa quốc tế nhất là với các nước có hoàn cảnh tương đồng. Đồng thời, đó còn là sự vận dụng sáng tạo và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin trong điều kiện thực tiễn Việt Nam.

b) Về vai trò của Đảng Cộng sản Việt Nam

Sự lãnh đạo đúng đắn của Đảng là nhân tố hàng đầu quyết định thắng lợi của cách mạng Việt Nam.

Nghiên cứu kinh nghiệm của phong trào yêu nước Việt Nam cũng như phong trào đấu tranh của các dân tộc và của giai cấp vô sản thế giới, nhất là kinh nghiệm của Cách mạng Tháng Mười Nga, Hồ Chí Minh cho rằng, cách mạng muốn thắng lợi thì quần chúng phải được tổ chức rất chặt chẽ. Vì vậy, phải có Đảng để tổ chức và giáo dục nhân dân thành một đội quân thật mạnh để đánh đuổi kẻ thù giành thắng lợi. Khẳng định tính tất yếu phải có sự

lãnh đạo của Đảng Cộng sản đối với cách mạng, trong cuốn *Đường cách mệnh* (năm 1927), Hồ Chí Minh viết: “Cách mệnh trước hết phải có cái gì? Trước hết phải có đảng cách mệnh, để trong thì vận động và tổ chức dân chúng, ngoài thì liên lạc với dân tộc bị áp bức và vô sản giai cấp mọi nơi. Đảng có vững cách mệnh mới thành công, cũng như người cầm lái có vững thuyền mới chạy”¹. Khẳng định Đảng Cộng sản “như người cầm lái” cho con thuyền là quan điểm nhất quán của Hồ Chí Minh về vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam trong suốt quá trình cách mạng, cả trong cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân và cả trong cách mạng xã hội chủ nghĩa. Đồng thời, Người đã nêu bật được nhân tố có tính chất quyết định của Đảng đối với tiến trình cách mạng Việt Nam. Như vậy, sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam là một tất yếu, vai trò lãnh đạo của Đảng cũng là một tất yếu - điều đó xuất phát từ yêu cầu phát triển của dân tộc Việt Nam.

Vai trò lãnh đạo của Đảng đối với giai cấp công nhân và nhân dân lao động phù hợp với quy luật của cách mạng Việt Nam, vừa đúng với thực tế hoạt động của Đảng. Sự ra đời, tồn tại và phát triển của Đảng Cộng sản Việt Nam phù hợp với quy luật phát triển của xã hội. Vì Đảng không có mục đích tự thân, ngoài lợi ích của giai cấp công nhân, nhân dân lao động, của toàn dân tộc, Đảng không có lợi ích nào khác. Trong giai đoạn cầm quyền, từ sau thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám năm 1945, Đảng Cộng sản

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.2, tr.289.

Việt Nam còn có vai trò lãnh đạo Nhà nước, Mặt trận và các đoàn thể chính trị - xã hội khác.

Thực tế vận dụng và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh trong những năm qua đã nói lên rằng, sự đảm bảo, phát huy vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản trong suốt tiến trình phát triển của đất nước theo mục tiêu chủ nghĩa xã hội là một nguyên tắc vận hành của xã hội Việt Nam từ khi có Đảng.

Câu hỏi 20: Phân tích quan niệm của Hồ Chí Minh về các nguyên tắc tổ chức sinh hoạt Đảng. Để nâng cao năng lực lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay cần phải làm gì?

Trả lời:

a) Các nguyên tắc tổ chức sinh hoạt Đảng

Xây dựng Đảng Cộng sản Việt Nam trong sạch, vững mạnh phải bảo đảm nhiều yếu tố, trong đó những nội dung thuộc về các nguyên tắc tổ chức và sinh hoạt Đảng có ý nghĩa quan trọng hàng đầu. Bởi vì, sức mạnh của một đảng cách mạng chân chính theo học thuyết đảng kiểu mới của V.I. Lênin bắt nguồn từ các nguyên tắc tổ chức sinh hoạt đảng.

Một là, tập trung dân chủ.

Đây là nguyên tắc tổ chức cơ bản nhất để xây dựng Đảng Cộng sản thành một tổ chức chiến đấu chặt chẽ, vừa phát huy sức mạnh của mỗi người, vừa phát huy sức mạnh của tất cả những ai đã tự nguyện gắn bó với nhau trong một tổ chức.

Tập trung là thiểu số phải phục tùng đa số, cấp dưới phục tùng cấp trên, đảng viên phải chấp hành vô điều kiện mọi nghị quyết của Đảng. Từ đó, làm cho Đảng ta “tuy nhiều người, nhưng khi tiến đánh chỉ như một người”.

Nguyên tắc này thể hiện sự thống nhất hữu cơ, biện chứng giữa “tập trung” và “dân chủ”. Tập trung trên nền tảng dân chủ, không phải tập trung theo lối quan liêu, chuyên quyền, độc đoán. Dân chủ phải dưới sự chỉ đạo của tập trung nếu không sẽ dẫn đến dân chủ quá trớn, tự do vô tổ chức, vô kỷ luật.

Tập trung đúng đắn, hợp lý sẽ làm tăng sức mạnh của dân chủ. Vì tập trung do toàn thể đảng viên kiến lập nên chứ không phải một nhóm nào đó có quyền lực thâm tóm; là sự tập trung của ý chí, trí tuệ và quyền lực của đa số tạo nên một cách thống nhất và tự giác chứ không phải tập trung được thiết lập một cách hình thức hoặc cưỡng bức. Nó hoàn toàn đối lập với quan liêu, chuyên chế, độc tài, đối lập với sự phân tán, cục bộ, bè phái, tự do, vô chính phủ.

Dân chủ lành mạnh phải dựa trên cơ sở tập trung, không tách rời tập trung. Có nghĩa là bảo vệ và tôn trọng quyền bình đẳng của các đảng viên trong việc bàn bạc, thảo luận và quyết định các công việc của Đảng. Đó là con đường tạo nên sức mạnh chung bằng sự đoàn kết thống nhất, hướng vào thực hiện mục tiêu, lý tưởng chung của toàn Đảng, vì lợi ích của Nhân dân, vận mệnh, tương lai của Tổ quốc. Về nguyên tắc, dân chủ và tập trung không loại trừ nhau mà là tiền đề bảo đảm cho nhau. Tập trung

càng hiệu quả thì dân chủ càng cao. Dân chủ càng rộng rãi thì tập trung càng đúng đắn, lành mạnh. Do đó, tách rời dân chủ với tập trung, tuyệt đối hóa mặt này để xem nhẹ mặt kia, đối lập chúng với nhau một cách siêu hình và giả tạo đều làm suy yếu cả dân chủ lẫn tập trung. Muốn có tập trung dân chủ thì phải đảm bảo dân chủ thực chất, đồng thời đề cao kỷ luật, tăng cường chế độ trách nhiệm của từng cá nhân đảng viên.

Hai là, tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách.

Đây là nguyên tắc lãnh đạo trong tổ chức và hoạt động của Đảng. Nguyên tắc này cũng có hai mặt gắn bó mật thiết với nhau, gần với nguyên tắc tập trung, dân chủ. Vì tập thể lãnh đạo là dân chủ, cá nhân phụ trách là tập trung.

Hồ Chí Minh cho rằng: “Một người dù khôn ngoan tài giỏi mấy, dù nhiều kinh nghiệm đến đâu cũng chỉ trông thấy, chỉ xem xét được một hoặc nhiều mặt của một vấn đề”¹. Vì vậy cần phải có nhiều người. Nhiều người thì nhiều kinh nghiệm, người thì thấy rõ mặt này, người thì trông rõ mặt khác của vấn đề đó. Góp kinh nghiệm và sự xem xét của nhiều người thì vấn đề đó được thấy rõ khắp mọi mặt. Mà có thấy rõ khắp mọi mặt thì vấn đề mới được giải quyết chu đáo khỏi sai lầm. Người nói: “Tục ngữ có câu: “Khôn bằng hơn khôn độc””², vì vậy mà cần tập thể lãnh đạo.

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.619.

Nhưng không phải vấn đề gì nhỏ nhất, vụn vặt, một người vẫn có thể giải quyết được cũng đưa ra bàn mới là tập thể lãnh đạo. Nếu làm như vậy, là hiểu tập thể lãnh đạo quá máy móc. Kết quả là cứ khai hội là hết ngày giờ. Những việc bình thường, một người có thể giải quyết được đúng thì cứ cần thận giải quyết đi. Những việc quan trọng, mới cần tập thể quyết định.

Cá nhân phụ trách là việc gì đã được đồng người bàn bạc kỹ lưỡng rồi, kế hoạch định rõ ràng rồi thì cần phải giao cho một người hoặc một nhóm ít người phụ trách theo kế hoạch đó mà thi hành. Như thế mới có chuyên trách, công việc mới chạy. Nếu không có cá nhân phụ trách thì sẽ sinh cái tệ người này ủy cho người kia, người kia ủy cho người nọ, kết quả là không ai thi hành. Như thế việc gì cũng không xong. Không xác định rõ cá nhân phụ trách giống như “nhiều sãi không ai đóng cửa chùa”.

Tuy nhiên, Người cho rằng, cần chống bệnh độc đoán, chuyên quyền, lấn át tập thể, phản lại lợi ích của Đảng. Cá nhân phụ trách là cá nhân đó thực hiện ý kiến của tập thể, cá nhân phụ trách hoàn toàn xa lạ với chủ nghĩa cá nhân, đồng thời cũng phải chống lại tệ dựa dẫm vào tập thể. Người nêu rõ: “Lãnh đạo không tập thể, thì sẽ đi đến cái tệ bao biện, độc đoán, chủ quan. Kết quả là hỏng việc.

Phụ trách không do cá nhân, thì sẽ đi đến cái tệ bừa bãi, lộn xộn, vô chính phủ. Kết quả cũng là hỏng việc.

Tập thể lãnh đạo và cá nhân phụ trách cần phải luôn luôn đi đôi với nhau”¹.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.5, tr.620.

Ba là, tự phê bình và phê bình.

Đây là nguyên tắc sinh hoạt Đảng và quy luật phát triển Đảng, là vũ khí sắc bén làm cho Đảng trong sạch, vững mạnh.

Mục đích của tự phê bình và phê bình cốt để giúp nhau sửa chữa, giúp nhau tiến bộ, để sửa đổi cách làm việc cho tốt hơn và để đoàn kết thống nhất nội bộ. Đó cũng là vũ khí để nâng cao trình độ lãnh đạo của Đảng để Đảng làm tròn sứ mệnh lãnh đạo cách mạng, làm tròn trách nhiệm trước giai cấp và dân tộc. Trong *Di chúc*, Hồ Chí Minh chỉ rõ: “*Ng nghiêm chỉnh tự phê bình và phê bình là cách tốt nhất để củng cố và phát triển sự đoàn kết và thống nhất của Đảng*”¹. Sở dĩ phải thực hiện tự phê bình và phê bình là bởi theo Người: “*Một Đảng mà giấu giếm khuyết điểm của mình là một Đảng hỏng. Một Đảng có gan thừa nhận khuyết điểm của mình, vạch rõ những cái đó, vì đâu mà có khuyết điểm đó, xét rõ hoàn cảnh sinh ra khuyết điểm đó, rồi tìm kiếm mọi cách để sửa chữa khuyết điểm đó. Như thế là một Đảng tiến bộ, mạnh dạn, chắc chắn, chân chính*”².

Thực hiện được tự phê bình và phê bình sẽ giúp cho mỗi người làm chủ và điều chỉnh được hành động của bản thân, giải quyết hài hòa các mối quan hệ xã hội. Người

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.611.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.301.

cũng chỉ rõ, tự phê bình và phê bình phải đi đôi với nhau, trong đó, tự phê bình phải được thực hiện thường xuyên và nghiêm chỉnh để tự nhìn lại được bản thân, thấy ưu điểm để phát huy, thấy nhược điểm để sửa chữa. Phê bình cũng là để tự phê bình. Bởi, qua phê bình đồng chí mà mỗi người có thể nhìn lại mình một cách đầy đủ hơn. Tiếp thu phê bình một cách chân thành cũng là tự phê bình một cách nghiêm túc. Hồ Chí Minh cho rằng, con người ta ai cũng có khuyết điểm, chỉ khác nhau ở chỗ nặng hay nhẹ, ở trạng thái biểu hiện mà thôi: “Người đời không phải thánh thần, không ai tránh khỏi khuyết điểm”¹, “mỗi con người đều có thiện và ác ở trong lòng. Ta phải biết làm cho phần tốt ở trong mỗi con người nảy nở như hoa mùa Xuân và phần xấu bị mất dần đi, đó là thái độ của người cách mạng”².

Thái độ, phương pháp tự phê bình và phê bình là tiến hành thường xuyên; thẳng thắn, chân thành, trung thực, không nể nang, không thêm bớt, giấu giếm khuyết điểm, phải có tình đồng chí yêu thương lẫn nhau.

Bốn là, kỷ luật nghiêm minh, tự giác.

Đây là nguyên tắc làm cho Đảng thực sự là một tổ chức chiến đấu chặt chẽ, tạo nên sức mạnh của Đảng.

Nghiêm minh là thuộc về tính chất của Đảng, vì đó là kỷ luật đối với mọi cán bộ, đảng viên không phân biệt cán

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.192.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.672.

bộ lãnh đạo hay đảng viên thường; mọi cán bộ, đảng viên đều bình đẳng trước kỷ luật của Đảng. Sức mạnh của Đảng một phần lớn là ở kỷ luật của tổ chức.

Tự giác là thuộc về mỗi cá nhân đảng viên. Đảng Cộng sản Việt Nam là một tổ chức của những người tự nguyện phấn đấu cho lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, vì vậy tự giác là một yêu cầu bắt buộc đối với mọi tổ chức đảng và đảng viên.

Việc xử lý công minh, chính xác, kịp thời kỷ luật Đảng chính là thực hiện tốt dân chủ. Nó vừa có tác dụng cảnh tỉnh, răn đe, ngăn ngừa vi phạm, làm cho đảng viên không bị “nhờn” kỷ luật đảng, vừa có tác dụng giáo dục tổ chức đảng, đảng viên tự giác chấp hành nghiêm kỷ luật và thực hành nghiêm dân chủ. Điều đó đòi hỏi kỷ luật phải dân chủ, chính xác, hình thức kỷ luật phải đúng với nội dung, tính chất, mức độ, tác hại và nguyên nhân vi phạm, phải nghiêm khắc với những kẻ ngoan cố, cố tình vi phạm, nhưng lại biết khoan dung độ lượng đối với những người biết hối lỗi, nhận ra sai lầm và sửa chữa khuyết điểm. Có như vậy mới tạo ra sự tự giác, thống nhất giúp huy động được một cách có hiệu quả tiềm năng và sự nhiệt huyết của cá nhân đóng góp cho tập thể. Kỷ luật chính là phương tiện để bảo vệ nền dân chủ, bảo vệ lợi ích của Nhân dân, của đảng viên, của tập thể.

Năm là, đoàn kết thống nhất trong Đảng.

Sự đoàn kết thống nhất trong Đảng phải dựa trên Cương lĩnh, Điều lệ, đường lối, quan điểm của Đảng. Từ đó,

có sự thống nhất về hành động, nhằm đưa đường lối, quan điểm của Đảng vào cuộc sống, biến các chủ trương của Đảng thành hành động của quần chúng nhân dân. Muốn vậy phải thực hành dân chủ rộng rãi để cán bộ, đảng viên có thể tham gia bàn bạc những vấn đề hệ trọng của Đảng; thường xuyên thực hiện tự phê bình và phê bình, tu dưỡng đạo đức cách mạng, chống chủ nghĩa cá nhân và các biểu hiện tiêu cực khác, phải sống có tình có nghĩa.

b) Tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng, nâng cao năng lực lãnh đạo và sức chiến đấu của Đảng để Đảng xứng đáng “là đạo đức, là văn minh”

Vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng Đảng, Đảng Cộng sản Việt Nam đã thường xuyên tiến hành công tác xây dựng Đảng trong nhiều nhiệm kỳ, nhiều cuộc vận động với nhiều biện pháp cơ bản và quan trọng góp phần nâng cao năng lực lãnh đạo và sức chiến đấu của Đảng, đáp ứng những đòi hỏi của công cuộc đổi mới. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII (năm 1991) của Đảng chính thức đặt ra vấn đề đổi mới gắn liền với chỉnh đốn Đảng. Điều này thể hiện rất rõ trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội*. Cương lĩnh chỉ rõ: “Để đảm đương được vai trò lãnh đạo, Đảng phải vững mạnh về chính trị, tư tưởng và tổ chức, *phải thường xuyên tự đổi mới, tự chỉnh đốn*, ra sức nâng cao *trình độ trí tuệ, năng*

lực lãnh đạo”¹. Chính vì thế, qua thực tiễn, Đảng đã và đang ngày càng tiến bộ và trưởng thành. Nghị quyết Trung ương 4 khóa XII của Ban Chấp hành Trung ương chỉ rõ: “Nhìn một cách tổng thể, trong suốt quá trình xây dựng, chiến đấu, trưởng thành và lãnh đạo cách mạng, hơn 86 năm qua, Đảng ta luôn giữ vững bản lĩnh chính trị, bản chất cách mạng và khoa học; kiên định chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, mục tiêu độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội; thường xuyên tự đổi mới, tự chỉnh đốn và ngày càng lớn mạnh”².

Tuy nhiên, trong quá trình lãnh đạo cách mạng, Đảng vẫn còn không ít hạn chế, thậm chí có mặt nghiêm trọng, có khuyết điểm, yếu kém phải sửa chữa cấp bách nhưng chưa khắc phục được như mong muốn, có mặt còn phức tạp thêm, gây băn khoăn, lo lắng trong cán bộ, đảng viên và nhân dân. Hội nghị Trung ương 6 (lần 2) khóa VIII (tháng 02/1999) ra Nghị quyết số 10-NQ/TW về một số vấn đề cơ bản và cấp bách trong công tác xây dựng Đảng hiện nay đã nhận định rằng, một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên suy thoái về tư tưởng, chính trị, đạo đức, lối sống tạo ra nạn tham nhũng, tệ quan liêu...

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập, Sdd*, t.51, tr.147.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương khóa XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội, 2016, tr.19.

Cùng với đó là sự chống phá quyết liệt của các thế lực thù địch, phản động, với những âm mưu, thủ đoạn thâm độc, tinh vi, hòng xóa bỏ chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, xóa bỏ chế độ xã hội chủ nghĩa và xóa bỏ sự lãnh đạo của Đảng, đã làm cho công cuộc xây dựng, chỉnh đốn Đảng gặp không ít khó khăn, thách thức. Do đó, nếu Đảng không giữ vững được bản chất cách mạng, không thật vững vàng về chính trị, tư tưởng; không có sự thống nhất về ý chí và hành động; không trong sạch về đạo đức, lối sống; không chặt chẽ về tổ chức; không được Nhân dân ủng hộ thì không thể đứng vững và đủ sức lãnh đạo để đưa đất nước đi lên. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII năm 2016 của Đảng khẳng định một trong sáu nhiệm vụ trọng tâm của công cuộc đổi mới và phát triển đất nước là: “Tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng; ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ. Tập trung xây dựng đội ngũ cán bộ, nhất là đội ngũ cán bộ cấp chiến lược, đủ năng lực, phẩm chất và uy tín, ngang tầm nhiệm vụ”¹. Để thực hiện nhiệm vụ đó, Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa XII đã ban hành Nghị quyết Trung ương 4 “về tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng; ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.432.

về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ”. Vì vậy, vận dụng di sản tư tưởng Hồ Chí Minh vào công tác xây dựng Đảng trong điều kiện thực tiễn đất nước hiện nay là vấn đề hệ trọng có tầm chiến lược mà cũng vô cùng cần thiết.

Câu hỏi 21: Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng Đảng để phân tích vấn đề phòng và chống các tiêu cực trong Đảng hiện nay?

Trả lời:

Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng Đảng Cộng sản Việt Nam trong sạch, vững mạnh chiếm một vị trí đặc biệt quan trọng trong toàn bộ di sản tư tưởng của Người. Người thường xuyên đề cập đến vấn đề xây dựng, chỉnh đốn đảng và hình thành một hệ thống các luận điểm mang tính nhất quán. Theo Hồ Chí Minh, xây dựng, chỉnh đốn Đảng mang tính quy luật và là nhu cầu tồn tại, phát triển của bản thân Đảng. Chỉnh đốn, đổi mới là nhằm làm cho Đảng thực sự trong sạch, vững mạnh về chính trị, tư tưởng và tổ chức, làm cho đội ngũ cán bộ, đảng viên không ngừng nâng cao phẩm chất và năng lực trước những yêu cầu ngày càng cao của cách mạng.

a) Trong lĩnh vực tư tưởng chính trị

Đảng thực hiện vai trò lãnh đạo chính trị của mình bằng cách đề ra đường lối, cương lĩnh, phương hướng phát

triển kinh tế - xã hội... trong đó đường lối chính trị là một vấn đề cốt tử trong sự tồn tại của Đảng. Đường lối chính trị phản ánh một cách rõ nét trình độ, năng lực lãnh đạo của Đảng. Để đề ra được đường lối chính trị đúng cần chú trọng việc nâng cao trình độ lý luận, gắn lý luận với thực tiễn, mở rộng và thực hành dân chủ trong Đảng, đồng thời căn cứ vào tình hình thực tiễn để đề ra nghị quyết và tổ chức thực hiện nghị quyết.

Tuy nhiên, trong những năm gần đây, một bộ phận không nhỏ cán bộ đảng viên có biểu hiện suy thoái về tư tưởng chính trị. Vấn đề này đã và đang được Đảng Cộng sản Việt Nam quan tâm trong các kỳ đại hội, điều đó cũng được thể hiện rõ trong Nghị quyết Trung ương 4 khóa XI của Đảng “Một số vấn đề cấp bách về xây dựng Đảng hiện nay”. Đặc biệt, tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (tháng 01/2016), Đảng tiếp tục nhận định tình hình suy thoái về tư tưởng chính trị có những diễn biến phức tạp. Những vấn đề đó được cụ thể hóa trong Nghị quyết Trung ương 4 khóa XII của Đảng là: Phai nhạt lý tưởng cách mạng; xa rời tôn chỉ, mục đích của Đảng; không kiên định con đường đi lên chủ nghĩa xã hội; nhận thức sai lệch về ý nghĩa, tầm quan trọng của lý luận và học tập lý luận chính trị; không chấp hành nghiêm các nguyên tắc tổ chức của Đảng; sa sút ý chí phấn đấu, không gương mẫu trong công tác; khi có khuyết điểm thì giấu giếm, thiếu thành khẩn, không tự giác nhận kỷ luật. Trong phê bình

thì nể nang, né tránh, ngại va chạm, thấy đúng không bảo vệ, thấy sai không đấu tranh; lợi dụng phê bình để nịnh bợ, lấy lòng nhau hoặc vu khống, bôi nhọ, chỉ trích, phê phán người khác với động cơ cá nhân không trong sáng; nói và viết không đúng với quan điểm, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước. Nói không đi đôi với làm; duy ý chí, áp đặt, bảo thủ; tham vọng chức quyền, không chấp hành sự phân công của tổ chức; vướng vào “tư duy nhiệm kỳ”, chỉ tập trung giải quyết những vấn đề ngắn hạn trước mắt, có lợi cho mình; tranh thủ bỏ nhiệm người thân, người quen, người nhà dù không đủ tiêu chuẩn, điều kiện...

Hồ Chí Minh luôn yêu cầu “phải xem xét lại tất cả công tác của Đảng”, “xem xét lại những Nghị quyết đã thi hành thế nào” nhằm làm cho đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước ngày càng đúng, sát thực tiễn, hiệu quả, phản ánh được lợi ích của dân tộc và giai cấp. Người cán bộ, đảng viên phải thấm nhuần sâu sắc mục tiêu, tôn chỉ hoạt động của Đảng, từ đó mà phấn đấu thực hiện. Phải đứng vững trên lập trường giai cấp công nhân, nắm vững đường lối, quan điểm của Đảng. Ở mỗi thời kỳ cách mạng, đặc biệt là những thời điểm cách mạng chuyển giai đoạn, Hồ Chí Minh đã kịp thời mở các cuộc sinh hoạt chính trị, các cuộc vận động đổi mới, chỉnh đốn Đảng nhằm làm trong sạch đội ngũ đảng viên, đưa những người cơ hội chủ nghĩa, thoái hóa, biến chất ra khỏi Đảng để

Đảng “trở thành hình thức tổ chức cao nhất của quần chúng lao động, hiện thân của trí tuệ, danh dự và lương tâm của dân tộc”¹.

Để phòng, chống các tiêu cực trong Đảng hiện nay theo tư tưởng Hồ Chí Minh, một mặt, Đảng cần thường xuyên giáo dục chủ nghĩa Mác - Lênin, đường lối chính sách của Đảng và phẩm chất đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên và Nhân dân; mặt khác, sự tu dưỡng thường xuyên lập trường, tư tưởng và phẩm chất đạo đức cách mạng của từng đảng viên là nhân tố đảm bảo cho Đảng vững mạnh về tư tưởng chính trị. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Có học tập lý luận Mác - Lênin mới củng cố được đạo đức cách mạng, giữ vững lập trường, nâng cao sự hiểu biết và trình độ chính trị, mới làm được tốt công tác Đảng giao phó cho mình”² và cần “Ra sức học tập chủ nghĩa Mác - Lênin, luôn luôn dùng tự phê bình và phê bình để nâng cao tư tưởng và cải tiến công tác của mình và cùng đồng chí mình tiến bộ”³.

Mọi cán bộ, đảng viên, trước hết là các cán bộ lãnh đạo chủ chốt phải có kế hoạch thường xuyên học tập, nâng cao trình độ lý luận, kiến thức và năng lực hoạt động thực tiễn. Do lười học tập lý luận chính trị, không nắm chắc, hiểu sâu chủ trương, đường lối, nghị quyết của Đảng nên cán bộ, đảng viên không thể tuyên truyền, vận động quần chúng

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.9, tr.412.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.611, 603.

nhân dân thực hiện. Do không nắm được nghị quyết của Đảng nên khi tiếp xúc với quan điểm sai trái, phản động của các thế lực thù địch xuyên tạc, phủ nhận đường lối, quan điểm, nghị quyết của Đảng không ít cán bộ, đảng viên tỏ ra lúng túng, thiếu lý lẽ để bảo vệ. Điều này Hồ Chí Minh đã nhận thấy từ rất sớm trong quá trình lãnh đạo cách mạng. Người viết: “Vì trình độ lý luận thấp kém cho nên đứng trước nhiệm vụ cách mạng ngày càng mới và phức tạp, trong việc lãnh đạo, Đảng ta không khỏi lúng túng, không tránh khỏi sai lầm, khuyết điểm”¹. Vì vậy, “Đảng ta phải tự nâng cao mình lên nữa, mà muốn tự nâng cao mình thì phải tổ chức học tập lý luận trong toàn Đảng, trước hết là trong cán bộ cốt cán của Đảng”². Rõ ràng, học tập lý luận chính trị là một trong những yếu tố quan trọng để khắc phục những sai lầm, khuyết điểm đối với hoạt động quản lý của cán bộ, đảng viên khi triển khai các nhiệm vụ cách mạng.

b) Trong lĩnh vực đạo đức, lối sống

Trong công tác xây dựng Đảng, Hồ Chí Minh chú trọng nhiều đến vấn đề đạo đức. Sự suy thoái về đạo đức là biểu hiện của sự suy thoái về tư tưởng và cái chết về đạo đức sớm muộn cũng sẽ dẫn đến cái chết về chính trị.

Xây dựng, chỉnh đốn Đảng về mặt đạo đức, lối sống, suy cho cùng là ngăn ngừa và khắc phục chủ nghĩa cá nhân

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.91.

thâm nhập vào cơ thể của Đảng, làm suy yếu sự thống nhất từ mặt chính trị, tư tưởng và tổ chức của Đảng. Chủ nghĩa cá nhân là căn bệnh chính từ đó sinh ra tham ô, hối lộ, cửa quyền... Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Chủ nghĩa cá nhân là như một thứ vi trùng rất độc, do nó mà sinh ra các thứ bệnh rất nguy hiểm”¹. Trong tác phẩm *Nâng cao đạo đức cách mạng, quét sạch chủ nghĩa cá nhân*, Người chỉ rõ: “Do cá nhân chủ nghĩa mà ngại gian khổ, khó khăn, sa vào tham ô, hủ hóa, lãng phí, xa hoa. Họ tham danh trục lợi, thích địa vị quyền hành. Họ tự cao tự đại, coi thường tập thể, xem khinh quần chúng, độc đoán, chuyên quyền. Họ xa rời quần chúng, xa rời thực tế, mắc bệnh quan liêu, mệnh lệnh”². Do đó, Người luôn đấu tranh không mệt mỏi để chống lại mọi biểu hiện của chủ nghĩa cá nhân, một thứ “giặc nội xâm” - giặc ở trong lòng, phá hoại Đảng từ bên trong.

Thực ra, chủ nghĩa cá nhân tấn công vào các tổ chức của Đảng không phải là hiện tượng mới, nó đã từng tấn công vào cơ thể của Đảng trong những thời kỳ khác nhau. Nhưng trong những hoàn cảnh mới như hiện nay, chủ nghĩa cá nhân càng có được những điều kiện để trở thành phổ biến. Chính vì vậy, trong quá trình lãnh đạo cách mạng, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn nhấn mạnh nhiệm vụ giáo dục, rèn luyện đạo đức cách mạng, chống chủ

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.295.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.547.

nghĩa cá nhân, coi đó là nhiệm vụ thường xuyên, quan trọng hàng đầu trong xây dựng, chỉnh đốn Đảng. Điều này được thể hiện rất rõ trong các Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII, IX, X, XI và XII của Đảng Cộng sản Việt Nam. Đặc biệt, Nghị quyết Ban Chấp hành Trung ương 4 khóa XII đã nêu lên những biểu hiện của sự suy thoái về đạo đức, lối sống. Đó là: Cá nhân chủ nghĩa, sống ích kỷ, thực dụng, cơ hội, vụ lợi; chỉ lo thu vén cá nhân, không quan tâm đến lợi ích tập thể; ganh ghét, đố kỵ, so bì, tị nạnh, không muốn người khác hơn mình; vi phạm nguyên tắc tập trung dân chủ, gây mất đoàn kết nội bộ; đoàn kết xuôi chiều, dân chủ hình thức; cục bộ, bè phái, kèn cựa địa vị, tranh chức, tranh quyền; độc đoán, gia trưởng, thiếu dân chủ trong chỉ đạo, điều hành; kê khai tài sản, thu nhập không trung thực; mắc bệnh “thành tích”, háo danh, phô trương, che giấu khuyết điểm, thổi phồng thành tích, “đánh bóng” tên tuổi; thích được đề cao, ca ngợi; “chạy thành tích”, “chạy khen thưởng”, “chạy danh hiệu”; quan liêu, xa rời quần chúng, không sâu sát cơ sở, thiếu kiểm tra, đôn đốc, không nắm chắc tình hình địa phương, cơ quan, đơn vị mình; thờ ơ, vô cảm, thiếu trách nhiệm trước những khó khăn, bức xúc và đòi hỏi chính đáng của nhân dân; quyết định hoặc tổ chức thực hiện gây lãng phí, thất thoát tài chính, tài sản, ngân sách nhà nước, đất đai, tài nguyên...; đầu tư công tràn lan, hiệu quả thấp hoặc không hiệu quả; mua sắm, sử dụng tài sản công vượt quy định; chi tiêu công

quỹ tùy tiện, vô nguyên tắc. Sử dụng lãng phí nguồn nhân lực, phí phạm thời gian lao động; tham ô, tham nhũng, lợi dụng chức vụ, quyền hạn cấu kết với doanh nghiệp, với đối tượng khác để trục lợi. Lợi dụng, lạm dụng chức vụ, quyền hạn được giao để dung túng, bao che, tiếp tay cho tham nhũng, tiêu cực; thao túng trong công tác cán bộ; chạy chức, chạy quyền, chạy chỗ, chạy luân chuyển, chạy bằng cấp, chạy tội... Sử dụng quyền lực được giao để phục vụ lợi ích cá nhân hoặc để người thân, người quen lợi dụng chức vụ, quyền hạn của mình để trục lợi; đánh bạc, rượu chè bê tha, mê tín dị đoan, ủng hộ hoặc tham gia các tổ chức tôn giáo bất hợp pháp. Sa vào các tệ nạn xã hội, vi phạm thuần phong, mỹ tục, truyền thống văn hóa tốt đẹp của dân tộc, chuẩn mực đạo đức gia đình và xã hội. Soi chiếu vào những nội dung mà Hồ Chí Minh đưa ra, có thể nhận thấy những biểu hiện này đều do chủ nghĩa cá nhân mà nên.

Đảng trong sạch trước hết và nổi bật ở vấn đề đạo đức, lối sống, tư cách của cán bộ, đảng viên. Vì vậy, người đảng viên cần có tính tiên phong trong lao động, học tập, công tác và chiến đấu, luôn gương mẫu trong lời nói và việc làm; sự trung thực, thẳng thắn, khiêm tốn, giản dị; tinh thần “lo trước thiên hạ, vui sau thiên hạ”, quyết tâm suốt đời đấu tranh cho Đảng, cho cách mạng, luôn đặt lợi ích của Đảng, của dân tộc, của Nhân dân lên trên hết, trước hết; gắn bó máu thịt với Nhân dân; luôn yêu thương con người; ít lòng ham muốn về vật chất...

Người đã từng chỉ ra cái hữu hạn của sinh hoạt vật chất so với cái vô hạn của giá trị tinh thần: “Ai chẳng muốn no cơm, ấm áo. Nhưng sinh hoạt vật chất, hết đời người đó là hết. Còn tiếng tăm xấu hay tốt, sẽ truyền đến ngàn đời về sau”¹. Vì vậy, người cách mạng không nên để cho các ham muốn vật chất vô độ lôi kéo, làm cho mình sa ngã.

c) Vấn đề tổ chức Đảng và công tác cán bộ của Đảng

Tập trung củng cố nâng cao năng lực lãnh đạo, sức chiến đấu của tổ chức cơ sở Đảng là một nội dung quan trọng trong đổi mới, chỉnh đốn, nâng cao năng lực và sức chiến đấu của Đảng trong tình hình hiện nay. Đảng mạnh là do chi bộ tốt, chi bộ tốt là do các đảng viên đều tốt. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “*Chi bộ* là gốc rễ của Đảng”²; “chi bộ là đồn lũy của Đảng chiến đấu ở trong quần chúng... là sợi dây chuyền để liên hệ Đảng với quần chúng... chi bộ mạnh tức là Đảng mạnh”³. Vì chi bộ có vai trò quan trọng, cho nên muốn thực hiện tốt kế hoạch của Đảng thì phải chăm lo củng cố chi bộ. Chi bộ tốt thì mọi chính sách của Đảng đều được thi hành tốt, mọi công việc đều tiến bộ không ngừng. Sức mạnh to lớn của Đảng là ở chỗ khéo kết hợp sức mạnh của chi bộ với sức mạnh của từng đảng viên.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.537.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.8, tr.288, 288-289.

Trong vấn đề xây dựng Đảng, điều mà Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm là vấn đề cán bộ. Hồ Chí Minh khẳng định: “Công việc thành công hoặc thất bại đều do cán bộ tốt hay kém”¹. Bởi lẽ, “Cán bộ là những người đem chính sách của Đảng, của Chính phủ giải thích cho dân chúng hiểu rõ và thi hành. Đồng thời đem tình hình của dân chúng báo cáo cho Đảng, cho Chính phủ hiểu rõ, để đặt chính sách cho đúng. Vì vậy, cán bộ là cái gốc của mọi công việc”². Từ đó, Người cho rằng, vấn đề đào tạo, bồi dưỡng, “huấn luyện” cán bộ là việc làm rất quan trọng, quyết định sự thành, bại của cách mạng. Người cán bộ không chỉ truyền đạt, giải thích nội dung chính sách của Đảng và Nhà nước cho dân chúng mà quan trọng hơn là trong quá trình tổ chức thực hiện, cán bộ phải nắm bắt được tâm tư, nguyện vọng của Nhân dân, thu nhận được những kinh nghiệm thực tiễn để phản ánh với Đảng và Nhà nước hoàn thiện đường lối, chính sách ngày càng phù hợp với đòi hỏi khách quan của cuộc sống. Trong mối quan hệ hữu cơ giữa cán bộ và đường lối chính trị, cán bộ và tổ chức, cán bộ và phong trào quần chúng thì cán bộ vừa là nhân, vừa là quả của phong trào.

Tuy nhiên, trong điều kiện hội nhập quốc tế hiện nay, một bộ phận cán bộ, đảng viên, công chức, viên chức đã không giữ vững được bản lĩnh cách mạng, có những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.313, 309.

như Hội nghị Trung ương 4 khóa XII của Đảng đã chỉ rõ. Đó là: Phản bác, phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và các nguyên tắc tổ chức của Đảng; phủ nhận nền dân chủ, Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa; đòi thực hiện thể chế “tam quyền phân lập”, phát triển “xã hội dân sự”. Phủ nhận nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, chế độ sở hữu toàn dân về đất đai; nói, viết, làm trái quan điểm, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước. Hạ thấp, phủ nhận những thành quả cách mạng; thổi phồng khuyết điểm của Đảng, Nhà nước. Xuyên tạc lịch sử, bịa đặt, vu cáo các lãnh tụ tiền bối và lãnh đạo Đảng, Nhà nước; kích động tư tưởng bất mãn, bất đồng chính kiến, chống đối trong nội bộ. Lợi dụng và sử dụng các phương tiện thông tin, truyền thông, mạng xã hội để nói xấu, bôi nhọ, hạ thấp uy tín, vai trò lãnh đạo của Đảng, gây chia rẽ nội bộ, nghi ngờ trong cán bộ, đảng viên và Nhân dân; phủ nhận vai trò lãnh đạo tuyệt đối, trực tiếp về mọi mặt của Đảng đối với lực lượng vũ trang; đòi “phi chính trị hóa” quân đội và công an; xuyên tạc đường lối quốc phòng toàn dân và an ninh nhân dân; chia rẽ quân đội với công an, nhân dân với quân đội và công an; móc nối, cấu kết với các thế lực thù địch, phản động và các phần tử cơ hội, bất mãn chính trị để truyền bá tư tưởng, quan điểm đối lập; vận động, tổ chức, tập hợp lực lượng để chống phá Đảng và Nhà nước; đưa thông tin sai lệch, xuyên tạc đường lối, chính sách đối ngoại của Đảng và

Nhà nước; thông tin phiến diện, một chiều về tình hình quốc tế, gây bất lợi trong quan hệ giữa Việt Nam với các nước; phủ nhận vai trò lãnh đạo của Đảng đối với báo chí, văn học - nghệ thuật. Tác động, lôi kéo, lái dư luận xã hội không theo đường lối của Đảng; cổ xúy cho quan điểm, tư tưởng dân chủ cực đoan; thổi phồng mặt trái của xã hội. Sáng tác, quảng bá những tác phẩm văn hóa, nghệ thuật lệch lạc, bóp méo lịch sử, hạ thấp uy tín của Đảng; có tư tưởng dân tộc hẹp hòi, tôn giáo cực đoan. Lợi dụng vấn đề “dân chủ”, “nhân quyền”, dân tộc, tôn giáo để gây chia rẽ nội bộ, gây chia rẽ giữa các dân tộc, giữa các tôn giáo, các dân tộc, tôn giáo với Đảng và Nhà nước. Đây không phải là lần đầu tiên Đảng Cộng sản Việt Nam đưa ra thuật ngữ “tự diễn biến, tự chuyển hóa”, nhưng có thể thấy, đây là lần đầu tiên Đảng đã chỉ ra những biểu hiện cụ thể của “tự diễn biến, tự chuyển hóa” trong nội bộ. Điều đó đã thể hiện được bước phát triển quan trọng trong tư duy của Đảng về công tác xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh.

Hiện nay, tình hình trong nước và thế giới có nhiều thay đổi, biến động. Điều đó đòi hỏi mỗi người cán bộ, đảng viên phải có bản lĩnh vững vàng trước mọi tình huống phức tạp; kiên định mục tiêu xuyên suốt là độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Bản lĩnh của cán bộ, đảng viên còn phải được thể hiện ở việc bảo vệ cái đúng, cái tốt, cái đẹp, chống lại cái sai, cái xấu, cái ác; “phò chính trừ tà”. Bối cảnh mới không có đất tồn tại và không

dung nạp loại cán bộ “nhát gan, dễ bảo “đập đi, hò đứng””¹, “thấy xôi nói xôi ngọt, thấy thịt nói thịt bùi. Theo gió bẻ buồm, không có khí khái”² như Hồ Chí Minh đã chỉ ra. Đảng Cộng sản Việt Nam chỉ rõ: “Cán bộ là nhân tố quyết định sự thành bại của cách mạng, gắn liền với vận mệnh của Đảng, của đất nước và chế độ, là khâu then chốt trong công tác xây dựng Đảng”³. Vì vậy, mỗi cán bộ, đảng viên cần tự liên hệ, tự soi mình để rèn luyện, phấn đấu cũng như góp ý, giúp đỡ cho đồng chí khác và làm cơ sở để xử lý những trường hợp vi phạm, góp phần xây dựng đội ngũ cán bộ, đảng viên, nhất là cán bộ lãnh đạo, quản lý và người đứng đầu các cấp có bản lĩnh chính trị vững vàng, có trách nhiệm và động cơ đúng đắn, thực sự tiên phong, gương mẫu, biết đặt lợi ích của tập thể, quốc gia, dân tộc lên trên lợi ích cá nhân; củng cố niềm tin của Nhân dân với Đảng. Việc chỉ ra được những biểu hiện của suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” của một bộ phận cán bộ, đảng viên đã thể hiện một bước tiến mới trong nhận thức của Đảng Cộng sản Việt Nam về vấn đề xây dựng Đảng; đồng thời cũng là sự kế thừa và phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng trong thời kỳ mới.

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.320, 301.

3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập, Sđd*, t.56, tr.332.

Câu hỏi 22: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về xây dựng nhà nước của dân, do dân và vì dân. Cần làm gì để xây dựng Nhà nước ta ngang tầm nhiệm vụ của giai đoạn lịch sử mới?

Trả lời:

a) Nhà nước của dân

Nhà nước của dân là tất cả mọi quyền lực thuộc về Nhân dân. Những người trong bộ máy nhà nước dù ở cấp nào cũng đều là đầy tớ của dân, được dân cử ra một cách trực tiếp hay gián tiếp để đại biểu cho dân mà thực thi quyền lực. Người khẳng định: “Trong nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa của chúng ta, tất cả mọi quyền lực đều là *của nhân dân*”¹. Nhà nước của dân tức là dân là chủ, có nghĩa là xác định vị thế của dân. Với nghĩa đó, người dân được hưởng mọi quyền dân chủ trong Nhà nước và có quyền làm bất cứ việc gì mà pháp luật không cấm và có nghĩa vụ tuân theo pháp luật. Bằng thiết chế dân chủ, Nhà nước phải có trách nhiệm bảo đảm quyền làm chủ của dân, để dân thực thi quyền làm chủ của mình trong hệ thống quyền lực xã hội.

Dân là người có địa vị cao nhất, có quyền quyết định những vấn đề quan trọng của đất nước thông qua hai hình thức: dân chủ trực tiếp và dân chủ gián tiếp.

Dân chủ trực tiếp là hình thức dân chủ trong đó Nhân dân trực tiếp quyết định mọi vấn đề liên quan đến vận

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.8, tr.262.

mệnh của quốc gia, dân tộc và quyền lợi của dân chúng. *Hiến pháp năm 1946* nêu rõ tại Điều thứ 1: “Tất cả quyền bính trong nước là của toàn thể nhân dân Việt Nam, không phân biệt nòi giống, gái trai, giàu nghèo, giai cấp, tôn giáo”¹, những việc quan hệ đến vận mệnh quốc gia sẽ đưa ra toàn dân phúc quyết. Thực chất, đó chính là chế độ trưng cầu dân ý, một hình thức dân chủ trực tiếp được Hồ Chí Minh đề ra từ khá sớm ở Việt Nam.

Dân chủ gián tiếp (dân chủ đại diện) là hình thức dân chủ được sử dụng rộng rãi nhằm thực thi quyền lực của Nhân dân. Đó là hình thức dân chủ mà trong đó nhân dân thực thi quyền lực của mình thông qua các đại diện mà họ lựa chọn, bầu ra và những thiết chế quyền lực mà họ lập nên. Trong hình thức dân chủ gián tiếp, Hồ Chí Minh quan niệm:

Thứ nhất, quyền lực nhà nước là “thừa ủy quyền” của Nhân dân. Tự bản thân nhà nước không có quyền lực. Quyền lực của nhà nước là do Nhân dân ủy thác cho. Do vậy, các cơ quan quyền lực nhà nước cùng với đội ngũ cán bộ, công chức nhà nước đều là “công bộc” của nhân dân, nghĩa là “gánh việc chung cho dân, chứ không phải để đè đầu dân”². Ở đây, Hồ Chí Minh đã xác định rõ vị thế và mối quan hệ giữa Nhân dân với cán bộ nhà nước trên cơ sở

1. PGS.TS. Nguyễn Đăng Dung: *Tìm hiểu các bản Hiến pháp Việt Nam*, Nxb. Tư pháp, Hà Nội, 2007, tr.74.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.64-65.

Nhân dân là chủ thể nắm giữ mọi quyền lực. Người chỉ rõ: “Dân làm chủ thì Chủ tịch, bộ trưởng, thứ trưởng, ủy viên này khác là làm gì? Làm đầy tớ. Làm đầy tớ cho nhân dân, chứ không phải là làm quan cách mạng”¹. Hồ Chí Minh kịch liệt phê phán những cán bộ nhà nước thoái hóa, biến chất, từ chỗ là “công bộc” của dân đã trở thành “quan cách mạng”, đứng trên Nhân dân, coi khinh Nhân dân, “cậy thế” với dân. Người viết: “Cậy thế mình ở trong ban này ban nọ rồi ngang tàng phóng túng, muốn sao được vậy, coi khinh dư luận, không nghĩ đến dân. Quên rằng dân bầu mình ra để làm việc cho dân, chứ không phải để cậy thế với dân”².

Thứ hai, Nhân dân có quyền kiểm soát, phê bình nhà nước, có quyền bãi miễn những đại biểu mà họ đã lựa chọn, bầu ra và có quyền giải tán những thiết chế quyền lực mà họ đã lập nên. Đây là quan điểm rõ ràng, kiên quyết của Hồ Chí Minh nhằm đảm bảo cho mọi quyền lực, trong đó có quyền lực nhà nước luôn nằm trong tay Nhân dân. Dân có quyền tham gia vào công việc quản lý nhà nước, có quyền phê bình, kiểm tra, kiểm soát, giám sát hoạt động của các đại biểu và cơ quan nhà nước. Một nhà nước thực sự của dân khi có “đồng bào giúp đỡ, đôn đốc, kiểm soát và phê bình để làm tròn nhiệm vụ của mình là:

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.572.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.65.

người đầy tớ trung thành tận tụy của nhân dân”¹ và “nhân dân có quyền bãi miễn đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân nếu những đại biểu ấy tỏ ra không xứng đáng với sự tín nhiệm của nhân dân”², thậm chí “nếu Chính phủ làm hại dân thì dân có quyền đuổi Chính phủ”³.

b) Nhà nước do dân

Đó là nhà nước do Nhân dân lựa chọn, bầu ra những đại biểu của mình để tổ chức nên các bộ máy nhà nước từ trung ương đến địa phương thông qua chế độ tổng tuyển cử phổ thông, trực tiếp và bỏ phiếu kín. Dân có quyền bầu cử, ứng cử cũng có quyền bãi miễn các cơ quan nhà nước, nội các chính phủ nếu các tổ chức đó không hoàn thành nhiệm vụ dân giao và đi ngược lại với lợi ích của dân.

Nhà nước do dân còn có nghĩa là dân làm chủ. Hồ Chí Minh khẳng định: “Nước ta là nước dân chủ, nghĩa là nước nhà do nhân dân làm chủ”⁴. Dân làm chủ thì phải tuân theo pháp luật của Nhà nước, tuân theo kỷ luật lao động, giữ gìn trật tự chung “nhân dân có *quyền lợi* làm chủ, thì phải có *nghĩa vụ* làm tròn bốn phận công dân, giữ đúng đạo đức công dân”⁵. Dân có nghĩa vụ và trách nhiệm đóng

1, 4, 5. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.9, tr.81, 258, 258.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.375.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.75.

góp trí tuệ, sức người, sức của để tổ chức, xây dựng, bảo vệ và phát triển Nhà nước.

Nhà nước cần coi trọng việc giáo dục Nhân dân, đồng thời Nhân dân cũng phải tự giác phấn đấu để có đủ năng lực thực hiện quyền dân chủ của mình. Hồ Chí Minh khẳng định: “Chúng ta là những người lao động làm chủ nước nhà. Muốn làm chủ được tốt, phải có năng lực làm chủ”¹. Không chỉ tuyên bố quyền làm chủ của Nhân dân, cũng không chỉ đưa Nhân dân tham gia công việc nhà nước, mà Hồ Chí Minh còn động viên Nhân dân chuẩn bị tốt năng lực làm chủ. Năm 1949, trong bài *Dân vận*, Hồ Chí Minh khẳng định: “NƯỚC TA LÀ NƯỚC DÂN CHỦ... Chính quyền từ xã đến Chính phủ trung ương do dân cử ra. Đoàn thể từ Trung ương đến xã do dân tổ chức nên. Nói tóm lại, quyền hành và lực lượng đều ở nơi dân”².

c) Nhà nước vì dân

Nhà nước lấy lợi ích chính đáng của Nhân dân làm mục tiêu, tất cả đều vì lợi ích của Nhân dân, không ngừng nâng cao đời sống của Nhân dân. Mọi đường lối, chính sách đều chỉ nhằm đưa lại quyền lợi cho dân, việc gì có lợi cho dân dù nhỏ cũng cố gắng làm, việc gì có hại cho dân dù nhỏ cũng cố gắng tránh. Dân là gốc của nước. Hồ Chí Minh viết: “Các công việc của Chính phủ làm phải nhằm vào

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.527.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.6, tr.232.

một mục đích duy nhất là mưu tự do hạnh phúc cho mọi người. Cho nên Chính phủ nhân dân bao giờ cũng phải đặt quyền lợi dân lên trên hết thảy. Việc gì có lợi cho dân thì làm. Việc gì có hại cho dân thì phải tránh”¹.

Nhà nước phải biết kết hợp, điều chỉnh lợi ích của các giai tầng, bộ phận dân cư trong xã hội, giải quyết đúng đắn, kịp thời các mối quan hệ... để bất kỳ ai cũng cảm nhận được Nhà nước là người đại diện cho lợi ích của họ. Như vậy, lòng dân chính là thước đo của một nhà nước thực sự vì dân. Theo Hồ Chí Minh, Nhà nước phải “làm sao cho được lòng dân, dân tin, dân mến, dân yêu” và “muốn được dân yêu, muốn được lòng dân, trước hết phải yêu dân, phải đặt quyền lợi của dân trên hết thảy, phải có một tinh thần chí công vô tư”².

d) Xây dựng Nhà nước ta ngang tầm nhiệm vụ của giai đoạn lịch sử mới theo tư tưởng Hồ Chí Minh

- Phát huy dân chủ đi đôi với tăng cường pháp chế xã hội chủ nghĩa, bảo đảm thật sự tôn trọng quyền làm chủ của Nhân dân.

Quyền làm chủ thật sự của Nhân dân chính là một nội dung cơ bản trong yêu cầu xây dựng Nhà nước của dân, do dân, vì dân theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng Nhà nước đòi hỏi phải chú trọng bảo đảm và phát huy quyền làm chủ thật sự của

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.21, 52.

Nhân dân trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Trong vấn đề này, việc mở rộng dân chủ đi đôi với tăng cường pháp chế xã hội chủ nghĩa có ý nghĩa quan trọng. Chính vì vậy, quyền làm chủ của Nhân dân phải được thể chế hóa bằng Hiến pháp và pháp luật, đưa Hiến pháp và pháp luật vào trong cuộc sống. Cần chú ý đến việc bảo đảm cho mọi người được bình đẳng trước pháp luật, xử phạt nghiêm minh mọi hành động vi phạm pháp luật, bất kể sự vi phạm đó do tập thể hoặc cá nhân nào gây ra. Cần thực hiện tốt các Quy chế dân chủ ở cơ sở đã được Chính phủ ban hành. Có như vậy dân mới tin và mới bảo đảm được tính chất nhân dân của Nhà nước.

- Cải cách và kiện toàn bộ máy hành chính nhà nước, xây dựng một nền hành chính dân chủ, trong sạch, vững mạnh.

Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về lĩnh vực này đòi hỏi phải đẩy mạnh cải cách hành chính theo hướng dân chủ, trong sạch, vững mạnh, phục vụ đắc lực và có hiệu quả đối với Nhân dân. Kiên quyết khắc phục quan liêu, hách dịch, cửa quyền, gây phiền hà, sách nhiễu, tham nhũng, bộ máy công kênh, kém hiệu lực, một bộ phận không nhỏ cán bộ, công chức sa sút phẩm chất đạo đức cách mạng, năng lực thực hành nhiệm vụ công chức kém cỏi.

Thực hiện tư tưởng Hồ Chí Minh trong điều kiện hiện nay còn cần chú ý cải cách các thủ tục hành chính; đề cao trách nhiệm trong việc giải quyết các khiếu kiện của công dân theo đúng những quy định của pháp luật; tiêu chuẩn

hóa cũng như sắp xếp lại đội ngũ công chức, xây dựng một đội ngũ cán bộ, công chức vừa có đức, vừa có tài, tinh thông chuyên môn, nghiệp vụ. Nguồn lực đội ngũ công chức yếu thì không thể nói đến một Nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân mạnh được. Do vậy, công tác đào tạo, bồi dưỡng cán bộ, công chức phải được đặt lên hàng đầu và phải được tiến hành thường xuyên, bảo đảm chất lượng. Theo đó, hệ thống các trường trong cả nước, nhất là các trường đại học, cao đẳng, các trường dạy nghề, đặc biệt là các trường đào tạo, bồi dưỡng cán bộ chuyên ngành tư pháp phải được đổi mới, nâng cao chất lượng đào tạo.

- Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước, gắn liền xây dựng, chỉnh đốn Đảng với cải cách bộ máy hành chính.

Công cuộc xây dựng, chỉnh đốn Đảng tất yếu gắn liền với tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước. Đây là trách nhiệm cực kỳ quan trọng của Đảng với tư cách là Đảng cầm quyền. Trong giai đoạn hiện nay, vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh vào việc tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước thể hiện ở những nội dung như: Nhà nước cụ thể hóa đường lối, chủ trương của Đảng; phát huy vai trò quản lý của Nhà nước; đổi mới phương thức lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước: lãnh đạo bằng đường lối, bằng tổ chức, bộ máy của Đảng trong các cơ quan nhà nước, bằng vai trò tiên phong, gương mẫu của đội ngũ đảng viên hoạt động trong bộ máy nhà nước, bằng

công tác kiểm tra, Đảng không làm thay công việc quản lý của Nhà nước. Đảng thống nhất lãnh đạo công tác cán bộ trong hệ thống chính trị trên cơ sở bảo đảm chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn của Nhà nước theo luật định. Bản chất, tính chất của Nhà nước Việt Nam gắn liền với vai trò, trách nhiệm của Đảng cầm quyền. Do đó, sự trong sạch, vững mạnh của Đảng Cộng sản Việt Nam chính là yếu tố quyết định cho thành công của việc xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của dân, do dân, vì dân theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Câu hỏi 23: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về nhà nước pháp quyền. Ý nghĩa của những quan điểm đó trong việc xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa hiện nay?

Trả lời:

Ngay từ rất sớm, Hồ Chí Minh đã thấy được tầm quan trọng của pháp luật trong quản lý xã hội. Điều này được thể hiện trong bản *Yêu sách của nhân dân An Nam* do Người ký với tên Nguyễn Ái Quốc gửi đến Hội nghị Vécxây năm 1919. Người đã yêu cầu thực dân Pháp thay thế chế độ ra sắc lệnh ở Đông Dương bằng chế độ ra các đạo luật, người bản xứ cũng có quyền được hưởng những bảo đảm pháp luật như người Âu, xóa bỏ hoàn toàn các toà án đặc biệt dùng làm công cụ để khủng bố và áp bức bộ phận trung thực nhất trong Nhân dân An Nam. Để dễ phổ biến và tuyên truyền, Người đã chuyển bản *Yêu sách* thành

Việt Nam yêu cầu ca. Trong đó có câu: “Bây xin hiến pháp ban hành, Trăm đều phải có thần linh pháp quyền”¹.

a) Xây dựng nhà nước hợp pháp, hợp hiến

Sau Cách mạng Tháng Tám năm 1945, trong phiên họp đầu tiên của Chính phủ cách mạng lâm thời, Hồ Chí Minh đề nghị tổ chức tổng tuyển cử càng sớm càng tốt để lập Quốc hội rồi từ đó lập ra Chính phủ và các cơ quan, bộ máy chính thức của Nhà nước mới. Tại phiên họp đầu tiên của Chính phủ nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (ngày 03/9/1945), một trong 6 nhiệm vụ cấp bách được Chủ tịch Hồ Chí Minh đề ra là “Chúng ta phải có một hiến pháp dân chủ. Tôi đề nghị Chính phủ tổ chức càng sớm càng hay cuộc TỔNG TUYỂN CỬ với chế độ phổ thông đầu phiếu”² để sớm có một nhà nước hợp hiến do Nhân dân bầu ra. Ngày 20/9/1945, Người ký Sắc lệnh số 34/SL thành lập Ủy ban dự thảo Hiến pháp của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa để chuẩn bị đệ trình Quốc hội. Ủy ban gồm 7 người do Chủ tịch Hồ Chí Minh làm Trưởng ban.

Cuộc tổng tuyển cử được tiến hành thắng lợi ngày 06/01/1946 với chế độ phổ thông đầu phiếu. Đây là lần đầu tiên ở Đông Nam Á tất cả nhân dân từ 18 tuổi trở lên không phân biệt nam nữ, giàu nghèo, dân tộc, đảng phái, tôn giáo đều đi bỏ phiếu, bầu những đại biểu của mình

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.1, tr.473.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.7.

vào Quốc hội. Ngày 02/3/1946, Quốc hội khóa I đã họp phiên đầu tiên lập ra các tổ chức bộ máy và các chức vụ chính thức của Nhà nước. Hồ Chí Minh được Quốc hội nhất trí bầu làm Chủ tịch Chính phủ Liên hiệp kháng chiến. Đây là Chính phủ hợp hiến đầu tiên do đại biểu của Nhân dân bầu ra, có đầy đủ tư cách và hiệu lực trong việc giải quyết mọi vấn đề nội trị và ngoại giao của nước Việt Nam mới.

b) Nhà nước được điều hành, quản lý bằng Hiến pháp, pháp luật

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, một nhà nước vững mạnh trước hết là một nhà nước thực sự đại biểu cho quyền lợi của Nhân dân, thực sự do Nhân dân lập ra, được Nhân dân ủng hộ, vun đắp và chịu sự kiểm tra, kiểm soát của Nhân dân. Đồng thời, đó phải là một nhà nước có bộ máy hành chính mạnh, hiệu lực, được quản lý, điều hành bằng pháp luật và phải làm cho pháp luật có hiệu lực trong thực tế. Trong Nhà nước dân chủ, dân chủ và pháp luật phải luôn đi đôi với nhau mới bảo đảm được chính quyền trở nên mạnh mẽ. Mọi quyền dân chủ của Nhân dân phải được thể chế hóa bằng Hiến pháp và pháp luật, ngược lại hệ thống pháp luật phải bảo đảm cho quyền tự do dân chủ của người dân được tôn trọng trong thực tế.

Theo Hồ Chí Minh, một xã hội có trật tự kỷ cương, một nhà nước vững mạnh, có hiệu lực phải quản lý bằng

pháp luật. Không quản lý nhà nước bằng pháp luật sẽ dẫn đến sơ hở, cán bộ sẽ dễ sinh lạm dụng quyền lực, vi phạm quyền dân chủ của Nhân dân, cũng như công dân dễ có hành vi xâm phạm tự do của người khác, của cộng đồng và xã hội, dẫn đến hỗn loạn, vô chính phủ. Chính vì vậy, khi chưa xây dựng Hiến pháp mới và hình thành hệ thống pháp luật mới, Người đề nghị vận dụng những điều luật cũ còn tương đối phù hợp với tình hình mới, trừ bỏ những điều vi phạm hoặc trái với chủ quyền của Nhân dân. Sau này, khi Nhà nước ra đời, Hồ Chí Minh là người có công lớn nhất trong sự nghiệp lập hiến và lập pháp. Ở cương vị Chủ tịch nước, Người đã hai lần đứng đầu Ủy ban soạn thảo Hiến pháp năm 1946 và năm 1959, đã ký lệnh công bố 16 đạo luật, 613 sắc lệnh và nhiều văn bản dưới luật.

Hồ Chí Minh còn hết sức chăm lo hoàn thiện Hiến pháp và hệ thống pháp luật của Nhà nước, đưa pháp luật vào cuộc sống, tạo ra cơ chế bảo đảm cho pháp luật được thi hành và kiểm tra giám sát việc thi hành đó. Người nói: “công bố đạo luật này chưa phải đã là mọi việc đều xong, mà còn *phải tuyên truyền giáo dục lâu dài mới thực hiện được tốt*”¹.

Muốn pháp luật đi vào cuộc sống thì phải tăng cường tuyên truyền giáo dục nhận thức cho người dân, Hồ Chí Minh coi trọng nâng cao dân trí, bồi dưỡng ý thức làm chủ,

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.12, tr.301.

phát triển kinh tế, văn hóa, chính trị, khuyến khích Nhân dân tham gia vào các công việc của Nhà nước. Người cũng luôn nêu gương trong việc khuyến khích Nhân dân phê bình, giám sát công việc của Chính phủ, đồng thời không ngừng nhắc nhở cán bộ các cấp, ngành phải gương mẫu trong việc tuân thủ pháp luật, trước hết là cán bộ thuộc ngành hành pháp và tư pháp.

c) Tăng cường tính nghiêm minh của pháp luật đi đôi với đẩy mạnh giáo dục đạo đức cách mạng

Hồ Chí Minh không chỉ chú trọng xây dựng mà còn thực hiện nghiêm minh Hiến pháp và pháp luật. Trong thi hành pháp luật, cái khó nhất là phải bảo đảm được tính khách quan, công bằng, bình đẳng của mọi công dân trước pháp luật. Người chỉ rõ: “Pháp luật phải thẳng tay trừng trị những kẻ bất liêm, bất kỳ kẻ ấy ở địa vị nào, làm nghề nghiệp gì”¹. Ngày 27/11/1945, Người ký sắc lệnh ấn định hình phạt tội đưa và nhận hối lộ sẽ bị phạt từ 5 đến 20 năm khổ sai và phải nộp gấp đôi số tiền nhận hối lộ². Ngày 26/01/1946, Người ký “quốc lệnh” khép tội tham ô, trộm cắp của công vào tội tử hình.

Tuy nhiên, không vì thế mà đề cao một chiều vai trò của pháp luật, coi pháp luật là tối thượng, bỏ qua vai trò

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.6, tr.127.

2. Dẫn theo Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Giáo trình tư tưởng Hồ Chí Minh*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2009, tr.230.

hỗ trợ của các nhân tố khác trong đó có vấn đề giáo dục đạo đức. Đạo đức và pháp luật có mối quan hệ khăng khít với nhau. Pháp luật bao giờ cũng là một biện pháp để khẳng định một chuẩn mực đạo đức nào đó và biến nó thành thói quen. Chuẩn mực đạo đức càng đúng đắn bao nhiêu thì vai trò của pháp luật càng quan trọng bấy nhiêu. Chỉ có đức nhân không đủ cai trị, chỉ có pháp luật cũng không thể thi hành.

Hồ Chí Minh là một nhà chính trị đạo đức. Đạo đức và chính trị cao nhất của Người là phục vụ Nhân dân. Người luôn kêu gọi thực hành đạo đức, nặng về giáo dục, nhẹ về xử phạt. Đối với kẻ phạm tội như trộm cắp, gái điếm, cờ bạc, buôn lậu, Người yêu cầu Nhà nước phải vừa giáo dục, vừa dùng pháp luật để cải tạo họ, giúp họ trở nên những người lương thiện. Theo Người, trừ những người cố ý phá hoại, ngoài ra, không ai cố ý mắc sai lầm. Sai lầm là vì không hiểu, không biết. Vì vậy, đối với cán bộ bị sai lầm, ta quyết không nên cho rằng họ muốn như thế mà công kích họ. Trái lại, ta phải dùng thái độ thân thiết, giúp họ tìm ra cái cố vì sao mà sai lầm? Sai lầm như thế, sẽ có hại đến công việc thế nào? Làm thế nào mà sửa chữa? Nhấn mạnh giáo dục nhưng không quên kỷ luật, Hồ Chí Minh viết: “Sửa chữa sai lầm, cố nhiên cần dùng cách giải thích thuyết phục, cảm hóa, dạy bảo. Song không phải tuyệt nhiên không dùng xử phạt. Lầm lỗi có việc to, việc nhỏ. Nếu nhất luật không xử phạt thì sẽ mất cả kỷ luật, thì sẽ

mở đường cho bọn cố ý phá hoại. Vì vậy, hoàn toàn không dùng xử phạt là không đúng. Mà chút gì cũng dùng đến xử phạt cũng không đúng”¹.

Với Hồ Chí Minh, việc xây dựng và thi hành pháp luật phải dựa trên nền tảng đạo đức của xã hội và các giá trị đạo đức thấm sâu trong mọi quy định của pháp luật. Nói cách khác, pháp luật trong nhà nước pháp quyền là nhân nghĩa, là pháp luật vì con người.

d) Ý nghĩa của những quan điểm đó trong việc xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa hiện nay

Trước đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam chưa dùng khái niệm “nhà nước pháp quyền”, mà dùng khái niệm kiểu nhà nước, nhà nước chuyên chính vô sản, nhà nước xã hội chủ nghĩa. Tuy nhiên, tư tưởng về nhà nước pháp quyền vẫn được thể hiện. Đó là, nhà nước - công cụ thực hiện quyền làm chủ của Nhân dân.

Tại Hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa VII (năm 1994), Đảng chính thức dùng khái niệm “nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa”. Qua các kỳ đại hội, đến Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Đảng tiếp tục khẳng định các quan điểm về xây dựng “Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân do Đảng Cộng sản

1 Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.323-324.

lãnh đạo”¹. Đây là một bước tiến dài trên con đường nhận thức về nhà nước pháp quyền ở Việt Nam.

Xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa là tất yếu, do yêu cầu phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, mở cửa, giao lưu, hội nhập kinh tế. Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa là một hình thức, tổ chức nhà nước, một trình độ phát triển của nhà nước về phương diện tổ chức, thiết kế, hoạt động - cách thức, hình thức, kỹ thuật tổ chức bộ máy nhà nước để bảo đảm cho Hiến pháp và pháp luật giữ vị trí tối thượng. Do vậy, nhà nước pháp quyền không xóa nhòa bản chất dân chủ của nhà nước.

Quan niệm về Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của Đảng là kết quả của một quá trình kế thừa và phát triển quan điểm chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, phù hợp với thực tiễn. Hồ Chí Minh là người sáng lập ra Nhà nước công nông đầu tiên ở châu Á. Người lãnh đạo việc xây dựng nhà nước và hệ thống pháp luật đã có một hệ quan điểm rõ ràng, nhất quán và sáng tạo về nhà nước pháp quyền Việt Nam. Nhà nước pháp quyền là Nhà nước xuất phát từ yêu cầu của một nền dân chủ triệt để, đề cao nhân dân, thực hiện dân chủ thực sự. Nhà nước pháp quyền là nhà nước hợp hiến, hợp pháp. Nhà nước là công cụ phát huy quyền làm chủ của nhân dân, bảo vệ và

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Sđd, tr.70.

phát triển quyền con người. Quyền con người không chỉ là quyền của cá nhân mà còn là quyền của dân tộc, độc lập dân tộc, giải phóng con người. Đó là tư tưởng rõ nét và phong phú về Nhà nước pháp quyền của Hồ Chí Minh được Đảng Cộng sản Việt Nam quán triệt và phát huy trong quá trình xây dựng Nhà nước pháp quyền Việt Nam. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII khẳng định: “*Tiếp tục xây dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa do Đảng lãnh đạo là nhiệm vụ trọng tâm của đổi mới hệ thống chính trị... Xây dựng Nhà nước pháp quyền phải tiến hành đồng bộ cả lập pháp, hành pháp, tư pháp và được tiến hành đồng bộ với đổi mới hệ thống chính trị theo hướng tinh gọn, hiệu lực, hiệu quả; gắn với đổi mới kinh tế, văn hóa, xã hội. Tiếp tục hoàn thiện cơ chế bảo vệ Hiến pháp và pháp luật*”¹.

Câu hỏi 24: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về xây dựng Nhà nước trong sạch, vững mạnh. Để xây dựng Nhà nước ta hiện nay cần chú ý những vấn đề gì?

Trả lời:

a) Kiểm soát quyền lực nhà nước

Để giữ vững bản chất của Nhà nước, bảo đảm cho Nhà nước hoạt động có hiệu quả, phòng chống thoái hóa, biến

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sdd, tr.175.

chất trong đội ngũ cán bộ nhà nước, Hồ Chí Minh rất chú trọng vấn đề kiểm soát quyền lực nhà nước.

Các cơ quan, cán bộ nhà nước dù ít hay nhiều đều nắm giữ quyền lực trong tay. Quyền lực này là do Nhân dân ủy thác cho. Nhưng một khi đã nắm quyền lực, cán bộ nhà nước đều có thể trở nên lạm quyền. Vì vậy, theo Hồ Chí Minh, kiểm soát quyền lực nhà nước là tất yếu. Người viết: “Dân ghét các ông chủ tịch, các ông Ủy viên vì cái tật ngông nghênh, cậy thế, cậy quyền. Những ông này không hiểu nhiệm vụ và chính sách của Việt Minh, nên khi nắm được chút quyền trong tay vẫn hay lạm dụng”¹. Vì thế, để đảm bảo mọi quyền lực thuộc về Nhân dân cần kiểm soát quyền lực nhà nước.

Hình thức kiểm soát quyền lực nhà nước, trước hết cần phát huy vai trò, trách nhiệm của Đảng Cộng sản. Đảng có vai trò lãnh đạo Nhà nước và xã hội, vì vậy Đảng cũng có quyền và trách nhiệm kiểm soát quyền lực nhà nước. Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Công việc của Đảng và Nhà nước ngày càng nhiều. Muốn hoàn thành tốt mọi việc, thì toàn thể đảng viên và cán bộ phải chấp hành nghiêm chỉnh đường lối và chính sách của Đảng. Và muốn như vậy, thì các cấp ủy đảng phải tăng cường công tác *kiểm tra*. Vì kiểm tra có tác dụng thúc đẩy và giáo dục đảng viên và cán bộ làm tròn nhiệm vụ đối với Đảng, đối với

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.51.

Nhà nước, làm gương mẫu tốt cho nhân dân”¹. Để kiểm soát có kết quả tốt theo Hồ Chí Minh, cần có hai điều kiện là việc kiểm soát phải có hệ thống và người kiểm soát phải là người rất có uy tín. Người còn nêu rõ hai cách kiểm soát là từ trên xuống và từ dưới lên, đặc biệt là phải “khéo kiểm soát”.

Vấn đề kiểm soát quyền lực nhà nước dựa trên cách thức tổ chức bộ máy nhà nước và việc phân công, phân nhiệm giữa các cơ quan thực thi quyền lực nhà nước cũng đã được Hồ Chí Minh đề cập đến. *Hiến pháp năm 1946* do Người là Trưởng ban soạn thảo có ghi rõ một số hình thức kiểm soát bên trong Nhà nước, trong đó nổi bật là kiểm soát của Nghị viện nhân dân đối với Chính phủ. Nghị viện nhân dân có quyền “Kiểm soát và phê bình Chính phủ” (Điều 36), “Bộ trưởng nào không được Nghị viện tín nhiệm thì phải từ chức” (Điều 54)...

Nhân dân là chủ thể tối cao của quyền lực nhà nước. Vì thế, Nhân dân có quyền kiểm soát quyền lực nhà nước. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Phải tổ chức sự kiểm soát, mà muốn kiểm soát đúng thì cũng phải có quần chúng giúp mới được”². Đảng cầm quyền cần chú ý phát huy vai trò kiểm soát quyền lực của Nhân dân. Nếu không có Nhân dân giúp sức thì Đảng khó có thể hoàn thành tốt mọi nhiệm vụ. Vì vậy, “mọi công tác phải dựa

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.14, tr.362.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.325.

hắn vào quần chúng, hoan nghênh quần chúng đôn đốc và kiểm tra”¹.

b) Xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức đủ đức và tài

Nhà nước trong sạch, vững mạnh hay không một phần là do cán bộ, công chức nhà nước. Vì vậy, ngay từ rất sớm, Hồ Chí Minh đã nhận thấy phải nhanh chóng đào tạo, bồi dưỡng nhằm hình thành một đội ngũ cán bộ, viên chức, công chức nhà nước có trình độ văn hóa, am hiểu pháp luật, thành thạo nghiệp vụ hành chính và nhất là phải có đạo đức cần, kiệm, liêm, chính, chí công, vô tư. Theo Người, cán bộ, công chức nhà nước cần có đầy đủ các phẩm chất: Tuyệt đối trung thành với cách mạng. Đây là yêu cầu đầu tiên của cán bộ, công chức. Họ phải là những người kiên cường bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ Nhà nước. Lòng trung thành đó phải được thể hiện hằng ngày, hằng giờ trong mọi lĩnh vực công tác. Hằng hái, thành thạo công việc, giỏi chuyên môn, nghiệp vụ. Có mối liên hệ mật thiết với nhân dân. Cán bộ, công chức phải là người dám phụ trách, dám quyết đoán, dám chịu trách nhiệm nhất là trong những tình huống khó khăn “thắng không kiêu, bại không nản”. Đó là những người có ý thức sẵn sàng làm đầy tớ cho dân. Phải thường xuyên tự phê bình và phê bình, luôn luôn có ý thức và hành động vì sự lớn mạnh, trong sạch của Nhà nước.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.8, tr.507.

c) *Đề phòng và khắc phục những tiêu cực trong hoạt động của Nhà nước*

Đặc quyền đặc lợi: Xây dựng Nhà nước trong sạch, vững mạnh đòi hỏi phải tẩy trừ những thói cậy mình là những người trong cơ quan chính quyền để cửa quyền, hách dịch với dân, lạm quyền, đồng thời để vợ vét tiền của, lợi dụng chức quyền để làm lợi cho cá nhân mình, làm như thế tức là sa vào chủ nghĩa cá nhân.

Tham ô, lãng phí, quan liêu là giặc nội xâm, giặc ở trong lòng, nguy hiểm hơn giặc ngoại xâm. Hồ Chí Minh cho rằng: “Tham ô, lãng phí và bệnh quan liêu, dù cố ý hay không, cũng là *bạn đồng minh* của thực dân và phong kiến... Tội lỗi ấy cũng nặng như tội lỗi Việt gian, mật thám”¹.

Lãng phí là một căn bệnh mà Hồ Chí Minh lên án gay gắt và chính bản thân Người làm gương, tích cực thực hành chống lãng phí trong cuộc sống hằng ngày như lãng phí thời gian, sức lao động, tiền của.

Quan liêu có ở các cấp từ Trung ương đến cơ sở. Hồ Chí Minh phê bình những người và các cơ quan lãnh đạo từ cấp trên đến cấp dưới không sát công việc với thực tế, không theo dõi và giáo dục cán bộ, không gần gũi với quần chúng. Đối với công việc thì trọng hình thức mà không xem xét hết mọi mặt, không đi sâu vào vấn đề, chỉ biết

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.357-358.

khai hội, viết chỉ thị, xem báo cáo trên giấy chứ không kiểm tra đến nơi đến chốn thành thử có mắt mà không thấy suốt, có tai mà không nghe thấu, có chế độ mà không biết giữ đúng, có kỷ luật mà không nắm vững... Thế là bệnh quan liêu đã ấp ủ, dung túng, che chở cho bệnh tham ô, lãng phí. Vì vậy, muốn trừ sạch nạn tham ô, lãng phí thì trước mắt phải tẩy sạch bệnh quan liêu.

Tư túng, chia rẽ, kiêu ngạo: Đây là những hành động gây mất đoàn kết, gây rối cho công tác. Hồ Chí Minh kịch liệt lên án tệ kéo bè, kéo cánh. Người không có tài năng gì cũng kéo vào chức này, chức nọ. Người có tài, đức mà không vừa lòng mình thì đẩy ra ngoài. Trong chính quyền còn hiện tượng gây mất đoàn kết, không biết cách làm cho mọi người hòa thuận với nhau, còn “bên vực lớp này, chống lại lớp khác”. Ngoài ra, có người còn kiêu ngạo “tưởng mình ở trong cơ quan Chính phủ là thần thánh rồi... cử chỉ lúc nào cũng vác mặt “quan cách mạng””¹ làm mất uy tín của Nhà nước.

d) Những vấn đề cần chú ý trong xây dựng Nhà nước hiện nay theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Để xây dựng Nhà nước trong sạch, vững mạnh cần đẩy mạnh việc hoàn thiện hệ thống pháp luật gắn với tổ chức thi hành pháp luật nhằm nâng cao hiệu lực, hiệu quả của Nhà nước, bảo đảm pháp luật vừa là công cụ để Nhà nước

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.66.

quản lý xã hội, để Nhân dân làm chủ, kiểm tra, giám sát quyền lực nhà nước.

Xác định rõ cơ chế phân công, phối hợp thực thi quyền lực nhà nước, nhất là cơ chế kiểm soát quyền lực giữa các cơ quan nhà nước trong việc thực hiện các quyền lập pháp, hành pháp và tư pháp trên cơ sở quyền lực nhà nước là thống nhất; xác định rõ hơn quyền hạn và trách nhiệm của các quyền nêu trên. Đồng thời, quy định rõ hơn cơ chế phối hợp trong việc thực hiện và kiểm soát quyền lực ở các cấp chính quyền. Tiếp tục phân định rõ thẩm quyền và trách nhiệm giữa các cơ quan nhà nước.

Chú trọng công tác xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức. Đảng phải tập trung lãnh đạo về đường lối, chủ trương, xây dựng tiêu chí, tiêu chuẩn, cơ chế chính sách về cán bộ, công chức. Đẩy mạnh dân chủ hóa công tác cán bộ, quy định rõ trách nhiệm, thẩm quyền của mỗi tổ chức, mỗi cấp trong xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức, có bản lĩnh chính trị vững vàng, phẩm chất đạo đức trong sáng, có năng lực, trình độ chuyên môn phù hợp, đáp ứng yêu cầu của giai đoạn mới. Hoàn thiện tiêu chí về đánh giá, kiểm tra, giám sát việc thực thi công vụ; xác định rõ quyền hạn, trách nhiệm của người đứng đầu cơ quan hành chính. Rà soát, sửa đổi bổ sung chính sách đối với cán bộ, công chức theo hướng khuyến khích cán bộ, công chức nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, đạo đức công vụ, hoàn thành tốt nhiệm vụ; lấy bản lĩnh chính trị, phẩm chất đạo đức, năng lực, hiệu quả thực thi nhiệm vụ để đánh giá, đề bạt,

bổ nhiệm cán bộ. Xây dựng cơ chế chính sách thu hút và trọng dụng nhân tài.

Đẩy mạnh hơn nữa cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, quan liêu, hách dịch; thực hành tiết kiệm trong các cơ quan nhà nước và trong đội ngũ cán bộ, công chức.

Tiếp tục nâng cao hiệu quả thực hiện và đổi mới mạnh mẽ phương thức lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước. Bản chất, tính chất của Nhà nước gắn liền với vai trò, trách nhiệm của Đảng cầm quyền. Do đó, đến lượt Đảng, một tiền đề tất yếu được đặt ra là sự trong sạch của Đảng là yếu tố quyết định cho sự thành công của việc xây dựng Nhà nước vững mạnh theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Chương V

**TƯ TƯỚNG HỒ CHÍ MINH
VỀ ĐẠI ĐOÀN KẾT TOÀN DÂN TỘC VÀ ĐOÀN KẾT QUỐC TẾ**

Câu hỏi 25: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của đại đoàn kết dân tộc trong sự nghiệp cách mạng?

Trả lời:

Tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết dân tộc là hệ thống những luận điểm, nguyên tắc, phương pháp giáo dục, tập hợp và tổ chức cách mạng nhằm phát huy đến mức cao nhất sức mạnh dân tộc và sức mạnh thời đại trong sự nghiệp đấu tranh vì độc lập dân tộc, dân chủ và chủ nghĩa xã hội. Nói cách khác, đó là tư tưởng xây dựng, củng cố, mở rộng lực lượng cách mạng trong sự nghiệp giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người.

a) Đại đoàn kết dân tộc là vấn đề có ý nghĩa chiến lược, quyết định thành công của cách mạng

Muốn đưa cách mạng đến thành công phải có lực lượng cách mạng đủ mạnh để chiến thắng kẻ thù và xây

dựng thành công xã hội mới; muốn có lực lượng cách mạng mạnh phải thực hiện đại đoàn kết, quy tụ mọi lực lượng cách mạng thành một khối vững chắc. Do đó, đoàn kết trở thành vấn đề chiến lược lâu dài của cách mạng, là nhân tố bảo đảm cho thắng lợi của cách mạng.

Đoàn kết không phải là thủ đoạn chính trị nhất thời mà là tư tưởng cơ bản, nhất quán, xuyên suốt tiến trình cách mạng Việt Nam. Lịch sử Việt Nam đã chứng minh cứ khi nào dân tộc Việt Nam đoàn kết thì đất nước giành độc lập và khi nào Nhân dân không đoàn kết thì sẽ bị mất chủ quyền. Hồ Chí Minh viết: “Sử dạy cho ta bài học này:

Lúc nào dân ta đoàn kết muôn người như một thì nước ta độc lập, tự do.

Trái lại lúc nào dân ta không đoàn kết thì bị nước ngoài xâm lấn”¹.

Tư tưởng đại đoàn kết toàn dân của Hồ Chí Minh trở thành vấn đề có ý nghĩa chiến lược đối với cách mạng Việt Nam. Đó là chiến lược tập hợp mọi lực lượng nhân dân, nhằm hình thành sức mạnh to lớn của cả dân tộc trong cuộc đấu tranh chống kẻ thù của dân tộc và giai cấp. Điều đó được Người tổng kết thành những luận điểm có tính chân lý, như: “Đoàn kết là sức mạnh, đoàn kết là thắng lợi”²; “đoàn kết là sức mạnh, là then chốt của thành công”³; “Bây giờ còn một điểm rất quan trọng, cũng là điểm mấu

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.3, tr.256.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.14, tr.27, 186.

Điểm này mà thực hiện tốt thì đẻ ra con cháu đều tốt: Đó là đoàn kết”¹;

*“Đoàn kết, đoàn kết, đại đoàn kết,
Thành công, thành công, đại thành công!”*².

Đại đoàn kết luôn được coi là vấn đề sống còn của cách mạng. Tuy nhiên, ở mỗi giai đoạn, mỗi thời kỳ phát triển của cách mạng có thể và cần thiết phải điều chỉnh chính sách, phương pháp tập hợp lực lượng cho phù hợp với những đối tượng khác nhau trong cộng đồng các dân tộc; có như vậy, chiến lược đại đoàn kết mới phát huy hết vai trò tích cực của mình.

b) Đại đoàn kết dân tộc là mục tiêu và nhiệm vụ hàng đầu của cách mạng

Đoàn kết, đại đoàn kết trong nhận thức của Hồ Chí Minh không đơn giản là phương pháp tập hợp, tổ chức lực lượng cách mạng mà cao hơn nó chính là mục tiêu, nhiệm vụ hàng đầu của cách mạng. Do đó, đại đoàn kết dân tộc phải được quán triệt trong mọi chủ trương, đường lối của Đảng. Ở bất cứ thời kỳ cách mạng nào khi xây dựng đường lối chiến lược, vấn đề quan trọng hàng đầu của Đảng là xác định được mục tiêu, nhiệm vụ và phương pháp đúng đắn, phù hợp với nguyện vọng, quyền lợi của đại đa số dân chúng thì mới có thể thu hút và phát huy triệt để sức mạnh của quần chúng vào sự nghiệp đấu tranh cách mạng.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.589.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.455.

Mục tiêu tổng quát của cách mạng Việt Nam theo Hồ Chí Minh là giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp và giải phóng con người. Để thực hiện mục tiêu đó, Người đã đề ra nhiệm vụ cụ thể phải giải quyết trong từng thời kỳ, giai đoạn. Trong *Lời kết thúc buổi ra mắt của Đảng Lao động Việt Nam* ngày 03/3/1951, Hồ Chí Minh đã thay mặt Đảng tuyên bố trước toàn thể dân tộc: “Mục đích của Đảng Lao động Việt Nam có thể gồm trong 8 chữ là: ĐOÀN KẾT TOÀN DÂN, PHỤNG SỰ TỔ QUỐC”¹. Nhiệm vụ là tuyên truyền, huấn luyện làm sao cho nhân dân hiểu và làm được như: “*Một là đoàn kết. Hai là xây dựng chủ nghĩa xã hội. Ba là đấu tranh thống nhất nước nhà*”².

Đại đoàn kết dân tộc không chỉ là mục tiêu, nhiệm vụ hàng đầu của Đảng mà còn là mục tiêu, nhiệm vụ hàng đầu của dân tộc. Lợi ích tối cao của dân tộc là độc lập chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ. Đây không chỉ là mong muốn của Đảng mà còn là mong muốn của cả dân tộc. Đây cũng chính là chân lý, là sức mạnh, là ngọn cờ của đoàn kết dân tộc.

Đại đoàn kết dân tộc là đòi hỏi khách quan của bản thân quần chúng Nhân dân trong cuộc đấu tranh để tự giải phóng, là sự nghiệp của quần chúng, do quần chúng, vì quần chúng. Đảng có sứ mệnh thức tỉnh, tập hợp, hướng dẫn quần chúng trong cuộc đấu tranh vì độc lập dân tộc, tự do cho Nhân dân, hạnh phúc cho con người. Bởi lẽ, đại

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.49.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.14, tr.161.

đoàn kết dân tộc không phải là chủ trương, sách lược xuất phát từ ý muốn chủ quan của lực lượng lãnh đạo mà là một nhu cầu, một đòi hỏi khách quan của chính quần chúng trong cuộc đấu tranh tự giải phóng mình. Nhưng muốn thực hiện tất cả các mục tiêu đó thì phải phát huy được lực lượng của toàn dân, nghĩa là phải xây dựng được khối đại đoàn kết dân tộc. Vì vậy, mục tiêu, nhiệm vụ hàng đầu của Đảng, của cách mạng phải là xây dựng khối đại đoàn kết dân tộc vào điều kiện cụ thể của Việt Nam.

Câu hỏi 26: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về lực lượng của đại đoàn kết dân tộc. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?

Trả lời:

a) Đại đoàn kết dân tộc là đại đoàn kết toàn dân

Nói tới khối đại đoàn kết toàn dân tộc cũng có nghĩa là phải tập hợp được tất cả mọi người dân vào trong cuộc đấu tranh chung. Trong quan niệm của Hồ Chí Minh thì dân là toàn thể “mọi con dân nước Việt”, không phân biệt già, trẻ, gái, trai, giàu, nghèo, quý, tiện. Dân là gốc rễ, nền tảng của nước, là chủ thể của khối đại đoàn kết, là nguồn sức mạnh quyết định mọi thắng lợi của cách mạng. Dân là một khối không đồng nhất, gồm nhiều giai cấp, tầng lớp, nhiều dân tộc, có lợi ích chung và riêng khác nhau. Bởi vậy, muốn xây dựng được khối đại đoàn kết dân tộc phải xác định rõ vị trí của các giai tầng trong xã hội.

Hồ Chí Minh đã tìm ra mẫu số chung để gắn kết các giai tầng trong đấu tranh giải phóng dân tộc. Đó là ý thức về cộng đồng dân tộc, về nền độc lập, tự do của dân tộc. Người nêu rõ: “Ta đoàn kết để đấu tranh cho thống nhất và độc lập của Tổ quốc; ta còn phải đoàn kết để xây dựng nước nhà. Ai có tài, có đức, có sức, có lòng phụng sự Tổ quốc và phục vụ nhân dân thì ta đoàn kết với họ”¹. Người đã lấy hình tượng 5 ngón tay có ngón dài, ngón ngắn nhưng ngắn dài đều họp lại nơi bàn tay. Trong mấy triệu người cũng có người thế này người thế khác nhưng đều dòng dõi tổ tiên ta cả.

Tuy nhiên, tư tưởng đại đoàn kết Hồ Chí Minh có lập trường giai cấp rõ ràng. Đó là đại đoàn kết toàn dân với nòng cốt là liên minh công - nông do Đảng Cộng sản lãnh đạo. Vì họ là lực lượng đông đảo nhất, bị áp bức bóc lột nhất cho nên họ đấu tranh cách mạng triệt để nhất. Người coi liên minh này như cái nền của nhà, cái gốc của cây. Người viết: “Đại đoàn kết tức là trước hết phải đoàn kết đại đa số nhân dân, mà đại đa số nhân dân ta là công nhân, nông dân và các tầng lớp nhân dân lao động khác. Đó là *nền gốc* của đại đoàn kết. Nó cũng như cái nền của nhà, gốc của cây. Nhưng đã có nền vững, gốc tốt, còn phải đoàn kết các tầng lớp nhân dân khác”². Sau này, Người cho rằng lực lượng nòng cốt của khối đại đoàn kết ấy chính là liên minh công - nông - trí thức.

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.9, tr.244.

b) Điều kiện thực hiện đại đoàn kết dân tộc

- Muốn xây dựng khối đại đoàn kết toàn dân tộc phải kế thừa truyền thống yêu nước - nhân nghĩa - đoàn kết của dân tộc.

Văn hóa Việt Nam là văn hóa khoan dung, hòa mục để hòa đồng, được hình thành và phát triển trên cơ tầng văn hóa bản địa - văn hóa Đông Nam Á. Văn hóa Việt Nam là một nền văn hóa thống nhất trong đa dạng. Tính thống nhất của văn hóa Việt Nam được củng cố ở ý thức chung về quốc gia dân tộc, về con Rồng cháu Tiên. Đây chính là sợi dây liên kết các tộc người, các giai tầng trong xã hội Việt Nam và tạo nên một sức mạnh vô địch, làm cho đất nước được trường tồn, bản sắc được giữ vững. Trải qua hàng ngàn năm đấu tranh dựng nước và giữ nước, tinh thần yêu nước, nhân nghĩa gắn liền với ý thức cố kết cộng đồng của dân tộc Việt Nam đã được hình thành và củng cố, tạo thành một truyền thống bền vững, trở thành tình cảm tự nhiên của mỗi người:

Nhiều điều phủ lấy giá gương

Người trong một nước phải thương nhau cùng.

Thành một triết lý nhân sinh:

Một cây làm chẳng nên non

Ba cây chụm lại nên hòn núi cao.

Tinh thần ấy, tình cảm ấy theo thời gian trở thành lẽ sống của mỗi con người Việt Nam, chúng làm cho vận mệnh của mỗi cá nhân gắn chặt vào vận mệnh của cộng đồng, vào sự sống còn và phát triển của dân tộc; chúng là

cơ sở của ý chí kiên cường, bất khuất, tinh thần dũng cảm, hy sinh vì dân, vì nước của mỗi con người Việt Nam, đồng thời là giá trị tinh thần thúc đẩy sự phát triển của cộng đồng và của mỗi cá nhân trong quá trình dựng nước và giữ nước, làm nên truyền thống đoàn kết của dân tộc. Nhận thức rõ tầm quan trọng đặc biệt của tinh thần yêu nước và sự đoàn kết của Nhân dân, Hồ Chí Minh viết: “Lòng yêu nước và sự đoàn kết của nhân dân là một lực lượng vô cùng to lớn, không ai thắng nổi... Nhờ lực lượng ấy mà chúng ta cách mạng thành công, giành được độc lập... Nhờ lực lượng ấy mà chúng ta sẽ đuổi sạch thực dân Pháp ra khỏi đất nước ta, và lấy lại thống nhất và độc lập thật sự”¹.

- *Phải có tấm lòng khoan dung, độ lượng, tin vào Nhân dân, tin vào con người.* Lòng khoan dung độ lượng ở Hồ Chí Minh không phải là một sách lược nhất thời, một thủ đoạn chính trị mà là sự tiếp nối và phát triển truyền thống nhân ái, bao dung của dân tộc, từ chính mục tiêu của cách mạng mà Người suốt đời theo đuổi. Người kêu gọi tất cả những ai có lòng yêu nước, không phân biệt tầng lớp, tín ngưỡng, chính kiến và trước đây đã từng đứng vào phe nào, hãy cùng nhau đoàn kết vì nước, vì dân. Người viết: “Trong mấy triệu người cũng có người thế này thế khác, nhưng thế này hay thế khác đều dòng dõi của tổ tiên ta. Vậy nên ta phải khoan hồng đại độ. Ta phải nhận rằng

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.164-165.

đã là con Lạc cháu Hồng thì ai cũng có ít hay nhiều lòng ái quốc. Đối với những đồng bào lạc lối lầm đường, ta phải lấy tình thân ái mà cảm hóa họ. Có như thế mới thành đại đoàn kết, có đại đoàn kết thì tương lai chắc sẽ vẻ vang”¹.

Muốn đoàn kết trước hết phải hiểu dân, tin dân, dựa vào dân, giải quyết hài hòa mối quan hệ giữa các giai cấp, tôn giáo, tín ngưỡng, cần xóa bỏ mọi thành kiến, phải thật thà đoàn kết, đoàn kết chặt chẽ và rộng rãi. Vì, dân là chỗ dựa vững chắc của Đảng, là nguồn sức mạnh vô tận và vô địch của khối đại đoàn kết, quyết định thắng lợi của cách mạng. Nguyên tắc này vừa tiếp nối truyền thống của dân tộc “Nước lấy dân làm gốc”, “Chở thuyền là dân mà lật thuyền cũng là dân”, vừa là sự quán triệt sâu sắc nguyên lý của chủ nghĩa Mác - Lênin: “Cách mạng là sự nghiệp của quần chúng”.

c) Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay

Đại đoàn kết dân tộc luôn được Đảng coi là một trong những vấn đề có ý nghĩa quan trọng hàng đầu trong sự nghiệp xây dựng, phát triển đất nước. Đảng luôn nêu cao ngọn cờ đại đoàn kết dân tộc, mở rộng Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, chủ trương xóa bỏ mọi thành kiến, mặc cảm, hận thù trong quá khứ; tập hợp, đoàn kết mọi lực lượng, mọi người Việt Nam ở trong nước và định cư ở nước ngoài vào sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước, lấy liên

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.280-281.

minh công nhân với nông dân và trí thức làm nòng cốt của khối đại đoàn kết dân tộc. Khuyến khích các thành phần kinh tế, xác lập quyền làm chủ của người lao động trong lĩnh vực kinh tế, khuyến khích làm giàu chính đáng theo pháp luật, đồng thời thực hiện tốt các chính sách “đền ơn đáp nghĩa”, “xóa đói, giảm nghèo”.

Bộ Chính trị Ban Chấp hành Trung ương Đảng đã ra Nghị quyết số 07-NQ/TW về đại đoàn kết dân tộc và tăng cường Mặt trận dân tộc thống nhất. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII (tháng 6/1996) và lần thứ X (tháng 4/2006) của Đảng đã nâng vấn đề đại đoàn kết dân tộc lên một tầm cao mới nhằm phát huy sức mạnh toàn dân tộc trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Trên tinh thần đó, ngày 08/5/2009, Ban Bí thư Trung ương Đảng đã ra Chỉ thị số 35-CT/TW về việc tổ chức Đại hội đại biểu toàn quốc các dân tộc thiểu số Việt Nam và yêu cầu các cấp ủy Đảng từ trung ương đến địa phương tập trung lãnh đạo, chỉ đạo thực hiện tốt nhiệm vụ chính trị quan trọng này. Do đó, Đại hội toàn quốc được tiến hành vào trung tuần tháng 5/2010 nhân dịp kỷ niệm 100 năm ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh. Đây là một biểu hiện rất rõ của việc vận dụng sáng tạo tư tưởng đại đoàn kết dân tộc của Hồ Chí Minh trong tình hình mới. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (tháng 01/2016) nhấn mạnh: “Đại đoàn kết toàn dân tộc phải dựa trên cơ sở giải quyết hài hòa quan hệ lợi ích giữa các thành viên trong xã hội; bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của nhân dân; không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh

thân của nhân dân, bảo đảm mỗi người dân đều được thụ hưởng những thành quả của công cuộc đổi mới”¹ và “Đoàn kết các dân tộc có vị trí chiến lược trong sự nghiệp cách mạng của nước ta”².

Câu hỏi 27: Cần bảo đảm những nguyên tắc và phương pháp nào trong xây dựng khối đại đoàn kết toàn dân tộc theo tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

a) Nguyên tắc đại đoàn kết dân tộc theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Dù cách mạng Việt Nam trải qua những thời kỳ lịch sử khác nhau, song chiến lược đại đoàn kết dân tộc của Hồ Chí Minh luôn được xây dựng, hoàn thiện và tuân theo những nguyên tắc nhất quán sau:

- Đại đoàn kết phải được xây dựng trên cơ sở bảo đảm những lợi ích tối cao của dân tộc, lợi ích của nhân dân lao động và quyền thiêng liêng của con người.

Trong mỗi quốc gia dân tộc bao giờ cũng tồn tại những tầng lớp, giai cấp khác nhau. Mỗi giai cấp, mỗi tầng lớp lại có lợi ích khác nhau nhưng tất cả các lợi ích khác nhau đó đều có một điểm chung là lợi ích dân tộc. Quyền lợi của các tầng lớp, giai cấp có thực hiện được hay không còn phụ

1, 2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.159, 164.

thuộc vào dân tộc đó có được độc lập tự do, có đoàn kết hay không và việc nhận thức, giải quyết đúng đắn các quan hệ lợi ích đó như thế nào. Nguyên tắc đại đoàn kết dân tộc Hồ Chí Minh là tìm kiếm, trân trọng và phát huy những yếu tố tương đồng, thu hẹp đến mức thấp nhất những yếu tố khác biệt, mâu thuẫn và Người bao giờ cũng tìm ra những yếu tố của đoàn kết dân tộc thay cho sự đào sâu tách biệt, thực hiện sự quy tụ thay cho việc loại trừ những yếu tố khác nhau về lợi ích.

Theo Hồ Chí Minh, lợi ích tối cao của dân tộc là độc lập, chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ, là bình đẳng, dân chủ, tự do. Lợi ích tối cao này là ngọn cờ đoàn kết, là sức mạnh dân tộc và là nguyên tắc bất di bất dịch của cách mạng Việt Nam. Đó cũng là nguyên tắc bất biến trong tư tưởng Hồ Chí Minh giúp Người tìm ra những phương pháp để thực hiện nguyên tắc đó trong chiến lược đại đoàn kết dân tộc của mình.

- Tin vào dân, dựa vào dân, phấn đấu vì quyền lợi của dân.

Đây là nguyên tắc xuất phát từ tư tưởng lấy dân làm gốc của ông cha ta được Người kế thừa và nâng lên một bước trên cơ sở quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, cách mạng là sự nghiệp của quần chúng, Nhân dân là người sáng tạo ra lịch sử. Với Hồ Chí Minh, yêu dân, tin dân, dựa vào dân, sống, đấu tranh vì dân là nguyên tắc tối cao, xuyên suốt trong tư duy chiến lược và hoạt động thực tiễn. Người viết: “Trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân. Trong thế giới không gì mạnh bằng lực lượng đoàn

kết của nhân dân”¹ và “Gốc có vững cây mới bền, xây lầu thắng lợi trên nền nhân dân”².

Tin vào dân, dựa vào dân và lấy dân làm gốc có nghĩa là phải tin tưởng vững chắc vào sức mạnh to lớn và năng lực sáng tạo của Nhân dân, phải đánh giá đúng vai trò của lực lượng nhân dân. Người viết: “Có lực lượng dân chúng việc to tát mấy, khó khăn mấy làm cũng được. Không có, thì việc gì làm cũng không xong. Dân chúng biết giải quyết nhiều vấn đề một cách giản đơn, mau chóng, đầy đủ mà những người tài giỏi, những đoàn thể to lớn, nghĩ mãi không ra”³.

- Đại đoàn kết một cách tự giác, có tổ chức, có lãnh đạo; đại đoàn kết rộng rãi, lâu dài, bền vững trên cơ sở liên minh công - nông - trí, do giai cấp công nhân lãnh đạo.

Theo Hồ Chí Minh, có đoàn kết mới tạo nên sức mạnh của cách mạng. Muốn đoàn kết và lãnh đạo cách mạng, điều kiện tiên quyết là phải có một Đảng cách mạng với tính cách là bộ tham mưu, là hạt nhân để tập hợp quần chúng trong nước và tổ chức, giữ mối liên hệ với bè bạn ở ngoài nước. Đảng cách mạng muốn thống nhất về chính trị và tư tưởng thì phải giữ vững bản chất của giai cấp công nhân, phải được vũ trang bằng chủ nghĩa chân chính, khoa học và cách mạng nhất là chủ nghĩa Mác - Lênin.

Đại đoàn kết một cách tự giác là một tập hợp bền vững của các lực lượng xã hội có định hướng, tổ chức và có lãnh

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.453.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.502, 335.

đạo. Đây là sự khác biệt mang tính nguyên tắc của tư tưởng Hồ Chí Minh về chiến lược đại đoàn kết dân tộc với tư tưởng đoàn kết, tập hợp lực lượng của các nhà yêu nước Việt Nam tiền bối và một số lãnh tụ cách mạng trong khu vực và trên thế giới.

- Đại đoàn kết chân thành, thân ái, thẳng thắn theo nguyên tắc tự phê bình, phê bình vì sự thống nhất bền vững.

Giữa các bộ phận của khối đại đoàn kết dân tộc, bên cạnh những điểm tương đồng còn có những điểm khác nhau cần phải giải quyết theo con đường đối thoại, bàn bạc để đi đến sự nhất trí; bên cạnh những nhân tố tích cực vẫn có những tiêu cực cần phải khắc phục. Để giải quyết vấn đề này, một mặt Hồ Chí Minh nhấn mạnh phương châm “cầu đồng tồn dị”; mặt khác, Người nêu rõ: “Đoàn kết thật sự nghĩa là mục đích phải nhất trí và lập trường cũng phải nhất trí. Đoàn kết thực sự nghĩa là vừa đoàn kết, vừa đấu tranh, học hỏi những cái tốt của nhau, phê bình những cái sai của nhau và phê bình trên lập trường thân ái, vì nước, vì dân”¹.

- Đại đoàn kết dân tộc phải gắn liền với đoàn kết quốc tế; chủ nghĩa yêu nước chân chính phải gắn liền với chủ nghĩa quốc tế trong sáng của giai cấp công nhân.

Ngay khi thành người cộng sản, Hồ Chí Minh đã xác định cách mạng Việt Nam là một bộ phận của cách mạng thế giới và chỉ có thể giành được thắng lợi hoàn toàn khi

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.362.

có sự đoàn kết chặt chẽ với phong trào cách mạng thế giới. Trong quá trình cách mạng, tư tưởng của Người về vấn đề đoàn kết với cách mạng thế giới càng được làm sáng tỏ hơn và đầy đủ hơn. Cách mạng Việt Nam phải gắn với phong trào giải phóng dân tộc trên thế giới, với các nước xã hội chủ nghĩa, với tất cả các lực lượng tiến bộ đấu tranh cho dân chủ và hòa bình thế giới. Cụ thể hơn là với nhân dân Pháp, Mỹ, Liên Xô, Trung Quốc, các nước xã hội chủ nghĩa khác với phong trào đấu tranh vì hòa bình, độc lập dân tộc và tiến bộ xã hội.

Tư tưởng Hồ Chí Minh đã định hướng cho việc hình thành ba tầng Mặt trận: Mặt trận đại đoàn kết dân tộc; mặt trận đoàn kết Việt - Miên - Lào và mặt trận nhân dân thế giới đoàn kết với Việt Nam trong cuộc đấu tranh chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ xâm lược. Đây là sự phát triển rực rỡ và là thắng lợi to lớn của tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết.

b) Phương pháp xây dựng khối đại đoàn kết dân tộc theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Trước hết, muốn xây dựng khối đại đoàn kết phải có phương pháp *tuyên truyền, giáo dục, vận động quần chúng* thật sự khoa học để mọi người tự mình nhận thức được sự cần thiết phải tập hợp lại, từ đó tham gia công việc cách mạng.

Xác định nội dung tuyên truyền, giáo dục phù hợp với tâm lý, nguyện vọng chung nhất của dân tộc và của các giai cấp, tầng lớp xã hội. Tùy theo hoàn cảnh và yêu cầu cụ thể

của từng giai đoạn cách mạng, Hồ Chí Minh đã đưa vào cương lĩnh cách mạng những mục tiêu chiến lược phản ánh chính xác những đòi hỏi cấp bách của lịch sử và những khát vọng cháy bỏng của Nhân dân. Trong những năm tháng chuẩn bị và tiến hành khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền, mục tiêu chiến lược và cũng là nội dung tuyên truyền, giáo dục, khẩu hiệu hành động của Hồ Chí Minh là “độc lập dân tộc” và “người cày có ruộng”; trong thời kỳ chống thực dân Pháp xâm lược, Người nhấn mạnh “dân tộc trên hết, Tổ quốc trên hết”; trong thời kỳ xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, Người nêu cao mục tiêu “xây dựng một nước Việt Nam hòa bình, thống nhất, độc lập, dân chủ và giàu mạnh”; thời kỳ kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, Người nói “Không có gì quý hơn độc lập, tự do”. Đó chính là những nội dung tuyên truyền, giáo dục, vận động đi sâu vào lòng người, có sức lôi cuốn, tập hợp lực lượng theo đúng nội dung của từng thời kỳ cách mạng.

Hồ Chí Minh đã nêu một tấm gương mẫu mực trong việc sử dụng hiệu quả các hình thức tuyên truyền, giáo dục, vận động quần chúng. Cách nói, cách viết của Người ngắn gọn, dễ hiểu, vừa trí thức, vừa bình dân; vừa sâu sắc, vừa giản dị. Nội dung tuyên truyền, vận động của Người luôn sâu sát và phù hợp với đối tượng cần tuyên truyền, vận động. Những vấn đề lớn của cách mạng, của chủ nghĩa Mác - Lênin, của dân tộc và của thời đại đã được Người trình bày bằng ngôn ngữ thông thường rất gần gũi với người lao động, với mọi người dân Việt Nam để ai cũng hiểu được, hiểu được thì nhớ được, nhớ được thì làm được.

Hiệu quả của phương pháp tuyên truyền, giáo dục, vận động còn tùy thuộc vào bản thân người tiến hành công tác tuyên truyền, vận động. Muốn quần chúng tin và làm theo thì bản thân người tiến hành công tác tuyên truyền, giáo dục, vận động phải là một tấm gương đoàn kết trong lời nói và việc làm, có sức lôi cuốn thu phục quần chúng bởi tình cảm trong sáng và tinh thần tận tụy vì nước, vì dân. Những đức tính ấy của người cán bộ cách mạng đều được thể hiện trong công tác vận động, giáo dục quần chúng, trong việc chăm lo bồi dưỡng, rèn luyện đội ngũ cán bộ cách mạng có đủ năng lực, phẩm chất làm hạt nhân đoàn kết quần chúng nhân dân của Hồ Chí Minh.

Tiếp theo là về phương pháp tổ chức. Xây dựng và hoàn thiện hệ thống chính trị là vấn đề quan trọng nhất trong phương pháp đại đoàn kết Hồ Chí Minh. Bởi muốn xây dựng, củng cố khối đại đoàn kết dân tộc thì phải có phương pháp xây dựng, kiện toàn, không ngừng phát triển hệ thống chính trị. Sự thống nhất và bền vững của hệ thống chính trị là yếu tố quyết định sự tồn tại và sức mạnh của khối đại đoàn kết dân tộc.

Về xây dựng Đảng Cộng sản: Đây là hạt nhân lãnh đạo, là linh hồn của khối đại đoàn kết dân tộc, Đảng Cộng sản phải được xây dựng trên nguyên tắc đảng vô sản kiểu mới, phải luôn trong sạch và vững mạnh để đủ sức tập hợp đại đoàn kết và lãnh đạo cách mạng.

Về xây dựng chính quyền cách mạng: Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến việc xây dựng, củng cố Nhà nước

thật sự của dân, do dân, vì dân. Đội ngũ cán bộ, công chức nhà nước phải luôn trung thành, tận tụy phục vụ nhân dân. Chỉ có như vậy, Nhà nước mới thực sự là công cụ của Đảng, là tổ chức đại diện cho quyền lực của Nhân dân, mới được Nhân dân tin tưởng và ủng hộ.

Về xây dựng, hoàn thiện các tổ chức chính trị, các đoàn thể quần chúng và các tổ chức xã hội: Tổ chức rộng rãi nhất, liên quan trực tiếp đến việc tập hợp khối đoàn kết dân tộc là các đoàn thể quần chúng. Chính các đoàn thể quần chúng này tập hợp nhau lại thành Mặt trận dân tộc thống nhất. Mặt trận càng rộng, càng chặt chẽ, càng thống nhất bao nhiêu thì khối đại đoàn kết dân tộc càng mạnh mẽ, càng bền vững bấy nhiêu. Các tổ chức, đoàn thể cần phải được xây dựng cho phù hợp với yêu cầu và trình độ nhận thức của quần chúng. Trước hết, đó là sự kế thừa các tổ chức xã hội truyền thống, tiến dần đến các tổ chức cách mạng đơn giản, tiến tới các tổ chức hướng quần chúng vào công cuộc cứu nước.

Hình thức tổ chức các đoàn thể quần chúng hết sức đa dạng, phù hợp với từng lứa tuổi, ngành nghề (các hội: Công nhân Cứu quốc, Nông dân Cứu quốc, Thanh niên Cứu quốc, Phụ nữ Cứu quốc, Phụ lão Cứu quốc...) trong cuộc cách mạng dân tộc dân chủ là một điển hình của phương pháp tổ chức khối đại đoàn kết dân tộc Hồ Chí Minh. Cương lĩnh, chương trình hành động của các đoàn thể quần chúng phải hết sức rõ ràng, thiết thực. Nội dung hoạt động phải phong phú, phù hợp với nguyện vọng và yêu cầu của dân chúng.

Cán bộ của các tổ chức chính trị, của đoàn thể cần “óc nghĩ, mắt trông, tai nghe, chân đi, miệng nói, tay làm. Chú không phải chỉ *nói suông*, chỉ *ngồi viết mệnh lệnh*. Họ phải thật thà nhúng tay vào việc”¹.

Cuối cùng là phương pháp xử lý đồng bộ các mối quan hệ nhằm thực hiện thêm bạn, bớt thù. Phương pháp đại đoàn kết Hồ Chí Minh là sự kết hợp đồng bộ, hiệu quả các giải pháp ứng xử sao cho có thể mở rộng đến mức cao nhất trận tuyến cách mạng và thu hẹp tới mức tối đa trận tuyến thù địch. Đó là phương pháp xử lý mối quan hệ: cách mạng - trung gian - phản cách mạng. Phương pháp này bao hàm sự kết hợp giữa chiến lược và sách lược, sự cứng rắn về nguyên tắc và sự mềm dẻo, linh hoạt trong các giải pháp, biện pháp tình thế tùy theo tình hình của từng giai đoạn lịch sử cụ thể. Phương pháp xử lý các mối quan hệ theo phương châm “dĩ bất biến, ứng vạn biến” của Hồ Chí Minh đặc biệt quan trọng trong hoàn cảnh Việt Nam thường xuyên phải đối đầu với các thế lực thù địch mạnh hơn ta gấp nhiều lần trên lĩnh vực kinh tế và quân sự. Người chủ trương khai thác, phát huy sự thống nhất, tương đồng, hạn chế khắc phục tiến tới xóa bỏ dần những khác biệt trong mục tiêu lợi ích. Sự đoàn kết, thống nhất của lực lượng cách mạng chính là điều kiện tiên quyết của việc thu hút, tập hợp các lực lượng trung gian vào trận tuyến cách mạng, cô lập các lực lượng thù địch.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.6, tr.233.

Đối với các lực lượng trung gian, phương pháp đại đoàn kết Hồ Chí Minh là xóa bỏ mọi thành kiến, mặc cảm, khêu gợi, cổ vũ ý thức dân tộc, tinh thần yêu nước, chân thành hợp tác và trọng dụng “điều cần thiết nhất cho chúng ta là đoàn kết..., cần phải xóa bỏ hết thành kiến, cần phải thật thà đoàn kết với nhau, giúp đỡ lẫn nhau để cùng tiến bộ, để cùng phục vụ nhân dân”¹.

Đối với các thế lực thù địch, phương pháp Hồ Chí Minh là chủ động, kiên quyết tiến công tiêu diệt trên cơ sở phân hóa, cô lập chúng đến mức cao độ. Khai thác mâu thuẫn trong nội bộ kẻ thù, lôi kéo, tranh thủ những lực lượng nào còn có thể tranh thủ được, hòa hoãn tạm thời với những lực lượng nào còn có thể hòa hoãn được, cô lập và thu hẹp lực lượng thù địch trực tiếp nhất, nguy hiểm nhất đối với cách mạng.

Đối với các thế lực thù địch ngoan cố, phản động nhất, phương pháp cách mạng Hồ Chí Minh là phương pháp cách mạng triệt để: không ngừng tấn công, tiêu diệt và phải quét sạch chúng ra khỏi đất nước.

Tóm lại, phương pháp đại đoàn kết Hồ Chí Minh yêu cầu nhận thức và giải quyết một cách khoa học, hiệu quả các mối quan hệ phức tạp và đôi khi đối lập giữa giai cấp với dân tộc, giữa quốc gia và quốc tế, giữa truyền thống và hiện đại. Chính nhờ sự biện chứng trong chiến lược đại đoàn kết dân tộc, chính nhờ “nắm bắt được cái hồn của

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.9, tr.144.

nhận thức đấu tranh giai cấp” mà Hồ Chí Minh “đã hóa giải khôn ngoan những đối kháng về quyền lợi bộ phận trong những hoàn cảnh nhất định phục vụ tập trung cao nhất cho quyền lợi toàn cục”¹.

Câu hỏi 28: Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết toàn dân tộc trong giai đoạn hiện nay cần chú ý những vấn đề gì?

Trả lời:

a) Thời cơ, thách thức và những đòi hỏi từ thực tiễn

Hiện nay, hơn bao giờ hết phải quán triệt và vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết dân tộc trong tình hình mới. Qua hơn 30 năm thực hiện công cuộc đổi mới, với nhiều chủ trương lớn của Đảng, chính sách của Nhà nước, khối đại đoàn kết dân tộc trên nền tảng liên minh giai cấp công nhân với giai cấp nông dân và đội ngũ trí thức được mở rộng hơn, là nhân tố quan trọng thúc đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội, giữ vững ổn định chính trị của đất nước. Các hình thức tập hợp Nhân dân đa dạng hơn và có bước phát triển mới, dân chủ xã hội được phát huy; bước đầu đã hình thành không khí dân chủ, cởi mở trong xã hội. Có thể khẳng định chính sách đại đoàn kết

1. Trần Bạch Đằng: *Tư tưởng Hồ Chí Minh - Sinh khí của một học thuyết*, in trong: *Nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1993, t.2, tr.58-59.

toàn dân tộc của Đảng đã thực sự là một bộ phận của đường lối đổi mới và góp phần to lớn vào những thành quả của đất nước.

Tuy nhiên, khối đại đoàn kết toàn dân tộc, mối quan hệ giữa Đảng, Nhà nước và Nhân dân đang đứng trước những thách thức mới. Lòng tin vào Đảng, Nhà nước và chế độ của một bộ phận nhân dân chưa vững chắc, tâm trạng của Nhân dân có những diễn biến phức tạp, lo lắng về sự phân hóa giàu nghèo, về việc làm và đời sống. Nhân dân bất bình trước những bất công xã hội, trước tệ tham nhũng, quan liêu, lãng phí, v.v..

Sở dĩ có những khuyết điểm, yếu kém trên là do Đảng chưa kịp thời phân tích và dự báo đầy đủ những biến đổi về cơ cấu giai cấp - xã hội trong quá trình đổi mới đất nước và những mâu thuẫn nảy sinh trong nội bộ Nhân dân để kịp thời có chủ trương, chính sách phù hợp; có tổ chức đảng, chính quyền còn coi thường dân, coi nhẹ công tác dân vận - mặt trận; ở không ít nơi còn tư tưởng định kiến, hẹp hòi làm cản trở cho việc thực hiện chủ trương đại đoàn kết toàn dân tộc của Đảng; một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên thoái hóa, biến chất... không thực hiện được vai trò tiên phong gương mẫu.

Mặt khác, các thế lực thù địch ra sức phá hoại khối đại đoàn kết của Nhân dân, luôn kích động cái gọi là “dân chủ, nhân quyền”, kích động vấn đề dân tộc, tôn giáo hòng ly gián, chia rẽ nội bộ Đảng, Nhà nước và Nhân dân.

Yêu cầu đặt ra trong giai đoạn cách mạng hiện nay là: phải củng cố và tăng cường khối đại đoàn kết dân tộc

nhằm phát huy sức mạnh tổng hợp của toàn dân, tiến hành thắng lợi sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước vì mục tiêu của chủ nghĩa xã hội: Đảng phải luôn xác định cách mạng Việt Nam là một bộ phận không thể tách rời của cách mạng thế giới, Việt Nam tiếp tục đoàn kết và giúp đỡ, ủng hộ các phong trào cách mạng, các xu hướng trào lưu tiến bộ của thời đại vì mục tiêu hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội; giữ vững nguyên tắc độc lập dân tộc, tự chủ tự cường, chủ trương phát huy sức mạnh dân tộc... trên cơ sở đó tranh thủ sự đồng tình ủng hộ từ lực lượng bên ngoài, nhằm thực hiện thắng lợi mục tiêu mỗi thời kỳ.

b) Những vấn đề cần chú ý trong quá trình vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết dân tộc giai đoạn hiện nay

Một là, quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh về đoàn kết trong chủ trương, đường lối của Đảng.

Phải khơi dậy và phát huy đến mức cao nhất sức mạnh dân tộc, đặt lợi ích dân tộc làm cơ sở để xây dựng các chủ trương, chính sách kinh tế - xã hội. Nhận thức được tầm quan trọng của vấn đề đại đoàn kết toàn dân tộc, ngày 17/11/1993, Bộ Chính trị đã ra Nghị quyết số 07-NQ/TW về đại đoàn kết dân tộc và tăng cường Mặt trận dân tộc thống nhất. Nghị quyết này đã phản ánh tập trung nhất sự kế thừa và phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết trong sự nghiệp đổi mới. Tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII (tháng 6/1996) vấn đề

đại đoàn kết dân tộc đã được đặt ở một tầm cao mới nhằm phát huy sức mạnh của toàn dân trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, X, XI tiếp tục bổ sung, nhấn mạnh hơn vai trò, tầm quan trọng của đại đoàn kết dân tộc trong thời kỳ mới. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII khẳng định: “Đại đoàn kết toàn dân tộc là đường lối chiến lược của cách mạng Việt Nam, là động lực và nguồn lực to lớn trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”¹. Để phát huy sức mạnh đoàn kết dân tộc, Đại hội đã đề ra phương hướng, nhiệm vụ tăng cường khối đại đoàn kết toàn dân tộc trên nền tảng liên minh công nhân - nông dân - trí thức do Đảng lãnh đạo. Phát huy mạnh mẽ mọi nguồn lực, mọi tiềm năng sáng tạo của Nhân dân để xây dựng và bảo vệ Tổ quốc; lấy mục tiêu xây dựng một nước Việt Nam hòa bình, độc lập, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ, “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” làm điểm tương đồng; tôn trọng những điểm khác biệt không trái với lợi ích chung của quốc gia, dân tộc; đề cao tinh thần dân tộc, truyền thống yêu nước, nhân nghĩa, khoan dung để tập hợp, đoàn kết mọi người Việt Nam ở trong và ngoài nước, tăng cường mối quan hệ mật thiết giữa Nhân dân với Đảng, Nhà nước, tạo sinh lực mới của khối đại đoàn kết dân tộc.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.158.

Hai là, xây dựng khối đại đoàn kết dân tộc trên nền tảng liên minh công - nông - trí do Đảng Cộng sản lãnh đạo.

Trong thời gian qua, nhìn chung, khối đại đoàn kết toàn dân tộc trên nền tảng liên minh giai cấp công nhân với giai cấp nông dân và đội ngũ trí thức được mở rộng hơn, là nhân tố quan trọng thúc đẩy sự phát triển kinh tế, xã hội, giữ vững ổn định chính trị, xã hội của đất nước. Tuy nhiên, trong khi sự nghiệp đổi mới đang có yêu cầu cao về tập hợp sức mạnh của Nhân dân thì việc tập hợp Nhân dân vào Mặt trận và các tổ chức chính trị - xã hội còn nhiều hạn chế, nhất là ở khu vực kinh tế tư nhân, khu vực doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài, ở một số vùng có đông đồng bào theo đạo, đồng bào dân tộc thiểu số...

Trong công cuộc đổi mới, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam với tính chất là một tổ chức liên minh chính trị, liên hiệp tự nguyện rộng lớn nhất, nơi thể hiện ý chí và nguyện vọng của mọi tầng lớp nhân dân, nơi hiệp thương và thống nhất hành động của các thành viên, đã phối hợp với chính quyền giải quyết ngày càng có hiệu quả những vấn đề bức xúc của Nhân dân, thực hiện dân chủ, đổi mới xã hội, chăm lo lợi ích chính đáng của các tầng lớp nhân dân; tham gia ngày càng thiết thực vào việc xây dựng, giám sát, bảo vệ Đảng và chính quyền; chủ động góp phần cùng Đảng và Nhà nước xây dựng và hoàn thiện một số chính sách chung để sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc trở thành động lực chủ yếu và là nhân tố có ý nghĩa quyết định, bảo đảm thắng lợi bền vững của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Hiện nay, giai cấp công nhân Việt Nam ngày càng đông đảo, hoạt động trong nhiều ngành công nghiệp khác nhau, trong các thành phần kinh tế khác nhau. Yêu cầu về trình độ nghề nghiệp ngày càng cao, nhất là trong điều kiện công nghệ ngày càng hiện đại, tin học hóa và tự động hóa ngày càng nhiều. Nếu có chính sách phù hợp thì người công nhân sẽ có những sáng kiến, sáng tạo lớn. Có thể nói sản xuất hiện đại vẫn đòi hỏi và rèn luyện người công nhân những phẩm chất ưu việt của riêng người công nhân. Đó là tính kỷ luật, chính xác, tính tập thể, là ý thức chính trị tốt. Đó cũng là những phẩm chất mà người cán bộ, nhất là cán bộ lãnh đạo, quản lý cần có. Vì vậy hiện nay, chú ý phát triển đội ngũ cán bộ xuất thân từ giai cấp công nhân vẫn là một hướng đi đúng cần quan tâm. Cùng với đó là một đội ngũ trí thức khá lớn. Họ có mặt trong nhiều ngành, nhiều lĩnh vực từ sản xuất công nghiệp, nông nghiệp, nghiên cứu khoa học tự nhiên, khoa học xã hội, khoa học công nghệ, văn hóa nghệ thuật. Họ có mối liên hệ khá gần gũi với các giai cấp và tầng lớp khác, với quần chúng lao động. Họ có thể hiểu rõ tâm tư nguyện vọng, những giá trị của quần chúng lao động. Rất nhiều người trong số đó có khả năng lãnh đạo, quản lý.

Ba là, kết hợp chặt chẽ đại đoàn kết toàn dân tộc với đoàn kết quốc tế.

Tình hình quốc tế và trong nước hiện nay có nhiều biến chuyển sâu sắc, đặt ra những điều kiện mới, đòi hỏi phải rút ra những bài học trong chiến lược đoàn kết quốc

tế của Hồ Chí Minh để vận dụng cho phù hợp như: Làm rõ đoàn kết để thực hiện mục tiêu cách mạng trong giai đoạn hiện nay là dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh; mở cửa, hội nhập quốc tế, là bạn với tất cả các nước, phấn đấu vì hòa bình, độc lập và phát triển, đồng thời phải tham gia vào những vấn đề toàn cầu hiện nay của quốc tế; phải nêu cao tinh thần độc lập, tự chủ, tự lực, tự cường, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại, sức mạnh trong nước với sức mạnh quốc tế để công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, góp phần vào sự nghiệp cách mạng thế giới; xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh làm hạt nhân đoàn kết dân tộc và đoàn kết quốc tế, tiếp tục đổi mới và chỉnh đốn Đảng, nâng cao năng lực lãnh đạo và sức chiến đấu của Đảng ngang tầm nhiệm vụ của dân tộc và thời đại.

Câu hỏi 29: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của đoàn kết quốc tế. Ý nghĩa của quan điểm đó đối với cách mạng Việt Nam hiện nay?

Trả lời:

a) Thực hiện đoàn kết quốc tế nhằm kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại, tạo sức mạnh tổng hợp cho cách mạng

Thực hiện đoàn kết quốc tế để tập hợp lực lượng bên ngoài, tranh thủ sự đồng tình ủng hộ và giúp đỡ của bạn bè quốc tế, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại, tạo thành sức mạnh tổng hợp để chiến thắng kẻ thù.

Sức mạnh của dân tộc Việt Nam là tổng hợp của các yếu tố vật chất và tinh thần, song trước hết là sức mạnh của chủ nghĩa yêu nước, ý thức tự lực tự cường dân tộc; sức mạnh của tinh thần đoàn kết, của ý chí đấu tranh anh dũng bất khuất cho độc lập, tự do... Sức mạnh đó đã giúp dân tộc Việt Nam vượt qua mọi thử thách, khó khăn trong quá trình dựng nước và giữ nước.

Ngay khi tìm thấy con đường cứu nước, Hồ Chí Minh đã sớm xác định cách mạng Việt Nam là một bộ phận của cách mạng thế giới, cách mạng Việt Nam chỉ có thể thành công khi thực hiện đoàn kết chặt chẽ với phong trào cách mạng thế giới. Người viết: “Cách mệnh An Nam cũng là một bộ phận trong cách mệnh thế giới. Ai làm cách mệnh trong thế giới đều là đồng chí của dân An Nam cả”¹. Đánh giá vai trò của đoàn kết quốc tế với cách mạng Việt Nam, trong buổi nói chuyện với Đại sứ Việt Nam tại Liên Xô năm 1961, Hồ Chí Minh nói: “Có sức mạnh cả nước một lòng... lại có sự ủng hộ của nhân dân thế giới, chúng ta sẽ có một sức mạnh tổng hợp cộng với phương pháp cách mạng thích hợp, nhất định cách mạng nước ta sẽ đi đến đích cuối cùng”².

Đoàn kết quốc tế trong tư tưởng Hồ Chí Minh là đoàn kết với phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc, phong

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.2, tr.329.

2. Dẫn theo Hà Bình Nhưỡng: “Trái tim nhân ái”, tạp chí *Nhà văn*, số 3/2000, tr.20.

trào cách mạng của giai cấp công nhân và nhân dân lao động thế giới, đoàn kết với phong trào đấu tranh vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội. Nếu đoàn kết dân tộc là một trong những nhân tố quyết định thắng lợi của cách mạng Việt Nam thì đoàn kết quốc tế cũng là một nhân tố thường xuyên và hết sức quan trọng giúp cho cách mạng Việt Nam đi đến thắng lợi hoàn toàn trong sự nghiệp giải phóng dân tộc, thống nhất đất nước và quá độ lên chủ nghĩa xã hội.

b) Thực hiện đoàn kết quốc tế nhằm góp phần cùng nhân dân thế giới thực hiện thắng lợi các mục tiêu cách mạng

Thực hiện đoàn kết quốc tế không phải chỉ vì thắng lợi của cách mạng mỗi nước mà còn vì sự nghiệp chung của nhân loại tiến bộ trong cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa đế quốc và các thế lực phản động quốc tế vì mục tiêu cách mạng của thời đại.

Thời đại mà Hồ Chí Minh sống và hoạt động chính trị là thời đại đã chấm dứt thời kỳ tồn tại biệt lập giữa các quốc gia, mở ra các quan hệ quốc tế ngày càng sâu rộng cho các dân tộc, làm cho vận mệnh của mỗi dân tộc không thể tách rời vận mệnh chung của cả loài người. Ngay sau khi nắm được đặc điểm của thời đại mới, Hồ Chí Minh đã hoạt động không mệt mỏi để phá thế đơn độc của cách mạng Việt Nam, gắn cách mạng Việt Nam với cách mạng thế giới. Người không chỉ phát huy triệt để sức mạnh của chủ nghĩa yêu nước và tinh thần dân tộc trong đấu tranh

giành độc lập, tự do cho dân tộc mình mà còn kiên trì đấu tranh không mệt mỏi để củng cố và tăng cường đoàn kết giữa các lực lượng cách mạng thế giới đấu tranh cho mục tiêu: hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và chủ nghĩa xã hội. Trong tác phẩm *Thường thức chính trị*, Người phân tích: “Tinh thần yêu nước là kiên quyết giữ gìn quyền độc lập, tự do và đất đai toàn vẹn của nước mình. Tinh thần quốc tế là đoàn kết với các nước bạn và nhân dân các nước khác để giữ gìn hòa bình thế giới, chống chính sách xâm lược và chính sách chiến tranh của đế quốc... giữ gìn hòa bình thế giới tức là giữ gìn lợi ích của nước ta... Đó là lập trường quốc tế cách mạng”¹.

Muốn tăng cường đoàn kết quốc tế phải kiên trì chống lại mọi khuynh hướng sai lầm của chủ nghĩa cơ hội, chủ nghĩa vị kỷ dân tộc, chủ nghĩa sô vanh, những khuynh hướng làm suy yếu sức mạnh đoàn kết, thống nhất của các lực lượng cách mạng thế giới. Nói cách khác, các Đảng Cộng sản phải tiến hành có hiệu quả việc giáo dục chủ nghĩa yêu nước chân chính kết hợp với chủ nghĩa quốc tế vô sản cho giai cấp công nhân và nhân dân lao động.

c) Ý nghĩa đối với cách mạng Việt Nam hiện nay

Hồ Chí Minh là người đặt nền móng cho đường lối ngoại giao rộng mở, đa phương hóa, đa dạng hóa, hợp tác nhiều mặt với tất cả các nước, các tổ chức quốc tế trên

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.8, tr.272-273.

nguyên tắc tôn trọng độc lập, chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ của nhau, không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau, bình đẳng cùng có lợi, giải quyết các vấn đề tranh chấp tồn tại bằng hòa bình, thương lượng. Tư tưởng và hoạt động ngoại giao của Hồ Chí Minh đã tạo tiền đề thuận lợi cho công tác đối ngoại của Đảng và Nhân dân Việt Nam trong thời kỳ mới.

Hiện nay, cục diện thế giới và khu vực đang còn nhiều biến động, tiềm ẩn nhiều nhân tố gây mất ổn định:

Việt Nam, với vị trí địa - chính trị, với tài nguyên và dân số, với tiềm năng về nhiều mặt... chiếm vị trí nhất định trong nhìn nhận chiến lược của các nước lớn và sự tập hợp lực lượng trong khu vực. Điều đó tạo khả năng và tiền đề để Việt Nam tham gia giải quyết các vấn đề khu vực và thế giới. Mặt khác, cũng tạo ra nguy cơ Việt Nam trở thành địa bàn tranh chấp, xung đột lợi ích chiến lược giữa các nước lớn và giữa các tập hợp lực lượng với nhau.

Cuộc cách mạng khoa học và công nghệ đang phát triển như vũ bão, thúc đẩy xu thế quốc tế hóa đời sống kinh tế gắn liền với cạnh tranh gay gắt, mở ra thời cơ cho các nước có thể phát triển nhanh, thực hiện con đường phát triển rút ngắn, đồng thời cũng tạo ra nguy cơ tụt hậu nhanh chóng, biến một số nước thành “thuộc địa công nghệ”.

Việt Nam tiến hành đổi mới, mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế vào lúc chủ nghĩa xã hội lâm vào thoái trào, hệ thống giá trị xã hội chủ nghĩa tạm thời suy yếu, hệ thống giá trị tư bản chủ nghĩa có điều kiện lan tràn. Lợi dụng

tình hình đó, các lực lượng đế quốc và phản động đang đẩy mạnh cuộc tiến công bằng “diễn biến hòa bình” dưới nhiều hình thức nhằm làm suy yếu, tiến tới lật đổ chế độ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.

Trước bối cảnh đó, để đứng vững và phát triển, chúng ta phải xử lý khéo léo các mối quan hệ, nghĩa là phải chủ động thực hiện đa dạng hóa, đa phương hóa; cải thiện và mở rộng tối đa quan hệ hữu nghị, hợp tác với tất cả các nước có chế độ xã hội và con đường phát triển khác nhau. Càng giữ vững được độc lập tự chủ càng có điều kiện để đa dạng hóa, đa phương hóa. Ngược lại, càng thực hiện có hiệu quả đa phương hóa, đa dạng hóa quan hệ đối ngoại càng củng cố được độc lập, tự chủ.

Cơ sở khách quan của đa dạng hóa, đa phương hóa là sự trùng hợp về lợi ích (lâu dài hoặc trước mắt), do đó có thể tham gia liên kết cả về kinh tế thương mại, chính trị và an ninh nhằm thúc đẩy xu thế hòa bình, ổn định và hợp tác để phát triển, nhưng không để các hình thức liên kết này trói buộc, hạn chế việc triển khai chính sách đối ngoại độc lập, tự chủ. Thực hiện tốt đường lối đối ngoại đó sẽ tạo ra thế đứng lâu dài và nâng cao vị thế của Việt Nam trên trường quốc tế.

Tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của đoàn kết quốc tế không chỉ có giá trị đối với cách mạng Việt Nam hiện nay mà còn có giá trị định hướng lâu dài cho cả sự nghiệp đấu tranh của Nhân dân vì các mục tiêu cao cả của thời đại: hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội.

Câu hỏi 30: Phân tích những nguyên tắc đoàn kết quốc tế theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong đường lối đối ngoại hiện nay?

Trả lời:

a) Đoàn kết trên cơ sở thống nhất mục tiêu và lợi ích có lý, có tình

Muốn thực hiện được đoàn kết quốc tế trong cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa đế quốc và các lực lượng phản động quốc tế phải tìm ra được những điểm tương đồng về mục tiêu và lợi ích giữa các dân tộc, các lực lượng tiến bộ và phong trào cách mạng thế giới. Đây là vấn đề cốt tử có tính nguyên tắc trong công tác tập hợp lực lượng. Hồ Chí Minh đã sớm phát hiện ra sự tương đồng này nhờ đặt cách mạng Việt Nam trong bối cảnh chung của thời đại, kết hợp lợi ích của cách mạng Việt Nam với trào lưu cách mạng thế giới và nhận thức về nghĩa vụ của Việt Nam đối với sự nghiệp chung của loài người tiến bộ.

Đối với phong trào cộng sản và công nhân quốc tế, Hồ Chí Minh gương cao ngọn cờ độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội, thực hiện đoàn kết thống nhất trên nền tảng của chủ nghĩa Mác - Lênin và chủ nghĩa quốc tế vô sản có lý, có tình.

Có lý là phải tuân thủ những nguyên tắc cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin, phải xuất phát từ lợi ích chung của cách mạng thế giới, nhưng tránh giáo điều, rập khuôn.

Có tình là sự thông cảm, tôn trọng lẫn nhau trên tinh thần, tình cảm của những người cùng chung lý tưởng, cùng chung mục tiêu đấu tranh. Lợi ích của mỗi quốc gia, dân tộc, mỗi đảng phải được tôn trọng, song lợi ích đó không được phương hại đến lợi ích chung, lợi ích của đảng khác, dân tộc khác.

Đối với các dân tộc trên thế giới, Hồ Chí Minh giương cao ngọn cờ độc lập, tự do và quyền bình đẳng giữa các dân tộc. Cuộc kháng chiến chống Mỹ của Nhân dân Việt Nam diễn ra trong bối cảnh lịch sử phức tạp đó là: sự chia rẽ của hệ thống xã hội chủ nghĩa, của phong trào cách mạng thế giới, nhất là giữa Liên Xô và Trung Quốc. Do đó, để tranh thủ được sự đồng tình và ủng hộ của nhân dân thế giới, Đảng ta và Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đề ra đường lối: kết hợp chặt chẽ mục tiêu đấu tranh cho độc lập thống nhất của dân tộc mình với 4 mục tiêu của thời đại: hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và chủ nghĩa xã hội. Với đường lối đúng đắn đó, chúng ta đã tranh thủ được phong trào nhân dân thế giới đoàn kết với Việt Nam chống Mỹ xâm lược. Tháng 9/1947, trả lời nhà báo Mỹ S. Êli Mâyxi, Hồ Chí Minh tuyên bố: Chính sách đối ngoại của nước Việt Nam là “Làm bạn với tất cả mọi nước dân chủ và không gây thù oán với một ai”¹.

Đối với các lực lượng tiến bộ trên thế giới, Hồ Chí Minh giương cao ngọn cờ hòa bình trong công lý.

Giương cao ngọn cờ hòa bình và đấu tranh bảo vệ hòa bình là tư tưởng bất di bất dịch của Hồ Chí Minh.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.5, tr.256.

Nhưng đó không phải là một nền hòa bình trù tượng, mà là “một nền hòa bình chân chính xây trên công bình và lý tưởng dân chủ”¹, chống chiến tranh xâm lược vì các quyền dân tộc cơ bản của mỗi quốc gia. Trong suốt hai cuộc kháng chiến, quan điểm hòa bình trong công lý, lòng thiết tha hòa bình trong sự tôn trọng độc lập và thống nhất đất nước của Hồ Chí Minh và Nhân dân Việt Nam đã làm rung động trái tim nhân loại. Nó có tác dụng cảm hóa, lôi kéo các lực lượng tiến bộ thế giới đứng về phía Nhân dân Việt Nam đòi chấm dứt chiến tranh, văn hồi hòa bình. Đánh giá vai trò và những cống hiến của Hồ Chí Minh trong công tác tập hợp lực lượng cách mạng xây dựng khối đại đoàn kết, Rômét Chandra, nguyên Chủ tịch Hội đồng hòa bình thế giới cho rằng: “Bất cứ nơi nào nhân dân chiến đấu cho độc lập và tự do, ở đó có Hồ Chí Minh và ngọn cờ của Hồ Chí Minh bay cao. Bất cứ đâu nhân dân chiến đấu cho hòa bình và công lý, ở đó có Hồ Chí Minh và ngọn cờ của Hồ Chí Minh bay cao. Ở bất cứ đâu nhân dân chiến đấu cho một thế giới mới, chống lại đói nghèo, ở đó có Hồ Chí Minh và ngọn cờ của Hồ Chí Minh bay cao”².

b) Đoàn kết trên cơ sở độc lập, tự chủ, tự lực, tự cường

Mục tiêu đoàn kết quốc tế là để tranh thủ sự đồng tình, ủng hộ, giúp đỡ của các lực lượng quốc tế nhằm tăng

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.4, tr.76-77.

2. Rômét Chandra: “Hồ Chí Minh sống mãi - ngọn cờ Hồ Chí Minh bay cao”, báo *Nhân dân*, số 9473, ngày 21/5/1980.

thêm nội lực, tạo sức mạnh thực hiện thắng lợi các nhiệm vụ cách mạng đã đặt ra. Hồ Chí Minh luôn quan tâm đến việc phát huy sức mạnh của dân tộc, coi nguồn lực nội sinh giữ vai trò quyết định còn nguồn lực ngoại sinh chỉ phát huy được tác dụng thông qua nguồn lực nội sinh.

Muốn tranh thủ được sự ủng hộ quốc tế ngoài sức mạnh cần thiết bên trong còn phải có đường lối độc lập, tự chủ đúng đắn. Người nói: “Độc lập nghĩa là chúng tôi điều khiển lấy mọi công việc của chúng tôi, không có sự can thiệp ở ngoài vào”¹. Trong quan hệ giữa các đảng thuộc phong trào cộng sản, công nhân quốc tế, Người xác định: “Các đảng dù lớn dù nhỏ đều độc lập và bình đẳng, đồng thời đoàn kết nhất trí giúp đỡ lẫn nhau”². Nhờ có sự giúp đỡ quốc tế, Việt Nam đã giành được thắng lợi trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và Mỹ. Điều đó đã góp phần làm suy yếu chủ nghĩa đế quốc, từng bước hạn chế và làm thất bại âm mưu gây chiến tranh thế giới của chúng, góp phần củng cố hòa bình và dân chủ trên thế giới.

Với trí tuệ của mình và chủ nghĩa quốc tế trong sáng cùng đức độ khiêm nhường, thái độ thiện chí, Hồ Chí Minh đã vượt qua mọi trở ngại, khó khăn, đề ra được chủ trương, phương châm, phương pháp, đối sách, ứng xử quốc tế đúng đắn, sáng tạo, phù hợp với mỗi tình hình, mỗi giai đoạn cách mạng. Tư tưởng của Người đã phát huy tối đa sức mạnh dân tộc trong sự kết hợp với sức mạnh thời đại

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.5, tr.162.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.12, tr.732.

để đưa cách mạng Việt Nam từng bước đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác, góp phần xứng đáng vào sự nghiệp chung của nhân dân thế giới vì hòa bình, độc lập dân tộc và tiến bộ xã hội.

c) Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong đường lối đối ngoại hiện nay

Hồ Chí Minh luôn nêu cao nguyên tắc độc lập tự chủ, tự lực, tự cường, chủ trương tận lực phát huy sức mạnh dân tộc - sức mạnh của chủ nghĩa yêu nước, sức mạnh của người làm chủ, sức mạnh đại đoàn kết toàn dân... chỉ có trên cơ sở sức mạnh bên trong mới có thể tranh thủ và tận dụng được sự đồng tình, ủng hộ rộng rãi của lực lượng bên ngoài nhằm thực hiện thắng lợi mục tiêu cách mạng ở mỗi thời kỳ.

Trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa hiện nay, cần phải mở rộng quan hệ kinh tế đối ngoại, tranh thủ vốn, kinh nghiệm quản lý, công nghệ và gia nhập thị trường quốc tế nhưng phải trên cơ sở độc lập, tự chủ, phát huy đầy đủ các yếu tố nội lực, dựa vào các nguồn lực trong nước là chính. Bao gồm nguồn lực con người, đất đai, tài nguyên, trí tuệ, truyền thống (lịch sử và văn hóa). Nếu không độc lập, tự chủ, không phát huy đầy đủ nội lực thì không thể đứng vững và đi lên một cách vững chắc, lâu bền và cũng không thể hội nhập quốc tế một cách bình đẳng.

Nghị quyết Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa VIII đã đề ra tư tưởng chỉ đạo: “Tiếp tục đẩy mạnh công cuộc đổi mới, khơi dậy và phát huy tối đa nội lực, nâng cao hiệu quả hợp tác quốc tế, ra sức cần kiệm

để đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa... Nâng cao ý chí tự lực tự cường, giữ vững bản sắc dân tộc trong tiến trình hội nhập quốc tế...”¹. Trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)*, Đảng Cộng sản Việt Nam xác định một trong tám phương hướng để xây dựng chủ nghĩa xã hội trong giai đoạn hiện nay là: “Thực hiện đường lối đối ngoại độc lập, tự chủ, hòa bình, hữu nghị, hợp tác và phát triển; chủ động và tích cực hội nhập quốc tế”². Tiếp đó, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (tháng 01/2016), Đảng khẳng định: “Bảo đảm lợi ích tối cao của quốc gia - dân tộc, trên cơ sở các nguyên tắc cơ bản của luật pháp quốc tế, bình đẳng và cùng có lợi, thực hiện nhất quán đường lối đối ngoại độc lập, tự chủ, hòa bình, hợp tác và phát triển; đa dạng hóa, đa phương hóa trong quan hệ đối ngoại; chủ động và tích cực hội nhập quốc tế; là bạn, là đối tác tin cậy và thành viên có trách nhiệm của cộng đồng quốc tế”³. Chỉ có phát huy cao nhất các nguồn nội lực, trước hết là nguồn lực con người, chúng ta mới có thể thu hút và sử dụng có hiệu quả nguồn lực bên ngoài, mới có thể bảo vệ được độc lập, chủ quyền khi hội nhập với thế giới.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập, Sđd*, t.56, tr.607.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Sđd*, tr.72.

3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII, Sđd*, tr.153.

Chương VI

TƯ TƯỢNG HỒ CHÍ MINH VỀ VĂN HÓA, ĐẠO ĐỨC, CON NGƯỜI

Câu hỏi 31: Tại sao nói, Hồ Chí Minh là nhà văn hóa kiệt xuất của Việt Nam?

Trả lời:

Hồ Chí Minh được tổ chức UNESCO ghi nhận là “*Anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất Việt Nam*”¹ trong Nghị quyết 24C/18.6.5 của khóa họp 24 Đại hội đồng UNESCO tại Pari từ ngày 20/10/1987 đến ngày 20/11/1987. Nghị quyết khẳng định, Hồ Chí Minh để lại một dấu ấn

1. Theo Công văn số 465-CV/BTGTW, ngày 10/3/2011 của Ban Tuyên giáo Trung ương Đảng về việc sử dụng cụm từ tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh. Công văn có đoạn: “Căn cứ vào Nghị quyết của tổ chức Văn hóa, Khoa học và Giáo dục của Liên hợp quốc (UNESCO) năm 1987 về việc tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng như những ảnh hưởng của Người và dân tộc Việt Nam đối với các nước trên thế giới, cụm từ: “*Chủ tịch Hồ Chí Minh, Anh hùng giải phóng dân tộc, Nhà văn hóa kiệt xuất Việt Nam*” đã bao hàm sự tôn vinh đối với Người”.

trong quá trình phát triển của nhân loại vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội. Người có sự đóng góp quan trọng về nhiều mặt trong các lĩnh vực văn hóa, giáo dục, nghệ thuật. Tư tưởng của Người là sự kết tinh truyền thống văn hóa hàng ngàn năm của dân tộc Việt Nam và hiện thân cho khát vọng của các dân tộc trong việc khẳng định bản sắc dân tộc mình và tiêu biểu cho việc thúc đẩy sự hiểu biết lẫn nhau.

Cống hiến của Nhà văn hóa kiệt xuất Hồ Chí Minh còn thể hiện ở việc sáng tạo văn hóa văn nghệ, xác lập hệ thống quan điểm về văn hóa và xây dựng nền văn hóa mới Việt Nam. Cả cuộc đời Người chú trọng chống giặc đói, xóa mù chữ, phát triển văn hóa, nâng cao dân trí.

Nền văn hóa mà Hồ Chí Minh chủ trương, kết hợp những truyền thống tốt đẹp của văn hóa dân tộc được phát triển và nâng cao với tinh hoa văn hóa của nhân loại, thấm nhuần sâu sắc chủ nghĩa yêu nước và chủ nghĩa quốc tế chân chính. Người cho rằng, phải làm cho văn hóa đi sâu vào tâm lý quốc dân, đi vào cuộc sống mới; văn hóa phải sửa đổi tham nhũng, lười biếng, phù hoa, xa xỉ; văn hóa phải làm thế nào cho mọi người dân Việt Nam, từ già đến trẻ, cả đàn ông và cả đàn bà, ai cũng hiểu nhiệm vụ của mình và biết hưởng hạnh phúc mà mình nên được hưởng. Hồ Chí Minh quan tâm đến việc xây dựng con người mới. Học để làm việc, làm người, làm cán bộ, học đi đôi với hành. Người chú trọng đến việc giáo dục lý tưởng, giáo dục đạo đức.

“Hồ Chí Minh, nhà văn hóa kiệt xuất” cần phải được hiểu theo nghĩa rộng của khái niệm văn hóa, trong đó có những nội dung cốt lõi là quyền sống của con người. Vì vậy, có thể khẳng định rằng, “sự nghiệp văn hóa quan trọng nhất của Người là đã lãnh đạo toàn dân đánh đuổi giặc ngoại xâm trong thời đại mới, giành lại cho nhân dân những quyền sống của con người, một cuộc sống có văn hóa. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã góp phần cùng với loài người loại trừ một trở lực to lớn trên con đường tiến lên thế giới văn minh, xóa đi một vết nhơ trong lịch sử là chế độ thuộc địa”¹. Người là biểu tượng của chủ nghĩa nhân văn với đầy đủ ý nghĩa của nó, một hình mẫu cao đẹp của con người mới trong thời đại mới, một tấm gương tuyệt vời về người cộng sản.

Nghị quyết của UNESCO cho thấy, ở Hồ Chí Minh có sự thống nhất giữa nhà chính trị và nhà văn hóa (thống nhất giữa cách mạng và văn hóa). Trong thực tế, có những người nổi tiếng về hoạt động văn hóa nhưng không phải là nhà hoạt động chính trị. Trái lại, có những người nổi tiếng trên lĩnh vực hoạt động chính trị nhưng lại không phải là nhà văn hóa. Hồ Chí Minh lại hoàn toàn khác, Người là nhà hoạt động chính trị nổi tiếng, đồng thời cũng là nhà hoạt động văn hóa tiêu biểu, thể hiện sự thống nhất chặt

1. Võ Nguyên Giáp: *Thế giới còn đổi thay nhưng tư tưởng Hồ Chí Minh sống mãi*, Ban Khoa học xã hội Thành ủy Thành phố Hồ Chí Minh, 1991, tr.14.

chê giữa chất cách mạng và chất văn hóa trong tư tưởng và hoạt động của mình. UNESCO thừa nhận Hồ Chí Minh là Anh hùng giải phóng dân tộc và nhà văn hóa kiệt xuất. Tuy nhiên, ở Hồ Chí Minh thật khó tách bạch sự nghiệp chính trị và sự nghiệp văn hóa. Bản thân Người cũng không có ý thức tách hai lĩnh vực hoạt động của mình. Từ chối mọi danh hiệu liên quan đến văn nghệ, Người chỉ tự nhận mình là nhà hoạt động cách mạng chuyên nghiệp. Ở đây, vừa do đức tính khiêm tốn của Hồ Chí Minh, vừa do quan niệm của Người về văn hóa.

Hoạt động chính trị và hoạt động văn hóa của Hồ Chí Minh được kết hợp một cách nhuần nhuyễn, tạo nên nhân cách văn hóa Hồ Chí Minh, là biểu hiện của sáng tạo văn hóa. Mọi sản phẩm văn hóa của Hồ Chí Minh đều chứa đựng quan điểm chính trị, quan điểm văn hóa, quan điểm văn hóa chính trị. Chẳng hạn như các tác phẩm: *Bản án chế độ thực dân Pháp*, *Nhật ký trong tù*, *Tuyên ngôn độc lập*... thể hiện sự thống nhất giữa cách mạng và văn hóa.

Nhà văn hóa kiệt xuất Hồ Chí Minh được nhiều nhà hoạt động chính trị - xã hội, nhiều chính khách, những người nghiên cứu nổi tiếng trên thế giới ghi nhận và đánh giá cao. Một trong những đánh giá sớm nhất về tầm nhìn văn hóa của Hồ Chí Minh là bài viết của nhà báo Liên Xô Ôxíp Mandenxtam. Với tựa đề *Thăm một chiến sĩ quốc tế cộng sản - Nguyễn Ái Quốc*, tác giả nhận xét: “Dáng dấp của con người đang ngồi trước mặt tôi đây, Nguyễn Ái Quốc, cũng đang tỏa ra một cái gì thật lịch thiệp và tế nhị...

Từ Nguyễn Ái Quốc đã tỏa ra một thứ văn hóa, không phải văn hóa Âu châu, mà có lẽ là một nền văn hóa tương lai”¹.

Tiếp cận ở khía cạnh quyền làm người, đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân, giải phóng thuộc địa, có thể thấy: “Sự nghiệp văn hóa lớn lao nhất, quan trọng nhất của Hồ Chí Minh là đã huy động sức mạnh của truyền thống 4.000 năm văn hiến của dân tộc, kết hợp với tinh hoa văn hóa của thời đại, lãnh đạo thành công sự nghiệp giải phóng dân tộc, giành lại cho nhân dân ta quyền làm người, quyền được sống một cuộc sống xứng đáng với con người. Sự nghiệp đó trả lại địa vị xứng đáng cho nền văn hóa Việt Nam, cũng là một sự nghiệp có ý nghĩa to lớn đối với nền văn hóa thế giới, góp phần vào cuộc đấu tranh của nhân dân các nước thuộc địa, từng bước tiến lên thanh toán chủ nghĩa thực dân, xóa đi một vết nhơ trong lịch sử và trong nền văn hóa của loài người.

Sự nghiệp văn hóa của Hồ Chí Minh đem đến cho kho tàng văn hóa thế giới những giá trị lớn, thể hiện khát vọng của nhân dân các nước trong cuộc đấu tranh vì các quyền dân tộc cơ bản, vì cuộc sống ấm no, hạnh phúc, mỗi dân tộc khẳng định bản sắc văn hóa của mình và phát triển sự hiểu biết với các dân tộc khác”².

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđđ*, t.1, tr.462.

2. Phạm Văn Đồng: *Hồ Chí Minh - Tinh hoa và khí phách của dân tộc*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2012, tr.255-256.

Nói đến nhà văn hóa kiệt xuất Hồ Chí Minh là nói đến biểu tượng của tinh thần dân tộc và hội tụ nhiều dòng tư tưởng tiến bộ trên thế giới, góp phần thúc đẩy các dân tộc xích lại gần nhau. Nghị quyết của Đại hội đồng UNESCO ghi rõ: “Chủ tịch Hồ Chí Minh là biểu tượng của tinh thần dân tộc, Người đã cống hiến cả cuộc đời mình cho sự nghiệp giải phóng nhân dân Việt Nam, góp phần vào cuộc đấu tranh chung của các dân tộc trên thế giới vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội. Hồ Chí Minh là một con người hội tụ nhiều tư tưởng thể hiện khát vọng của các dân tộc trên thế giới trong việc khẳng định bản sắc văn hóa và trong những nỗ lực nhằm tăng cường sự hiểu biết lẫn nhau”¹.

Nghị quyết UNESCO được Đại hội đồng thông qua tại khóa họp lần thứ 24 của cơ quan này tại Pari năm 1987. Đến năm 2010, kỷ niệm 120 năm ngày sinh Hồ Chí Minh, ông Hans D’Orville, Phó Tổng Giám đốc UNESCO và bà Katherine Muller Marin, Trưởng đại diện Văn phòng UNESCO Hà Nội tiếp tục khẳng định: “Tôi có mặt tại đây ngày hôm nay để hoàn thành sứ mệnh của Đại hội đồng cho rằng việc thế giới kỷ niệm ngày sinh của những nhà văn hóa và trí thức kiệt xuất sẽ góp phần đạt được mục tiêu của UNESCO và thúc đẩy sự hiểu biết giữa các quốc gia”².

1, 2. Bảo tàng Hồ Chí Minh: *Đặc san thông tin tư liệu*, số 27, tháng 6/2010, tr.10, 14.

300 nhà khoa học trên thế giới biên soạn tác phẩm loại từ điển mang tên *Văn hóa thế kỷ XX (XX Century culture)* thảo luận và đưa ra tiêu chí ghi nhận danh nhân văn hóa thế giới trong thế kỷ XX:

a) Thế kỷ XX là thế kỷ của những đảo lộn khoa học và công nghệ. Chẳng hạn Thuyết Tương đối của A. Anhxtanh. Ai phát minh ra những kết quả khoa học và công nghệ làm đảo lộn thế giới thì đó là danh nhân văn hóa thế giới;

b) Thế kỷ XX là thế kỷ của những cuộc chiến tranh tàn bạo. Ai tích cực đấu tranh cho quyền sống của con người, bênh vực con người, giải phóng con người là tiêu biểu cho chủ nghĩa nhân văn, người đó là danh nhân văn hóa thế giới;

c) Thế kỷ XX là thế kỷ phi thực dân hóa (*Décolonisation*). Ai là người góp phần tích cực giải phóng các thuộc địa, giải phóng các dân tộc bị áp bức, làm đảo lộn thế giới thuộc địa, vẽ lại bản đồ chính trị thế giới, thì đó là danh nhân văn hóa thế giới.

300 nhà khoa học nhất trí cho rằng: “Hồ Chí Minh là nhà mácxít hay nhà Nho, điều đó không quan trọng. Hồ Chí Minh là người cộng sản hay là người dân tộc chủ nghĩa, điều đó không quan trọng. Chỉ cần biết Hồ Chí Minh là Nguyễn Ái Quốc - người yêu nước - thế là đủ để xếp ông vào hàng danh nhân văn hóa thế giới thế kỷ XX. Vì Hồ Chí Minh là người khởi xướng và giương cao ngọn cờ giải phóng dân tộc thuộc địa và trở thành người dẫn đường chủ chốt được mặc nhiên thừa nhận và kính trọng của

châu Á và của thế giới thứ ba”¹. Như vậy, những nhìn nhận và đánh giá đó của các nhà khoa học đã chứng tỏ được rằng Hồ Chí Minh không chỉ là nhà văn hóa kiệt xuất của Việt Nam mà còn là *danh nhân văn hóa thế giới*.

Câu hỏi 32: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về văn hóa và vai trò của văn hóa?

Trả lời:

a) Quan điểm của Hồ Chí Minh về văn hóa

Hồ Chí Minh có bốn cách tiếp cận chủ yếu về văn hóa: 1) Tiếp cận theo nghĩa rộng, tổng hợp mọi phương thức sinh hoạt của con người; 2) Tiếp cận theo nghĩa hẹp là đời sống tinh thần của xã hội, thuộc kiến trúc thượng tầng; 3) Tiếp cận theo nghĩa rất hẹp, là trình độ học vấn của con người; 4) Tiếp cận theo “phương thức sử dụng công cụ sinh hoạt”.

Tháng 8/1943, khi còn ở trong nhà tù của Tưởng Giới Thạch, Hồ Chí Minh đã đưa ra quan niệm nhấn mạnh ý nghĩa của văn hóa. Người viết: “Vì lẽ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hằng ngày về mặc, ăn, ở và các phương thức sử dụng.

1. Xem Trần Quốc Vượng (Chủ biên): *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội, 2005, tr.18.

Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hóa. Văn hóa là sự tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn”¹.

Quan niệm văn hóa nêu trên của Hồ Chí Minh xuất hiện trong một bối cảnh thời gian và không gian đặc biệt, khi UNESCO chưa thành lập, cả nước đang tập trung cho nhiệm vụ giải phóng dân tộc. Đây là quan niệm văn hóa duy nhất của Hồ Chí Minh theo nghĩa rộng. Từ sau Cách mạng Tháng Tám, Người có bàn đến văn hóa nhưng theo nghĩa hẹp, với ý nghĩa là kiến trúc thượng tầng, là toàn bộ đời sống tinh thần của xã hội.

b) Quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa

Thứ nhất, văn hóa là mục tiêu của sự nghiệp cách mạng.

Mục tiêu của cách mạng Việt Nam là độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Như vậy, cùng với chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa nằm trong mục tiêu chung của toàn bộ tiến trình cách mạng.

Theo Hồ Chí Minh, văn hóa là mục tiêu - nhìn một cách tổng quát - là quyền sống, quyền sung sướng, quyền tự do, quyền mưu cầu hạnh phúc; là khát vọng của Nhân dân về các giá trị chân, thiện, mỹ. Đó là một xã hội dân chủ - dân là chủ và dân làm chủ - công bằng, văn minh, ai

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.3, tr.458.

cũng có cơm ăn, áo mặc, ai cũng được học hành; một xã hội mà đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân luôn luôn được quan tâm và không ngừng nâng cao, con người có điều kiện phát triển toàn diện.

Thứ hai, văn hóa là động lực của sự nghiệp cách mạng.

Di sản Hồ Chí Minh cho chúng ta một nhìn nhận về động lực phát triển của đất nước, bao gồm động lực vật chất và tinh thần; động lực cộng đồng và cá nhân; nội lực và ngoại lực. Tất cả quy tụ ở con người và đều có thể được xem xét dưới góc độ văn hóa. Tuy nhiên, nếu tiếp cận các lĩnh vực văn hóa cụ thể trong tư tưởng Hồ Chí Minh, động lực có thể nhận thức ở các phương diện chủ yếu sau:

Văn hóa chính trị là một trong những động lực có ý nghĩa soi đường cho quốc dân đi, lãnh đạo quốc dân để thực hiện độc lập, tự cường, tự chủ.

Văn hóa văn nghệ góp phần nâng cao lòng yêu nước, lý tưởng, tình cảm cách mạng, sự lạc quan, ý chí, quyết tâm và niềm tin vào thắng lợi cuối cùng của cách mạng.

Văn hóa giáo dục diệt giặc dốt, xóa mù chữ, giúp con người hiểu biết quy luật phát triển của xã hội. Với sứ mệnh “trồng người”, văn hóa giáo dục đào tạo con người mới, cán bộ mới, nguồn nhân lực chất lượng cao cho cách mạng.

Văn hóa đạo đức, lối sống nâng cao phẩm giá, phong cách lành mạnh cho con người, hướng con người tới các giá trị chân, thiện, mỹ. Theo quan điểm của Hồ Chí Minh, mọi việc thành hay bại, chủ chốt là do cán bộ có thấm nhuần đạo đức cách mạng hay không.

Văn hóa pháp luật bảo đảm dân chủ, trật tự, kỷ cương, phép nước.

Thứ ba, văn hóa là một mặt trận.

Văn hóa là một trong bốn nội dung chính của đời sống kinh tế - xã hội, quan trọng ngang các vấn đề kinh tế, chính trị, xã hội. Nói mặt trận văn hóa là nói đến một lĩnh vực hoạt động có tính độc lập, có mối quan hệ mật thiết với các lĩnh vực khác, đồng thời phản ánh tính chất cam go, quyết liệt của hoạt động văn hóa. Mặt trận văn hóa là cuộc đấu tranh cách mạng trên lĩnh vực văn hóa - tư tưởng.

Nội dung mặt trận văn hóa phong phú, đấu tranh trên các lĩnh vực tư tưởng, đạo đức, lối sống... của các hoạt động văn nghệ, báo chí, công tác lý luận, đặc biệt là định hướng giá trị chân, thiện, mỹ của văn hóa nghệ thuật. Mặt trận văn hóa là cuộc chiến đấu trên lĩnh vực văn hóa, vì vậy, anh chị em văn nghệ sĩ là chiến sĩ trên mặt trận ấy. Cũng như các chiến sĩ khác, chiến sĩ nghệ thuật có nhiệm vụ phụng sự Tổ quốc, phục vụ Nhân dân.

Để làm tròn nhiệm vụ, chiến sĩ nghệ thuật phải có lập trường tư tưởng vững vàng; ngòi bút là vũ khí sắc bén trong sự nghiệp “phò chính trừ tà”. Phải bám sát cuộc sống thực tiễn, đi sâu vào quần chúng để phê bình nghiêm khắc những thói xấu như tham ô, lười biếng, lãng phí, quan liêu và ca tụng chân thật những người tốt việc tốt để làm gương mẫu cho chúng ta ngày nay và giáo dục cho con cháu đời sau. Đó chính là “chất thép” của văn nghệ theo tinh thần “kháng chiến hóa văn hóa, văn hóa hóa kháng chiến”.

Theo Hồ Chí Minh, dân tộc ta là một dân tộc anh hùng, thời đại ta là một thời đại vẻ vang. Vì vậy, chiến sĩ văn nghệ phải có những tác phẩm xứng đáng với dân tộc anh hùng và thời đại vẻ vang.

Thứ tư, văn hóa phục vụ quần chúng nhân dân.

Tư tưởng Hồ Chí Minh phản ánh khát vọng hạnh phúc của Nhân dân. Tư tưởng văn hóa của Người cũng vì Nhân dân, phục vụ Nhân dân. Theo Người, mọi hoạt động văn hóa phải trở về với cuộc sống thực tại của quần chúng, phản ánh được tư tưởng và khát vọng của quần chúng.

Văn hóa phục vụ quần chúng Nhân dân là phải miêu tả cho hay, cho thật, cho hùng hồn; phải trả lời được các câu hỏi: Viết cho ai? Mục đích viết? Lấy tài liệu đâu mà viết? Cách viết như thế nào? Viết phải thiết thực, tránh cái lối viết rau muống mà ham dùng chữ. Nói cũng vậy. Nói ít, nhưng nói cho thấm thía, nói cho chắc chắn thì quần chúng thích hơn. Tóm lại “*Từ trong quần chúng ra. Về sâu trong quần chúng*”¹. Trên cơ sở đó để định hướng giá trị cho quần chúng.

Chiến sĩ văn hóa phải hiểu và đánh giá đúng quần chúng. Quần chúng là những người sáng tác rất hay. Họ cung cấp cho những nhà hoạt động văn hóa những tư liệu quý. Và chính họ là những người thẩm định khách quan, trung thực, chính xác các tác phẩm văn nghệ. Nhân dân phải là những người được hưởng thụ các giá trị văn hóa.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.288.

Câu hỏi 33: Xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc theo tư tưởng Hồ Chí Minh?

Trả lời:

a) Tư tưởng Hồ Chí Minh về giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại

Trước hết, bản sắc văn hóa dân tộc là những giá trị văn hóa bền vững của cộng đồng các dân tộc Việt Nam; là thành quả của quá trình lao động, sản xuất, chiến đấu và giao lưu của con người Việt Nam. Bản sắc văn hóa dân tộc được nhìn nhận qua hai lớp quan hệ. Về nội dung, đó là lòng yêu nước, thương nòi, tinh thần độc lập, tự cường, tự tôn dân tộc... Về hình thức, cốt cách văn hóa dân tộc biểu hiện ở ngôn ngữ, phong tục, tập quán, lễ hội, cách cảm và nghĩ...

Bản sắc văn hóa dân tộc chứa đựng giá trị lớn và có một ý nghĩa quan trọng đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Nó phản ánh những nét độc đáo, đặc tính dân tộc. Vì vậy, trách nhiệm của con người Việt Nam là phải trân trọng, khai thác, giữ gìn, phát huy, phát triển những giá trị của văn hóa dân tộc, đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ cách mạng của từng giai đoạn lịch sử. Người khẳng định:

“Dân ta phải biết sử ta,
Cho tường gốc tích nước nhà Việt Nam”¹.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.3, tr.255.

Mỗi dân tộc cần phải chăm lo đặc tính dân tộc mình trong nghệ thuật, chăm lo cốt cách dân tộc, đồng thời cần triệt để tẩy trừ mọi di hại thuộc địa và ảnh hưởng nô dịch của văn hóa đế quốc, tôn trọng phong tục, tập quán, văn hóa của các dân tộc thiểu số.

Tiếp biến văn hóa (tiếp nhận và biến đổi) là một quy luật của văn hóa. Theo Hồ Chí Minh: “Văn hóa Việt Nam ảnh hưởng lẫn nhau của văn hóa Đông phương và Tây phương chung đúc lại... Tây phương hay Đông phương có cái gì tốt ta học lấy để tạo ra một nền văn hóa Việt Nam. Nghĩa là lấy kinh nghiệm tốt của văn hóa xưa và văn hóa nay, trau dồi cho văn hóa Việt Nam thật có tinh thần thuần túy Việt Nam để hợp với tinh thần dân chủ”¹. Trong lần nói chuyện với một nhà văn người Liên Xô, Hồ Chí Minh nói: “Các bạn chớ hiểu là tôi cho rằng chúng tôi cần dứt bỏ văn hóa nào đó, dù là văn hóa Pháp đi nữa. Ngược lại, tôi muốn nói điều khác. Nói đến việc mở rộng kiến thức của mình về văn hóa thế giới, mà đặc biệt hiện nay là văn hóa Xôviết - chúng tôi thiếu - nhưng đồng thời tránh nguy cơ thành kẻ bắt chước... Văn hóa của các dân tộc khác cần phải được nghiên cứu toàn diện, chỉ có trong trường hợp đó mới có thể được nhiều hơn cho văn hóa của chính mình”². Nhận diện về văn hóa Hồ Chí Minh, một

1. Xem *Hồ Chí Minh về văn hóa*, Bảo tàng Hồ Chí Minh xuất bản, Hà Nội, 1997, tr.350.

2. Hồ Chí Minh: *Văn hóa nghệ thuật cũng là một mặt trận*, Nxb. Văn học, Hà Nội, 1981, tr.516-517.

nhà báo Mỹ viết: “Cụ Hồ không phải là một người dân tộc chủ nghĩa hẹp hòi, mà Cụ là một người yêu mến văn hóa Pháp trong khi chống thực dân Pháp, một con người biết coi trọng những truyền thống cách mạng Mỹ trong khi Mỹ phá hoại đất nước Cụ”¹.

Mục đích tiếp thu văn hóa nhân loại là để làm giàu cho văn hóa Việt Nam, xây dựng văn hóa Việt Nam hợp với tinh thần dân chủ. Nội dung tiếp thu là toàn diện bao gồm Đông, Tây, kim, cổ, tất cả các mặt, các khía cạnh. Tiêu chí tiếp thu là có cái gì hay, cái gì tốt là ta học lấy. Mối quan hệ giữa giữ gìn cốt cách văn hóa dân tộc và tiếp thu văn hóa nhân loại là phải lấy văn hóa dân tộc làm gốc, đó là điều kiện, cơ sở để tiếp thu văn hóa nhân loại.

b) Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh để xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc trong giai đoạn hiện nay

Trong sự nghiệp đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam coi xây dựng kinh tế là nhiệm vụ trung tâm, xây dựng Đảng là then chốt, văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu, vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội. Ngày nay, khi đất nước chuyển sang một giai đoạn mới - giai đoạn đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, trước sự phát triển của cách mạng, văn

1. Trần Văn Giàu: *Giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam*, Nxb. Thành phố Hồ Chí Minh, 1993, tr.331.

để xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc trở thành yêu cầu cấp bách hơn bao giờ hết.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII (năm 1996) đánh dấu một bước phát triển trong tư duy của Đảng về văn hóa và nhiệm vụ xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Nghị quyết Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương khóa VIII về xây dựng và phát triển văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc (tháng 7/1998) nêu những quan điểm chỉ đạo cơ bản, khẳng định: “Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội;... nền văn hóa mà chúng ta xây dựng là nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc;... là nền văn hóa thống nhất mà đa dạng trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam”¹. *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)* nêu rõ: “Xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, phát triển toàn diện, thống nhất trong đa dạng, thấm nhuần sâu sắc tinh thần nhân văn, dân chủ, tiến bộ; làm cho văn hóa gắn kết chặt chẽ và thấm sâu vào toàn bộ đời sống xã hội, trở thành nền tảng tinh thần vững chắc, sức mạnh nội sinh quan trọng của phát triển. Kế thừa và phát huy

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập, Sđd*, t.57, tr.303-305.

những truyền thống văn hóa tốt đẹp của cộng đồng các dân tộc Việt Nam, tiếp thu những tinh hoa văn hóa của nhân loại, xây dựng một xã hội dân chủ, công bằng, văn minh vì lợi ích chân chính và phẩm giá con người, với trình độ tri thức, đạo đức, thể lực và thẩm mỹ ngày càng cao. Phát triển, nâng cao chất lượng sáng tạo văn học, nghệ thuật; khẳng định và biểu dương các giá trị chân, thiện, mỹ, phê phán những cái lỗi thời, thấp kém, đấu tranh chống những biểu hiện phản văn hóa. Bảo đảm quyền được thông tin, quyền tự do sáng tạo của công dân. Phát triển các phương tiện thông tin đại chúng đồng bộ, hiện đại, thông tin chân thực, đa dạng, kịp thời phục vụ có hiệu quả sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”¹. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (tháng 01/2016) tiếp tục khẳng định: “Xây dựng nền văn hóa và con người Việt Nam phát triển toàn diện, hướng đến chân - thiện - mỹ, thấm nhuần tinh thần dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học. Văn hóa thực sự trở thành nền tảng tinh thần vững chắc của xã hội, là sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự phát triển bền vững và bảo vệ vững chắc Tổ quốc vì mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh””².

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Sdd, tr.75-76.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sdd, tr.126.

Câu hỏi 34: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của đạo đức cách mạng. Ý nghĩa của những quan điểm đó trong việc tu dưỡng, rèn luyện đạo đức của sinh viên hiện nay?

Trả lời:

a) Quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của đạo đức cách mạng

Đạo đức là hệ thống các quy tắc, quan niệm, chuẩn mực nhờ đó mà con người điều chỉnh hành vi của mình đối với người khác, đối với cộng đồng và đối với xã hội. Thông qua dư luận xã hội, con người điều chỉnh hành vi của mình một cách phù hợp.

Hồ Chí Minh là một trong những nhà tư tưởng, lãnh tụ cách mạng bàn nhiều về vấn đề đạo đức và giáo dục đạo đức. Khi đánh giá vai trò của đạo đức trong đời sống, từ rất sớm, Hồ Chí Minh đã khẳng định đạo đức *là cái gốc, là nguồn nuôi dưỡng và phát triển con người*. Đó là nhân tố quyết định cuộc đời hoạt động, xu hướng phát triển và khả năng lôi cuốn lãnh đạo Nhân dân của người cách mạng. Người nhấn mạnh: “Cũng như sông thì có nguồn mới có nước, không có nguồn thì sông cạn. Cây phải có gốc, không có gốc thì cây héo. Người cách mạng phải có đạo đức, không có đạo đức thì dù tài giỏi mấy cũng không lãnh đạo được nhân dân. Vì muốn giải phóng cho dân tộc, giải phóng cho loài người là một công việc to tát, mà tự mình không có đạo đức, không có căn bản, tự

mình đã hủ hóa, xấu xa thì còn làm nổi việc gì?”¹. Hồ Chí Minh so sánh: “Làm cách mạng để cải tạo xã hội cũ thành xã hội mới là một sự nghiệp rất vẻ vang, nhưng nó cũng là một nhiệm vụ rất nặng nề, một cuộc đấu tranh rất phức tạp, lâu dài, gian khổ. Sức có mạnh mới gánh được nặng và đi được xa. Người cách mạng phải có *đạo đức cách mạng* làm nền tảng, mới hoàn thành được nhiệm vụ cách mạng vẻ vang”².

Đạo đức là một sức mạnh tinh thần to lớn. Nó là bộ phận năng động nhất của thế giới quan, là hiện thực trực tiếp của tư tưởng, có tác dụng chỉ đạo hành vi ứng xử của con người trong mọi tình huống, giúp con người vững vàng trong mọi thử thách. Người viết: “Có đạo đức cách mạng thì gặp khó khăn, gian khổ, thất bại, cũng không sợ sệt, rụt rè, lùi bước... khi gặp thuận lợi và thành công cũng vẫn giữ vững tinh thần... “lo trước thiên hạ, vui sau thiên hạ”; lo hoàn thành nhiệm vụ cho tốt chứ không kèn cựa về mặt hưởng thụ; không công thần, không quan liêu, không kiêu ngạo, không hủ hóa”³.

Là một hình thái ý thức xã hội, đạo đức không chỉ phụ thuộc vào tồn tại xã hội, vào điều kiện vật chất, kinh tế mà còn có khả năng tác động tích cực trở lại, cải biến tồn tại xã hội. Giá trị đạo đức tinh thần một khi được con người tiếp nhận sẽ biến thành sức mạnh vật chất và là nhân tố quyết định sự thành bại của mọi công việc.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.292-293.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.601, 602-603.

Hồ Chí Minh viết: “Người cán bộ cách mạng phải có đạo đức cách mạng... Mọi việc thành hay bại, chủ chốt là do cán bộ có thấm nhuần đạo đức cách mạng, hay là không”¹. Bởi vì, “Có đạo đức cách mạng thì mới hy sinh tận tụy với cách mạng, mới lãnh đạo được quần chúng đưa cách mạng tới thắng lợi hoàn toàn”². Đạo đức với những chuẩn giá trị có tác dụng chi phối đời sống tinh thần và là một bộ phận quan trọng của xã hội. Đạo đức góp phần giữ vững ổn định chính trị xã hội, qua đó thúc đẩy sự phát triển của kinh tế - xã hội. Sự suy thoái của đạo đức trong mỗi con người và xã hội là một trong những nguyên nhân dẫn đến khủng hoảng chính trị, kinh tế, xã hội. Hồ Chí Minh nhắc lại lời của Mạnh Tử: “Ai cũng tham lợi, thì nước sẽ nguy”³.

Đạo đức còn là thước đo lòng cao thượng của con người. Trong bài *Đạo đức cách mạng* (năm 1958), Hồ Chí Minh viết: “Tuy năng lực và công việc của mỗi người khác nhau, người làm việc to, người làm việc nhỏ; nhưng ai giữ được đạo đức đều là người cao thượng”⁴. Việc thực hành tốt đạo đức cách mạng trong đời sống hằng ngày của mỗi cá nhân không chỉ có tác dụng tôn vinh, nâng cao giá trị mà còn tạo sức mạnh nội sinh, giúp họ vượt qua khó khăn thử thách.

Hồ Chí Minh thường nhắc lại tinh thần của V.I. Lênin: Đảng Cộng sản phải tiêu biểu cho trí tuệ, danh dự, lương

1, 4. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.9, tr.354, 508.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.6, tr.360, 127.

tâm của dân tộc và thời đại. Trong *Di chúc*, Người viết: “Đảng ta là một Đảng cầm quyền. Mỗi đảng viên và cán bộ phải thật sự thấm nhuần *đạo đức cách mạng*, thật sự cần kiệm liêm chính, chí công vô tư. Phải giữ gìn Đảng ta thật trong sạch, phải xứng đáng là người lãnh đạo, là người đầy tớ thật trung thành của nhân dân”¹ và “Đảng cần phải chăm lo giáo dục *đạo đức cách mạng* cho họ (đoàn viên và thanh niên - *TG*), đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng chủ nghĩa xã hội vừa “hồng” vừa “chuyên”. Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc rất quan trọng và rất cần thiết”².

Tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh là đạo đức trong hành động, lấy hiệu quả thực tế làm thước đo. Chính vì vậy, Hồ Chí Minh luôn đặt đạo đức bên cạnh tài năng, gắn đức với tài, lời nói đi đôi với hành động và hiệu quả trên thực tế. Người nói: “Phải lấy kết quả thiết thực đã góp sức bao nhiêu cho sản xuất và lãnh đạo sản xuất mà đo ý chí cách mạng của mình. Hãy kiên quyết chống bệnh nói suông, thói phô trương hình thức, lối làm việc không nhằm mục đích nâng cao sản xuất”³.

Đức và tài phải là những phẩm chất thống nhất của con người. Nếu đạo đức là tiêu chuẩn cho mục đích hành động thì tài là phương tiện thực hiện mục đích đó. Vì vậy, con người cần có cả đức và tài, nếu thiếu tài thì làm việc gì cũng khó, nhưng nếu thiếu đạo đức thì vô dụng, thậm chí

1, 2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.622.

3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.68.

có hại. Trong tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh, đức và tài, hồng và chuyên, phẩm chất và năng lực phải thống nhất làm một. Trong đó, đạo đức là gốc, là nền tảng của người cách mạng, đạo đức là gốc của tài, hồng là gốc của chuyên, phẩm chất là gốc của năng lực. Người đòi hỏi tài năng phải gắn chặt và đặt vững trên nền tảng đạo đức. Hồ Chí Minh khuyên: “Dạy cũng như học phải biết chú trọng cả tài lẫn đức. Đức là *đạo đức cách mạng*. Đó là cái gốc, rất quan trọng. Nếu không có đạo đức cách mạng thì có tài cũng vô dụng”¹.

b) Ý nghĩa đối với việc tu dưỡng, rèn luyện đạo đức của thanh niên, sinh viên hiện nay

Việc tu dưỡng và rèn luyện đạo đức có ý nghĩa quan trọng đối với con người Việt Nam trong sự nghiệp cách mạng, nhất là đối với thế hệ trẻ - tương lai của đất nước. Họ chính là lớp người kế tục tất yếu sự nghiệp cách mạng của cha anh đưa nước nhà đến một tương lai tươi sáng, bởi “nước nhà thịnh hay suy, yếu hay mạnh một phần lớn là do các thanh niên”². “Thanh niên muốn làm chủ tương lai cho xứng đáng thì ngay trong hiện tại phải rèn luyện tinh thần và lực lượng của mình, phải ra làm việc để chuẩn bị cái tương lai đó”³. Vì vậy, thanh niên, sinh viên cần xác định đúng vị trí, vai trò của đạo đức đối với cá nhân.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.14, tr.400.

2, 3. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.216

Sinh viên phải kiên trì tu dưỡng theo các phẩm chất đạo đức, tấm gương đạo đức của Hồ Chí Minh; rèn luyện cho mình những đức tính như: trung thành, tận tụy, thật thà, trung thực. Trong học tập, rèn luyện, phải kết hợp lý luận với thực hành, học tập với lao động, chống mọi biểu hiện của chủ nghĩa cá nhân; nâng cao đạo đức cách mạng.

Câu hỏi 35: Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về những chuẩn mực và nguyên tắc xây dựng đạo đức cách mạng?

Trả lời:

a) Quan điểm về những chuẩn mực đạo đức cách mạng

Một là, trung với nước, hiếu với dân.

Đây là phẩm chất đạo đức bao trùm, quan trọng và chi phối các phẩm chất đạo đức khác.

Trung với nước là phải biết đặt lợi ích của Đảng, của Tổ quốc, của cách mạng lên trên hết; quyết tâm phấn đấu thực hiện mục tiêu cách mạng; thực hiện tốt mọi chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước.

Hiếu với dân là khẳng định vai trò, sức mạnh thực sự của Nhân dân; gần dân, tin dân, học dân, lắng nghe ý kiến của dân, gắn bó mật thiết với dân, tôn trọng dân, vận động Nhân dân thực hiện tốt chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước.

Trung với nước, hiếu với dân có mối quan hệ gắn bó chặt chẽ với nhau. Bởi nước là nước của dân, dân là chủ nhân của nước. Trung với nước là phải phấn đấu cho nền

độc lập của Tổ quốc, hiếu với dân là phải chăm lo hạnh phúc cho Nhân dân.

Hai là, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư.

Đây là những khái niệm đạo đức cũ, được Hồ Chí Minh tiếp thu, chọn lọc, đưa vào những yêu cầu và nội dung mới. Đồng thời, đó cũng là biểu hiện sinh động của phẩm chất “trung với nước, hiếu với dân”.

Mỗi chữ cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư đã được Hồ Chí Minh giải thích rất rõ, cụ thể và dễ hiểu đối với mọi người.

Cần là siêng năng, chăm chỉ, cần mẫn, cố gắng, nhưng không bỏ qua năng lực. Lao động phải có kế hoạch, sáng tạo, có năng suất cao; có tinh thần tự lực cánh sinh, không lười biếng, không ỷ lại, không dựa dẫm.

Kiệm là tiết kiệm vật tư, tiền bạc, của cải, thời gian, không xa xỉ, không hoang phí, tiết kiệm sức lao động. Phải tiết kiệm từ cái to đến cái nhỏ, nhiều cái nhỏ cộng lại thành cái to. Hồ Chí Minh cho rằng, tiết kiệm không phải là hà tiện, keo kiệt, bủn xỉn. Bủn xỉn, keo kiệt là thói xấu cần phải chống, còn tiết kiệm là lối sống văn minh, là biết tiêu dùng hợp lý. Người luôn nhắc nhở, “Khi không nên tiêu xài thì một đồng xu cũng không nên tiêu. Khi có việc đáng làm, việc lợi ích cho đồng bào, cho Tổ quốc, thì dù bao nhiêu công, tốn bao nhiêu của, cũng vui lòng”¹.

Liêm là trong sạch, không tham lam tiền của, địa vị, danh tiếng, tức là “luôn luôn tôn trọng giữ gìn của công

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, *Sđd*, t.6, tr.123.

và của nhân dân”¹; “không xâm phạm một đồng xu, hạt thóc của Nhà nước, của nhân dân”². Chỉ có một thứ ham muốn là ham học, ham làm, ham tiến bộ. Người đã chỉ ra những hành vi trái với liêm, như: “cậy quyền thế mà đục khoét dân, ăn của dút, hoặc trộm của công làm của tư”³... “Dìm người giỏi, để giữ địa vị và danh tiếng cho mình”⁴... “Cụ Khổng Tử nói: “Người mà không liêm, không bằng súc vật””⁵.

Chính là không tà, thẳng thắn, đứng đắn. Người luôn nhắc nhở mỗi người cần phải giải quyết tốt ba mối quan hệ: Đối với mình, không tự cao, tự đại, luôn chịu khó học tập cầu tiến bộ, luôn tự kiểm điểm để phát triển điều hay, sửa đổi điều dở của bản thân mình. Đối với người, không nịnh hót người trên, không xem khinh người dưới; luôn giữ thái độ chân thành, khiêm tốn, đoàn kết thật thà; không dối trá, lừa lọc. Đối với việc, để việc công lên trên, lên trước việc tư. Đã phụ trách việc thì quyết làm cho kỳ được, cho đến nơi đến chốn, không sợ khó khăn, nguy hiểm; việc thiện thì dù nhỏ mấy cũng làm, việc ác thì dù nhỏ mấy cũng tránh. Mỗi ngày cố làm một việc có lợi cho nước, cho dân.

Các đức tính này có mối quan hệ chặt chẽ với nhau. Cần mà không kiệm thì chẳng khác nào “gió vào nhà trống”,

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.9, tr.145.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.13, tr.70.

3, 4, 5. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.6, tr.126, 127.

“nước đổ vào thùng không đầy”, “làm chùng nào xào chùng ấy”. Còn kiệm mà không cần thì sản xuất được ít, không đủ dùng, không tăng thêm, không phát triển. Có khi Người coi cần, kiệm, liêm, chính là bốn đức của con người, cũng như trời có bốn mùa, đất có bốn phương.

Chí công vô tư là công bằng, công tâm, không thiên tư, thiên vị, làm việc gì cũng không nghĩ đến mình trước, chỉ biết vì Đảng, vì Tổ quốc, vì đồng bào, đặt lợi ích của cách mạng, của Nhân dân lên trên hết, “lo trước thiên hạ, vui sau thiên hạ”. Thực hiện chí công vô tư cũng có nghĩa là phải kiên quyết quét sạch chủ nghĩa cá nhân, nâng cao đạo đức cách mạng.

Cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư có quan hệ mật thiết với nhau. Cần, kiệm, liêm, chính sẽ dẫn đến chí công vô tư. Ngược lại đã chí công vô tư, một lòng vì nước, vì dân, vì Đảng thì nhất định sẽ thực hiện được cần, kiệm, liêm, chính và có được nhiều tính tốt khác.

Ba là, thương yêu con người, sống có tình nghĩa.

Kế thừa truyền thống của dân tộc, kết hợp với chủ nghĩa nhân đạo cộng sản, tiếp thu tinh thần nhân văn của nhân loại, cùng với việc thử nghiệm của bản thân qua hoạt động thực tiễn cách mạng, Hồ Chí Minh xác định tình yêu thương con người là một trong những phẩm chất đạo đức cao đẹp nhất. Đó là tình cảm rộng lớn giành cho những người cùng khổ, những người bị áp bức, bóc lột. Hồ Chí Minh nói: “Tôi vô cùng công phẫn trước những tổn thất và tàn phá do quân Mỹ gây ra cho nhân dân và đất nước

chúng tôi; tôi cũng rất xúc động thấy ngày càng có nhiều thanh niên Mỹ chết vô ích ở Việt Nam”¹ và “Những dòng máu đỏ chúng tôi đều quý như nhau”².

Tình yêu thương con người ở Hồ Chí Minh không chung chung trừu tượng mà luôn được nhận thức và giải quyết trên lập trường của giai cấp vô sản. Đồng thời, luôn gắn liền với hành động cụ thể, phấn đấu vì độc lập của Tổ quốc, tự do, hạnh phúc cho con người.

Bốn là, có tinh thần quốc tế trong sáng, thủy chung.

Chủ nghĩa quốc tế là một trong những đặc điểm quan trọng nhất của đạo đức cộng sản chủ nghĩa, bắt nguồn từ bản chất quốc tế của giai cấp công nhân và của xã hội xã hội chủ nghĩa. Chủ nghĩa quốc tế trong tư tưởng Hồ Chí Minh là sự tôn trọng và thương yêu tất cả các dân tộc, nhân dân các nước, chống sự hằn thù, bất bình đẳng dân tộc và sự phân biệt chủng tộc. Là tinh thần đoàn kết với các dân tộc bị áp bức, với nhân dân lao động các nước, tinh thần đoàn kết của Nhân dân Việt Nam với tất cả những người tiến bộ trên thế giới vì hòa bình, công lý và tiến bộ xã hội.

Theo Hồ Chí Minh, chủ nghĩa quốc tế vô sản phải gắn liền với chủ nghĩa yêu nước chân chính. Nếu không thì có thể dẫn đến chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi, sô vanh, biệt lập, kỳ thị chủng tộc... Tất cả những khuynh hướng lệch lạc ấy có thể dẫn đến chỗ phá vỡ cả một quốc gia dân tộc, phá vỡ

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.15, tr.602.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.24.

tình đoàn kết quốc tế trong cuộc đấu tranh chung, thậm chí có thể đưa đến tình trạng đối đầu, đối địch.

Tinh thần quốc tế trong sáng là phẩm chất đạo đức, là yêu cầu đạo đức nhằm vào mối quan hệ rộng lớn, vượt qua khuôn khổ quốc gia dân tộc. Quan điểm “giúp bạn là giúp mình” là thể hiện chủ nghĩa nhân văn, nhân đạo cộng sản cao cả.

b) Quan điểm về những nguyên tắc xây dựng đạo đức mới

Một là, phải tu dưỡng đạo đức suốt đời.

Việc tu dưỡng rèn luyện đạo đức ở mỗi con người cũng như việc xây dựng một nền đạo đức mới trong xã hội không phải là một việc đơn giản, đó là cả một quá trình liên tục, thường xuyên và lâu dài. Người viết: “Đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hằng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong”¹.

Đạo đức cách mạng, đạo đức mới khác đạo đức cũ ở chỗ nó gắn với thực tiễn cách mạng và phục vụ cách mạng, phục vụ Nhân dân. Vì vậy, việc rèn luyện, tu dưỡng đạo đức là một trong những yêu cầu có ý nghĩa quan trọng hàng đầu. Đạo đức cách mạng nhằm giải phóng và đem lại tự do, hạnh phúc cho con người. Vì vậy, tu dưỡng đạo đức phải gắn liền với hoạt động thực tiễn trên tinh thần tự giác, tự nguyện, dựa vào lương tâm và trách nhiệm của mỗi người.

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.612.

Trong cuộc sống, mỗi người có nhiều cương vị, nhiều vai trò khác nhau, đòi hỏi phải điều chỉnh hành vi của mình cho phù hợp. Phẩm chất đạo đức của mỗi người được biểu hiện rất cụ thể, phong phú và đa dạng. Có tu dưỡng, rèn luyện thường xuyên, nghiêm túc thì con người mới có được những phẩm chất đạo đức tốt đẹp, có những đóng góp tích cực trong công cuộc xây dựng xã hội văn minh.

Hai là, nói đi đôi với làm, phải nêu gương về đạo đức.

Hồ Chí Minh là một tấm gương sáng về nói đi đôi với làm. Người đặc biệt quan tâm tới vấn đề đạo đức, không chỉ dừng lại ở những bài nói, bài viết về đạo đức mà quan trọng hơn là Người thực hiện nhiều nhất những tư tưởng đó.

Đạo đức cách mạng luôn được nhận thức và giải quyết trên lập trường của giai cấp công nhân, phục vụ lợi ích của cách mạng. Đây không chỉ là một nguyên tắc mà còn là cơ sở để phân biệt giữa đạo đức cách mạng với thói đạo đức giả, đạo đức của giai cấp bóc lột. Đối với mỗi người, lời nói phải đi đôi với việc làm thì mới đem lại hiệu quả thiết thực trong rèn luyện chính bản thân mình và có tác dụng giáo dục đối với người khác. Nếu nói nhiều làm ít, nói mà không làm, hơn nữa nói một đằng, làm một nẻo thì chỉ đem lại những hậu quả phản tác dụng.

Một nền đạo đức mới chỉ được xây dựng trên một cơ sở vững chắc khi những phẩm chất đạo đức đã trở thành hành vi đạo đức ngày càng phổ biến trong toàn xã hội mà những tấm gương đạo đức có một ý nghĩa quan trọng. Làm gương có nhiều cấp độ, phạm vi và hệ quy chiếu khác nhau. Tùy theo nhiệm vụ và tình hình cụ thể mà những tấm gương đó

được biểu hiện ở những mặt nào, trong lao động, chiến đấu, học tập, cuộc sống đời thường trong gia đình, xã hội... Xây dựng đạo đức mới, nêu gương đạo đức phải chú trọng đến tính phổ biến, rộng khắp, vững chắc của toàn xã hội.

Ba là, xây đi đôi với chống, phải tạo thành phong trào quần chúng rộng rãi.

Việc xây dựng đạo đức mới trước hết phải được tiến hành bằng việc giáo dục những phẩm chất, những chuẩn mực đạo đức mới, khơi dậy ý thức đạo đức lành mạnh để mọi người tự giác nhận thức được trách nhiệm đạo đức của mình và tạo thành phong trào quần chúng rộng rãi để đem lại những hiệu quả thiết thực. Trong *Di chúc*, Hồ Chí Minh viết: “Chống lại những gì đã cũ kỹ, hư hỏng để tạo ra những cái mới mẻ, tốt tươi... cần phải động viên toàn dân, tổ chức và giáo dục toàn dân, dựa vào lực lượng vĩ đại của toàn dân”¹.

Nguồn gốc của mọi thứ tệ nạn là chủ nghĩa cá nhân. Muốn xây dựng đạo đức mới là phải chống được chủ nghĩa cá nhân và chống lại cái xấu xa vô đạo đức. Theo Hồ Chí Minh, chủ nghĩa cá nhân là chỉ muốn “mọi người vì mình” mà không biết mình vì mọi người. Chủ nghĩa cá nhân đẻ ra trăm thứ bệnh nguy hiểm như: quan liêu, mệnh lệnh, bè phái, chủ quan, tham ô, lãng phí, tham danh trục lợi... Tuy nhiên cần có nhận thức đúng đắn đâu là chủ nghĩa cá nhân, đâu là lợi ích cá nhân. Hồ Chí Minh cho rằng: “Đấu tranh chống chủ nghĩa cá nhân không phải là “giày xéo

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Sđd, t.15, tr.617.

lên lợi ích cá nhân”. Mỗi người đều có tính cách riêng, sở trường riêng, đời sống riêng của bản thân và của gia đình mình. Nếu những lợi ích cá nhân đó không trái với lợi ích của tập thể thì không phải là xấu”¹.

Câu hỏi 36: Phân tích những yêu cầu cơ bản đối với sinh viên hiện nay trong học tập và làm theo đạo đức Hồ Chí Minh?

Trả lời:

a) Thực trạng đạo đức, lối sống trong sinh viên hiện nay

Hiện nay, thanh niên, sinh viên đang sống trong môi trường văn hóa hết sức phong phú, đa dạng. Sự phong phú đa dạng của môi trường văn hóa có nguyên nhân sâu xa từ những biến đổi của nền kinh tế xã hội trong đổi mới cùng những tác động mạnh mẽ của quá trình mở cửa, đa phương hóa, đa dạng hóa quan hệ quốc tế, của xu hướng quốc tế hóa mọi mặt đời sống xã hội. Trong môi trường đó những yếu tố cũ và mới, truyền thống và hiện đại, phương Đông và phương Tây đang tồn tại đan xen, tác động qua lại với nhau. Để đánh giá đúng thực trạng đạo đức, lối sống của thanh niên cần căn cứ vào những nhân tố tác động đó và căn cứ vào hoạt động của họ trong mọi lĩnh vực.

Có thể nhận thấy một số ưu điểm nổi bật của thanh niên, sinh viên là đại đa số có động cơ học tập rèn luyện đúng đắn, một số có tinh thần khắc phục khó khăn, vươn

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.11, tr.610.

lên đạt được kết quả cao. Nhiều sinh viên sau khi ra trường đã không cam chịu nghèo đói, năng động, sáng tạo, nhanh chóng đáp ứng được yêu cầu của thực tiễn sản xuất. Mặc dù, hiện tượng tiêu cực đang phổ biến trong xã hội, các thế lực thù địch đang tìm mọi cách chia rẽ, lôi kéo, nhưng sinh viên đã không bị kích động, tha hóa quá mức ở một số những sinh hoạt đặc thù. Phần đông sinh viên vẫn có tình nhân bản sâu sắc, có tinh thần đoàn kết nhân ái, giúp đỡ lẫn nhau, tiếp tục truyền thống “Tôn sư trọng đạo”, khiêm tốn, cần cù và sáng tạo trong học tập, sống có bản lĩnh, có chí lập thân, lập nghiệp, năng động nhạy bén, dám đối mặt với những khó khăn, thách thức, không ỷ lại, chây lười, luôn gắn bó với Nhân dân, đồng hành cùng dân tộc, phấn đấu cho sự nghiệp dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh... Đây là những giá trị đạo đức nổi bật, cơ bản nhất biểu hiện bản chất tốt đẹp của thanh niên, sinh viên Việt Nam hiện nay.

Tuy nhiên, bên cạnh số đông thanh niên, sinh viên đang phấn đấu, rèn luyện để lập thân, lập nghiệp thì số thanh niên, sinh viên có lối sống buông thả, tự do cá nhân dẫn đến vi phạm pháp luật ngày càng tăng. Có một bộ phận sinh viên phai nhạt niềm tin, lý tưởng, mất phương hướng phấn đấu, không có chí lập thân, lập nghiệp, chạy theo lối sống thực dụng, sống thử, sống dựa dẫm, thiếu trách nhiệm, thờ ơ với gia đình và xã hội, thiếu trung thực, gian lận trong thi cử, chạy điểm, chạy thầy, chạy trường, mua bằng cấp. Tệ hại hơn, một số sinh viên nghiện hút, cướp của, giết người...

Trong bối cảnh trên, việc tăng cường công tác thanh niên, đặc biệt là giáo dục về lý tưởng, đạo đức cách mạng, tuyên truyền, giáo dục để sinh viên học tập và làm theo tấm gương đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh nhằm “hình thành một lớp thanh niên nam, nữ ưu tú, vững vàng về chính trị, kiên định con đường xã hội chủ nghĩa”, “có lý tưởng cao đẹp”, “sống có văn hóa và tình nghĩa, giàu lòng yêu nước và tinh thần quốc tế chân chính”, biết “nuôi dưỡng hoài bão lớn”, “tự cường dân tộc”... giữ một vai trò đặc biệt quan trọng. Báo cáo chính trị tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X của Đảng chỉ rõ: “Đối với *thế hệ trẻ*, thường xuyên giáo dục chính trị, truyền thống, lý tưởng, đạo đức và lối sống; tạo điều kiện học tập, lao động, giải trí, phát triển thể lực, trí tuệ, góp phần xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”¹.

b) Một số yêu cầu cơ bản đối với sinh viên trong học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh

- *Học trung với nước, hiếu với dân, suốt đời đấu tranh cho sự nghiệp giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người; luôn nâng cao chí khí cách mạng, yêu Tổ quốc, yêu Nhân dân gắn liền với việc phấn đấu cho sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội.*

Trung với nước, hiếu với dân trong giai đoạn hiện nay được hiểu như sau: Trung thành với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, bảo vệ độc lập, chủ quyền, toàn vẹn

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Sđd, tr.119-120.

lãnh thổ và nền văn hóa dân tộc; bảo vệ Đảng, chế độ xã hội chủ nghĩa, Nhân dân và sự nghiệp đổi mới, bảo vệ lợi ích của đất nước; khắc phục được thói vô cảm, lãnh đạm, thờ ơ trước những khó khăn, bức xúc của một bộ phận thanh niên, sinh viên hiện nay; có ý chí vươn lên, quyết tâm vượt qua nghèo nàn, lạc hậu, góp phần xây dựng đất nước phồn vinh, sớm đưa đất nước ra khỏi tình trạng kém phát triển, theo kịp trình độ phát triển của các nước trong khu vực và trên thế giới, thực hiện bằng được ước mong của Chủ tịch Hồ Chí Minh là “xây dựng đất nước ta đàng hoàng hơn, to đẹp hơn”; luôn có ý thức giữ gìn đoàn kết trong đơn vị, tập thể; kiên quyết đấu tranh không khoan nhượng trước mọi mưu đồ của các thế lực thù địch; phải có tinh thần trách nhiệm cao đối với công việc, có lương tâm nghề nghiệp trong sáng, quyết tâm phấn đấu cống hiến cho quê hương, dân tộc; có tinh thần ham học hỏi và giải quyết đúng đắn mối quan hệ cá nhân - gia đình - tập thể - xã hội, quan hệ giữa nghĩa vụ và quyền lợi...

- Học cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư, đòi tư trong sáng, nếp sống giản dị và đức tính khiêm tốn, nêu cao phẩm giá con người Việt Nam trong thời kỳ mới.

Tích cực lao động, học tập, công tác với tinh thần lao động sáng tạo, có năng suất, chất lượng, hiệu quả cao, biết quý trọng công sức lao động và tài sản của tập thể, Nhân dân; không xa hoa, lãng phí; thực hiện cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư là kiên quyết chống chủ nghĩa cá nhân, lối sống thực dụng; thẳng thắn, trung thực bảo vệ chân lý, đường lối, quan điểm của Đảng, chân thành,

khiêm tốn, không chạy theo chủ nghĩa thành tích, bao che, giấu giếm khuyết điểm; kiên quyết chống bệnh lười biếng, lối sống hưởng thụ, nói không đi đôi với làm; có thái độ rõ rệt lên án và kiên quyết đấu tranh chống tham nhũng, tiêu cực, loại trừ mọi biểu hiện vô liêm, bất chính ra khỏi đời sống xã hội.

- Học đức tin tuyệt đối vào sức mạnh của Nhân dân, kính trọng Nhân dân và hết lòng, hết sức phục vụ Nhân dân; luôn nhân ái, vị tha, khoan dung và nhân hậu với con người.

Mỗi sinh viên phải đặt mình trong tổ chức, tập thể; tôn trọng pháp luật, kỷ cương, nội quy, quy định của nhà trường; luôn gắn bó mật thiết với Nhân dân, sống có trách nhiệm, luôn coi trọng tự phê bình và phê bình. Xây dựng ý thức công dân, ý thức cộng đồng, thói quen ứng xử có văn hóa, tôn trọng và bảo vệ lẽ phải, trung thực, sáng tạo, tích cực tham gia xây dựng đất nước.

- Học tấm gương về ý chí và nghị lực tinh thần to lớn, quyết tâm vượt qua mọi thử thách, khó khăn để đạt được mục đích cuộc sống.

Đạo đức cách mạng của thanh niên là “Không có việc gì khó. Chỉ sợ lòng không bền. Đào núi và lấp biển. Quyết chí ắt làm nên”. Bất kỳ lúc nào thanh niên, sinh viên cũng phải có tinh thần gan dạ và sáng tạo, cần phải có chí khí hăng hái và tinh thần tiến lên, vượt qua mọi khó khăn, gian khổ, siêng học, siêng làm, quyết hoàn thành bằng được kế hoạch đã đặt ra. Chống chây lười, thụ động, thiếu sáng tạo, vô kỷ luật trong học tập và lao động, sợ khó, sợ khổ, thiếu ý chí tiến lên.

Câu hỏi 37: Phân tích những nội dung cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh về con người. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?

Trả lời:

a) Quan niệm của Hồ Chí Minh về con người

Theo quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, con người là một thực thể thống nhất giữa mặt sinh học và mặt xã hội. C. Mác khẳng định: “Bản chất con người không phải là một cái trừu tượng cố hữu của cá nhân riêng biệt. Trong tính hiện thực của nó, bản chất con người là tổng hòa những mối quan hệ xã hội”¹.

Kế thừa quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, Hồ Chí Minh đề cập đến con người cụ thể, không có con người chung chung trừu tượng phi nguồn gốc lịch sử hay con người kiểu tôn giáo. Người xem xét con người như một chỉnh thể thống nhất về thể chất và tinh thần; trong sự thống nhất của hai mặt đối lập: thiện - ác, hay - dở, tốt - xấu; trong mối quan hệ xã hội.

Tuỳ theo từng thời điểm lịch sử cụ thể gắn liền với từng thời kỳ cách mạng, Hồ Chí Minh dùng khái niệm này hay khái niệm khác để chỉ con người và xem xét nó trong những bình diện khác nhau. Người xem xét con người trong các mối quan hệ xã hội, quan hệ giai cấp, theo giới tính, lứa tuổi, nghề nghiệp, trong khối thống nhất của

1. C. Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập, Sđd*, t.3, tr.11.

cộng đồng dân tộc. Trong những năm 20 của thế kỷ XX, Người dùng các khái niệm như: người bản xứ, người mất nước, người bị bóc lột, người vô sản... đối lập với họ là những tên thực dân, bọn ăn bám... Khi Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công, con người Việt Nam trở thành người tự do và là chủ đất nước, thực hiện đoàn kết dân tộc để chống Pháp, Hồ Chí Minh dùng các khái niệm: đồng bào, nhân dân, quốc dân, dân.

Hồ Chí Minh đặt con người trong quan hệ gắn bó với khối thống nhất của cộng đồng dân tộc. Theo Người, chữ “người”, nghĩa hẹp là gia đình, anh em, họ hàng, bầu bạn. Nghĩa rộng là đồng bào cả nước. Rộng hơn nữa là loài người. Nét đặc sắc trong quan niệm của Hồ Chí Minh về con người là nhìn nhận đặc điểm con người Việt Nam với những điều kiện lịch sử, những cấu trúc kinh tế, xã hội cụ thể. Cách tiếp cận này đi đến việc giải quyết mối quan hệ dân tộc và giai cấp rất sáng tạo, không chỉ về mặt đường lối cách mạng mà cả về vấn đề con người.

b) Quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của con người

- *Con người là vốn quý nhất, nhân tố quyết định thành công của sự nghiệp cách mạng.* Nhân dân là người sáng tạo ra mọi giá trị vật chất và tinh thần. Theo Hồ Chí Minh, “trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân. Trong thế giới không gì mạnh bằng lực lượng đoàn kết của nhân dân”¹. Vì vậy “vô luận việc gì, đều do *người*

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.10, tr.453.

làm ra, và từ *nhỏ* đến *to*, từ *gần* đến *xa*, đều thế cả”¹. Nhân dân là yếu tố quyết định thành công của cách mạng. “Lòng yêu nước và sự đoàn kết của nhân dân là một lực lượng vô cùng to lớn, không ai thắng nổi”².

- *Con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của cách mạng; phải coi trọng, chăm sóc, phát huy nhân tố con người*. Khi đất nước còn nô lệ, lầm than thì mục tiêu cách mạng của Hồ Chí Minh là giải phóng dân tộc, giải phóng con người, thực hiện độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội. Sau khi chính quyền về tay Nhân dân thì ăn, mặc, ở, học hành, chữa bệnh của con người lại được ưu tiên hơn. Bởi Hồ Chí Minh cho rằng nếu nước được độc lập, dân không được hưởng hạnh phúc, tự do thì độc lập cũng không có ý nghĩa gì.

Con người là mục tiêu cách mạng nên mọi chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng, Chính phủ đều phải vì lợi ích chính đáng của con người. Hồ Chí Minh có niềm tin vững chắc rằng với tinh thần quật cường và lực lượng vô song của dân tộc, với lòng yêu nước và ý chí kiên quyết của Nhân dân ta, quân đội ta, chúng ta nhất định thắng lợi. Bởi vì sự nghiệp cách mạng, giành độc lập dân tộc và xây dựng chủ nghĩa xã hội chỉ có thể thực hiện được với sự giác ngộ đầy đủ và lao động sáng tạo của hàng chục triệu quần chúng Nhân dân. Niềm tin vào sức mạnh của dân còn được nhận thức từ mối quan hệ giữa Nhân dân với

1. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.5, tr.281.

2. Hồ Chí Minh: *Toàn tập, Sđd*, t.7, tr.164.

Đảng và Chính phủ. Hiểu dân, học dân, tôn trọng dân, dựa vào dân theo đúng đường lối quần chúng sẽ tạo nên sức mạnh vô địch.

Con người trở thành động lực của cách mạng khi được thức tỉnh, giác ngộ, giáo dục, định hướng, có trí tuệ, bản lĩnh, văn hóa, đạo đức... và được hoạt động có tổ chức. Sự nghiệp cách mạng chỉ có thể giành được thắng lợi nếu sức mạnh của Nhân dân được huy động và biết sử dụng để phát huy sức mạnh tối đa của nó. Thắng lợi ấy chỉ được bền vững khi sức dân được phục vụ cho lợi ích chân chính của Nhân dân.

c) Quan điểm của Hồ Chí Minh về xây dựng con người

Xây dựng con người có ý nghĩa quan trọng, là yêu cầu khách quan của sự nghiệp cách mạng, vừa cấp bách, vừa lâu dài, là vấn đề chiến lược của cách mạng. Xây dựng con người là một trọng tâm, bộ phận hợp thành của chiến lược phát triển đất nước, có mối quan hệ chặt chẽ với nhiệm vụ xây dựng chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội.

Hồ Chí Minh quan niệm “Vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”. “Trồng người” là công việc lâu dài, là công việc của văn hóa giáo dục. Do đó, “trồng người” phải được tiến hành thường xuyên trong suốt tiến trình phát triển của đất nước, phải được tiến hành song song với nhiệm vụ phát triển lực lượng sản xuất và quan hệ sản xuất xã hội chủ nghĩa. Trên cơ sở khẳng định con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của cách mạng, Hồ Chí Minh rất quan tâm tới sự nghiệp giáo

dục, đào tạo, rèn luyện con người. Trong đó, nội dung và phương pháp giáo dục phải toàn diện, cả đức, trí, thể, mỹ nhưng phải đặt đạo đức, lối sống, lý tưởng và tình cảm cách mạng lên hàng đầu. Con người phải được đặt vào vị trí trung tâm của sự phát triển. Nó vừa nằm trong chiến lược phát triển kinh tế, xã hội của đất nước với nghĩa rộng, vừa nằm trong chiến lược giáo dục đào tạo theo nghĩa hẹp.

Việc xây dựng con người xã hội chủ nghĩa được Hồ Chí Minh đặt ra từ rất sớm và được Người quan tâm trong suốt quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc. Theo Người, con người xã hội chủ nghĩa có hai mặt gắn bó chặt chẽ với nhau. *Một là*, kế thừa những giá trị tốt đẹp của con người truyền thống. *Hai là*, hình thành những phẩm chất mới như có tư tưởng xã hội chủ nghĩa, có đạo đức cách mạng; có trí tuệ và bản lĩnh để làm chủ; có tác phong xã hội chủ nghĩa; có lòng nhân ái, vị tha, độ lượng; có phương pháp làm việc khoa học, phong cách quần chúng, dân chủ, nêu gương.

d) Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay

Con người Việt Nam đang sống trong một thế giới toàn cầu hóa với nền kinh tế tri thức và cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư có nhiều thuận lợi và khó khăn đan xen nhau. Vấn đề đặt ra hiện nay là phải thấy hết thuận lợi và khó khăn, nhìn thẳng vào sự thật, đánh giá đúng sự thật về những ưu điểm và hạn chế để có biện pháp xây dựng con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu mới.

Phát huy và trọng dụng nhân tố con người với tư cách là trung tâm của chiến lược phát triển, đồng thời là chủ thể phát triển. Thực hiện chính sách xã hội đúng đắn, công bằng vì con người, tạo động lực mạnh mẽ, phát huy mọi năng lực sáng tạo của Nhân dân trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương khóa VIII (tháng 7/1998) nêu nhiệm vụ xây dựng con người Việt Nam với những hệ giá trị chung của thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế. Đó là những con người “Có tinh thần yêu nước, tự cường dân tộc, phấn đấu vì độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, có ý chí vươn lên đưa đất nước thoát khỏi nghèo nàn, lạc hậu, đoàn kết với nhân dân thế giới trong sự nghiệp đấu tranh vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội. Có ý thức tập thể, đoàn kết, phấn đấu vì lợi ích chung. Có lối sống lành mạnh, nếp sống văn minh, cần kiệm, trung thực, nhân nghĩa, tôn trọng kỷ cương phép nước, quy ước của cộng đồng; có ý thức bảo vệ và cải thiện môi trường sinh thái. Lao động chăm chỉ với lương tâm nghề nghiệp, có kỹ thuật, sáng tạo, năng suất cao vì lợi ích của bản thân, gia đình, tập thể và xã hội. Thường xuyên học tập, nâng cao hiểu biết, trình độ chuyên môn, trình độ thẩm mỹ và thể lực”¹. Tiếp đó, trong *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)* khẳng định: “Con người là trung tâm của chiến lược phát triển, đồng thời là chủ thể

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập, Sdd*, t.57, tr.306-307.

phát triển. Tôn trọng và bảo vệ quyền con người, gắn quyền con người với quyền và lợi ích của dân tộc, đất nước và quyền làm chủ của nhân dân”¹. Điều này tiếp tục được Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII (tháng 01/2016) khẳng định và đưa ra hai trong sáu nhiệm vụ trọng tâm là: “Tập trung xây dựng đội ngũ cán bộ, nhất là đội ngũ cán bộ cấp chiến lược, đủ năng lực, phẩm chất và uy tín, ngang tầm nhiệm vụ”² và “Phát huy nhân tố con người trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội; tập trung xây dựng con người về đạo đức, nhân văn, nhân cách, lối sống, trí tuệ và năng lực làm việc; xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh”³.

Để thực hiện nhiệm vụ đó, Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa XII (tháng 5/2018) xác định: “Xây dựng đội ngũ cán bộ, nhất là cán bộ cấp chiến lược là nhiệm vụ quan trọng hàng đầu, là công việc hệ trọng của Đảng, phải được tiến hành thường xuyên, thận trọng, khoa học, chặt chẽ và hiệu quả. Đầu tư xây dựng đội ngũ cán bộ là đầu tư cho phát triển lâu dài, bền vững”⁴. Như vậy, đầu tư cho con người, phát huy nhân tố con người chính là đầu tư cho phát triển.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Sđd, tr.76.

2, 3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Sđd, tr.217, 219.

4. <http://tulieuvankien.dangcongsan.vn/van-kien-tu-lieu-ve-dang/hoi-nghi-bch-trung-uong/khoa-xii/nghi-quyet-so-26-nqtw-ngay-1952018-hoi-nghi-lan-thu-bay-ban-chap-hanh-trung-uong-dang-khoa-xii-ve-tap-trung-xay-dung-doi-374>.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. C. Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập*, tập 3, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.
2. C. Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập*, các tập 4, 35, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng toàn tập*, các tập 12, 37, 51, 56, 57, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2001.
4. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006.
5. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011.
6. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2016.
7. Đảng Cộng sản Việt Nam - Ban Chấp hành Trung ương - Ban Chỉ đạo tổng kết: *Báo cáo tổng kết một số vấn đề lý luận - thực tiễn qua 30 năm đổi mới*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2016.

8. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đảng thời kỳ đổi mới (Đại hội VI, VII, VIII, IX)*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005.
9. Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, 15 tập, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011.
10. Trần Thị Phúc An: *Tư tưởng Hồ Chí Minh về con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2014.
11. Hoàng Chí Bảo: *Tìm hiểu phương pháp Hồ Chí Minh*, Nxb. Chính trị - Hành chính, Hà Nội, 2011.
12. Bảo tàng Hồ Chí Minh: *Đặc san thông tin tư liệu*, số 27, tháng 6/2010.
13. Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Giáo trình tư tưởng Hồ Chí Minh* (Dành cho sinh viên đại học, cao đẳng khối không chuyên ngành Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh), Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2013.
14. Trần Bạch Đằng: *Nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh*, tập 2, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1993.
15. Phạm Văn Đồng: *Hồ Chí Minh - Tinh hoa và khí phách của dân tộc*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2009.
16. Trần Văn Giàu: *Giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam*, Nxb. Thành phố Hồ Chí Minh, 1993.
17. Trần Văn Giàu: *Hồ Chí Minh - Vĩ đại một con người*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2010.
18. Võ Nguyên Giáp: *Thế giới còn đổi thay nhưng tư tưởng Hồ Chí Minh sống mãi*, Ban Khoa học xã hội Thành ủy Thành phố Hồ Chí Minh, 1991.

19. Đại tướng Võ Nguyên Giáp (Chủ biên): *Tư tưởng Hồ Chí Minh và con đường cách mạng Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2017.
20. Lê Mậu Hãn, Bùi Đình Phong, Mạch Quang Thắng: *Tư tưởng Hồ Chí Minh rọi sáng con đường độc lập tự do của dân tộc Việt Nam*, Nxb. Nghệ An, 2000.
21. Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh: *Di sản Hồ Chí Minh trong thời đại ngày nay (Kỷ yếu Hội thảo khoa học quốc tế kỷ niệm 120 năm ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh (19/5/1890 - 19/5/2010))*, Nxb. Chính trị - Hành chính, Hà Nội, 2010.
22. Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, Viện Hồ Chí Minh và các lãnh tụ của Đảng: *Hồ Chí Minh - Biên niên tiểu sử*, tập 8, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2016.
23. Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh: *Tư tưởng Hồ Chí Minh mãi mãi soi sáng con đường chúng ta đi*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000.
24. Hội đồng Trung ương chỉ đạo biên soạn giáo trình quốc gia các bộ môn khoa học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh: *Giáo trình Tư tưởng Hồ Chí Minh*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2003.
25. Đặng Xuân Kỳ: *Tư tưởng Hồ Chí Minh về phát triển văn hóa và con người*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005.
26. Bùi Đình Phong (Chủ biên): *Hồ Chí Minh học - Một số nội dung cơ bản*, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội, 2017.

27. Rômet Chandra: “Hồ Chí Minh sống mãi - ngọn cờ Hồ Chí Minh bay cao”, báo *Nhân dân*, số 9473, ngày 21/5/1980.
28. GS. Song Thành (Chủ biên): *Một số vấn đề phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu về Hồ Chí Minh*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1997.
29. Song Thành: *Hồ Chí Minh - nhà tư tưởng lỗi lạc*, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội, 2005.
30. GS. Song Thành (Chủ biên): *Hồ Chí Minh - Tiểu sử*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2010.
31. Mạch Quang Thắng, Bùi Đình Phong, Chu Đức Tính (Đồng chủ biên): *UNESCO với sự kiện tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh - Anh hùng giải phóng dân tộc, nhà văn hóa kiệt xuất*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2013.
32. Trần Dân Tiên: *Những mẩu chuyện về đời hoạt động của Hồ Chủ tịch*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1994.
33. Trần Quốc Vượng (Chủ biên): *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội, 2005.

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
<i>Lời Nhà xuất bản</i>	5
<i>Lời nói đầu</i>	7

Chương I

ĐỐI TƯỢNG, PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU VÀ Ý NGHĨA HỌC TẬP MÔN TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH	11
--	-----------

<i>Câu hỏi 1:</i> Đánh giá quá trình nhận thức của Đảng Cộng sản Việt Nam về tư tưởng Hồ Chí Minh?	11
<i>Câu hỏi 2:</i> Phân tích vai trò của các phương pháp được sử dụng trong nghiên cứu môn học tư tưởng Hồ Chí Minh?	17
<i>Câu hỏi 3:</i> Cần phải bảo đảm những nguyên tắc nào trong quá trình nghiên cứu và học tập tư tưởng Hồ Chí Minh?	21
<i>Câu hỏi 4:</i> Phân tích sự cần thiết phải học tập, nghiên cứu môn học tư tưởng Hồ Chí Minh?	25

Chương II

CƠ SỞ, QUÁ TRÌNH HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH	28
<i>Câu hỏi 5:</i> Chứng minh sự ra đời của tư tưởng Hồ Chí Minh là một tất yếu khách quan?	28
<i>Câu hỏi 6:</i> Phân tích những cơ sở lý luận góp phần hình thành tư tưởng Hồ Chí Minh. Chỉ ra cơ sở giữ	

vai trò quyết định trong việc hình thành, phát triển tư tưởng của Người?	34
<i>Câu hỏi 7:</i> Hãy chỉ ra các giai đoạn thể hiện bước tiến trong nhận thức, những dấu mốc cơ bản trong quá trình hình thành, phát triển tư tưởng Hồ Chí Minh?	42
<i>Câu hỏi 8:</i> Phân tích những phẩm chất cá nhân, mối quan hệ giữa hoạt động lý luận và thực tiễn của Hồ Chí Minh trong quá trình hình thành và phát triển tư tưởng của Người?	51
<i>Chương III</i>	
TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH	
VỀ ĐỘC LẬP DÂN TỘC VÀ CHỦ NGHĨA XÃ HỘI	56
<i>Câu hỏi 9:</i> Phân tích tính đúng đắn và sáng tạo của tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc?	56
<i>Câu hỏi 10:</i> Làm rõ luận điểm sau của Hồ Chí Minh: “Cách mạng giải phóng dân tộc muốn thắng lợi phải đi theo con đường cách mạng vô sản”. Ý nghĩa của luận điểm đó đối với tiến trình phát triển của lịch sử dân tộc Việt Nam?	62
<i>Câu hỏi 11:</i> Làm rõ sự sáng tạo của Hồ Chí Minh trong quan điểm: “Cách mạng giải phóng dân tộc cần được tiến hành chủ động, sáng tạo và có khả năng giành thắng lợi trước cách mạng vô sản ở chính quốc”. Ý nghĩa của quan điểm đó đối với cách mạng Việt Nam?	71
<i>Câu hỏi 12:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh: “Cách mạng giải phóng dân tộc phải được tiến hành bằng con đường cách mạng bạo lực”. Ý nghĩa của quan điểm đó đối với cách mạng Việt Nam hiện nay?	82
<i>Câu hỏi 13:</i> Phân tích tính tất yếu và những quan điểm của Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội ở	

Việt Nam. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?	90
<i>Câu hỏi 14:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về mục tiêu, động lực của chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?	103
<i>Câu hỏi 15:</i> Phân tích tư tưởng Hồ Chí Minh về thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?	114
<i>Câu hỏi 16:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về mối quan hệ giữa độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội?	125
<i>Câu hỏi 17:</i> Phân tích những thành quả và hạn chế của Nhân dân Việt Nam trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội theo tư tưởng Hồ Chí Minh?	131
<i>Câu hỏi 18:</i> Nêu bối cảnh xã hội Việt Nam hiện nay và những yêu cầu cơ bản trong việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội?	141

Chương IV

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẢNG CỘNG SẢN VÀ NHÀ NƯỚC VIỆT NAM	151
--	-----

<i>Câu hỏi 19:</i> Làm rõ quan điểm của Hồ Chí Minh về sự ra đời và vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam?	151
<i>Câu hỏi 20:</i> Phân tích quan niệm của Hồ Chí Minh về các nguyên tắc tổ chức sinh hoạt Đảng. Để nâng cao năng lực lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay cần phải làm gì? Tại sao?	156
<i>Câu hỏi 21:</i> Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng Đảng để phân tích vấn đề phòng và chống các tiêu cực trong Đảng hiện nay?	166

<i>Câu hỏi 22:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về xây dựng nhà nước của dân, do dân và vì dân. Cần làm gì để xây dựng Nhà nước ta ngang tầm nhiệm vụ của giai đoạn lịch sử mới?	179
<i>Câu hỏi 23:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về nhà nước pháp quyền. Ý nghĩa của những quan điểm đó trong việc xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa hiện nay?	187
<i>Câu hỏi 24:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về xây dựng nhà nước trong sạch, vững mạnh. Để xây dựng Nhà nước ta hiện nay cần chú ý những vấn đề gì?	195

Chương V

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẠI ĐOÀN KẾT TOÀN DÂN TỘC VÀ ĐOÀN KẾT QUỐC TẾ

203

<i>Câu hỏi 25:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của đại đoàn kết dân tộc trong sự nghiệp cách mạng?	203
<i>Câu hỏi 26:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về lực lượng của đại đoàn kết dân tộc. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?	207
<i>Câu hỏi 27:</i> Cần bảo đảm những nguyên tắc và phương pháp nào trong xây dựng khối đại đoàn kết toàn dân tộc theo tư tưởng Hồ Chí Minh?	213
<i>Câu hỏi 28:</i> Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết toàn dân tộc trong giai đoạn hiện nay cần chú ý những vấn đề gì?	223
<i>Câu hỏi 29:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của đoàn kết quốc tế. Ý nghĩa của quan điểm đó đối với cách mạng Việt Nam hiện nay?	229

<i>Câu hỏi 30:</i> Phân tích những nguyên tắc đoàn kết quốc tế theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong đường lối đối ngoại hiện nay?	235
--	-----

Chương VI

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ VĂN HÓA, ĐẠO ĐỨC, CON NGƯỜI	241
--	-----

<i>Câu hỏi 31:</i> Tại sao nói, Hồ Chí Minh là nhà văn hóa kiệt xuất của Việt Nam?	241
--	-----

<i>Câu hỏi 32:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về văn hóa và vai trò của văn hóa?	248
---	-----

<i>Câu hỏi 33:</i> Xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc theo tư tưởng Hồ Chí Minh?	253
---	-----

<i>Câu hỏi 34:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của đạo đức cách mạng. Ý nghĩa của những quan điểm đó trong việc tu dưỡng, rèn luyện đạo đức của sinh viên hiện nay?	258
--	-----

<i>Câu hỏi 35:</i> Phân tích quan điểm của Hồ Chí Minh về những chuẩn mực và nguyên tắc xây dựng đạo đức cách mạng?	263
---	-----

<i>Câu hỏi 36:</i> Phân tích những yêu cầu cơ bản đối với sinh viên hiện nay trong học tập và làm theo đạo đức Hồ Chí Minh?	271
---	-----

<i>Câu hỏi 37:</i> Phân tích những nội dung cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh về con người. Sự vận dụng của Đảng Cộng sản Việt Nam trong giai đoạn hiện nay?	276
--	-----

<i>Tài liệu tham khảo</i>	283
---------------------------	-----

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT
Số 6/86 Duy Tân, Cầu Giấy, Hà Nội
ĐT: 080.49221, Fax: 080.49222
Email: suthat@nxbctqg.vn, Website: www.nxbctqg.vn

TÌM ĐỌC SÁCH CỦA NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

Bộ Giáo dục và Đào tạo

*** GIÁO TRÌNH TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH**
(Dành cho sinh viên đại học, cao đẳng khối không chuyên ngành Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh)
(Xuất bản lần thứ 12)

Đại tướng, GS.TS. Tô Lâm

*** TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ NHẬN DIỆN VÀ ĐẤU TRANH VỚI NHỮNG BIỂU HIỆN SUY THOÀI VỀ TƯ TƯỞNG CHÍNH TRỊ, ĐẠO ĐỨC, LỐI SỐNG TRONG CÁN BỘ, ĐẢNG VIÊN** (Xuất bản lần thứ hai)

Bộ Quốc phòng - Học viện Chính trị

Phùng Thanh - Bùi Văn Mạnh (Đồng chủ biên)

*** TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ PHÒNG, CHỐNG THAM Ô, LÃNG PHÍ, QUAN LIÊU - GIÁ TRỊ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN**

Giá: 90.000đ